



**T.C.**

**ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
TARİH ANABİLİM DALI  
TAR-YL-2014-0005**

**1958-1974 YILLARI ARASINDA KIBRIS'TA YEREL BASINDA  
RUM MEZALİMİ**

**HAZIRLAYAN**

**Faruk Akın EMEK**

**TEZ DANIŞMANI**

**Yrd. Doç.Dr. Ayten CAN**

**AYDIN- 2014**

**T.C.  
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
TARİH ANABİLİM DALI  
TAR-YL-2014-0005**

**1958-1974 YILLARI ARASINDA KIBRIS'TA YEREL BASINDA  
RUM MEZALİMİ**

**HAZIRLAYAN**

**Faruk Akın EMEK**

**TEZ DANIŞMANI**

**Yrd. Doç.Dr. Ayten CAN**

**AYDIN- 2014**

T.C.  
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE  
AYDIN

Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Faruk Akın EMEK tarafından hazırlanan **1958 - 1974 Yılları Arasında Kıbrıs'ta Yerel Basında Rum Mezalimi** başlıklı tez, 23.06.2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

**Unvanı, Adı ve Soyadı**

**Kurumu**

**İmzası**

Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN

Adnan Menderes Üniversitesi  
Fen-Edebiyat Fakültesi  
Tarih Bölümü



Prof. Dr. Mehmet DEMİRYÜREK

Hitit Üniversitesi  
Fen - Edebiyat Fakültesi  
Tarih Bölümü



Doç. Dr. Doç. Dr. Dilşen  
İNCE ERDOĞAN

Adnan Menderes Üniversitesi  
Fen-Edebiyat Fakültesi  
Tarih Bölümü



Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... sayılı kararıyla ..... tarihinde onaylanmıştır.

**Enstitü Müdürü**

Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Faruk Akın EMEK

İmza :

**YAZAR ADI-SOYADI: Faruk Akın EMEK**

**BAŞLIK:1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs'ta Yerel Basında Rum  
Mezalimi**

**ÖZET**

Bu çalışmada, Kıbrıs'taki Rum halkının 1958-1974 yılları arasında Türk halkına karşı yapmış olduğu mezalimler incelenmiştir. Bu çalışma ile Kıbrıs Türk halkının günümüzde bir devlet olabilme mücadelesini verirken bulunduğu şartlar ve bu mücadele için hem cephede hem de cephe gerisinde de halkın sağladığı katkının büyüklüğü ile dayanma azmi yerel basın gözüyle irdelenerek ortaya konulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde, 1571-1959 yılları arasında "*Kıbrıs Adası'nın Tarihi*" hakkında bilgi verilmiştir. Ada sırasıyla Hitit, Finike, Asur, Mısır, Persler, Photomeler, Lüzinyan, Roma, Bizans, Emevi, İngiltere ve Osmanlı Devleti tarafından yönetilmiştir. Bu dönemler içerisinde en iyi yönetildiği dönem Osmanlı idaresinde kaldığı dönem olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren Rumlar arasındaki milliyetçi fikirlerin artması ile Enosis fikri ortaya çıkmış ve bu fikir doğrultusunda hareket edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde "*Kıbrıs Basın Tarihi*" ele alınmış ve günümüze kadarki basın tarihinin gelişimi incelenerek Kıbrıs Milli Mücadelesindeki önemi ortaya konulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde 1958-1963 yılları arasında Rumların Türklere karşı giriştiği ilk şiddet olaylarından Sinde, Atlılar ve Üç Şehitler katliamları anlatılmıştır. Bu katliamlarla Türklere gözdağı vererek Türkleri adadan kaçırmak istenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde 1963-1974 yılları arasında yaşanan Kumsal Baskını, Ayvasıl, Arpalık, Geçitkale Katliamları ve Pilot Yzb. Cengiz Topel'in şehit edilişi anlatılmıştır. Vatanlarını terk etmeyen Kıbrıslı Türklere karşı şiddet olayları artmış, Türkiye Cumhuriyeti buna sessiz kalamamış ve tepki göstermiştir.

Çalışmanın son bölümünde, 1974 yılında Rumların Enosis ve Akritas planlarını gerçekleştirmek için bir kez daha harekete geçmesiyle Alamyio, Muratağa, Sandallar, Atlılar, Taşkent’de yapılan katliamlar ile birçok Türk’ün şehit edilmesi, öldürülen ve yaralı Kıbrıslı Türklerin topluca mezarlara gömülmeleri anlatılmıştır.

### **ANAHTAR SÖZCÜKLER**

Kıbrıs, Cengiz Topel, Akritas, Kumsal, Taşkent, Enosis, Türk Mukavemet Teşkilatı

**NAME-SURNAME: Faruk Akin EMEK**

**TITLE: GREEK ATROCITIES IN LOCAL PRESS OF CYPRUS BETWEEN  
1958-1974**

### **ABSTRACT**

In this work, Cypriot Greek's atrocities against the Turkish community between the years of 1958 - 1974 were examined. With this work, conditions of Turkish Cypriot people in their struggle to establish a sovereign state and importance of the contribution provided by the people both in front and behind the line for this struggle and also their willingness will be examined from the point of view of local press.

In the first section of this study, information about "*The History of Cyprus Island*" between the years of 1571 and 1959 were given. The Cyprus island was ruled by Hittites, Phoenicians, Assyrians, Egyptians, Persians, Ptolemaics, Lusignans, Romans, Byzantines, Umayyads, Ottomans and British. It can be alleged that the best management was realized during the Ottoman rule. Rise of nationalist ideas among the Cypriot Greek Cypriots during the last periods of Ottoman Empire caused to born of the ENOSIS notion and activities of Greeks in accordance to it.

In the second section of the work, history of press in Cyprus was examined, development of press to modern times was studied and importance of the press in the National Struggle of Cypriot Turks was illustrated.

In the third section of the work, some of the earlier violent actions of the Greeks against the Turks; such as Sinde, Atlılar, Üçsehitler massacres was recited. These massacres were aiming to intimidate Turks and make them to leave the island.

In the fourth section of this study, the Beach Raid, Ayvasıl, Arpalık, Gecitkale massacres and martyrdom of Pilot Lt. Cengiz Topel was described. By this time, the violences against the Cypriot Turkish people who had insisted to stay in their homes increased and Republic of Turkey reacted to the situation.

In the last section of the study, martyrdom of Turks during the massacres of Alaminos, Murataga, Sandallar, Atlılar and Taskent conducted by the Cypriot Greeks

who were acting for the purpose of the realization of the ENOSIS and Akritas and burial of killed or wounded Turks in mass graves.

## **KEYWORDS**

Cyprus, Cengiz Topel, Akritas, Kumsal, Taşkent, Enosis, Turkish Resistance Organization.



## ÖNSÖZ

Coğrafyanın komşu yaptığı, tarihin düşman kıldığı Türk ve Rum milletlerinin ilişkileri, çoğu zaman farklı değerlendirilmiştir. Özellikle Kıbrıs Tarihi konusunda Rum nüfusun adada çoğunlukta olması, adanın resmi tarihinin yazılmasında da Rumların kendilerini haklı gibi göstermelerine neden olmuştur.

Adadaki Rumlar bütün ada için Enosis hareketini gerçekleştirmek istemekte, Türkler ise taksim veya federal bir devlet düşüncesini benimsemekteydi. Rum halkı, çoğunluk hakkı ile hayali bir yolu; Türk halkı ise insanca ve hür yaşama hakkını sağlayacak olan bir hareketi seçmişti. Adada yaşayan Kıbrıs Türklerinin tek amacı, hakları gasp edilmeksizin, vahşete ve saldırılara uğramaksızın yüzyıllarca Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında olduğu gibi, Türk toprakları içerisinde huzur içinde yaşamak olmuştur.

Kıbrıslı Rumlar dünyada kendi seslerini daha çok çıkararak tarihteki bazı geçeklerin üstünü örtmeye çalışmaktadır. Kıbrıslı Türkler ise bu konuda çeşitli ambargoların uygulanması sebebiyle seslerini dünyada duyurmakta yeteri kadar başarılı olamamıştır. Günümüzde Rumlar tarafından Türklere AB üyeliği vaadiyle geçmiş unutturulmak istenmekte veya yapılanlar sindirilmek istenmektedir.

*“Tarihini bilmeyen milletlerin coğrafyasını başkaları çizer”* sözü herkesin aklından çıkarmaması gereken bir olgudur. Bu doğrultuda gerçeklerin, yaşananların Türk halkı tarafında iyi anlaşılıp öğrenilmesi gerekir. Kıbrıs Adası jeopolitik öneminden dolayı da dünya siyasetinde önemini her daim koruyacaktır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti dış politikalarını belirlemede çok dikkatli olmaları gerekmektedir. Yapılacak en küçük bir hata bile adada eski acıların tekrar yaşanmasına neden olabilir.

Çalışmamın her aşamasında bilgi birikimi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, ilgisini ve desteğini hiç esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN'a; araştırmam sırasında birçok konuda derin bilgilerini benden esirgemeyen ve beni yönlendiren hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet DEMİRYÜREK'e; her türlü kaynağa ulaşmamı sağlayan Kıbrıs Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi ve çalışanlarına, günümüze dek Kıbrıs ile ilgili basılmış kitap v.b kaynaklara ulaşmamı sağlayan Kıbrıs Enformasyon Dairesi'ne, çalışmam sırasında desteğini esirgemeyen eşim Yelda EMEK, kızım Nehir ile oğlum Eymen'e teşekkürleri bir borç bilirim.

## İÇİNDEKİLER

<b>ÖZET</b> .....	i
<b>ABSTRACT</b> .....	iii
<b>ÖNSÖZ</b> .....	v
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	vi
<b>KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ</b> .....	ix
<b>EKLER LİSTESİ</b> .....	x
<b>GİRİŞ</b> .....	1
<b>BİRİNCİ BÖLÜM</b>	
<b>KIBRIS TARİHİ</b>	
1.1. 1571-1959 ARASI.....	5
1.1.1. Kıbrıs'ta Osmanlı Yönetimi.....	5
1.1.2. Kıbrıs Türklerinin Kökeni.....	6
1.1.3. Kıbrıs'ın İngilizlerin Eline Geçmesi.....	7
1.1.4. Enosis.....	8
1.1.5. Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu (EOKA).....	9
1.1.6. Zürih ve Londra Antlaşmaları.....	11
1.1.7. Garanti Antlaşması.....	12
1.2. 1959-1983 ARASI.....	13
1.2.1. Makarios' un Anayasa Değişiklik Önerisi.....	13
1.2.2. Akritas Planı.....	15
1.2.3. 1964 – 1974 Döneminde Türk Halkı.....	17
1.2.4. 15 Temmuz 1974 Darbesi.....	18
1.2.5. Mutlu Barış Harekâtı (20 Temmuz 1974) ve Kıbrıs Türk Federe Devleti (13 Şubat 1975).....	19
1.2.6. Doruk Antlaşmaları (1977 – 1979) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı.....	20
<b>İKİNCİ BÖLÜM</b>	
<b>KIBRIS BASIN TARİHİ</b>	
2.1. Kıbrıs Türk Basın Tarihinin İlk Dönemi (1878-1931).....	22

2.2. Kıbrıs Türk Basın Tarihinin İkinci Dönemi (1931-1958).....	30
2.3. Kıbrıs Türk Basın Tarihinin Üçüncü Dönemi (1958-1975).....	32
2.4. Kıbrıs Türk Basın Tarihinin Dördüncü Dönemi (1975-2012).....	39

### **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

#### **1958-1963 YILLARI ARASINDAKİ RUM KATLIAMLARI**

3.1. Sinde Katliamı (12 Temmuz 1958).....	41
3.2. Atlılar Katliamı (13 Temmuz 1958).....	45
3.3. Arnayi Katliamı (13 Temmuz 1958).....	46
3.4. Üç Şehitler (19 Temmuz 1958).....	46
3.5. Goşşi Katliamı (19 Temmuz 1958).....	49

### **DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**

#### **1963-1974 YILLARI ARASINDAKİ RUM KATLIAMLARI**

4.1. Kumsal Baskını (24 Aralık 1963).....	52
4.2. Ayvasıl (Türkeli-Şillura-Yılmazköy) Katliamı (24 Aralık 1963).....	55
4.3. Arpalık Katliamı (6 Şubat 1964).....	60
4.4. Pilot Yzb. Cengiz Topel Şehadeti (10 Ağustos 1964).....	66
4.5. Geçitkale Katliamı (1 Kasım 1967).....	68

### **BEŞİNCİ BÖLÜM**

#### **1974 YILINDA YAPILAN RUM KATLIAMLARI**

5.1. Alamyino Katliamı (20 Temmuz 1974).....	74
5.2. Muratağa ve Sandallar Katliamı (15 Ağustos 1974).....	75
5.3. Atlılar (Aloa) Katliamı (15 Ağustos 1974).....	99
5.4. Taşkent (Dolhi) Katliamı (15 Ağustos 1974).....	105
5.5. 1974 Yılı Katliamlarının Dış Basına Yansıması.....	109

### **ALTINCI BÖLÜM**

#### **ŞEHİT LİSTELERİ**

6.1. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi 1963 Şehitler Listesi.....	113
6.2. 1964 Şehitleri Listesi.....	116
6.3. 1965-1967 Şehitler Listesi.....	122
6.4. Muratağa ve Sandallar Katliamı Şehitleri Listesi.....	122
6.5. Atlılar Köyü Şehitleri Listesi.....	124
6.6. 1963-1974 Arası Kaybolan (Kaçırılan ve Öldürülen) Kıbrıslı Türkler Listesi.....	125

<b>SONUÇ VE ÖNERİLER.....</b>	<b>151</b>
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>155</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>160</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ.....</b>	<b>179</b>

## KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD : Amerika Birleşik Devletleri  
age. : Adı Geçen Eser  
agg. : Adı Geçen Gazete  
agm.: Adı Geçen Makale  
AP : Adalet Partisi  
BBC : İngiliz Radyo Televizyon Kurumu  
Bkz. : Bakınız  
BM : Birleşmiş Milletler  
CBM : Güven Yaratıcı Önlemler  
c. : Cilt  
DP : Demokrat Parti  
EOKA : Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu  
Km : Kilometre  
KEM : Kıbrıs İlhak Cephesi  
Ltd. : Limited Şirket  
KKTC : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti  
KTMA : Kıbrıs Türk Milli Arşivi  
KTK : Kıbrıs Türk Kuvvetleri  
MÖ : Milattan Önce  
MS : Milattan Sonra  
MTTB : Milli Türk Talebe Birliği  
NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü  
OPEK : Kıbrıs Rumlarını Koruma Teşkilatı  
RMMO : Rum Milli Muhafız Ordusu  
TAK : Türk Ajansı Kıbrıs  
TC : Türkiye Cumhuriyeti  
TMT : Türk Mukavemet Teşkilatı  
TY : Türk Yönetimi  
yy. : Yüzyıl  
Yzb. : Yüzbaşı

## EKLER LİSTESİ

Ek 1: Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios'un Enosis konuşması arkadaki pankartta 'Yunanistan-Kıbrıs-Enosis' yazmaktadır (1960-1963).....	160
Ek 2: Rum-Yunan vahşetinden Kıbrıslı Türklerin kaçıışı.....	160
Ek 3: Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı günü evinin önünde oynarken Rumlar tarafından kurşunlanarak şehit olan Türk çocuğu.....	161
Ek 4: Aralık Direnişi sırasında esir alınıp daha sonra başından vurularak şehit edilen 12 yaşındaki İsmail Musa.....	161
Ek 5: Rumlar tarafında öldürülen Türk kadını İlmiye Hatun.....	162
Ek 6: Baf direnişi sırasında mermileri bittiği için düşmana esir düşen Türk Mücahitler Rum tarafından nacaklarla parçalanarak öldürülmüştür.....	162
Ek 7: Evlerinden çıkarılan Kıbrıslı Türkler sinema salonlarında barındırılmıştır. (Lefkoşa,1963-1964).....	163
Ek 8: Bozkurt Gazetesi (24.07.1958).....	163
Ek 9: Halkın Sesi Gazetesi (12.09.1978).....	164
Ek 10: Halkın Sesi Gazetesi (12.09.1974).....	164
Ek 11: Bozkurt Gazetesi (14.07.1958).....	164
Ek 12: Halkın Sesi Gazetesi (27.03.1956).....	165
Ek 13: Londra Daily Express (3 Ocak 1964)Halkın Sesi Gazetesi.....	165
Ek 14: Halkın Sesi Gazetesi (5 Ocak 1964).....	166
Ek 15: Halkın Sesi Gazetesi (12 Ocak 1964).....	166
Ek 16: Geçit Kale ve Boğaziçi bölgelerini gösteren harita.....	167
Ek 17: Geçit Kale katliamında ortadan ikiye bölünmüş şehidimiz.....	167
Ek 18: Aloda Türklerine karşı yapılan mezalim haberi.....	168
Ek 19: Alaminyo Çukuru.....	168
Ek 20: Barbarlık Müzesi.....	169
Ek 21. Dohni Katliamı.....	169
Ek 22. Akritas Planı.....	170

## GİRİŞ

Kıbrıs adası adını en önemli yer altı zenginliklerinden olan bakır madeninden (*Lat. cyprum/cuprum*) almaktadır.<sup>1</sup> Bir rivayete göre ise adanın adını “*kına çiçeği*” adlı çiçekten aldığı söylenmektedir.<sup>2</sup> Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz’in en büyük, Sicilya ve Sardunya’dan sonra da Akdeniz’in üçüncü büyük adası olup, çok eski ve çok zengin bir tarihe sahiptir. Kuzey Kıbrıs’ın kuzeyinde 70 km uzaklıkta Türkiye, doğusunda 112 km uzaklıkta Suriye, 267 km uzaklıkta İsrail, 162 km uzaklıkta Lübnan; güneyinde Güney Kıbrıs ve 418 km uzaklıkta Mısır; batısında ise 965 km uzaklıkta Yunanistan yer almaktadır. Kuzey sahillerinden Toros Dağları’nın rahatlıkla görülebileceği kadar Anadolu yarımadasına yakın bulunan Kıbrıs adası jeolojik yapı bakımından Türkiye’ye bağlıdır.<sup>3</sup> Günümüzde adanın kuzeyinde Türkler ve güneyinde ise Rumlar iki ayrı devlet olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Kıbrıs adasının önemi, Doğu Akdeniz’e ve Doğu Akdeniz’den geçen ticaret yollarına hâkim olması nedeniyle bulunduğu coğrafi konumundan kaynaklanmaktadır. Kıbrıs, Ortadoğu petrolünün ulaşım yolları üzerinde bulunması, Ortadoğu’dan Afrika’ya uzanan eksenin kontrol etmesi, Anadolu-Ortadoğu-Süveyş Kanalı hattına sahip olması, Ortadoğu’da petrol merkezli muhtemel bir savaşta depo görevini üstlenebilecek olması ve adaya hâkim olan otoritenin Ortadoğu Devletleri üzerinde de itibar sahibi olabileceği gibi sebeplerden dolayı stratejik hedef olarak görünmektedir.<sup>4</sup>

Kıbrıs adası 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu tarafından Fethine kadar farklı birçok uygarlığın hâkimiyeti altında yönetilmiştir.

Bizans hâkimiyetinde olan ada M.S. 648’de Müslüman Arapların istilasına uğramış ve vergiye bağlanmıştır. Fakat vergilerini ödemeyince Abbasi Halifesi Harun Reşid tarafından işgal edilen Kıbrıs M.S. 760 yılında Bizans İmparatoru Nikofer Fokas tarafından yeniden Bizans topraklarına katılmıştır.

Kıbrıs Adası 1192 yılında Haçlı Seferleri sırasında İngiliz Kralı Arslan Yürekli Rişar tarafından ele geçirilmiş ve Gui de Lusugnan’a verilmiştir. Ada 1489’da tümüyle

<sup>1</sup> Cevat Rüştü Gürsoy, “*Kıbrıs*”, İslam Ansiklopedisi, c.25, Türk Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2002, s.370.

<sup>2</sup> Fedai Altan, “*Leşkoşe Mevlevihanesi*”, KKTC Milli Eğitim Kültür Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yay., Ankara, 1997, s.38.

<sup>3</sup> Cevat Rüştü, Gürsoy, age. , s. 370.

<sup>4</sup> Müge Vatansever, “*Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c. XII, İzmir, 2012, s.1487.

Venediklilerin yönetimine girinceye kadar Venedik ve Cenevizlilerin arasında el değiştirmiştir. Venediklilerin hâkimiyeti altında bir meclis ile idare edilen ada Memluklu saldırılarından korunmak ve onlarla iyi geçinmek için daha önce Kıbrıs Krallığı tarafından Memluklulara ödenmekte olan vergiyi ödemeye devam etmişler, Mısır'ın Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethinden sonra da Osmanlıya vergi ödemeye devam etmişlerdir.<sup>5</sup> 1521 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun Rodos'u kendi topraklarına katmasının ardından sıranın kendilerine geldiğini düşünen Venedikliler adayı tahkim etmişler fakat adanın Osmanlılar tarafından fethi Sultan II. Selim'in padişahlığı döneminde gerçekleşmiştir. Vezir-i azam Sokullu Mehmet Paşa'nın karşı çıkmasına rağmen Şeyhülislam Ebüssuud Efendi'nin fetva vermesi üzerine “*şarabı ile meşhur Kıbrıs'ın alınması*” kararlaştırılmıştır.<sup>6</sup>

Coğrafi konumu nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu için önemli bir yer olan Kıbrıs'ın Osmanlı topraklarına katılması adanın Osmanlı idaresinde olduğu 1821 yılında, Rumların Başpiskopos Kyprianou önderliğinde giriştikleri ilk isyan hareketi ile Kıbrıs sorunu gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Zamanın ada valisi olan Küçük Mehmet Paşa, bu isyanı bastırılmış ve Başpiskopos Kyprianou'yu cezalandırmıştır. Rumlar, bu durumu tarih boyunca kabullenememiştir. Ada İngiliz idaresine girdiği dönemde, aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen iki toplum arasında bir anlaşmazlık olduğunda, Rumlar “*EBERASEN O KEROS TOU KUTCHUKMEHMET*” (Küçük Mehmet'in Zamanı Geçmiştir) diyerek karşılık vermişlerdir.<sup>7</sup>

Yunan isyanının 100.yıldönümü olan 25 Mart 1921'de 500 kilisede toplanan Rumlar ilk Enosis (adayı Yunanistan'a bağlamak ) Plebisitini yaparak ilhak yönünde bir kararı onaylarlar ve İngiliz Yönetimine başvurarak Enosis talep ederler. Adanın İngiliz yönetimine girdiği 1931 yılına kadar önemli bir Rum isyanı gerçekleşmemiştir. 1931 yılında ise Rumlar, Lefkoşa'daki vilayet konağını ateşe vererek İngiliz idaresinde ilk isyanlarını gerçekleştirmişlerdir. Bu isyan da bastırılmış ve isyancı Rumlar adadan sürgün edilmiştir.

1954'te Rumlar, Yunanistan'la birlikte Kıbrıs meselesini BM'e götürmüşler ancak oradan istediklerini elde edememişlerdir. Rumlar Yunanistan'dan gönderilen Kıbrıs asıllı Rum Albay George Grivas liderliğinde EOKA tedhiş teşkilatını kurarak 1

<sup>5</sup> İsmail Hakkı, Uzunçarşılı, “*Osmanlı Tarihi*” c.3, I.Kısım, TTK., Ankara 2003, s.9-10

<sup>6</sup> İsmail Hakkı, Uzunçarşılı, age., s.11

<sup>7</sup> Mehmet Gökhan, “*Kıbrıs'ta Rum ve Yunan Katliamları*”, Ankara,2003, s.3.



Nisan 1955'te faaliyete geçirmişlerdir. O günden sonra Rumlar adadaki Kıbrıslı Türklere ve İngilizlere 1956'ya kadar hiç rahat yüzü göstermemiştir.

1956'da İngiliz ada idaresi adadaki olaylardan sorumlu tuttuğu Başpiskopos Makarios'u sürgüne gönderdi. Makarios sürgünde belli bir süre kaldıktan sonra Yunanistan'ın arabuluculuk yapması üzerine İngiliz yönetimi tarafından adaya geri dönmesine izin vermiştir.

1959 yılı Şubat ayında Rum ve Türk tarafları arasında yapılan Londra ve Zürih anlaşmaları ile adada ortak bir Türk-Rum Cumhuriyeti kuruldu. Makarios, bu anlaşmaların Enosis için bir sıçrama tahtası olarak gördüğünü belirtmiştir. 16 Ağustos 1959'da adayı terk eden İngilizler kendileri için çok önemi gördükleri iki askeri üssü, Dikelya ve Ağrotur'u terk etmemiştir.

Bu Cumhuriyet, Türklerin eşitlik ve huzur içinde yaşamayı istemelerine karşın Rumların Enosis planları nedeni ile 23 Aralık 1963'te Rumların haince saldırılarının başlaması üzerine sona ermiştir. Rumlar, bu tarihten itibaren Kıbrıslı Türkleri bütün devlet görevlerinden silah zoru ve kaba kuvvetle uzaklaştırarak adaya tek başlarına hâkim olmaya çalışmışlardır.

Kıbrıs Rum Liderliği, 1963 yılında Yunanlı subaylarla birlikte AKRİTAS planını hazırladılar. Planın amacı, daha önceden tespit edilen zaman ve yöntemlerle Kıbrıs Cumhuriyeti'ni dağıtmak ve Enosis'i biran önce gerçekleştirmektir.

Rumlar 1963'den 1974'e kadar Türklere karşı ambargo ve mezalimler uygulamış, fakat Türklerin beklenmedik bir azim ve direnişi ile karşılaşmışlardır. 20 Temmuz 1974 Mutlu Barış Harekâtı'nın Türkiye Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilmesi ile Türkler genel bir katliamdan kurtulmuştur.

Türkiye'nin gerçekleştirdiği 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı adada yaşayan Türklere olduğu kadar Rumlara da barış getirmiştir. Barış harekâtı aynı zamanda, Yunanistan'da 1967'de kurulmuş olan Albaylar Cuntası'nın da çökmesine neden olmuştur.

Rumların ve Yunanlıların Kıbrıs'ta Türklere karşı giriştikleri katliamların başlıca nedenleri arasında, Rumların Türklere karşı besledikleri düşmanlık, Rum Ortodoks Kilisesinin kışkırtmalarıdır. Bir başka nedeni de Barış Harekâtı sırasında, gerek Yunanlıların gerekse Kıbrıslı Rumların uğradıkları yenilginin acısı olduğu düşünülebilir. Kadın, çoluk çocuk demeden 90'lık ihtiyarlarla 3 aylık bebeklere karşı

uygulanan bu katliam hareketlerini yapan Rumların ve Yunanlıların insanlıkla ilgilerinin olduğu söylemek oldukça zordur.

Bu çalışmanın amacı, Kıbrıs Rum halkının 1958 ile 1974 yılları arasında Kıbrıs Türk halkına karşı yapmış olduğu mezalim ve Kıbrıs Türk halkının bir devlet olabilme mücadelesini verirken yaşamış olduğu tarihi gerçekleri göz önüne sererek varoluş mücadelesi için ödenen bedelin büyüklüğünü ve halkın dayanma azmini yerel basın gözü ile ortaya koymaktır.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### KIBRIS TARİHİ

#### 1.1. 1571-1959 ARASI

Kıbrıs'ın bilinen tarihi, Milat'tan önce 3000 yılına kadar uzanır. Kıbrıs adası, tarihi boyunca birçok farklı devlet ve medeniyet tarafından yönetilmiştir. 1571 yılında Osmanlı Devlet'inin fethine kadar ada sırasıyla; Mısırlılar, Hititliler, Akalar, Dorlar, Yunanlılar, Fenikeliler, Asurlular, Persler, Büyük İskender, Romalılar, Araplar, Bizanslılar, İngilizler, Cenevizliler, Memlukler ve Venediklilerin hâkimiyeti altında kalmıştır.<sup>8</sup>

Kıbrıs, M.Ö. 15.yy' da Hitit egemenliğinde bulunuyordu. M.Ö. 1450 ile M.Ö. 450 yılları arasında ada üç kez Mısır egemenliği altına girdi. M.Ö. 1320 yılında Ada bir süreliğine yeniden Hitit egemenliği altına girdi. Daha sonra ada üzerinde sırasıyla Finike, Asur, Mısır, Persler, Photomeler, Roma ve Bizans egemenlik kurdular.

Kıbrıs, M.S. 395 yılında Roma'nın doğu ve batı olarak ikiye ayrılmasıyla birlikte Bizans egemenliğine girdi. M.S. 638 yılında İslam komutanlarından Ebubekir'in Kıbrıs'a çıkmasıyla Ada'nın önemli yerleri Müslümanların eline geçti. M.S. 647'de Halife Osman zamanında da adanın tümü İslam egemenliği altına girdi. Kıbrıs'taki İslam egemenliği, Bizans İmparatoru Nikepheros Phossas'ın 964 yılında adayı yeniden ele geçirmesiyle sona erdi. Ada 1191'de çok kısa bir süre İngiltere kralı Aslan Yürekli Richard'ın eline geçti. 1192'de yine kısa bir süreliğine, Templar Şövalyeleri Ada'da egemen oldular. 1192-1489 yılları arasında da Lüzinyanların yönetimi altında kalan Ada, 1425 ve 1426 yıllarında Memluklerin saldırısına uğradı. Lüzinyanların egemenliği sırasında adanın bir kısmı kısa bir süre ile Ceneviz egemenliğine girdi. 1432 yılından itibaren Venedikliler kısmen adaya egemen olmaya başladılar.<sup>9</sup>

#### 1.1.1 Kıbrıs'ta Osmanlı Yönetimi

15. yüzyılda Venediklilerin egemenliği altında bulunan Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz'e egemen olmak isteyen Osmanlı İmparatorluğu için siyasi, stratejik, ekonomik ve dini açıdan önem arz etmekteydi. Kıbrıs' daki Venedik korsanlarının Türk

<sup>8</sup> Bahadır Özarlan, s. 24; Nuri Çevikel, s. 15; Sevin Toluner; "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk", İstanbul 1977, s. 9.

<sup>9</sup> <http://www.pro.gov.ct.tr/yanmenu/tarih/15711959.aspx> (Erişim tarihi: 02.05.2013)

deniz ticaretine büyük zararlar vermesi Kıbrıs'ın ele geçirilmesinde başlıca nedenlerden biri oldu. Tüm bu nedenlerden dolayı Osmanlı İmparatorluğu dönemin şeyhülislamı Ebussuud Efendinin fetvası ile birlikte adanın fethine karar vermiştir.

1 Temmuz 1570 tarihinde, kara ordusu 50 bin asker ve 30 ağır ve 50 hafif top taşıyan Osmanlı Filosu'na 10 bin kişilik teknik sınıfın eklenmesiyle 60 bin askere ulaşarak Kıbrıs Ada'sına çıkarma yaptı. Kıbrıs'ın fethinin tamamlanması 15 ay sürmüştür.<sup>10</sup> Kıbrıs'ın en kuvvetli kalesi olan Magosa'nın 1 Ağustos 1571'de teslim olmasıyla Ada Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiş oldu. Kıbrıs 1571-1878 yılları arasında tam 307 yıl Osmanlı egemenliğinde kaldı.<sup>11</sup>

### 1.1.2. Kıbrıs Türklerinin Kökeni

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethinden sonra adaya gönderilen Türkler Kıbrıs Türklerinin kökeni oluşturmuştur. Kıbrıs'ın fethinden sonra adanın gelişmesi için üretici nüfusa ve sanatkâra gereksinim olduğundan Padişah II. Selim, adada kalan 20 bin civarında askerin yanı sıra 10 bin civarında sanatkâr ailenin de Kıbrıs'a gönderilmesi kararını verdi. Bu amaçla çıkarılan bir '*Sürgün Hükmü*' ne göre Anadolu, Karaman, Rum ve Dulkadriye Kadıları şehir ve kasabalarda oturan zanaat ve meslek sahipleri arasında seçme yaparak, her on haneden bir hanede yaşayan aileleri Kıbrıs'a gönderdiler. Bu meslek sahipleri içinde ayakkabıcılar, terziler, dokumacılar, aşçılar, mumcular, semerciler, nalbantlar, bakkallar, demirciler, dericiler, taşçılar, kuyumcular, yapıcılar, kalaycılar ve kazancılar başı çekmekteydi. Adaya gelen bu Türkler kısa sürede ekonomik yaşama büyük bir canlılık getirdi.<sup>12</sup> "*Adada Türk nüfus 1572'den 18. yüzyıl ortalarına kadar devam eden göç hareketleriyle mütemadiyen artar.*"<sup>13</sup> "Evliya Çelebi'nin "*Yüz elli bin kefere var.*"<sup>14</sup> dediği ve "*Çevresi 700 mildir. Silifke yanında ak limandır.*" şeklinde ifade ettiği adada<sup>15</sup> Osmanlı imparatorluğu adına ekonomik bir değer ifade edebilmesi için adaya yerleşmek isteyenlere müsaade edilir."<sup>16</sup>

<sup>11</sup> Mehmet Kortmaz, "*Kıbrıs Türk Tarihi*", K.K.T.C Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı yayınları, Lefkoşa 2009, s.14

<sup>12</sup> [http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_I.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_I.pdf) s.5 (Erişim tarihi: 21.11.2013)

<sup>13</sup> [http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_I.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_I.pdf) s.2 (Erişim tarihi: 21.11.2013)

<sup>14</sup> Evliya Çelebi, "*Seyahatnamesi*", Cilt 9, Devlet Matbaası, İstanbul,1935 s.300

<sup>15</sup> Evliya Çelebi, age. s.300, Ayrıca Bakınız, Salah Birsal, Oktay Akbal, "*Kıbrıs'a Selam*", İstanbul, 1987, s. 9.

<sup>16</sup> Pierre Oberling, "*The Road To Bellapais*", Columbia University Press Yay., New York, 1982, s. 3.

Megalo İdea fikri ortaya atılana kadar, Rum ve Türk halkı Osmanlıların adil yönetimi altında barış içinde bir arada yaşadı. Osmanlı egemenliği altında bulunduğu için Yunanistan Rumları kıskırtmamıştır. İki halkın barış içinde bir arada yaşadığı tek dönem Osmanlı İdaresinde kaldığı dönemdir. Osmanlı İdaresinde Rum halkı dinen de özgürce ibadet edebilme hakkı verilmiş, Rum halkın büyük bölümünün mensup olduğu Ortodoks dinine ait ibadet yerleri yeniden açılmıştır.

### 1.1.3. Kıbrıs'ın İngilizlerin Eline Geçmesi

3 Mart 1878 tarihinde Osmanlı-Rus savaşı sonrasında iki devlet arasında Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma sonrası Rusların ilerlemesini önlemek amacıyla İngiltere, Osmanlı Devleti'ne yardım önerisinde bulunur. Bu nedenle 4 Haziran 1878'de İngiliz Elçisi Ostan Henry Layard ile Hariciye Nazırı Safvet Paşa arasında Yıldız Sarayı'nda iki maddelik bir antlaşma imzalanmıştır.<sup>17</sup> Bu antlaşma ile Kıbrıs yılda 92000 altına İngiltere'ye geçici olarak kiralanmıştır. Fakat İngilizler kira bedelini Kıbrıs'tan toplayıp ödemişlerdir. Antlaşmaya göre İngilizler tehlike geçtikten sonra adayı yeniden geri vereceklerdi. Çünkü hala Kıbrıs Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Padişah kira antlaşmasına Ayestafanos (Yeşilköy) Antlaşması imza atmadan önce "*Hukuku Şahaneme asla halel gelmemek üzere muahedenameyi tasdik ederim*" notunu düşmüş ve sonra imzalamıştı.<sup>18</sup>

İngiltere adaya ayak bastığı günden itibaren Kıbrıs'ı ilhak edebilmenin yolunu belirlemiştir. "*Bu amaçla Ayastefanos Antlaşması'nın Türklerin lehine ve çıkarlarına uygun hale getirilmesine çalışacağını belirterek Kıbrıs'ın yönetiminin geçici olarak kendisine devredilmesini istemiştir.*"<sup>19</sup> Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya yanında 1. Dünya Savaşına katılması ile böyle bir fırsatı bulmuş ve yayınladığı bir emirname ile Kıbrıs'ı ilhak ettiğini duyurarak, her yıl ödemesi gereken 92 bin altını da ödemeyi durdurmuştu. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşmasıyla Türk Devleti İtilaf Devletleri'nce resmen

<sup>17</sup> Achille Emilianides, "*Histoire De Cyprus*", Paris, 1963, s.90.

<sup>18</sup> Salahi R. Sonyel, "*İngiltere Dışişleri Bakanlığı Belgelerine Göre: Osmanlı Padişahı Abdülhamit 48 Saat İçinde Kıbrıs'ı İngilizlere Nasıl Kiraladı?*", Belleten, c. XLII, Sayı 165-168, Ankara, 1978, s.741.

<sup>19</sup> Uluslararası İlişkiler Ajansı (İNAF), "*Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*", Promat Basım Yayın Sanayi ve Ticaret Ajansı, İstanbul, 1992, s.24.

tanınmasına rağmen Antlaşmanın 16, 20 ve 21. maddeleri ile Kıbrıs'ın İngiliz toprağı olduğu kabul edilmiştir.<sup>20</sup>

İngiliz yönetiminin ilk yıllardan itibaren ise Rumlar Enosis (Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı) taleplerini ortaya koymaya başlamışlardır.

#### 1.1.4. Enosis

Enosis, Megali İdea doğrultusunda Kıbrıs Adasının Yunanistan'a bağlanmasını, ifade etmektedir. Kelime anlamı “*İlhak*” demek olan Enosis ilk Megali İdea haritasının çizildiğı 1791 yılında ortaya çıkmıştır.

Megali İdea, kelime anlamı ile “*Büyük İdeal, Büyük Fikir*” demektir. Bu fikir doğrultusunda 1453'de Osmanlı Devleti tarafından fethedilen İstanbul'u geri alarak, Yunanistan, Girit, Rodos, Kıbrıs, Anadolu ve Büyük İskender'in uzandığı İskenderiye'ye kadar olan toprakları işgal ederek, bir Helen İmparatorluğu olarak kabul edilen büyük Bizans İmparatorluğunu tekrar kurmaktır. Bu imparatorluğun başkenti ise Bizans'ın eski başkenti olan Konstantinopolis yani İstanbul olacaktır.

Yunanistan 18 Ekim 1828 tarihinde İngiltere, Rusya ve Fransa'ya bir nota vererek Enosis fikrini ilk kez resmen ortaya atmış ve adanın kendisine bağlanmasını istediğini dile getirmiştir. Yunanistan 30 Aralık 1918 tarihinde İngiltere'den Kıbrıs Adası'nı kendisine vermesini ilk kez istemiştir. Ayrıca Enosis hareketini yeni nesillere aşlamak amacıyla Kıbrıs'ta Yunan kilisesi, Patrikhane ve Yunan Hükümeti yıllarca kilise ve okulları kullanmışlardır.

Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumların Enosis taleplerine karşı daima haklarını koruma yoluna gitmişler ve Yunanistan'a bağlanmayı kabul etmemişlerdir. Aynı zamanda Kıbrıs'ın bir devlete bağlanması gerekiyorsa adanın gerçek sahibi olan Türkiye'ye bağlanması gerektiğini savunmuşlardır. Rumlar bundan dolayı Kıbrıs Türklerini Enosis'in en büyük engelleyicileri olarak görmüşler ve bu engeli ortadan kaldırmak için çeşitli arayışlar içine girmişlerdir.

---

<sup>20</sup> Nihat Erim, “*Bildiğim Ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*”, Ankara, 1975, s. 3.

### 1.1.5. Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu (EOKA)

EOKA (Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu), Kıbrıs'ta Makarios öncülüğünde Türk halkını ortadan kaldırarak, adayı Yunanistan'a bağlamak için kurulmuş olan bir terör örgütüdür.

Kıbrıs'ta “*Kıbrıs Milleti*” diye bir millet yoktur; Kıbrıs'ta iki ayrı din, dil ve kültüre sahip iki ayrı halk vardır. Bu tezi Rumlar, Yunanistan ve Türkler ortak olarak kabul etmelerine rağmen, Rumlar Kıbrıs'ta tek taraflı Self-determinasyon (Kendi geleceğini belirleme hakkı) uygulamaya çalışarak dünya kamuoyunda kendileri ile çelişmişlerdir. Kıbrıs Türk Halkı da tek taraflı self-determinasyona karşı çıkmış ve çift taraflı uygulanmasını istemiştir. Dr. Fazıl Küçük'ün “*Çoğunluğun merhametine kaldığında her zaman ve her yerde uygulanabilecek bir şey değildir.*” demiştir.<sup>21</sup> Kıbrıslı Rumların Plebisit (Referandum) yapılmasına karşı Kıbrıslı Türkler tepkilerini göstermek üzere 28 Kasım 1948 tarihinde birinci Ayasofya Mitingini gerçekleştirdi. Kıbrıs Türk halkı haklarını savunmak için ikinci Ayasofya Mitingini ise 11 Aralık 1949 Pazar günü binlerce Kıbrıslı Türkün katılımıyla Lefkoşa'da gerçekleştirmiştir.<sup>22</sup> Self-determinasyonla ilgili olarak 15 Ocak 1950 tarihinde plebisit yapılması kararlaştırılmıştır. 1950 yılında Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi tarafından düzenlenen sözde plebisitte Rum halkı oy kullanmaya zorlanmış ve sonuçta toplumunun %95'i Enosis lehine olmak üzere bir sonuç çıkarılmıştır. Yunanistan ise resmi dış politikasında Enosis'i kendine amaç olarak benimsemiştir.

EOKA için ilk gizli görüşmeler 1 Temmuz 1952'de Atina'da Makarios'un başkanlığında Grivas ile yapılmıştır. EOKA'nın amacı ilk olarak İngilizleri adadan atmak, ikinci adımda ise Türk halkını yok ederek adayı Yunanistan'a bağlamaktır. Plebisit sonucuna rağmen belirlediği Enosis hedefine ulaşamayan Yunanistan, Kıbrıs sorununu 1954'te Birleşmiş Milletler örgütüne götürerek amacına ulaşmaya çalışmıştır. Yunanistan, sorunu BM'ye getirmekle “*Self-determinasyon*” kendi geleceğini kendi belirleme hakkını kullanmayı amaçlamıştır. Ancak bu yapılırken Kıbrıs Türk Halkının Self-determinasyon hakkı hiçe sayılmış ve dünyaya da sadece kendi haklarıymış gibi yansıtılmıştır.

<sup>21</sup> M. Fazıl Küçük, “*The Voice of Cyprus*”, Lefkoşa, Kasım 1956, s. 1

<sup>22</sup> M. Fazıl Küçük, age., s. 1

EOKA, İngilizlerin kendi çıkarları doğrultusunda adadan ayrılacağını düşünmüş fakat İngilizlerin adayı terk etmemesi üzerine 21 Haziran 1955 tarihinden itibaren hem İngiliz Sömürge Yönetimine hem de Türklere yönelik saldırılara başladı.

Rum Ortodoks Kilisesi ve EOKA, Enosis'i gerçekleştirmek için Kıbrıslı Türklere karşı şiddet hareketlerini hızlandırmıştır. Kıbrıslı Rumlar bunu yaparken dünya kamuoyuna “*bağımsızlık*” için verilen bir “*kurtuluş mücadelesi*” olarak göstermeye çalışmışlardır. Bu şiddet olayları İngilizlerden daha çok Kıbrıs Türklerine karşı yapılmış ve Kıbrıslı Türkler daha çok zarar görmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti Atatürk'ün belirlediği doğrultuda dış politikada barışçı bir siyaset izlemekte olmasına karşın bu olaylar karşısında sessiz kalmamış ve 1955 yılında Londra da gerçekleştirilen Kıbrıs ile ilgili bir konferansta Kıbrıs konusunda ilgili bir taraf olduğunu kabul ettirmiştir. Buna ilave olarak, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes Kıbrıs'la ilgili olarak “İngilizler adada kalsın. Onlar çıkacaksa ada bize verilsin. Bu olmazsa ada taksim edilsin (Self-government).<sup>23</sup> Hiç arzu etmediğimiz şekil adanın Yunanistan'a verilmesidir.”<sup>24</sup> şeklinde açıklama yapmıştır. 1956'da Rumlar tarafından Kıbrıs sorunu B.M. önüne getirilmek istenmiş, Türkiye Cumhuriyeti gerek hükümeti, gerek basını, gerekse kamuoyuyla bir bütün olarak Kıbrıs Türkü'nün yanında olduğunu göstermiştir. Konu bazı devletlerin muhalefetiyle ertelenmiştir. Bu sırada, Rumların Enosis talebine karşı, bir antitez olarak “*Taksim*” fikri ortaya atılmıştır. Taksim: 1974'teki Barış Harekâtından önce Kıbrıs'ın ve 1974'ten sonra Kuzey Kıbrıs'ın bir il olarak Türkiye'ye katılmasını hedefleyen düşüncedir.<sup>25</sup>

EOKA'nın Enosis'i gerçekleştirmek için Türklere üzerindeki şiddet ve saldırılarını artırması üzerine 1 Nisan 1958 tarihinde Kıbrıs Türk Halkı kendilerini bu saldırılara karşı korumak amacı ile Türk Mukavemet Teşkilatını (TMT) kurmuştur. Bu konuda, Türkiye Cumhuriyeti'nin de desteği alınmıştır.

Yunanistan hedefine ulaşabilmek için Kıbrıs Sorununu birkaç kez daha Birleşmiş Milletlere götürmüştür. Gerçek amaçlarının “Self-determinasyon” maskesi altında ENOSİS olduğu iyice anlaşılmıştır. Rumların gerçek düşüncesinin farkına varılınca, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bu konuda uluslararası alanda ağırlığını koymuş ve bunun sonucunda 1959 Londra ve Zürih Anlaşmaları imzalanmıştır.

<sup>23</sup> Self-government: Öz yönetim, özerklik, kendi kendini yönetme hakkı, muhtar idare demektir. (Türk Dil Kurumu)

<sup>24</sup> Zenon Stavrinides, “*The Cyprus Conflict*”, Stavrinides Press Yay., Lefkoşa, 1999, s. 22.

<sup>25</sup> Mehmet Hasgüler, “*Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*”, Alfa Yayınları, 2007, s.32



### 1.1.6. Zürih ve Londra Antlaşmaları

Rumlar Enosis talepleri gerçekleştirmek için her fırsatı değerlendirirken; Türk halkı adada varlığını sürdürebilmek için Self-determinasyon hakkına sahip çıkmaya çalışmıştır. Rumlar adada Enosis'i diplomatik yollarla gerçekleştiremeyeceğini anlayınca şiddet kullanmaya başlamıştır. Bunun sonucunda Türk halkı da kendini korumak zorunda kalmıştır. Bütün bunları sonucuna adada iki halk arasında çarpışmalar başlamıştır.

İki halk arasında çarpışmaların artması sonucunda, Rumların savunduğu Enosis ve Türklerin savunduğu Taksim'e karşı bir orta yol aranmıştır. Bunun sonucunda adanın bağımsızlığı fikri doğdu. Bu fikrin, İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve ABD tarafından benimsendi. Adada bağımsız bir devlet kurma yolunda 11 Şubat 1958'de Zürih anlaşması ve 19 Şubat 1959'da da Londra anlaşması imzalandı.<sup>26</sup> Bu antlaşmaya "*İngiltere, Türkiye ve Yunanistan ile adadaki her iki toplum da eşit statüde iki kurucu ortak olarak imza attı. 1959 Londra ve Zürih Anlaşmalarına uygun olarak hazırlanan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ile buna bağlı Kuruluş, İttifak ve Garanti Anlaşmalarının, 16 Ağustos 1960'da yürürlüğe girmesi ile iki uluslu, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti doğmuş oldu. Bu fonksiyonel federatif bir ortaklık cumhuriyetiydi.*"<sup>27</sup> Sonuçta, 1960 öncesinde adanın Yunanistan'a bağlanamaması ve bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğmasını sağlayan en önemli faktör Kıbrıs Türk Halkının Enosis'e karşı verdiği mücadele sonucunda olmuştur. Bu cumhuriyette egemenlik ve bağımsızlık iki ulusal topluma ortaklaşa verilmişti. Anayasadaki esas, bir toplumun diğerine hükmedemeyeceği idi. Anayasaya göre, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Rum, Yardımcısı Türk olacaktı. Bakanlar Kurulu 7 Rum 3 Türk üyeden; Temsilciler Meclisi 35 Rum 15 Türk üyeden; Cumhuriyet Ordusu % 60-40 ve memur kadroları % 70-30 oranı ile her iki toplum fertlerinden oluşacaktı. Her iki toplumun kendi iç işlerine bakacak birer Cemaat Meclisi olacaktı. Bu Meclis toplumsal harcamalar için vergi koyma hakkına sahip olacaktı. Ayrıca din, eğitim ve kültür işlerinden de sorumlu olacaktı. İç güvenliği, polis ve jandarma sağlayacaktı. Ceza davalarında mahkeme heyeti suçlunun ait olduğu toplumun yargıçlarından oluşacaktı. Beş büyük şehirde ayrı belediyeler olacaktı. Resmi dil Türkçe ve Rumca olacaktı. Cumhurbaşkanı Yardımcısı

<sup>26</sup> Ahmet Gazioğlu, "Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyeti'ne", Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa, 2000, s.49-52.

<sup>27</sup> [http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_II.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_II.pdf) s.2 (Erişim tarihi: 21.11.2013)

veto yetkisine haiz olacak ve önemli konularda Türk üyelerin ayrı oy çoğunluğu gerekli olacaktır. Her iki anavatan kendi toplumlarına eğitim ve kültürel alanlarda mali yardımda bulunabilecekti. Enosis ve Taksim yasaklanmıştı, fakat Rum liderliği bütün eski EOKA'cılarını Cumhuriyetin kilit noktalarına yerleştirmiş ve Anayasada yasaklanmasına karşın Enosis faaliyetlerini bizzat Makarios'un önderliğinde sürdürmüştü.<sup>28</sup>

1960 Antlaşmasının imzalanmasından kısa bir süre sonra ilk Cumhurbaşkanı Başpiskopos, “*bu anlaşmalar bir devlet yarattı ama bir millet yaratmadı*” diyerek ‘Kıbrıslılık’ kavramına karşı çıktı ve Rumların Helen ırkının bir parçası olduğunu vurguladı. Bugün de, Kıbrıslı Rumların ‘Kıbrıslılık’ kavramına karşı olduklarına ve kendilerini ‘Kıbrıslılar’ olarak değil, fakat Kıbrıs’taki Helen halkı olarak tanımladıklarına sık sık karşılaşılmaktadır.<sup>29</sup>

### 1.1.7. Garanti Antlaşması

Kıbrıs, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında, Zürih ve Londra antlaşmalarına ilave olarak 1960 yılında Garanti Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın 1. maddesi, “Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devletle tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla herhangi bir diğer devletle birleşmeyi veya adanın taksimini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak teşvik edecek her nevi hareketi yasak ve ilan eder.”<sup>30</sup> şeklindedir.

Antlaşmanın ikinci maddesi, “Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bu anlaşmanın birinci maddesinde gösterilen yükümlülüklerini göz önüne alarak, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve aynı zamanda Anayasanın temel maddeleriyle kurulan düzenini tanırlar ve garanti ederler.”<sup>31</sup> şeklindedir.

“Ortak veya anlaşarak hareket olası olmadığı takdirde garanti veren her üç devletten her biri, bu anlaşma ile kurulan düzeni tekrar kurmak amacı ile harekete geçmek hakkını saklı tutarlar.”<sup>32</sup> ifadesi antlaşmanın 4. maddesinin son paragrafında yer almaktadır. Türkiye bu bahsi geçen maddeye dayanarak 1974 Barış Harekâtını

<sup>28</sup> [http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_II.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_II.pdf) s.2-3 (Erişim tarihi: 21.11.2013)

<sup>29</sup> Ahmet Gazioğlu, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kıbrıs”, c. 19, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s.927.

<sup>30</sup> <http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/1960garantiveittifakanlasmasi.pdf> (Erişim tarihi:21.11.2013)

<sup>31</sup> <http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/1960garantiveittifakanlasmasi.pdf> (Erişim tarihi:21.11.2013)

<sup>32</sup> <http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/1960garantiveittifakanlasmasi.pdf> (Erişim tarihi:21.11.2013)

gerçekleştirmiştir, yani Türkiye Uluslararası bir anlaşmadan doğan bir hakkını kullanmıştır.

## 1.2. 1959-1983 ARASI

### 1.2.1. Makarios' un Anayasa Değişiklik Önerisi

Kıbrıs ta yaşayan Türkler, Londra ve Zürih Antlaşmalarına bağlı kalarak kurulan ortak cumhuriyeti yaşatmak için çalışmışlardır. Rumlar ise Başpiskopos Makarios'un açıklıkla söylediği gibi, antlaşmalara kendilerini Enosis'e götürecek bir araç olarak bakmaktaydılar. Esas amacın ENOSİS olduğunu Makarios 13 Kasım 1959 tarihinde "Ada idaresi 8 asırdan bu yana ilk kez Rumların eline geçmiştir" diyerek açıklamıştır. 1 Nisan 1960'ta ise Zürih ve Londra Antlaşmalarının imzalandığı tarihi EOKA' nın kuruluş günü olarak kutlama kararı almışlardır. Bu antlaşmalar hakkındaki görüşlerini şu şekilde ortaya koymuşlar: "Ümit ve emellerimiz Zürih ve Londra Anlaşmaları ile tamamen gerçekleşmiş değildir. Fethedilen kalelerden nihaî zafere doğru mücadeleye devam edeceğiz."<sup>33</sup> Rumların bir bahane uydurarak, ortamın kendileri için uygun olduğuna karar verdikleri bir zamanda, Zürih ve Londra Antlaşmalarını ve iki toplumun dengeli iş birliğine, siyasi eşitliğine dayalı 1960 Anayasasını, adada sadece Rumların egemen olacağı bir düzen yaratmak için değiştirmeye, hatta ortadan kaldırmaya girişecekleri artık belli olmuştur.<sup>34</sup>

"Cumhuriyet kurulur kurulmaz, Rum Lider Makarios, bu amaçla iki yönde hazırlıklara başlamıştır:

1.Kıbrıs Türklerine tanınan hakları ve gerekirse Türk toplumunu ortadan kaldırmak,

2. Anayasanın ve antlaşmaların, özellikle de Garanti ve İttifak Antlaşmalarının uygulanmasına engel olmak."<sup>35</sup>

Birinci hedefi doğrultusunda Makarios, kurmaylarına gizli bir plan hazırlamaları emrini verdi. Bu işin başına Akritas takma adıyla, EOKA'nın ileri gelenlerinden azılı

<sup>33</sup> [http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_II.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_II.pdf) s.8 (Erişim tarihi: 21.11.2013)

<sup>34</sup> Ahmet Gazioğlu, "Rum Mezalimi ve KKTC'ye Doğru", c. 19, Türk Dünyası Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s.948.

<sup>35</sup> Ahmet Gazioğlu, agm., s.948.

tedhişçi ve Cumhuriyet'in ilk hükümetinde İç İşleri Bakanlığı görevine atanan Yorgacis getirildi.<sup>36</sup>

30 Kasım 1963'te Makarios planın ikinci aşaması için 13 maddelik "anayasa değişikliği" önerilerini açıkladı. Makarios'un sunduğu anayasa değişikliği maddeleri aşağıdaki gibidir;

- 1.Cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto hakkının kaldırılması,
- 2.Cumhurbaşkanının geçici yokluğunda veya görevini yapamayacak hallerde Cumhurbaşkanı vekilinin kendisine vekâletinin kaldırılması,
- 3.Temsilciler Meclisi başkan ve yardımcısının cemaatleri tarafından ayrı ayrı değil Meclisin tüm üyelerinin iştirak edeceği bir seçimle ve oy çokluğuyla seçilmesi,
- 4.Temsilciler Meclisi başkanının geçici yokluğunda veya görevini yapamayacak durumdaki hallerde temsilciler Meclisi başkan yardımcısının bu makama vekâlet etmesinin kaldırılması,
- 5.Anayasanın bazı maddelerinde öngörülen Türk ve Rumların bazı yasaları geçirebilmek için ayrı ayrı çoğunluğun sağlanmasını gerektiren maddelerin kaldırılması,
- 6.Belediyelerin ayrı olması maddesinin iptali,
7. Adalet mekanizmasının tek elden idare edilmesi,
8. Emniyet müessesesinin polis ve jandarma olarak iki ayrı güç şeklinde çalışmasının iptali ve bunların birleştirilmesi,
- 9.Emniyet birimlerinde çalışan Türk-Rum oranının yeniden düzenlenmesi,
- 10.Emniyet, savunma ve amme hizmetleriyle ilgili olarak Türk ve Rum oranının nüfus oranına göre yeniden düzenlenmesi,
- 11.Amme Komisyonu üye sayısının 4 Rum, 1 Türk olarak yeniden düzenlenmesi,
- 12.Amme Komisyonu'nun kararlarının salt çoğunluğa göre alınması,
- 13.Rum Cemaat Meclisi'nin feshedilmesi<sup>37</sup>

Bu maddeler ile Makarios'un temel amacının Türkleri etkisiz hale getirerek Rumları Kıbrıs Halkı olarak göstermek, kurulmuş ortak cumhuriyeti fesh etmek ve Türkleri azınlık durumuna düşürmektir.

Makarios'un Enosis hedefi için hazırladığı hain plan ise aşağıda yer almaktadır:

- 1.Söz konusu 13 maddenin değiştirilmesini Türklere önerecek

<sup>36</sup> Ahmet Gazioğlu, agm., s.948.

<sup>37</sup> Murat Sarıca, Erdoğan Teziç, Özer Eskiuyurt, "Kıbrıs Sorunu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay.,İstanbul, 1975, s. 41-44.

2.Reddetmeleri halinde ise zorla dayatma yoluna gidilecekti

3.Türklerin karşı koyması halinde olay ‘Türkler hükümete isyan etti’ şeklinde dünyaya duyurularak, Kıbrıs hükümetinin bir iç meselesi olarak sunulacaktı.<sup>38</sup>

Türkler, Rumların hazırladığı haince planmış tuzağa düşmemiştir. Rumlar ise istediklerini zorla elde etmek için 21 Aralık 1963’te Türklere karşı ada çapında saldırıya geçmişlerdir, yani Türkleri 24 saat içerisinde yok etmeyi hedefleyen “*Akritas Plânı*” nı uygulamaya başlamışlardır (Ek 22).

Rauf Denктаş, Akritas Planı'nın uygulanmasıyla ilgili olarak Limasol Park Gazinosunda yaptığı konuşmada, Rumların planını şöyle açıklamıştır;

“1960-63 devresinde Makariosu Kıbrıs’ın Cumhurbaşkanı rolünde göremezsiniz. O, Rum halkının milli ve dinî lideri rolünde her hafta bir yerde bir EOKA’cının büstünü açmakta, yeni bir Enosis nutku çekmektedir. Türk toplumunu katletmek için İçişleri Bakanı Yorgacis tarafından hazırlanan Akritas Planı doğrudur. Klerides 27 Ekim 1971’de Almanya’nın Sesi Radyosu’na verdiği beyanatında Akritas Planı’nın mevcudiyetini kabul etmiş, hiçbir Rum lideri de bugüne kadar, Türkleri topyekûn imhayı içeren Akritas Planı yoktur, diyememiştir. Akritas Planı bir cinayet planıdır. Planının d maddesine göre, çatışmalar, Rumların başlattığı çatışmalar tüm Kıbrıs’a yapıldığı takdirde derhal Enosis ilan edilecektir.”<sup>39</sup>

### 1.2.2. Akritas Planı

Akritas planının hedefi Türk halkını ani bir saldırı ile yok etmek ve adayı Yunanistan'a bağlamaktı. İlk olarak 21 Nisan 1966 tarihinde Patris Gazetesi’nde plan açık bir şekilde yayımlanmıştır. Planın hazırlayıcıları arasında Akritas kod adlı İçişleri Bakanı Yorgacis, Cumhurbaşkanı Makarios, Meclis Başkanı Klerides, 16 Şubat 2003 tarihinde Rum Yönetimi Başkanlığı’na seçilen Tasos Papaduplos gibi kişilerden oluşmaktaydı.<sup>40</sup>

EOKA “*Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu*”, 21 Aralık 1963’te, masum ve silahsız birçok Türkü yaralayarak ve/veya öldürerek Akritas Planını uygulamaya başladılar. Atina’da yayımlanan Nea gazetesi Rum gençlerinin Atina’da silahlı

<sup>38</sup> Murat Sarıca, Erdoğan Teziç, Özer Eskiuyurt, age, s.44.

<sup>39</sup> Özden Alpdağ, “*Barış İçin Savaş*”, İzmir, 1974, s. 18-19.

<sup>40</sup> <http://www.tariharaştirmalari.com/kibrisdosyasi.html> (Erişim tarihi: 07.02.2014)

eğitimden geçtiklerini yazmıştır.”<sup>41</sup> Bu EOKA’cı Rumlar “*Kanlı Noel*” adı verilen 21-27 Aralık 1963 tarihleri arasında, yüzlerce Türk’ü öldürdü, binlercesini ise yaraladı. Bu katliamlar ve saldırılar sonucunda, “27 Aralık 1963’te bir İngiliz komutasında üç garantör ülkenin askerleri Barışı koruma kuvveti adı altında adada göreve başladı. 30 Aralık 1963’te Rumların saldırılarının durduğu yere, Lefkoşa’nın Türk ve Rum Kesimlerini ayıran Yeşil Hat çizildi. Ocak 1964’te Londra’da, üç garantör ülke ve adadaki toplum liderlerinin katıldığı bir konferans düzenlendi; fakat olumlu bir sonuç alınamadı. 4 Mart 1964 yılında BM Güvenlik Konseyi 186 sayılı kararı ile “*Kıbrıs Hükümeti’nden*” şiddeti ve kan dökülmesini önleyecek kararlar almasını istedi. Bu kararlar birlikte Rum Yönetimi, “Kıbrıs Hükümeti” olarak tanınmaya başladı. 4 Nisan 1964’te kontrolü sözde “*Kıbrıs Cumhuriyeti’ne*” verilen BM Barış Gücü adada göreve başladı. 4 Nisan’da ise Makarios Kıbrıs Cumhuriyeti’ni kuran anlaşmaları tek yönlü olarak feshettiğini açıkladı.”<sup>42</sup>

21 Aralık 1963 tarihinde başlayan ve birkaç ay devam eden saldırılar sonucunda yüzlerce Türk öldürülmüş ve yaralanmıştır. Toplam 103 köyden 30 bin Türk vatandaşı evlerini-barklarını bırakmak zorunda kalmıştır. Çok sayıda Türkün ev ve malları da yıkılarak yakılarak tahrip edilmiştir. Bunlara ilaveten Kıbrıs Türkleri devlet mekanizmasının bütün organlarından tamamen dışlanmışlardır. Kısacası Kıbrıs Türkleri adadan soyutlanmaya çalışılmış ve bunun içinde kaba güç, şiddet, ekonomik kısıtlama ve bezdirme politikası izlenmiştir.

Makarios’un yeni politikasını oluşturan Kıbrıs Türklerini ekonomik ve sosyal baskılarla çökertme çabaları, BM Genel Sekreteri’nin o zamanki raporlarında da açıklıkla ifade edilmektedir. 10 Eylül 1964 tarih ve s/5950 sayılı raporun 222’nci paragrafında aynen şöyle denilmektedir: “Kıbrıs Türk Toplumuna karşı bazı hallerde tam bir abluka şiddetinde uygulanan ekonomik kısıtlamalar, Kıbrıs Hükümetinin muhtemel bir çözümü dayatmak için askeri harekât yerine ekonomik baskı kullanmakta olduğunu göstermektedir.”<sup>43</sup>

<sup>41</sup> Nacak, 6 Mayıs 1963

<sup>42</sup> [http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_II.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_II.pdf) s.13 (Erişim tarihi: 21.11.2013)

<sup>43</sup> <http://www.pro.go.ct.tr/tr-tr/yanmenu/tarih/19591983.aspx> (Erişim tarihi: 13.04.2014)

### 1.2.3. 1964 – 1974 Döneminde Türk Halkı

“...Rum tecavüzünün 21 Aralık akşamı başlaması sadece tesadüftür. Gerçi tecavüz için bir plan mevcuttu fakat bunun tatbik tarihi 21 Aralık değildi. Tecavüze karar verildikten sonra Rum teşkilatı, Türkleri gerek gücünü yoklamak ve gerekse gözdağı vermek için faaliyete girişti. Geceleri sokak başlarını tutan Rum tedhişçileri Türkleri yoklamakta, yalnız buldukları Türklere kurşun sıkmakta ve bir terör havası yaratarak Türklere gelecek reaksiyonu ölçmeye çalışmaktadır. Bu sırada Makarios da bilinen teklifi yapmış ve anayasanın 13 maddesini değiştirmek istemişti.

Bu sırada Makarios’ un ağzından düşürmediği bir söz vardır; “64’te çok şeyler olacak.” Hemen hemen her beyanatının ve sözünün sonunu bu cümle ile bitiren Makarios’ un belirtmek istediği husus şuydu; Rum halkı hazırlıklı olun. 1964 yılında Türklere karşı harekâta girişilecek. Nitekim tecavüzdən Rum halkının haberi vardı ve bu halka hafif tertip çıtlatılmıştı. Rum tedhişçilerinin köşe başlarını tutarak Türkleri yoklaması Türkler arasında haklı bir reaksiyon yaratmıştı. Nitekim o akşam bazı Türklerin Tahtakale mahallesinde Rum tedhişçilerin yoklama tekliflerini reddetmesi mevcut reaksiyonun bir neticesiydi. Rum tedhişçiler ileri giderek yoklanmayı reddeden Türklere ateş açınca Rum planı bir anda alt üst olmuştu.

Tecavüzü bir an önce gerçekleştirmek isteyen Rum teşkilatı Makarios’u sıkıştırıyordu. Nitekim Tahtakale olayından sonra durumu yatıştırmak yoluna giden Makarios’ a Yorgacis, “Ya şimdi, ya hiçbir zaman.” diyerek rest çekmişti. Akabinde de Baf Kapısı istasyonunda yapılan bir toplantıda aniden patlak veren olayın, tecavüz olayının başlangıcı sayılması kabul edilerek Akritas Planı’nın derhal tatbik sahasına konması kararlaştırılmıştı. Karar Makarios’ a bildirildiğinde Makarios, ‘Hayırlı olsun.’ diyerek saraydaki silah deposunu teşkilata devretmiştir ...”<sup>44</sup>

103 köyde 30 binden fazla Türk ev ve malları tahrip edilerek göçmen durumuna düşürülmüştü. Bu Türkler, çadırlarda, sinema salonlarında okullarda barınmak zorunda bırakılmıştır. Aynı zamanda Kıbrıs Türklerinin haberleşmesi, ulaşımı, ekonomik ilişkileri tamamen yasaklanmıştı. BM Barış Gücü, Kıbrıs Türklerine karşı yürütülen bu yoğun ekonomik kısıtlamalar ve aralıksız sürdürülen terör hareketleri karşısında tepkisiz kalmıştır. Tüm bunlara rağmen Kıbrıs Türkleri direnişine devam etmiştir. Rumlar bunu hazmedememiş ve 1967 yılında adaya Yunanistan’dan gizlice getirdikleri 20.000

<sup>44</sup> Zafer, 24 Şubat 1967.

civarında askerlerle birlikte Türk köylerine saldırmışlardır. Boğaziçi ve Geçitkale köylerine karşı yapılan saldırılarda birçok Türk hayatını kaybetti veya yaralandı. Bu saldırılar Türkiye'nin kararlı tutumu ve Kıbrıs Türk Halkına karşı yapılan bu soykırımının durdurulmaması halinde antlaşmalardan kaynaklanan müdahale hakkını kullanacağı ihtarı üzerine son buldu. Bu sayede Enosis'in artık Türkiye'nin muhalefetine rağmen silâh zoruyla gerçekleştirilemeyeceğini, bunun için farklı yollar bulunması gerektiği inancı Rum Halkında yerleşmeye başlamıştır. Bu durum Makarios ile 1967'de işbaşına gelen Cunta arasında (Yunanistan'da) önemli sorun haline gelecek ve Cunta'nın 1974'te Makarios'a karşı bir darbe düzenlemesine neden olacaktır

#### **1.2.4. 15 Temmuz 1974 Darbesi**

Rumların temel amacının ENOSİS olduğu bilinen bir gerçektir, fakat bu amaca ulaşmak için nasıl bir yol izleneceği ve kimin tarafından gerçekleştirileceği konuları Makarios ve Cuntacıların birbirleri ile ters düşmelerine neden olmuştur. 2 Temmuz 1974 tarihinde Makarios'un Cunta lideri General Gizikis'e gönderdiği mektup, olayı kırılma noktasına getirmiştir. Bunun sonucunda Yunan Cuntası 15 Temmuz 1974 tarihinde bir darbe başlatmıştır. Bu darbe çok sayıda Rum ve Yunanlının hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Makarios'u destekleyen AKEL ve EDEK parti sempatanları insafsızca katledilmiş ve iktidara el konulmuştur. 'Türk kasabı' olarak ün yapmış Nicos Samson geçici bir süre için Cumhurbaşkanlığı'na getirildi. Yunanistan Kıbrıs'ta "Kıbrıs Helen Cumhuriyeti"ni kurulduğunu ilan etti.<sup>45</sup> Makarios bulunduğu durumu dile getirmek ve batılı devletlerin desteklerini almak amacıyla 19 Temmuz 1974'te BM Güvenlik Konseyi'nde konuşma yapmak üzere New York'a gitti. Yaptığı konuşmada EOKA-B'nin Yunanistan tarafından yönetilen bir terörist örgütü olduğunu ve yaptığı darbe ile adayı işgal etmeye çalıştığını resmen açıkladı. Binlerce Rum'un ölümüne ve Türklerin de can ve mallarının zarara uğratılmasına neden olan bu darbe ancak Türk Barış Harekâtı ile sona erdirilmiştir.

---

<sup>45</sup> Rifat Uçarol, "Siyasi Tarih", Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995, s.764.



### 1.2.5. Mutlu Barış Harekâtı (20 Temmuz 1974) ve Kıbrıs Türk Federe Devleti (13 Şubat 1975)

Kıbrıs'taki darbenin önüne geçmek ve Yunan işgalini önlemek amacı ile Türkiye başbakanı Bülent Ecevit, İngiltere ile ortak müdahale yapmak istediğini dile getirmek amacıyla 16 Temmuz 1974'te İngiltere'ye gitti, fakat bu girişimi sonuçsuz kaldı. Bu nedenle, Garanti Antlaşması'nda yer alan hakları dâhilinde 20 Temmuz 1974'te Mutlu Barış Harekâtı'nı başlattı.

“Türkiye'nin 1974 yılında adaya gerçekleştirmiş olduğu müdahalenin, uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yasal bir zemine dayandığı ve “işgal” olarak kesinlikle tanımlanamayacağı gerek Avrupa Konseyi'nin 29 Temmuz 1974 tarih ve 573 sayılı kararı, gerekse de Atina Temyiz Mahkemesi'nin 21 Mart 1979 tarihinde aldığı 2658/79 sayılı kararlarla tescil edilmiştir.”<sup>46</sup>

Avrupa Konseyi 573 sayılı kararının 3. maddesinde;

“...Adada diplomatik yollardan bir antlaşmaya varılamamasından dolayı, Türk Hükümeti 1960 Garanti Antlaşması'nın 4. maddesine göre müdahale hakkını kullandı”<sup>47</sup> denmektedir.

Atina Temyiz Mahkemesi ise kararında;

“Türkiye'nin Zürih ve Londra Anlaşması çerçevesinde garantör devlet olarak Kıbrıs'a müdahalesi yasaldir. Asıl sorumlu, haklarında dava açılan Yunanlı Subaylardır” demektedir.<sup>48</sup>

Gerçekleştirilen Mutlu Barış Harekâtı ile, hem Rum hem de Türk Halkı için barış ortamının oluşması sağlanmış ve adada Türkiye'nin etkin ve fiili güvencesinin artmasına neden olmuştur.

Üç garantör ülke olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin Dışişleri Bakanları'nın 25-30 Temmuz 1974 tarihinde katıldığı I.Cenevre Konferansı yapılmıştır. Konferans'ta Kıbrıs'ta fiilen iki ayrı özerk idarenin bulunduğunu üç Garantör ülke tarafından kabul edilmiştir. Türk ve Rum kesimlerinin birlikleri arasında ortak bir güvenlik bölgesi oluşturulmasına karar verilmiştir. Buna ilaveten karma bölgelerin güvenliği BM Barış Gücü'ne verilmiştir. Ancak, Rumlar, antlaşmanın gereklerine

<sup>46</sup> [http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_II.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_II.pdf) s.15-16 (Erişim tarihi: 21.11.2013)

<sup>47</sup> <http://www.pro.gov.ct.tr> (Erişim tarihi: 02.05.2013)

<sup>48</sup> <http://www.pro.gov.ct.tr> (Erişim tarihi: 02.05.2013)

uymamış Yunan askerleri Türk bölgelerinde kuşatmayı kaldırmamış ve Türklere karşı toplu cinayetlerde bulunmaya devam etmiştir.

14 Ağustos 1974'te Türkiye Kıbrıs'a ikinci kez müdahalede bulunmuştur. Karpaz-Yeşilirmak arası bölge Türklerin kontrolüne girmiştir. Yeni durumun hukuki olması için, 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. Yeni devletin kurulması ile birlikte yeni bir anayasa yapılmıştır. Adada barış ortamının sağlanması için 2 Ağustos 1975'de yeni bir antlaşma yapılmış güneyde yaşayan Türkler adanın kuzeyine, kuzeyinde yaşayan Rumlar güneye gönderilerek bir nüfus mübadelesi yapılmıştır. Bu sayede, Türk nüfusu adada ilk kez bir yerde toplanmış ve özgürce yaşama fırsatı elde etmiştir.

### **1.2.6. Doruk Antlaşmaları (1977 – 1979) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı**

Rum Halkının adada tek başına iktidar olma isteği Kıbrıs Türk Federe Devletinin ömrünü kısaltmıştır. 1975 yılında Viyana'da görüşmeler başlamış ve soruna federal bir çözüm bulunması konusu ele alınmıştır. Görüşmelerin çıkmaza girdiği 6. turun bitiminden yaklaşık 1,5 yıl sonra, Cumhurbaşkanı Denktaş, BM Genel Sekreteri Waldheim'a Makarios'la buluşma önerisinde bulunmuştur. 12 Şubat 1977 tarihinde BM Genel Sekreterinin gözetiminde yapılan görüşmelerde 4 maddelik bir ilke anlaşması imzalanmıştır. “ Bu ilkeler;

- 1) Kıbrıs Cumhuriyeti bağımsız, bağlantısız ve iki toplumlu olmalıdır.
- 2) Her toplumun yönetimi altındaki topraklar, ekonomik ve toprak verimliliği ile toprak mülkiyeti esasları ışığında görüşülmelidir.
- 3) Dolaşma, yerleşme özgürlüğü, mülkiyet hakkı gibi prensip meseleleri müzakereye açıktır. Bunların görüşülmesinde iki toplumlu federal sistem ve Türk Toplumunu yönünden doğabilecek güçlükler de dikkate alınacaktır.
- 4) Federal hükümetin görev ve yetkileri, devletin birliği ve devletin iki toplumlu mahiyetini koruyacak şekilde olacaktır.”<sup>49</sup>

Makarios 3Ağustos 1977 tarihinde hayatını kaybetti. Makarios'un ölümünden sonra, Denktaş'ın önerisi ile Rum Toplumunu Lideri Kiprianu ile Cumhurbaşkanı Denktaş

<sup>49</sup> <http://www.pro.gov.ct.tr> (Erişim tarihi: 02.05.2013)

arasında 19 Mayıs 1979 tarihinde II. Doruk Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın maddeleri aşağıdaki şekildedir:

- “1) Toplumlararası görüşmeler 15 Haziran 1979'da yeniden başlayacaktır.
- 2) Görüşmelerin temeli Denктаş-Makarios anlaşması ve BM' in Kıbrıs'la ilgili kararları olacaktır.
- 3) Cumhuriyetin tüm yurttaşlarının insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı gösterilmelidir.
- 4) Görüşmeler tüm toprak ve anayasa konularını kapsayacaktır.
- 5) Maraş'la ilgili bir anlaşmaya varılması halinde, diğer yörelerle ilgili anlaşma beklenmeden Maraş açılacaktır.
- 6) Görüşmelerin sonucunu olumsuz şekilde etkileyecek hareketlerden kaçınılması ve iyi niyet, karşılıklı güven ve olağan koşullara dönüşü kolaylaştırabilecek pratik önlemler alınmalıdır.
- 7) Kıbrıs Cumhuriyeti askerden arındırılacaktır.
- 8) Cumhuriyetin bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğü ve bağlantısızlığı, bir başka ülke ile kısmen veya bütün olarak birleşmesi veya taksim ve ayrılmanın herhangi bir şekline karşı gereken garantiler olacaktır.
- 9) Görüşmeler gecikmelerden kaçınılarak sürekli ve temelli bir şekilde sürdürülecektir.
- 10) Toplumlararası görüşmeler Lefkoşa'da yapılacaktır.”<sup>50</sup>

1983 yılının Mayıs ayına kadar toplu görüşmeler devam etmesine rağmen Mayıs 1983'de Rum liderliğinin konuyu tek yanlı olarak BM Genel Kurulu'na götürmesi ve Türk tarafı aleyhine haksız bir karar çıkartması sebebi ile Türk Halkı Self-Determinasyon hakkını kullanarak 15 Kasım 1983'de bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir.<sup>51</sup>

<sup>50</sup> [http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/1977\\_Doruk\\_Anlasmasi.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/1977_Doruk_Anlasmasi.pdf) (Erişim tarihi: 14.12.2013)

<sup>51</sup> Ahmet Gazioğlu, agm., s.965.

## İKİNCİ BÖLÜM

### KIBRIS BASIN TARİHİ

Kıbrıs Basın Tarihi dört döneme ayrılmaktadır. Birinci dönemde (1878-1931) Osmanlı Türkçesi ile yayımlanan gazeteleri kapsamaktadır. İkinci dönem (1931-1958) adanın İngiliz idaresinde olduğu dönemde yeni Türk harfleri kullanılarak yayımlanan gazetelerden oluşmaktadır. Kıbrıs Türk basın tarihinde üçüncü dönem (1958-1975) Kıbrıs halkının var oluş mücadelesini verdiği milli mücadele döneminde basılan gazetelerden oluşmaktadır. Son bölüm ise (1975-2012) Kıbrıs Türk Basınının günümüze kadar olan gelişim sürecini kapsamaktadır.

#### 2.1. Kıbrıs Türk Basın Tarihinin İlk Dönemi (1878-1931)

Kıbrıs Basın faaliyetlerinin başlaması, 1878'de İngilizlerin adaya gelmesinden sonra başlamıştır. Kıbrıs adası hukuki yönden Osmanlı Devletine bağlıydı. Fiili yönden ise ada İngilizlerin kontrolüne geçmişti. Bu yüzden basın ile ilgili kural ve mevzuatlarda “*Osmanlı Matbuat Nizamnamesi*” kullanılmıştır. 1930 yılına kadar gazeteler bu Nizamnameler’e bağlı kalınarak yayımlanmıştır. Osmanlı Matbuat Nizamnamesi'nde yer alan kurallardan birkaçı aşağıda şekildedir;

Gazete çıkaracak kişinin 30 yaşını geçmiş olması,  
Gazete çıkaracak kişinin cinayet veya cünhadan dolayı ceza almamış olması,  
Gazete için mutlaka ruhsat alınması, İstanbul dışında olanların valiye dilekçe vererek ruhsat almaları gerekmektedir <sup>52</sup>şeklinde.

“Kıbrıs’ta ilk matbaa 1878 yılında Larnaka’da kurulmuştur. Matbaanın adı Henry King and Co.’dur. Basımevinin Kıbrıs’ta ilk gazetesi “*Kipros/Cyprus*” gazetesi 29 Ağustos 1878’de yayımlanmıştır. Gazetenin ilk sayfası İngilizce, sonraki sayfaları ise Rumca olarak hazırlanmıştır.”<sup>53</sup> “Kıbrıs’ta yayımlanan ilk Osmanlı Türkçesi ile yazılmış ilk gazete, Aleksan Sarrafyan’ın imtiyaz sahibi olduğu “*Ümid*” adlı gazetedir. Gazete 1879 yılında, Larnaka’da yayımlanmaya başlamıştır. Gazetenin Henry King and

<sup>52</sup> Cenk Mutluyakalı, “*Kıbrıs Türk Basın Tarihi*”, Söylem Matbaacılık, Lefkoşa, 2012, s.19.

<sup>53</sup> Ahmet Cavit, “*The British Role in Turkish Cypriot Text-books and Turkish Cypriot Textbooks in Cyprus*”, The Cyprus Review, V:6, No: 1, s.65.

Co. Basımevinde basılmıştır.”<sup>54</sup> Fakat gazete uzun ömürlü olmamış, sadece 5 sayı olarak yayımlanmış ve 1880 yılında yayın hayatına son verilmiştir.<sup>55</sup> Gazete, Osmanlı Devleti’nin İngiltere nezdindeki girişimleri sonucu kapatılmıştır.<sup>56</sup> Yayın hayatının kısa süreli olmasında İstanbul’daki Osmanlı Hükümeti’ne karşı sert eleştirilerinde bulunması ve bunun sonucunda Osmanlı Hükümeti’nin hukuken kendi egemenliğinde bulunan bir ülkede kendisine karşı çok set eleştirilere izin vermemesi üzerine gazetenin yayımı durdurulmuştur.<sup>57</sup> Aynı kişinin 1889 yılında “*Dik-el-Şark*” isimli bir gazete daha çıkardığı bilinmektedir. “ Ümid gazetesi, bir Ermeni tarafından çıkarılan ilk Türkçe gazetedir; ancak bir Türk tarafından çıkarılan ilk Osmanlı Türkçesi ile yazılmış gazete “*Saded*” gazetesidir. Bu gazete 1889 yılında Ahmet Emin Efendi tarafından yayımlanmıştır.”<sup>58</sup>

Kıbrıs Basın Tarihinin ilk döneminde, Türk gazeteleri Kıbrıslı Türk aydınlarının çabaları sonucunda yayımlanmaya başlamıştır. Kıbrıslı Türk aydınları Enosis’i önlemek ve adadaki Kıbrıslı Türklerin sesini dünyaya duyurmayı hedeflemiştir. Bu dönemde Kıbrıslı Türklerin ilk matbaası Zaman Matbaası Laleli’de kurulmuştur. Gazetenin yazarlarından biri Muzaferüddin Galip Bey’in İstanbul’dan gelmiş ve padişaha bağlı olması nedeniyle yayın politikasında bu doğrultuda olmuştur. Bu yüzden de gazete için Osmanlı yönetiminin maddi destek sağladığı bilinmektedir. Bu dönemde Jön Türklerinin etkisinin Osmanlı topraklarında yayılmaya başlaması ile Kıbrıslı Türkler de etkilemiş ve bu etki zamanla Zaman gazetesinde de yansımıştır.<sup>59</sup> Gazete yazarlarından özellikle Küfizade Asım Bey, Muzaferriddün Galip, Mehmet Faik Bey ve Mehmet İrfan Bey bu etki altında kalmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti’nin basında sansür uygulaması üzerine Zaman gazetesi yerine, Yeni Zaman gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.”<sup>60</sup> Kıbrıs adasındaki Türkçe gazete sayısı bu gazeteyle birlikte 2’ye çıkmıştır. Zaman gazetesi 25 Aralık 1891 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Zaman

<sup>54</sup> Salahi Sonyel, “*Bir Düzeltme: Kıbrıs’ta Yayımlanan ilk Türkçe Gazete*”, Yeni Kıbrıs, Aralık 1985, s.16.

<sup>55</sup> Mass Media in Cyprus, s.21.

<sup>56</sup> Mehmet Demiryürek, “Kıbrıs Türk Basını ve Osmanlı Hükümetleri (1878-1910)”, Toplumsal Tarih, Cilt No 19, sayı 111, İstanbul 2003, s.36

<sup>57</sup> Mehmet Demiryürek, “*Kıbrıs Türk Basını ve Hükümetleri I*”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi , S 25-26, Mayıs-Kasım 2000, s. 121.

<sup>58</sup> Saded Gazetesi, 11 Temmuz 1889.

<sup>59</sup> Bülent Fevzioglu, “*Kıbrıs Türk Basın Tarihinden 100 Yıllık Basın Davaları Düşünce Suçları*” , Cilt I, Samtay Vakfı Yayınları, Mağusa , 2010, s. 23.

<sup>60</sup> Bülent Evre, age., s. 46.

gazetesi Lefkoşa'da Hacı Derviş Efendi tarafından kurulmuştur.<sup>61</sup> Haftalık olarak çıkan gazete 423 sayıdan oluşmaktadır.<sup>62</sup> Hükümet aleyhine yaptığı yayınlar nedeniyle kapanma durumunda kalan gazete 2 Eylül 1900 tarihinde yayın hayatından çekilmiştir.<sup>63</sup> Yeni Zaman gazetesi bir grup Zaman gazetesi yazarının bu gazeteden ayrılması ile 28 Ağustos 1892 tarihinde Yeni Zaman gazetesini yayımlamaya başladılar. Gazete haftada bir gün çıkıyor ve yalnızca Pazartesi günleri yayımlanıyordu. Sahibi Küfzade Asaf Bey idi.<sup>64</sup>

Yeni Zaman gazetesinin devamı olarak kabul edilen Kıbrıs gazetesi, 6 Mart 1893 tarihinde yayımlanmaya başlamıştır. Küfzade Asaf Bey, kendi adına çıkardığı izinle gazetenin yayımlanmasını sağlamıştır. Gazetede hafta bir yayımlanmıştır.<sup>65</sup>

Kokonoz gazetesi 27 Kasım 1896 tarihinde Ahmet Tevfik Efendi tarafından yayımlanmaya başlanmıştır. Hacı Derviş Efendi ile aralarında çıkan anlaşmazlıklardan dolayı, Ahmet Tevfik Efendi Kokonoz ismiyle yeni bir gazete kurmuştur.<sup>66</sup> Mizahi bir gazete olan Kokonoz yirmi iki sayı yayımlanmış ve onbeş günde bir çıkarılmıştır.<sup>67</sup>

Akbaba gazetesi Ahmet Tevfik Efendi tarafından 1 Ekim 1897 tarihinde yayımlanmaya başlamıştır. Akbaba gazetesi, Kokonoz'un isim değiştirilerek yayımlanmış halidir. 5 Ağustos 1898 tarihinde yayım hayatı sona ermiştir. Gazete onbeş günde bir yayımlanmıştır.<sup>68</sup>

Mirat-ı Zaman gazetesi 3 Mart 1900 tarihinde Ahmet Tevfik Efendi tarafından kurulmuştur. 11 Nisan 1910 tarihinde yayım hayatı sonra ermiştir. Yayın süresi ise haftalıktır.<sup>69</sup>

Feryat gazetesi 11 Aralık 1899 tarihinde Hocasade Osman Enveri tarafından kurulmuş, ancak dört sayı çıkarılabilmektedir. Osmanlı hükümetinin isteğiyle yayımına son verilen gazete, on beş günde bir yayımlanmıştır.<sup>70</sup>

Sünuhat gazetesi 1 Ekim 1906 tarihinde Hacı Mehmet Arif Efendi tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. Sünuhat gazetesi, 6 yıl yayımlanmış ve 3 Kasım 1912

<sup>61</sup> Mehmet Demiryürek, agm.,s.36.

<sup>62</sup> Beria Remzi Özoran, "Kıbrıs'ta Türk Gazeteciliği, İngiliz Geçici İdaresi Devrinde", Türk Kültürü, Cilt No IV, sayı 41, Ankara 1966, s.471.

<sup>63</sup> Cemalettin Ünlü, "Kıbrıs'ta Basın Olayı (1878-1981)", Ankara, Tarih yok, s.15.

<sup>64</sup> Cemalettin Ünlü, age.,s.25.

<sup>65</sup> Cemalettin Ünlü, age.,s.27.

<sup>66</sup> Beria Remzi Özoran, agm.,s.473.

<sup>67</sup> Mehmet Demiryürek, agm.,s.38; Beria Remzi Özoran, agm.,s.473; Cemalettin Ünlü, age.,s.28.

<sup>68</sup> Cemalettin Ünlü, age.,s.29,31; Beria Remzi Özoran, agm.,s.473.

<sup>69</sup> Beria Remzi Özoran, agm.,s.473-474.

<sup>70</sup> Cemalettin Ünlü, age.,s.31; Beria Remzi Özoran, agm.,s.474.

tarhinde çıkarılan ekonomik nedenlerden ötürü kapatılmıştır. Gazetenin yayın süresi haftalıktır.<sup>71</sup>

İslm gazetesi 18 Nisan 1907 tarihinde Lokman Hekim adı ile bilinen Hafız Cemal tarafından kurulmuştur. 28 Mart 1909 tarihinde yayım hayatı sona ermiştir. Gazetenin yayın süresi haftalıktır.<sup>72</sup>

Vatan gazetesi 26 Nisan 1911 tarihinde Bodamyalızade şevket Bey tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. 19 Ağustos 1913 tarihinde gazetenin yayım hayatı sona ermiştir. Gazete Bodamyalızade şevket Bey'in hkimliğe tayini üzerine kapatılmıştır.<sup>73</sup>

Seyf gazetesi 12 Mart 1912 ve 15 Haziran 1914 tarihleri arasında yayım hayatını srdrmştir. Gazetenin kurucusu Bodamyalızade Mehmet Münir Bey'dir. Haftalık olarak yayımlanan gazete ekonomik nedenlerden dolayı kapanmıştır.<sup>74</sup>

Kıbrıs gazetesi 2 Haziran 1913 tarihinde yayımlanmaya başlamıştır. Kıbrıs gazetesinin sahibi Gümrük Mteakidi Mehmet Derviş Efendi'dir. Gazete onbeş günde bir yayımlanmıştır.<sup>75</sup>

Doğru Yol gazetesi 8 Eylül 1919 tarihinde, Lefkoşa Sarayönü Erkek Okulu Başöğretmeni Mehmet Remzi ve Avukat Ahmet Raşit tarafından yayımlanmaya başlanmıştır. Gazete haftalık olarak yayımlanmıştır. Gazetenin sahibi Ahmet Raşid Bey'in Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmesi ve Ankara'ya yerleşmesiyle Doğru Yol gazetesinin yayım hayatı sona ermiştir.<sup>76</sup>

Söz gazetesi Eylül 1920'de yayım hayatına başlamıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi ve başyazarı Mehmet Remzi Bey'dir. Gazete'nin yayın süresi, yıllara göre farklılık göstermiştir.<sup>77</sup> Söz Gazetesi 1933-1935 döneminde Türkiye'de başlayan "dili sadeleştirme" akımının da Kıbrıs'taki temsilcisi olmuştur.<sup>78</sup> Aynı zamanda özellikle Söz gazetesi, İrşad dergisi, Ankebut, Doğru Yol gibi Kıbrıs Türk basınından bazı yayım organları Kurtuluş Savaşı sırasında olduğu gibi Kurtuluş Savaşı sonrasında gerçekleştirilen Atatürk Devrimleri sırasında da destekleyici yayınlarını srdrmştir.<sup>79</sup>

<sup>71</sup> Cemalettin nl, age.,s.38-40.

<sup>72</sup> Cemalettin nl, age.,s.40-41; Beria Remzi zoran, agm.,s.474-475.

<sup>73</sup> Cemalettin nl, age.,s.42; Beria Remzi zoran, agm.,s.475.

<sup>74</sup> Cemalettin nl, age.,s.45.

<sup>75</sup> Cemalettin nl, age.,s.45.

<sup>76</sup> Beria Remzi zoran, "Anadolu Kurtuluş Savaşı Yıllarında Kıbrıs'ta Türk Basını", VII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt No 2, Ankara 1973, s.913

<sup>77</sup> İsmet Konur, "Kıbrıs Türkleri", Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1938, s.60.

<sup>78</sup> Mehmet Demiryürek, "Cumhuriyet Hükümetleri, Atatürk Devrimleri ve Kıbrıs Türk Basını (1920-1940)", Cumhuriyet'in 80. Yılına Armağan, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2004, s.164.

<sup>79</sup> Cemalettin nl, age.,s.171-172.

Bu dönemde başta Söz gazetesi olmaz üzere Kıbrıs basını Lozan Antlaşması sonrasında Kıbrıs Türklerinin Anavatan Türkiye'ye göç etmelerini de savunmuştur. Söz gazetesi bir yandan İngiliz sömürge yönetimine karşı Kıbrıs Türk halkının çıkarlarını savunan yazılar yayınlamış, bir yandanda Atatürk devrimlerini desteklemiştir.<sup>80</sup>

Ankebut gazetesi 8 Eylül 1920 tarihinde Larnaka'da yayımlanmaya başlayan dergi-gazete haftalık bir yayın organıdır. İmtiyaz sahibi Derviş Ali Remmal, başyazarı ise Mehmet Fikri'dir. Gazete, 1923'de ad değiştirerek Lefkoşa'da yayımlanmaya başlamıştır.<sup>81</sup> Gazete hakkında Cyprus Blue Book'un 57, 1922 ve 1923 tarihli ciltlerinde, baskı sayısının 310 olduğu belirtilmiştir.<sup>82</sup>

Ankebut gazetesinin kurucularının Derviş Ali Remmal ve Mehmet Fikri ikilisinin Larnaka'dan Lefkoşa'ya taşınmaları ve Hakikat gazetesi'ni kurmaları üzerine Ankebut'un gazetesi kapanmıştır.<sup>83</sup>

İrşad dergisi 1 Haziran 1920 tarihinde yayımlanmaya başlamıştır. İrşad dergisi'nin sahibi Orundalızâde Abdülhamid'dir. Derginin Başyazarı Mehmet Nazım Bey'in 19 Nisan 1922 tarihinde Mısır'a gitmesiyle dergi kapanmıştır.<sup>84</sup>

Hakikat gazetesi 1923 tarihinde yayımlanmaya başlamıştır. Hakikat gazetesi'nin sahibi Derviş Ali Remmal'dir. Gazete eski Türkçe, yeni Türkçe ve İngilizce olarak karışık bir şekilde yayın yapmış ve yayın yaşamı 1932'ye kadar sürmüştür. Hakikat gazetesi, 1928 tarihindeki harf inkılâbından sonra Arapça ve Lâtin harfler ile yayım hayatını sürdürmüştür.<sup>85</sup> Hakikat Gazetesi eski harflerle yayınlanmaya devam etmesine neden olarak ise gazete idarehanesinin yeni harflere sahip olmaması gösterilmiştir.<sup>86</sup>

İstanbul Hükümeti zaman zaman adadaki Türk gazetelerine müdahale ederek onların kapanmalarına neden olmuşsa da Kıbrıs'ta Türkçe yayın yapan gazete bulunması amacı ile teşviklerde de bulunmaya çalışılmıştır. Çünkü Kıbrıs'ta Türkçe yayın yapan gazeteler bulunması Rumca yayın yapan ve sık sık adanın Yunanistan'a verileceği yolundaki yayınları ile adanın Türk halkını endişesini biraz azaltmaya ve

<sup>80</sup> Mehmet Demiryürek, agm., s.166.

<sup>81</sup> Cemalettin Ünlü, age., s.68-69,72.

<sup>82</sup> İngiliz Yönetiminin başladığı yıllarda Kıbrıs'ta yayımlanmaya başlayan "*Cyprus Blue Book*", Ada'da yayımlanan gazeteler hakkında bilgi vermekteydi. Bkz: Cemalettin Ünlü, a.g.e.,s.8

<sup>83</sup> Cemalettin Ünlü, age.,s.72.

<sup>84</sup> Meral Demiryürek, "Kıbrıs Türk Basın Tarihinden İrşad Dergisi", Deniz Plaza Yayınları, İstanbul 2007, s.14.

<sup>85</sup> Cemalettin Ünlü, age.,s.73-74.

<sup>86</sup> Mehmet Demiryürek, agm., s.176.



adanın Osmanlı toprağı olduğunu savunmakta Rum gazetelerine, yine basın yoluyla karşılık verilmesinde etkili olmuştur.<sup>87</sup>

Kıbrıs'ta Osmanlı Türkçesi ile yazılmış 24 farklı gazete çıkarılmıştır. Bunlar: Ümid, Saded, Dik-el-Şark, Zaman, Yeni Zaman, Kıbrıs, Kokonoz, Akbaba, Feryad, Mirat-ı Zaman, Sünuhat, İslam, Vatan, Seyf, Kıbrıs, Doğruyol, Hakikat, Ankebut<sup>88</sup>, Vatan, Söz, Davul, Birlik, Masum Millet gazeteleridir.<sup>89</sup> Bu dönemde, Bener Hakeri'ye göre Sada-yı Kıbrıs adlı gazetede 1908 yılında çıkarıldığı belirtilmektedir. Ancak gazetenin kaç sayı olarak yayınlandığı ve ne zaman sonlandığına dair bilgi mevcut değildir.<sup>90</sup>

Bazı gazeteler ENOSİS'e karşı yayınlar yaparken (Saded, Zaman ve Yeni Zaman), bazı gazeteler ise adanın Türk toprağı olduğunu vurgulamak için (Sünuhat ve Vatan) haber yapmışlardır.<sup>91</sup> Aynı zamanda 1890'ların sonunda Kokonoz ve Feryad, 1900'lerde çıkan Mirat-ı Zaman gazetelerinin de Jön Türkçü çizgide yayınlar yaptığı görülmektedir.<sup>92</sup>

Osmanlı Devleti yönetim anlayışına karşı bir tutum izleyen Ahmet Tevfik Efendi tarafından yayımlanmakta olan mizah içerikli Akbaba gazetesi, Osmanlı Matbuat Nizamnamesi'ne dayanarak Kıbrıs'ta kapatılan ilk gazete olarak tarihte yer almıştır.<sup>93</sup> Ahmet Tevfik Efendi'nin de Osmanlı topraklarına girmesi yasaklanmıştır. Meşrutiyet'in ilanından sonra Sünuhat ve Seyf Gazetelerinde İttihat ve Terakki'yi destekleyen yazılar yer almıştır.<sup>94</sup>

Yukarıda bahsi geçen gazeteler, Osmanlı hükümeti tarafından desteklenmeyen ve hoş görülmeleyen yazıları içermesi, okuma yazma oranının düşük olması, çok satılmaması gibi nedenlerden dolayı yayımlanamamış veya yayımlanmaları yasaklanarak kapatılmışlardır.

1914'de bir yer almaları sebebiyle İngiltere Kıbrıs'ın İngiliz toprağı olduğunu belirterek ilhak etmiştir. Bu ilhak tek taraflı idi ve 1878 Antlaşması'na ve uluslararası

<sup>87</sup> Mehmet Demiryürek, agm., s. 25-26.

<sup>88</sup> Meral Demiryürek, "Kıbrıs'ta Bir Gazete: Ankebut (1920-1923)", Mütferrika Dergisi, Sayı: 24, Kış 2003, s.187-223.

<sup>89</sup> Cenk Mutluyakalı, age, s.20.

<sup>90</sup> Berner Hakeri, "1900-1932 Yıllarında Yayınlanan Dergilerle Gazeteler, Kıbrıs", 23 Temmuz 2011, s.23.

<sup>91</sup> Sabahattin İsmail-Ergin Birinci, "Atatürk Döneminde Türkiye- Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)", Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Ankara, s. 18.

<sup>92</sup> Bülent Evre, age., s. 46.

<sup>93</sup> Bülent Fevzioglu, age., s. 26.

<sup>94</sup> Bülent Evre, age., s. 46.

hukuka aykırı, yasa dışı bir karardı.<sup>95</sup> Dünya Savaşında Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa girmesi ve İngiltere ile karşı cephelerde Bu nedenle de 1914 yılı sonlarından 1919 yılına kadar Kıbrıs Türk basınında hiçbir gazete yayımlanamamıştır. Gazete yayımlanmamış olması nedenleri şunlardır:

Osmanlı ile İngiltere'nin savaşta olması,  
Kıbrıslı Türklerin gazete almaya fazla alışkın olmamaları,  
Savaşın insanları daha da yoksullaştırması,<sup>96</sup>  
Okurların ilgisizliği,  
İngiltere'nin Kıbrıs'ı almasından sonra bazı Türklerin adadan göç etmesi  
İngilizlerin adada yaşayan Türklere karşı uyguladığı baskılar.<sup>97</sup>

1. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) bitmesinden sonra 1919 yılında Doğru Yol gazetesi yayın hayatına başlamıştır. Bu dönemde Anadolu topraklarında Kurtuluş Savaşı sürmektedir. Doğru Yol, Söz, Vatan gazeteleri ayrıca İrşad Dergisi Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen yazılar yazarak Kurtuluş Savaşı ile ilgili kamuoyu oluşturulmasında etkili olmuşlardır.<sup>98</sup>

Kurtuluş Savaşı sonucunda Türkiye Cumhuriyeti kurulur ve Lozan Barış antlaşması imzalanır. Bu antlaşma ile Türkiye, Kıbrıs'ın İngiliz toprağı olduğunu tanır ve Kıbrıslı Türkler isterlerse Türk vatandaşlığını seçebilecek ve Türkiye'ye göç edebilecek, isterlerse de İngiliz vatandaşlığını seçip adada kalabileceklerdir. “Bu dönemde Kıbrıs Türk basınının ikiye ayrıldığı ve bir kısmının göçü savunduğu, diğer kısmının ise Kıbrıs'ta kalmayı savunduğu görülmektedir.”<sup>99</sup> Söz ve Doğru Yol gazeteleri Türkiye'ye göçü desteklerken, Hakikat ve Birlik gazeteleri göç etmeye karşı çıkmışlardır.”<sup>100</sup>

“1920’li yıllardan itibaren Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Türk basını aracılığı ile Türkiye’deki devrimleri yakından takip ediyorlardı. Söz gazetesinin Türklük bilincinin

<sup>95</sup> Ahmet Gazioğlu, agm., s.922.

<sup>96</sup> Kıbrıs Gazetesi, 11 Nisan 1949.

<sup>97</sup> Cemalettin Ünlü, age., s. 48.

<sup>98</sup> Bülent Evre, age., s. 53.

<sup>99</sup> Mehmet Demiryürek, “Lozan Antlaşması ve Kıbrıs’tan Türkiye’ye Göç”, Toplumsal Tarih, Temmuz 2003.

<sup>100</sup> Haşmet Muzaffer Gürkan, “Bir Zamanlar Kıbrıs'ta”, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa, 2006 , s.143.

oluşmasında ve Atatürk devrimlerinin Kıbrıs'ta benimsenip uygulanmasında büyük katkısı vardı.”<sup>101</sup>

Türkiye Cumhuriyeti 1925 yılında Kıbrıs'ta bir konsolosluk açmış ve ilk konsolos Asaf Güvenir, Kıbrıs'a gelmiştir. Türkiye konsolosluğu, Kıbrıslı Türklerin Atatürk ilke ve devrimlerini benimsemelerinde ve Atatürkçülüğe yönelmelerini sağlamada basından da yardım almıştır.<sup>102</sup>

Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçekleştirdiği devrimler arasında en ilgi uyandıranlardan biri Harf Devrimi olmuştur. “Türkiye’de Harf Devrimi gerçekleşir gerçekleşmez Kıbrıs Türk Basını, dönemin aydınları, öğretmenleri, yeni Türk harflerine geçmek için çalışmalara başlamışlardır. Türkiye’de yapılan devrimlerin Kıbrıs’ta uygulanabilmesi için harekete geçen Kıbrıs Türkleri, basını, öğretmenleri ve Atatürkçü aydınları ile birlikte çalışarak İngiliz yönetiminin baskılarına rağmen Atatürk devrimlerini Kıbrıs’a taşımayı başarmışlardır.”<sup>103</sup>

Bu dönemde yayımlanan 24 gazete içerisinde Söz ve Masum Millet gazetelerinin ilk olarak Osmanlı Türkçesi ile daha sonra ise yeni harflerle çıkarıldıkları bilinmektedir. Söz gazetesi yeni Türk harfleri ile yayımlanan ilk gazetedir.

1925 yılından itibaren (I. Dünya Savaşı sonrasında) Kıbrıs, Kraliyet Kolonisi olarak bir vali tarafından yönetilmeye başlamış ve İngiliz toprağı haline gelmiştir. Bu dönemde halk, kendilerini Müslüman İngiliz vatandaşları olarak gören Evkafçılar ve Türk milliyetçiliğini savunan Halkçılar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bu olaylar da Kıbrıs basınında uzun soluklu olarak yer almıştır.

Gazete yayımlayan kişiler gazeteci değil, toplum içerisinde belirli yerlere gelmiş, sözü geçen, saygı duyulan öğretmen, avukat, doktor veya tüccar gibi kişilerdir. Ahmet Tevfik Efendi, Kokonoz, Akbaba ve Mirat-ı Zaman gazetelerini çıkarmıştır. Hayatını bu gazetelerden kazandığıyla idame ettirmiştir. Bunların yanı sıra gazetelerini çıkarmaya devam edebilmek için birçok zorluğa göğüs germiş ve birçok engeli aşmayı başarmıştır. Bu nedenlerden dolayı da en önemli gazeteci olarak düşünülmüştür.

<sup>101</sup> Ahmet Gazioğlu, “*Enosis Çemberinde Türkler*”, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa-2000, s. 126.

<sup>102</sup> Bülent Evre, age., s. 64.

<sup>103</sup> Ali Efdal Özkul-Yurdagül Akcansoy, “*Yeni Türk Harfleri'nin Kıbrıs'ta Kullanılması ve Yaşanan Problemler*”, 80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslar Arası Sempozyum 10-11 Kasım 2008, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, 2008.

Bu dönem içerisinde Zaman, Yeni Zaman, Kıbrıs, Kokonoz, Akbaba, Feryat, Mirat-ı Zaman, Sünühat, İslam, Vatan, Seyf, Doğru Yol, Hakikat, Ankebut<sup>104</sup>, Söz, Birlik, Masum Millet, Saded, Maabir, Sada-yı Kıbrıs, Vatan, Davul gazeteleri yayımlanmıştır.<sup>105</sup>

## 2.2. Kıbrıs Türk Basın Tarihinin İkinci Dönemi (1931-1958).

Bu dönemde Kıbrıs Türk Basınında uzun süreli birkaç gazete ile birlikte kısa süreli gazeteler yayımlanmıştır. Ada bu dönemde İngiliz sömürgesi altındaydı ve İngilizlerin basın yasaları yürürlükteydi. Hem II. Dünya Savaşı hem de Enosis düşüncelerinin de arttığı bu dönem Kıbrıslı Türkler için savaş halinde geçmiş bu nedenle de halk yoksul düşmüştür.

Bu dönem yayımlanan gazeteler şunlardır: Haber, Ses, Vakit, Halkın Sesi, Yankı, İnkılap, Ateş, Hür Söz, Kurun, Türk Sözü, Emekçi, Sabah, İstiklal, Kıbrıs, Milliyet, Bozkurt, Vatan, Söz, Masum Millet ve Köylü gazeteleridir. İlk dönemde yer alan ve dil olarak Osmanlı Türkçesi kullanılan Hakikat gazetesi, bu dönemde ancak bir yıl gibi kısa bir süre daha varlığını sürdürmüş ve 1932'de kapanmıştır. Bu dönemde ilk kez siyasi parti yayın organı olarak çıkan gazeteler de görülmeye başlanmıştır. Gazetelerin bir kısmı günlük, bir kısmı haftalık olarak yayımlanmıştır.<sup>106</sup>

İngiliz yönetimi, Birleşik Krallık aleyhine yayınlar yapılmasını önlemek için 1929 yılında Kıbrıs Basını Ceza Kanunu'nu yürürlüğe koymuştur.<sup>107</sup> 1931 yılında İngiliz Yönetimi "*Gazete, Kitap ve Basımevleri Kanunu*" adlı yeni bir kanun yürürlüğe koymuştur. "Bu yasaya göre gazete yayımlayacak her kişinin önce sömürge müsteşarlığından izin alması ve sonra bu ön izin ile 200 Kıbrıs Lirası nakdi kefalet ödemesi gerekmektedir."<sup>108</sup>

Enosis'i gerçekleştirmek amacı ile Rumların çıkardığı 1931 İsyanı bastırıldıktan sonra adada İngiliz idaresi sıkıyönetim ilan etmiştir. Siyasi faaliyetlerin durdurulması ve basına sansür konulması gibi birçok konuda kısıtlama getirilmesi Kıbrıs Türk Basınına da olumsuz olarak etkilemiştir. Kıbrıs Basını Ceza Kanunu ve sıkıyönetim önlemleri nedeniyle 1934 yılına kadar yeni bir gazete yayımlanmamıştır. Bu dönemde Masum

<sup>104</sup> Meral Demiryürek, agm., s.187-223.

<sup>105</sup> Cenk Mutluyakalı, age., s.20.

<sup>106</sup> Cenk Mutluyakalı, age., s.66.

<sup>107</sup> Bülent Fevzioğlu, age., s.58.

<sup>108</sup> Bülent Fevzioğlu, age., s.50.

Millet, Söz ve 1932 yılına kadar da Hakikat yayımlarını sürdürmüştür. 1934 yılında Haber gazetesi ve 1935 yılında Ses Gazetesi yayımlanmaya başlamıştır. 1934-1943 yılları arasında da sadece yukarıda sözü geçen 4 gazete yayımlanmıştır. Bu dönemin gazetelerinde genelde dünya haberleri ile ilgili enformatik haberler verilmiştir.<sup>109</sup>

1937-1939 yılları arasında yayımlan Ses ve Söz gazeteleri Türk ulusçuluğu ve Atatürkçü yazıları sebebiyle İngiliz yönetiminin tepkisini almışlardır. Bu nedenle Söz Gazetesi bir ay süre ile kapatılmıştır. Gazete yazarlarından Mehmet Remzi Okan ise bir ay süre ile hapis cezası almıştır.<sup>110</sup>

1939 yılından başlayarak Kıbrıslı Türkler ile Türkiye arasında siyasal ve sosyal etkileşim artmış, İstanbul'da yayımlanan Vakit, İkdam gibi bazı gazeteler Kıbrıs'a gelmeye başlamış ve Söz gazetesi başta olmak üzere bazı Türkiye gazetelerinden makaleler aktarılarak yayımlanmıştır.<sup>111</sup>

1939-1945 yılları arasında II. Dünya Savaşı'nın yokluk getirmesiyle birlikte Kıbrıs Türk Basını da olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Fakat bu olumsuz şartlara rağmen 1942 yılında Dr. Fazıl Küçük tarafından Halkın Sesi adlı gazete yayımlanmaya başlamıştır. Bu gazete, Kıbrıslı Türklerin en uzun süreli yayımlanan gazetesi olmuştur. İngiliz yönetiminin II. Dünya Savaşı başlayınca aldığı sert önlemler ile baskıcı tutumunu değiştirmesi ve adada da belediye seçimlerinin yaklaşması nedenleriyle Kıbrıslı Türkler siyasi faaliyetlere girişmişler ve 1943 yılında ilk siyasal parti olarak KATAK (Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu) partisini kurmuşlardır. Kıbrıs Türk Çiftçileri aynı yıl Rumlardan ayrılarak kendi örgütlerini oluşturdu. Türk işçileri de aynı davranış içine girip kendi birliklerini kurup örgütlenmeye başlamışlardır.<sup>112</sup>

1955'te kurulan EOKA'nın korku salma, yıldırma politikası izlemesi Kıbrıs Türk Basınıda olumsuz yönde etkilemiştir. Önceleri Kıbrıs Türklerinin gazetelerini bütün adada dağıtan Rum şirketi (Genel Dağıtım Ajansı) EOKA'nın ortaya çıkmasından sonra Türkler için dağıtım yapmamıştır. Böylece, Türk gazeteleri Lefkoşa sınırları içerisinde kalmış ve diğer bölgelere ulaştırılamamıştır. Ancak, bazı gazete sahipleri dağıtım işini kendi olanaklarıyla gerçekleştirmişlerdir.<sup>113</sup>

<sup>109</sup> Cenk Mutluyakalı, age., s.70.

<sup>110</sup> Bülent Fevzioğlu, age., s.59.

<sup>111</sup> Bülent Evre, age., s.89.

<sup>112</sup> Ahmet Gazioğlu, agm., s.930.

<sup>113</sup> Cemalettin Ünlü, age., s.101.

### 2.3. Kıbrıs Türk Basın Tarihinin Üçüncü Dönemi (1958-1975)

Kıbrıs Türk Basının üçüncü dönemi olarak kabul edilen 1958-1975 yılları, Türk halkı için mücadelenin en yoğun olduğu yıllar olduğundan Kıbrıs Türk Basını da bunun etkisinde kalarak mücadele basını olma kimliğine bürünmüştür. Bu dönemde Nacak, Cumhuriyet, Akın, Devrim, Mücahit, Limasol'un Sesi, Zafer, Savaş, Nizam, Zaman, Barış, Yarın, İşçi Postası gazeteleri yayımlanmıştır.<sup>114</sup>

27 Ocak 1958 Pazartesi günü yayımlanan Bozkurt gazetesinin "*İngiltere Taksimi Kabul Etti*" başlıklı haberin ardından 27-28 Ocak 1958'de Kıbrıslı Türkler ilk defa sokaklara inmişler ve miting yapmışlardır. Bu olayların başlamasında basının rolü büyük olmuştur.<sup>115</sup> Bu dönemde basında, Rumların Enosis görüşüne karşın Türklerin Taksim görüşünü savunulmakta ve bu yönde haberler yapılmaktadır. 1958 yılında Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) resmen kurulmuş ve Türk Mücahitleri bu tarihten itibaren Türkiye den gelen ve gerçek kimlikleri saklı tutulan subaylar tarafından organize edilmiştir. Basın ise burada önemli bir araç olmuştur. 1959 yılında çıkmaya başlayan Nacak gazetesi ve diğer gazeteler halkı direniş için örgütlemek ve milli mücadeleyi teşkilatlandırmak için yayımlar yapmışlardır.

1960 yılında iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla basın da bu siyasi değişiklikle birlikte ikiye ayrılmıştır. Gazetelerin bir kısmı Kıbrıs Cumhuriyetine karşı çıkarken bir kısmı ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığının devamını savunan yönde yayımlar yapmıştır. Özellikle 1960 yılında çıkarılan Cumhuriyet gazetesi, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devam etmesi yönünde yazılar yayımlamıştır.

1963 yılından başlayarak iki toplum arasında gerilimlerin artmasıyla birlikte Rum Yöneticilerinin Türk basını üzerindeki baskısı da artmıştır. Türk basınının amacı sadece bölgedeki Türklerin haklarını korumak olmasına rağmen Rumlar tarafından susturulmaya çalışılmıştır. Bazı gazetelerin yaşanan olaylar nedeni ile zaman zaman yayımlanamadığı, yayımlarına üç beş gün ara verdiği ya da yayım hayatını bitirdiği görülmüştür. Bu dönemde dava gazeteciliği yapılmış ve basın milli mücadele basını olmuştur.

1963 yılında yaşanan olaylardan sonra Mücahit, Zafer, Savaş gibi gazeteler Kıbrıs Türk halkının dava savunuculuğu yapmıştır. Limasol'un Sesi gibi bölgesel çıkan gazeteler ise bölgelerinde örgütlenmeyi sağlamak yönünde yayımlar yapmıştır.

<sup>114</sup> Cenk Mutluyakalı, age., s.66.

<sup>115</sup> Bozkurt, 27 Ocak 1958.

20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı'nın öncesi, sonrası yaşanan olaylar ve gelişmeler gazetelerde geniş yer almıştır. Gazetelerin çoğu içerik bakımından ve baskı tekniği açısından benzerlik göstermektedir. Dönemin gazetelerinde siyasi içerikli yazıların yanı sıra sosyal ve spor içerikli haberlere de yer verilmiştir. Bu dönemde yayımlanan gazeteler ve başlıca özellikleri aşağıda yer almaktadır:

Nacak Gazetesi, 29 Mayıs 1959 ile 22 Aralık 1963 tarihleri arasında yayımlanmıştır. Gazetenin sahibi K.T.K.F. (Kıbrıs Türk Kanunları Federasyonu) adına Rauf Raif Denктаş'dır. Yazı İşleri Müdürlüğünü Fuat Veziroğlu yapmıştır. Gazetenin başyazarı Rauf Raif Denктаş ve Fuat Veziroğlu'dur. Halkın Sesi matbaasında basılmış, Lefkoşa'da yayımlanmıştır. Yayımlanma periyodu haftalık olarak, Cuma günleri yayımlanıyordu. Sayfa boyutu büyük boy olarak basılmıştır. İlk yayımlandığı yıl 15 Mil üzerinden satılmıştır. Gazetenin sloganı "*Haftalık Siyasi Gazete*" dir. Köşe yazarları olarak; Ayşen Duru, Tansuğ Erduran, M.Şinasi Tekman, H.Tacal, İlter Veziroğlu, Rauf Raif Denктаş, Fuat Veziroğlu, Salih Çelebioğlu, Orbay Mehmet (Deliceirmak), T.Bayraktaroğlu, Kutlu Adalı, Erol Erduran, M. Şükrü, Necati Taşkın, Cavit Ramadan yazılarıyla okurlara ulaşmışlardır.

Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında şu şekilde belirtmiştir; "*Ada Türklerinin ulusal bilinç etrafında derlenip toplanmasını sağlamak ve Rumların Enosis arzularına karşı çıkmak. Ayrıca Nacak, Türk köylüsünü topyekûn kalkındırma mücadelesine girişmek, Türk işçisinin haklarını korumak, Milli davamıza sahip çıkmak ilkelerini benimser.*"<sup>116</sup>

Cumhuriyet Gazetesi sahibi Cumhuriyet Türk Neşriyat Şirketi LTD.dir. Gazetenin başyazarı Muzaffer Gürkan'dır. Gazete 16 Ağustos 1960-23 Nisan 1962 tarihleri arasında, M. Fikri Basım Evinde, haftalık olarak basılmıştır. Gazete 4 sayfa olarak basılmış ilk satış fiyatı 15 Mil'dir. Gazetenin köşe yazarları M. Haşmet Gürkan, Ayhan M. Hikmet, İlhan Gündüz'dür.

Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında "*Yolumuz ve Ülkümüz*" başlığı ile belirtilmiştir.

"1. Bağımsız bir Türk gazetesinin eksikliği,

---

<sup>116</sup> Nacak Gazetesi, 29 Mayıs 1959.

2. İlan edilen Cumhuriyetle birlikte yayın hayatına başlayarak Kıbrıs'ta Akdeniz'de bağımsız bir Cumhuriyeti savunmak ve barışın en güzel örneğini vermek için çaba göstermek,
3. Hâkimiyet Milletindir ülküsü ve Yurtta Sulh Cihanda Sulh ülküsünü savunmak,
4. Cemaatçe kalkınma hamleleri demokrasi ve hürriyet havası içinde yer almasını savunarak “*söz milletindir*” ilkesini benimsemek,
5. Kıbrıs Türk köylüsünün ve işçisinin haklarını daimi suretle savunmak,
6. Şahsi kin yazılarına yer vermeyerek bir prensip gazetesi olmak”<sup>117</sup> amaçlanmıştır.

Akın Gazetesi 1 Şubat 1962-6 Ocak 1969 tarihleri arasında basılmıştır. Gazetenin sahibi Kemal Akıncı'dır. Gazete Lefkoşa'da Akın Basım Evinde yayım hayatına başlamıştır. İlk başlarda haftalık olarak yayımlanan gazete, 32. sayısından sonra günlük olarak yayımlanmaya başlar. 1.9.1966 yılından itibaren ise 1,5 yıl akşam gazetesi olarak yayımlanan gazete 2.12.1968 de tekrar sabah gazetesi olarak yayın hayatına devam etmiştir. Yazı İşleri Müdürlüğünü Kutlu Adalı, Genel Yayın Müdürlüğünü Kemal Akıncı yapmıştır. Gazete ilk başlarda küçük boy olarak yayımlanan gazete 2.12.1968'den sonra Büyük boy olarak yayınlanmıştır. İlk fiyatı 15 Mil'dir. Akşamları yayımlanan bir gazete olmaya başladığında fiyatı 10 Mil'e düşürülmüştür. İlk basımında 4 sayfa olarak yayımlanmış daha sonra 1966'dan itibaren 6 sayfa olarak yayımlanmıştır. Köşe yazarları olarak: Ahmet Zaimoğlu, İlder Veziroğlu, Salih Çelebioğlu, Tezel Asena, Şener Levent, Süleyman Uluçamlıgil, Mehmet Levent, Hasan Şenol, Ergin Birinci, Yaşar Altay, Özker Özgür, Kutlu Adalı gazetede yazmışlardır.

Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında; “Gazeteyi basın tarihinde devrim yapmak için çıkarıyoruz. Basın hayatında gerçek demokrasi anlayışının temsilcisi olmak, olayları ve gelişmeleri objektif bir şekilde halkımıza duyurmak kaçınılmaz bir gazetecilik vazifesidir. Akın, tamamen bağımsız bir gazetedir. Bununla birlikte hiçbir siyasi parti veya grupla ilişkisi yoktur.”<sup>118</sup> şeklinde belirtilmiştir.

Devrim Gazetesi 23 Nisan 1963-Aralık 1963 tarihleri arasında yayımlanmıştır. Gazete Lefkoşa'da Devrim Basımevinde günlük olarak yayımlanmıştır. Gazetenin sahibi Hikmet Afif Mapolar'dır. Gazete 6 sayfa ve büyük boy olarak yayımlanmıştır. Satış fiyatı 14 Mil'dir.

Köşe yazarları; Ragıp Şevki Yeşim, Hikmet Afif Mapolar, Semih S. Umar'dır.

<sup>117</sup> Cumhuriyet, 16 Ağustos 1960.

<sup>118</sup> Akın, 1 Şubat 1962.



Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında; “23 Nisan 1920 ve 23 Nisan 1963 aradan 43 yıl geçmiştir. Buna rağmen Büyük Türk Milletinin her alanda yaptığı hamleler, gösterdiği başarılar saymakla bitmeyecek kadar çoktur. Ulusal egemenliğimizin getirdiği demokratik rejim, ruh ve düşünce hürriyetini kazandırmış, görülmemiş bir hızla ilerlememizi sağlamıştır. Devrim işte bu ruh ve kuvvetle okurların karşısına çıkmıştır. Devrim bu düşünceye sadık kalarak fikir ve sanat alanlarında gereken gayreti gösterecek, devrimlere devrim katacaktır. Bunda azimliyiz. Bu kararımızı yerine getirebilmek için herhangi maddi-manevi zorluklara karşı elimizden geldiği kadarıyla mücadele edeceğiz.”<sup>119</sup> şeklinde belirtilmiştir. “*Gazetenin içerisinde roman tefrikaları yayımlanmaktaydı.*”<sup>120</sup>

Mücahit Gazetesi, ilk olarak 21 Ağustos 1964-8 Ocak 1965 tarihleri arasında yayımlanmıştır. Şubat 1988'de ise aylık haber bülteni olarak tekrar çıkmıştır. Gazetenin sahibi Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği'dir. Mücahit ilk dönem haftalık olarak yayımlanmıştır. Haber bülteni olarak 3 ayda bir ya da ayda bir yayımlanmıştır. Gazete küçük boy olarak 4 sayfa olarak yayımlanmış daha sonra bülten olarak da 4 sayfa yayımlanmıştır.

Gazetenin sloganı; “*Mücahit Kıbrıs Türkünün Bekçisidir. Ne Mutlu Türküm Diyene ...*” şeklinde belirtilmiştir. Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında; “*Aylardan beri bu gazeteyi çıkarmak adına duyulan özlemin artık sona erdiği, gazetenin mücahitlerin sesi olacağı, bin bir imkânsızlıklara rağmen gazeteyi çıkarmış olmanın mutluluğu ve gururu*” belirtilerek, gazetenin mücahitler içerisindeki haberleşme kaynağı olacağı ayrıca mücahitler arasında bağlantı kurmakla birlikte, mücahitlerin sorunlarının dertlerinin gündeme getirileceği belirtilmiştir.<sup>121</sup>

Mücahit Gazetesinde köşe yazarları ya da gazetenin sahibi belli değildir. Yazılar ya takma isimle yazılmış ya da isimsiz yayımlanmıştır. Ayrıca ilk çıkan gazete teksirle basılmış bir gazetedir. Bunun yanı sıra gazete Mücahitler Derneği üyelerine ücretsiz dağıtılan bir gazetedir, bu nedenle fiyatı yoktur.<sup>122</sup>

Limasol'un Sesi Gazetesi 25 Kasım 1964-14 Şubat 1966 tarihleri arasında Volkan Basımevinde yayımlanmıştır. İlk sayfa yapısı 4 sayfa olarak yayımlanmış, 15 Mil üzerinden satılmıştır.

<sup>119</sup> Devrim, 23 Nisan 1963.

<sup>120</sup> Devrim, 23 Nisan 1963.

<sup>121</sup> Mücahit, 21 Ağustos 1964.

<sup>122</sup> Cenk Mutluyakalı, age, s.159.

Gazetenin sloganı “*Ya istiklal, Ya ölüm*” dır. Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında; “Hakikatleri gün ışığına çıkarmak, faziletleri ile karakterli bir toplum olduğumuzu ispat etmek, karşı unsura, fazilet ve doğruluk sesi vermek, milletin asil duygularını milli birlik ruhu içinde ispat etmek. Bunun yanı sıra; tarihsel varlığımızla çağdaş ve medeni bir toplum olduğumuzu bir defa daha dünyaya göstermek ve ispat etmek.”<sup>123</sup> şeklinde verilmiştir.

Zafer gazetesi 16 Nisan 1965-1969 tarihleri arasında haftalık olarak Lefkoşa’da yayım hayatına başlamıştır. Gazete ilk olarak Bozkurt Basımevinde daha sonra Zafer Basımevi yayım hayatına devam etmiştir. Gazetenin sayfa sayısı başlarda 8 sayfa olarak yayımlanan gazete, 11 Haziran 1965’ten sonra 4 sayfa olarak yayımlanmıştır. Gazetenin ilk satış fiyatı 15 Mil’dir. Gazetenin sayfa boyutu tabloid boydur. Gazetenin sahibi Zafer ortaklığı adına Mustafa Güryel’dir. Yazı işleri müdürlüğünü Salih Çelebioğlu yapmıştır. Köşe yazarları olarak; İsmet Kotak, Salih Çelebioğlu, Kutlu Adalı, Mustafa Güryel, Ahmet Alper gazete yazmışlardır.

Limasol’un Sesi Gazetesi “*Zafer Kıbrıs Türkünündür*” sloganı ile yayım hayatına başlamıştır. Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında; “1963’den beri Rumlara karşı olan savaş ve direnişimizi yürütenleri sonuna kadar savunmak, siyasi ve askeri liderliğe yardımcı olmak, mücahidin sesi olmak, Rum Basını ile mücadele etmek, toplum içi sorunlarımızda doğru ve haklı olan her görüşü açıklayıp ilgililere duyurmak.”<sup>124</sup> olarak yazmıştır.

Savaş Gazetesi 28 Ekim 1968’de yayımlanmaya başlamış ve gazete 8 Aralık 1969’da yayına ara vermiştir, 12 Haziran 1970’de tekrar yayım hayatına başlamıştır. Gazetenin sahibi ve başyazarı Özker Yaşın’dır. Gazete Lefkoşa’da Akın Basım Evinde haftalık, büyük boy olarak yayımlanmıştır. İlk satış fiyatı 15 Mil’dir. Savaş Gazetesinde köşe yazarları olarak; Haşmet Gürkan, Ferit Gören, Erdoğan Naim, Ahmet M.Berberoğlu, Niyazi Ali, Ergün Tamer, İlter Veziroğlu, Osman Türkay, A.Bahadır Özer Şahoğlu, Aydın Samioğlu çalışmışlardır.

Savaş Gazetesinin sloganı Atatürk’ün “*Basın milletin müşterek sesidir*” özdeyişidir. Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında; “Savaş, bir dava gazetesi olacaktır. Bu adanın gerçek sahipleri olan Kıbrıs Türk toplumunun, Kıbrıs Rum toplumu ile eşit haklara sahip olmasını savunacağız. Silahla yapılan savaştan nefret

<sup>123</sup> Limasol’un Sesi, 25 Kasım 1965.

<sup>124</sup> Zafer, 16 Nisan 1965.

etmekteyiz. Ancak savaşımız, Kıbrıs Türk toplumunun her yönden layık olacağı mutlu günlere ulaştırma savaşı olacaktır. Bu nedenle gazetenin adı Savaş olmuştur.”<sup>125</sup> diyerek belirtmiştir.

Kooperatif Gazetesi 30 Ocak 1970 tarihinde Lefkoşa’da Halkın Sesi Basımevinde yayım hayatına başlamıştır. Gazetenin sahibi Kıbrıs Türk Kooperatif İnkişaf Dairesi adına F. Görgün’dür. Yazı İşleri Müdürlüğünü Ekrem Ural yapmıştır. Gazete aylık olarak büyük boy halinde basılmıştır. Kısa bir deneme sürecinden sonra ise on beş günde bir yayımlanacağı belirtilmiştir. İlk sayısı 4 sayfadır. İlk satış fiyatı 15 Mil’dir.

Kooperatif Gazetesi sloganı: “*Kooperatif, maddi ve manevi kuvvetleri zekâ ve maharetleri birleştirmektir.*” Atatürk. Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında; “Gazetenin ilk sayısında Başlarken adlı köşede Yeni Akım başlığı ile İsmet Kotak gazetenin yayım hayatına başlama nedenlerini okura aktarmaktadır. Gazetenin “*kooperatiflerin halka verilmesi mücadelesi*” için yayımlandığı belirtilirken, “*siyasi bir gazete*” olmadığına, temel hedefin “*kooperatiflere inanan kitleleri buluşturmak ve kooperatiflerle ilgili gelişmeleri duyurmak*” olduğuna işaret edildi.”<sup>126</sup>

Türk-Sen Gazetesi 1 Şubat 1971 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Her ayın son günü büyük boy olarak 4 sayfa halinde yayımlanmıştır. Gazetenin sahibi Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu Yayın Organıdır. İlk basım yeri Lefkoşa’da bulunan Savaş Basımevi’dir. Gazete Türk-Sen’in bütün üyelerine parasız olarak dağıtılmıştır.

Gazete yayımlanma amaçları ve ilkelerini ilk sayısında yer alan “*Çıkarken*” isimli yazıda yayımlanan amaçları için: “Türk-Sen ile üye kuruluşları ve üyeler arasında ilişkileri güçlendirmek, Türk-Sen tüzüğüne uygun olarak Türk-Sen’in ve üye sendikaların faaliyetlerini üyelerine aktarmak ve üyelerini aydınlatmak için yayımlanmaktaydı. Aylık olarak yayımlanan bülten işçi haberlerine ve işçi sorunlarına da yer vermeyi amaçlıyordu.”<sup>127</sup>

Nizam Gazetesi 15 Şubat 1971-1978 tarihleri arasında yayımlanmıştır. Gazetenin sahibi Kıbrıs Türk İslam Cemiyeti’nin Resmi Organıdır. (Hüseyin Ziya Demircioğlu) Nizam Gazetesi küçük boy olarak Lefkoşa’da 15 günde bir yayımlanmaktaydı. İlk sayısında 4 sayfa olarak yayımlanan gazete, 2.sayıdan itibaren 6

<sup>125</sup> Savaş, 28 Ekim 1968.

<sup>126</sup> Kooperatif, 30 Ocak 1970.

<sup>127</sup> Türk-Sen, 1 Şubat 1971.

sayfa olarak yayımlanmıştır. İlk çıktığında 20 Mil'den satılmıştır. Yazı İşleri Müdürü Mehmet Hasan Ateşin'dir. Köşe yazarları Ahmet Adem'dir. (şiir köşesi)

Nizam Gazetesinin yayımlanma amaçları ve ilkeleri gazetenin ilk sayısında "Kıbrıs Türk İslam Cemiyeti'nin kuruluşu ile ilgili olarak diğer gazetelerde yayınlanan yazılara cevap vermek ve cemiyetin kuruluşuna açıklık getirmek için gazetemizi çıkarıyoruz. Ayrıca hiçbir siyasi organla bağlantısı olmayan gazetemiz, başkalarının da siyasi çıkarlarına alet edilmeyeceğini vurgular ve gazeteyi sadece Allah'ın rızası için çıkardığımızı belirtiriz."<sup>128</sup> şeklindedir.

Zaman Gazetesi Ağustos 1973 yılında yayım hayatına başlamış ve 1979 sonuna kadar yayım hayatına devam etmiştir. Gazetenin sahibi Zaman Ltd., Raif R. Denктаş'dır. Zaman gazetesi ilk olarak Lefkoşa'da bulunan Bozkurt Basımevinde daha sonra Zaman Matbaası yayımlanmıştır. Zaman gazetesi günlük olarak büyük boy halinde yayımlanmıştır. Başlarda 8 sayfa yayımlanan gazete, daha sonraları 4 sayfa yayımlanmıştır. Gazetenin ilk fiyatı 25 Mil'dir. Zaman gazetesi köşe yazarları; Mahide Ergün, Hizber Hikmetağalar, Ülkü Cem (Raif Denктаş), Oktay Öksüzoğlu'dur.

Zaman Gazetesi slogan olarak; "*Zamanın Gidişi Türkiye'dir.*"<sup>129</sup> sözünü benimsemiştir.

Halkın Sesi Gazetesi 14 Mart 1942'de yayımlanmaya başlamış ve halen yayımlanmaya devam etmektedir. Gazetenin sahibi Dr. Fazıl Küçük (gazetenin ilk yıllarında Dr. M. Fadıl Küçük ismini kullanmış, daha sonra Dr. Fazıl Küçük ismini benimsemiştir. Gazetenin günümüzde sahibi Halkın Sesi Ltd.'dir.) Gazete Lefkoşa'da M .Fikri Matbaası- Söz Basımevi- Halkın Sesi Matbaasında basılmıştır. Yayımlanma periyodu ilk kurulduğunda haftanın altı günü yayınlanıyordu. Pazar günleri işçiler izinli olduğundan Pazartesi günleri gazete yayınlanmıyordu. Günümüzde haftanın yedi günü gazete yayımlanmaktadır. Gazetenin sayfa boyutu büyük boy ve tabloid boydur. İlk yayımlandığında nüshası 20 paradır.

Sayfa sayısı ilk sayıları 2 sayfadır. 1959 yılından sonra 4 sayfaya, 1960 yılından sonra sayfa sayısı 12 sayfaya kadar ulaşmıştır. Günümüzde gazete 32 sayfadır.

Yayımlanma amaçları ve ilkeleri gazetenin ilk sayısında Dr. Fazıl Küçük tarafından şu şekilde belirtilmiştir: "Artık Söz (Söz gazetesi) yaşamıyor. Memleket dilsizdir. Biz Türk halkı, dünyanın bu karmaşık ve karanlık günlerinde etrafımızda olup

<sup>128</sup> Nizam, 15 Şubat 1971.

<sup>129</sup> Zaman, 1 Ağustos 1973.

bitenlerden habersiz, boşluk içindeyiz. İşte bu büyük noksanlığı düşünerek huzuruza çıkıyorum. Memleket bize kendine borçlu olduğumuz vazifeleri ödememizi emrediyor. Halkın Sesi gazetesi, Türk'ün şerefli ve onurlu sesi olacaktır.”<sup>130</sup>

Bozkurt Gazetesi 26 Ekim 1951 yılında yayın hayatına başlamıştır. Otuz yıldan fazla yayını sürdüren Bozkurt Gazetesinin sahibi Cemal Togan, Yazı İşleri Müdürü Said Togan'dır.

Gazetenin ilk sayısında Cemal Togan imzalı “Çıkarken” başlıklı başyazıda gazetenin amaçları ve ilkeleri şöyle saplanmıştır: “ ...Şu anda okuyucularımızın huzuruna çıkıp onlara hitap etmek heyecanı içindeyiz. Gazetecilik gibi ciddi ve nazik mesleğin ağırlığını müdrükiz. Gazetecilikte takip edeceğimiz yol ciddiyet ve dürüslüktür. Gazetemizi hiçbir zaman kirli ellere teslim etmeyecek; kin ve garazlı yazılara yer vermeyeceğiz...”<sup>131</sup> Gazete adadaki Türk Toplumun ayakta kalması ve örgütlenmesi yönünde yazılar yayımlamıştır.

Ayna Gazetesi ilk sayısı 1 Temmuz 1972 yılında yayımlanmıştır. Gazetenin sahibi ve Genel Yayın Müdürü Sadi C. Togan'dır. Gazete günlük aktüel gazete olduğu bilinmektedir. Magazin havasında olan gazete her eve ulaşabilmesi amacı ile 10 Mil gibi önemsenmeyecek bir fiyata satılmıştır.<sup>132</sup>

Ayna gazetesi “Çıkarken” başlıklı ve “Ayna” imzalı yazıda yayımlanma ilke ve amacını şu şekilde açıklamıştır: “...Bugün yayın hayatına atılan şu tek yaprak halindeki gazetenin küçümsenmeyeceğini, bilakis titizlikle inceleneceğini ve memleketimizin gerçek ölçüleri içinde değerlendirileceğini ümit etmek istiyoruz...”<sup>133</sup>

#### 2.4. Kıbrıs Türk Basın Tarihinin Dördüncü Dönemi (1975-2012)

Barış Harekâtı başladığı dönemde sadece Halkın Sesi, Bozkurt ve Zaman gazeteleri yayımlanmaktaydı. Bu üç gazete savaş döneminde bile iki sayfalık da olsa yayımlanmaya devam etmiştir. 1975 yılından itibaren Türkiye’de yayımlanan gazetelerin adaya günü gününe gelmesi Kıbrıs Türk basınının etkinliğinin azalmasına neden olmuştur.<sup>134</sup>

<sup>130</sup> Halkın Sesi, 14 Mart 1942.

<sup>131</sup> Cemalettin Ünlü, age., s.158.

<sup>132</sup> Cemalettin Ünlü, age., s.158.

<sup>133</sup> Ayna Gazetesi, 1 Temmuz 1972.

<sup>134</sup> Cemalettin Ünlü, age., s.159.

1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulmasından sonra demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerin kurulmasıyla birlikte partilerin ideolojilerini savunan birçok gazete yayımlanmaya başlamıştır. Bu gazetelerin yayımlanmaya başlaması Kıbrıs Türk basınına canlılık getirmiştir.<sup>135</sup> Bu gazeteler daha çok Kıbrıs sorununun çözümü doğrultusunda yapılan müzakerelere geniş yer vermişlerdir.

Gazeteler bu dönemde çağa uygun olarak modern matbaacılık doğrultusunda basılmaya başlamıştır. "Kıbrıs'ta renkli baskı yapan ilk makine 1952'de Lefkoşa'daki hükümet matbaasıdır. Fakat Kıbrıs Türk basınında ofset tekniği ile ilk renkli baskı yapan matbaa 1982'de kurulan Kıbrıs Postası matbaasıdır. Bu matbaa Kıbrıs Postası gazetesini renkli olarak basarak okura sunmuştur."<sup>136</sup>

"1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte Kıbrıs Türk basını bir ivme kazanmıştır. Yeni yayımlanacak gazetelerin bir kısmı yayın günü için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kuruluş günü olarak seçmişlerdir. Bu gazetelerin birçoğu özellikle maddi yetersizliklerden dolayı bir kaç ay yayımlanmış ve daha sonra yayın hayatı sona ermiştir. Modern Kıbrıs Türk Basını için en önemli aşamalardan biri de iş adamı Asil Nadir'in Kıbrıs'a gelerek o dönemin yetenekli, tecrübeli ve genç gazetecilerini Kıbrıs isimli gazetede toplayıp modern teknoloji ile Kıbrıs gazetesini yayımlaması olmuştur."<sup>137</sup>

2000'li yıllara gazeteler modern matbaalarda rotatif baskı tekniği kullanılarak yayımlanmıştır. Günümüzde bilgi teknolojisinin hızla büyümesi ile birlikte internet gazeteciliği de yaygın olarak Kıbrıs'ta da kullanılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde yayımlanmış gazeteler şunlardır: Barış, Yenidüzen, Yarın, Kurtuluş, Yön, Söz, Yeni Devir, Ekonomi, Halkçı, Turan, İşçi Postası, Birlik, Demokratik Halk, Öncü, Ortam, Günaydın Kıbrıs, Demokrasi, Arayış, Kıbrıs Postası, Yön, Bu Akşam Kıbrıs, Doğu, Dev-İş'in Sesi, Haber, Özgürlük, Dayanışma, Demokrat, Hafta, Ak Güvercin, Emek, Akrep, Mücahit, Flaş, Milliyetçi Düşünce, Kıbrıs, Yeni Doğu, Yeni Gün, Bozkurt, Şafak, Foto Flaş, Çağ-Ses, Yeşilada, Avrupa, Hürriyet Kıbrıs, Kıbrıslı, Volkan, Birleşik Kıbrıs, Sözcü, Çivi, Kıbrıs Star, Demokrat Bakış, Havadis, Haberdar, Gelecek gazeteleridir.<sup>138</sup>

<sup>135</sup> Cemalettin Ünlü, age., s.159.

<sup>136</sup> Servet Sami Dedeçay, age., s.29.

<sup>137</sup> Cenk Mutluyakalı, age., s.130.

<sup>138</sup> Cenk Mutluyakalı, age., s.131.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 1958-1963 YILLARI ARASINDAKİ RUM KATLIAMLARI

1 Nisan 1955 tarihinde Rumlar tarafından EOKA örgütü kuruldu, örgüt korku salma ve yıldırma politikası izleyerek Türklere zarar vermeye başladı. EOKA' cılar 1958-1963 yılları arasında bazı köylerde hiç bir sebep olmadan işine gücüne gitmeye çalışan, yolda yürüyen v.b masum Türkleri öldürmeye başlayarak katliamlar gerçekleştirmişlerdir. Bunlar sırasıyla; Sinde Katliamı (12 Temmuz 1958), Atlılar Katliamı (13 Temmuz 1958), Arnayi Katliamı (13 Temmuz 1958), Üç Şehitler (19 Temmuz 1958) ve Goşşi Katliamı (19 Temmuz 1958) dir.

#### 3.1. Sinde Katliamı (12 Temmuz 1958)

1958 Temmuz ayı Kıbrıslı Rumların Türk halkına karşı giriştikleri katliam hareketlerinin en yoğun olduğu aylardan birisi olmuştur. “1958 Temmuz ayında Rumlar, özellikle 12 Temmuz'dan başlayarak hemen hemen her gün veya gün aşırı olmak üzere Türklere saldırılarda bulunarak çok sayıda Türk öldürmüş, birçoğunu da yaralamışlardır. 12 Temmuz 1958'de yer alan ilk olayda Rumlar çeşitli işyerlerinde çalışmak üzere 4 araçlık (1 otobüs, 1 kamyon ve 2 otomobil ) bir konvoyla köylerinden ayrılan İnönülü Türklere, yolu kalasla keserek pusu kurmuşlar ve ateş açarak 5 Türkü şehit edip, bazılarını da yaralamışlardır. Şehit edilen Türkler şunlardır: 59 yaşındaki otobüs şoförü Yusuf Hasan, 49 yaşındaki Ali Mustafa Yorgancı, 44 yaşındaki Mehmet İbrahim, 37 yaşındaki Ali Hasan ve 14 yaşındaki Ahmet Mehmet. ”<sup>139</sup>

Yaralılar ise gözünden yaralanan ve bir gözünü kaybeden Halil Ağa diye bilinen İzzet Akın, ayaklarından yaralanan Halil Salih ve Fikriye Muzaffer'dir. Diğer yolculara bir şey olmamıştır. Pusudan yaralı olarak bir gözünü kaybedip kurtulan ve halen hayatta olan, İzzet Akın olayı şöyle anlatmıştır;

“Ben Mağusa ilçesine bağlı İnönü köyünde yaşıyor ve geçimimi çeşitli işlerde çalışarak sağlıyordum. 12 Temmuz 1958 günü bir işim için, köylülerimden bir grupla birlikte bir otobüse binerek Mağusa'ya doğru yola çıktık. Vakit sabahın saat 06.00'sı idi. Benim bulunduğum otobüste Şoför Yusuf Hasan, Ali Yorgancı, İbrahim Mehmet Emin ve Ali Hasan da vardı. Civardaki Rum Köyü Lisi'den gelen 10 kadar Rum, Sinde-

<sup>139</sup> Mehmet Gökhan, “Kıbrıs'ta Rum ve Yunan Katliamlar”, Yeni Avrasya Yayıncılık, Ankara,2003, s.6.

Kukla yolu üzerinde pusu kurarak yolu kalaslarla kesmişlerdi. Bir anda üzerimize çeşitli çaptaki silahlarla ateş açarak bizim otobüsten şoför de dahil 4 kişiyi şehit ettiler. Bu olayda ben de yaralandım ve bir gözümü kaybettim. Ben, bize pusu kuran Rumlar arasında Lisi köyünden Andreas Vazanyas'ı tanıdım. Bu Rum EOKA'cı idi ve daha sonra İngiliz askerleri ile girişilen bir çatışmada vurularak öldürülmüştür. Bizim otobüsün arkasından gelmekte olan bir kamyonunda baba-oğul iki kişi vardı. Bunlar İnönülü Mehmet İbrahim ve oğlu Ahmet Mehmet'ti. Rumlar onlara da ateş açarak Ahmet Mehmet'i de öldürdüler. 4 araçlık Türk konvoyunda en önde bulunan salon arabanın şoförü yola konulan kalası aşarak kaçınca ve en arkadaki salon araba da geri dönünce, pusuyu kuran Rumlar, İngilizlere ve İnönü köylülerine haber verilecek korkusu ile pusuyu yarıda keserek kaçmak mecburiyetinde kalmışlardı. Pusu yerinde bir bidon benzin bulunması Rumların kötü emellerinin açık bir işaretidir. Bana göre Kıbrıs'ta Rumlarla Türklerin bir arada yaşaması imkânsızdır.”<sup>140</sup>

Sol bacağından ağır yaralı olarak kurtulan Arif Halil isimli Türk Köşklü Çiftlik Hastanesi'nde olayı şu şekilde anlatmıştır:

“İşte oğlum, her sabahki gibi işimize gidiyorduk. Orada selviler çok sıktır. Görseniz orası boğaza benzer. Önce şoförü vurdular, oğlum. Sür bacanak, dedim, çünkü şoför benim bacanağımdır. Süremem bacanak, dedi. Sürersem yolu göremem, yüzünden kanlar aktığını fark ettim. Kurşunlar devam ediyordu. Otomobilin içine yattım. Yanıma Ali Yorgancı ile İbrahim Mehmet, Emin Tarhan düştü. Ölülerdi, oğlum. Silahlarında kurşun bitinceye kadar sıktılar, kardeş. Kurşunlar durunca yerimi değiştireyim dedim. Otomobilin önünde bir boşluk var ya, işte oraya yatayım dedim. Kalkıp baktığımda yolun sol tarafında kırmasını kırıp fişek koyduğunu gördüm. Ben onu on beş senedir tanırım. Otomobilden inip kaçmayı düşündüm. Elinde silah vardı ve ben yaralandıydım, yere düştüm. Döndüm Aliye, yaralandım arkadaş, dedim. Onun öldüğünü bilmiyordum. Biz Mağusa'ya daima beraber giderdik. Bugün dört tane otomobil vardı. Bir taksi önümüzde diğeri arkamızdaydı. Öndekini yetişemediler. Arkadaki köye döndü. Bereket versin gördüler ki arkadaki taksi köye döndü de korktular, yoksa vallahi hepimizi oracıkta öldüreceklerdi.”<sup>141</sup>

Rauf Denктаş olayla ilgili olarak Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bir telgraf çekerek durum hakkında bilgi vermiş ve yardım istemiştir. Bu telgrafta;

<sup>140</sup> Mehmet Gökhan, age., s.7.

<sup>141</sup> Mehmet Gökhan, age., s.7.



“Kıbrıs’ta da geniş ölçüde EOKA tedhişçi hareketleri, Türkler aleyhine çevrilmiş bulunmaktadır. Otobüs dolusu Türkler bugün pusuya düşürülerek makineli tüfek ateşine tutulmuş ve beş ölü ve birçok da yaralı vermişlerdir. Kıbrıs’ın her tarafından Türkler vahim tehlikeler karşısında bulunmakta ve hükümet can ve mal emniyetlerini teminden aciz bulunmaktadır. İki cemaat, birbirinden tamamen ayrılmış durumdadır. Vakit geçirmeden Taksim’in tatbikine yardım ederek daha fazla kan dökülmesine mani olunuz.”<sup>142</sup>

Sinde halkı olayları o dönemin Türkiye Cumhuriyeti başvekili Adnan Menderes’e bir telgraf göndererek adada Kıbrıs Türk’ünün durumunu giderek kötüleştiğini, Türk köylerinde hayatın durduğu, Türklerin hicret zorlandığı, Taksim’in hemen gerçekleşmesi gerektiğini bildirmiştir.

“Sayın Adnan Menderes;  
Başvekil,  
Ankara.

Bugün köyümüz Sinde, hunhar E.O.K.A.’cılarının katliam taarruzuna maruz kalarak, beş şehit ve sayısız yaralı vermiştir. Maneviyatımız tamdır. Acil müdahalenizle ‘MUKADDES DAVA’ bildiğimiz Taksim’in gerçekleşmesini bekliyoruz. Talih, bugünü görmeği bizlere nasip etmezse büyük milletimiz sağ olsun.

Sinde

Halkı”<sup>143</sup>

Aynı zamanda İngiliz Lefkoşa Valisi Sir Hung Foot’a da bir mektup yazarak adadaki emniyetin sağlanamaması ve buna karşı hiçbir önlem alınamaması üzerine bir serzenişte bulunulmuştur.

“Vali Sir Hung Foot;  
Lefkoşa.

Sinde’de vuku bulan feci hadiseyi resmi bültenden belki öğrendiniz. Biz hadisenin içindeyiz. Emniyet dediğiniz bu mudur? Bu ise, yeter olsun! Değilse gerçek emniyet istiyoruz. Yoksa gerçek emniyete layık değil miyiz?

Sinde Halkı”<sup>144</sup>

<sup>142</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 13 Temmuz 1958.

<sup>143</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 17 Temmuz 1958.

<sup>144</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 17 Temmuz 1958.

Bu olaylar karşısında 2500 Türk nüfusu bulunan Luricina köyü halkı da sessiz kalamamış Türkiye Başbakanına ve adanın Ada Vali'sine birer protesto telgrafi göndermişlerdir. Bu telgraflarda:

“Başvekil Sayın Adnan Menderes

ANKARA

Sinde hadisesi tam manisiyle bir katliamdır. Her gün çıkan hadiseler seksenlik kadınlarımız, doksanlık din adamlarımız caniyane katli buna ispat ediyor. Evlerimizde kapalı çocuklarımızın açlık ve sefaletten ölmelerinden korkuyoruz daha ne kadar sabredeceğiz? Tez zamanda Taksim tahakkukunu yahut ölümü bekliyoruz. Buna rağmen namus ve canımızı korumak azmindeyiz. Bu feci durumu yaratan felce uğramış Foot hükümetini şiddetle protesto eder, lanetle anarız. İki bin beş yüz nüfuslu Luricina köyü Türkleri

Hüseyin Kubilay Luricina

Vali Sir Hung Foot,

LEFKOŞA

Feci Sinde hadisesi, her gün vuku bulan öldürmeler, seksenlik kadınlarımızın, doksanlık din adamlarımızın hunharca katli, tam manasıyla bir katliamdır. Masum Türk cemaatini evlerine kapayan, onları ıssız ve dolayısıyla aç ve sefil bir vaziyette çocuklarının ölümünü beklemeye bırakan mefluç ve can ve namus emniyetini teminden aciz idarenizi şiddetle protesto eder, daha çok tesirli emniyet tedbirleri almanızı şiddetle talep ederiz. İki bin beş yüz nüfuslu Luricina köyü Türkleri

Hüseyin Kubilay Luricina”<sup>145</sup>

Rumların vahşice saldırıları bu olaylar olduğu dönemde diğer bölgelerde sürmüştür. 18 Temmuz 1958’de Baf kazasında Lasa köyü civarında Salih Tahir (29) şehit edilmiş, kardeşi Hüsnü Tahir ağır yaralı olarak kurtulmuştur. Yine aynı gün saat 7’de Hasan Ömer isimli bir orman memuru açılan ateş sonunda yaralı olarak kurtulmayı başarmıştır.

Rumlardan kaçan Türklerin boşalttığı köylerdeki Türk evlerini Rumlar tarafından yakılmış, tarlalar talan edilmiş mahsuller yağmalanmıştır. Vali Sır Hung iki toplum arasında köprüler kurmak istemişse de Rumların bir buçuk aydan beri Türklerle

<sup>145</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 18 Temmuz 1958.

karşı giriştikleri katliamlar karşısında adada bulunan 40 bin kişilik İngiliz ordusu ve güdülen İngiliz diplomasisi sonuç vermemiştir.

### **3.2. Atlılar Katliamı (13 Temmuz 1958)**

1958 Temmuz ayı içinde Rumların Türklere karşı giriştikleri ikinci katliam, İnönü köyü katliamından bir gün sonra 13 Temmuz 1958'de küçük bir Türk köyü olan Atlılar (Aloda) köyünde meydana gelmiştir. Rumlar, hayvancılıkla uğraşan Atlılar köyünden 3 Türk'ü hayvanlarını otlatırken katletmişlerdir. Bu Türkler, 54 yaşındaki Hasan Süleyman, 30 yaşındaki Hüseyin Hasan ve onun 16 yaşındaki kardeşi Arif Hasan'dır. Katledilen Türklerden Hasan Süleyman'ın oğlu Hüseyin Güler olay sırasında 11 yaşında idi ve olaya şahit olmuştur.

Hüseyin Güler olayı şöyle anlatmıştır; “13 Temmuz 1958 günü ben 11 yaşında idim. O gün babamla hayvanları otlatmak için meraya çıktık. Bizimle beraber köylümüz olan 2 kardeş, Hüseyin ve Arif Hasan da vardı. Meradan Arnai (Kuzucuk) yönüne doğru gittik. Orada hayvanlarımız otlarken babam ve diğer iki kardeş sürülerimizin karışmaması için orta yerde duruyorlardı. Ben de hayvanların ormanlık bölgeye girmemelerini sağlamaya çalışıyordum. Bu esnada bizim doğu tarafımızdan, silahlı 3 EOKA'cı Rum'un üzerimize doğru geldiklerini gördüm. Rumlar babamla diğer iki kardeşin yanına yaklaşınca, bizim köpekler Rumların üzerine saldırdı. Aradaki mesafe bir dönüm kadar vardı. Bu arada babamla diğer iki kardeş çobanlar ayağa kalktılar. Onlar ayağa kalkınca, Rumlar silahlarını çevirerek üzerlerine ateşe başladılar. O anda rahmetli babam vurularak yere düştü. Diğer iki kardeş genç oldukları için. Koşarak oradan uzaklaşmaya başladılar. 3 Rum'dan biri babama doğru yöneldi diğer ikisi ise, kaçan iki kardeşin arkasına düştüler. Benimle bunlar arasında 5 dönüm bir mesafe vardı. Ben bu olayı görünce, köye doğru koşarak kaçmaya başladım. Babama doğru yönelen Rum beni fark edince bana ateş etmeye başladı. Hatta mermilerden 1-2 tanesi benim pantolonumu sıyrarak geçti. Ancak ben yaralanmadım. Ben koşarak köye geldim. Olanları köylülere anlattım. Köylülerin hepsi koşarak olay yerine gittik. Oraya vardığımız zaman, sürülerin bir birinden ayrı olarak toplu halde durduklarını gördük. Rahmetli babam sürülerin arasında yaralı olarak yatıyordu. Diğer iki kardeşi ise aşağı yukarı 1 km uzaklıkta ölü olarak bulduk. Babamı vuran Rum'u tanıdım. Bu Rum Peristerona'lı Panayis Zindilis'ti. Bu esnada durum köylüler tarafından Mağusa'ya bildirildi. Az sonra olay bölgesine kamyonlarla İngiliz askerleri geldi. Araştırma

yapıldı. Rahmetli babam yaralı olarak İngilizler tarafından hastaneye kaldırıldı. Aynı gün hastanede öldü. Diğer iki kardeşi olay yerinde bulduğumuz zaman çok feci bir şekilde idiler. Ağzlarına kurşun sıkılmıştı.”<sup>146</sup>

### 3.3. Arnayi Katliamı (13 Temmuz 1958)

“Arnayi köyünün Papos mevkiinde sürüleri otlatmakta olan üç Türk çoban birden bire otomatik silahlarla mücehhez Rumlarla karşılaşmışlar ve derhal kaçmaya başlamışlardır. Ellerindeki silahları kullanmaya, aynı zamanda masum müdafaasız Türklerin ardından aç kurtlar gibi koşmaya başlamışlardır. Bu şekilde devam eden devamlı ateş karşısında 16 yaşındaki Arif Hasan ile 32 yaşındaki Hüseyin Hasan isimlerindeki iki kardeş canavar Rumların kahbece kurşunları neticesinde şehit düşmüşlerdir. Hasan Hüseyin isimli üçüncü Türk ise büyük bir şans eseri bu taarruzu ağır yaralı olarak atlatmıştır. Yine Karpaz köylerinden Arnayi'den pek uzak olmayan Ziyamet köyünde canavar EOKA'cı Rumlar, ellerindeki otomatik silahlarla evinin bahçesinde çalışmaya çabalayan 80'lik bir ihtiyarı taş yüreklerinde hiç acı hissetmeden öldürdüler. Zavallı masum Hasan Ahmet işte bu şekilde şehitlik mertebesine erişmiştir. Diğer taraftan Litvatya köyü açıklarında Türk bir çobana ait bir ceset bulunmuştur. Ovada sürülerini otlatmakta olan 60 yaşındaki Tahir Cafer EOKA'cı Rumlar tarafında öldürülmüştür.”<sup>147</sup>

### 3.4. Üç Şehitler (19 Temmuz 1958)

1958 yılının Temmuz ayında EOKA'cı Rumların işlediği bir başka katliam ise Temmuz ayının 9. güne kadar Goşi diye bilinen ve o olaydan sonra ÜÇ ŞEHİTLER ismini alan köyün sakinlerinden 3 Türk gencini vurarak şehit edilmesi olayıdır. Olayın bugün yaşayan şahidi İleriş Yemenicioğlu olayı şöyle anlatmıştır;

“Olayın yaşandığı günlerde, Larnaka ilçesine bağlı Goşi köyü civarında Rumlarla Türkler arasında gergin bir hava hüküm sürmekteydi. 19 Temmuz 1958 gününe gelindiğinde, köyümüze su temin eden depoya su sevk eden kuyu ve motor bizim köyümüzle civarındaki Rum köyü Lymbia arasındaki bölgede bulunmakta idi. Ancak her gün bir kişinin bizim köyden motorun bulunduğu yere gidip motoru çalıştırması gerekiyordu. Ne var ki bu motoru çalıştırıp köye su sevkini sağlayacak olan

<sup>146</sup> Mehmet Gökhan, age., s.8-9.

<sup>147</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 15 Temmuz 1958.

kır bekçisi, hüküm sürmekte olan gergin durum dolayısı ile motorun bulunduğu yere gitmeye korkuyordu. Köy halkından kimsenin de bu görevi üstlenmek istememesi yüzünden köyümüz 3 gün müddetle susuz kalmıştı. Susuzluk canımıza tak etmişti. Bunun üzerine ben, amcam Hasan Emir Hüseyin'in iki oğlu Yılmaz Hasan ve Özkan Hasan ve Mehmet Betmez ve Mehmet Ramadan'la bisikletlere binerek motorun bulunduğu bölgeye gitmeyi kararlaştırdık. Ben bisikletimi almak üzere evime giderken arkadaşlarım asfalta çıkıp beni beklemeye başladılar. Ancak, bisikletimin lastiğinin patlak olduğunu gördüm ve arkadaşlarıma seslenerek durumu anlattım. Rahmetli Özkan bana “gel benim bisikletimin ön demirine otur da gidelim” diye işaret etti. Ben ise teklifi benimsemedim. Asfalta çıkarak bize refakat edecek olan Mehmet Ramadan' a “be arkadaş biz nasıl gideceğiz benim bisikletimin lastiği patlak” dedim. Mehmet Ramadan bana cevaben. “Bak bu galifte oturan Akıncılarla bir kişi kebab yiyince, köyüne gidecekmiş, bizi de Lymbia yoluna kadar götürecektir” dedi. Ben bunun üzerine ‘olur’ dedim ve önde giden arkadaşlara ‘siz gidin biz geliyoruz’ diye çağırıp işaret ettim. Onlar yola devam ettiler. Biz ise takriben 45 dakika sonra yola çıktık. Lymbia yol ayırımında Akıncıların şoför bizi indirip yoluna devam etti. Biz anayoldan yaya olarak motorun ve kuyunun bulunduğu bölgeye doğru yürümeye başladık. 200 metre ilerimizdeki yol kıvrımına geldiğimiz zaman gördüğüm feci manzara şöyle idi:

En önde rahmetli Özkan Hasan bisikletine binili vaziyette yerde ölü olarak yatıyordu. Tam alnından isabet almış ve beyni dışarı fırlamıştı. Onun yanında - Mehmet Betmez sırt üstü kanlar içinde yatıyordu. Vücuduna mermilerle haç işlenmişti, Daha geride Yılmaz Hasan yatıyordu. Bisikleti kendisinden 50 metre kadar geride yol içinde duruyordu. Havada hala daha barut kokusu vardı ve vücutlarından kanlar akıyordu. Anlaşılan o ki çok az bir zaman önce vurulmuşlardı ve katiller de o yakınlarda bulunuyorlardı. Bunun üzerine ben arkadaşım Mehmet Ramadan'a ‘Gel kaçalım, canımızı kurtaralım ve asfalta çıkıp yardım isteyelim’ dedim. O da bana “tamam” dedi ve koşarak oradan uzaklaşıp asfalta çıktık. Anayolda rastladığımız bir İngiliz askeri devriyesine durumu bildirdik, onlar da kamplarını haberdar ettiler, geniş çaplı bir arama yapıldı ancak katiller bulunamadı. Daha sonra öğrendiğimize göre, bu masum kardeşlerimizi öldüren katiller, 5 kişilik bir EOKA timi idi ve liderleri de Larnaka’ da

Wioeson ismindeki İngiliz muhabiri ve bir Rum'u vuran Lyrnblalı bir Eokacı idi. 1958.”<sup>148</sup>

Bu olaydan sonra, Lymbialı Rumlar bölgedeki Türklere köylerinin yakınlarındaki tarlalarını ekmelerine izin vermemişlerdir. Bölgedeki şehitlerimiz daha sonra Akıncılar köyüne defnedilmiş ve Barış Harekâtından sonra da Düzova köyü mezarlığına gömülmüştür.

Olayda 3 Türkün şehit olmasından dolayı, köyün ismi daha sonra Üç şehitler olarak değiştirilmiştir. Temmuz ayı içinde 3 katliam olayı meydana gelirken İngiliz hükümeti adanın tüm sakinlerinin güvenliğini sağlamakla görevliydi. Fakat İngiliz hükümeti adanın güvenliğini sağlamada yetersiz kalmıştır.

24 Temmuz 1958 günü yayınlanan Halkın Sesi Gazetesinde “Yemek masasında Türk Ailesinin başına gelen” başlığı altında şunları yazmıştır:

“Geçen pazartesi gecesi akşam yemeklerini yemek için masaya oturan Lefkoşa kazasına bağlı Analyonda köyündeki bir Türk ailesi silahlı bir gangster grubunun saldırısına maruz kalmış ve neticede ailenin tüm fertleri ağır surette yaralanarak Lefkoşa hastanesine kaldırılmışlardır. Bu barbarca olayda yaralanan Türkler şunlardır. 20 yaşındaki Mehmet Ali Hasan, 46 yaşındaki Saffet Hasan; 12 yaşındaki Münise Hasan ve 70 yaşındaki Pembe İsmail. 46 yaşındaki Saffet Hasan ve Pembe İsmail aldıkları yaralara dayanamayarak ölmüşlerdir. 12 yaşındaki çocuklara dahi acımayan, gözlerini kan bürümüş gangsterlerin bu hareketi mensup oldukları cemaatin barbarlığını en açık şekilde göstermektedir.”<sup>149</sup>

25 Temmuz 1958 günü yayınlanan Halkın Sesi Gazetesinde “Dün yine iki Türk Şehit edildi” başlığı ile verdiği haberde şunları yazmıştır:

“Bütün adaya şamil 48 saatlik sokağa çıkma yasağı dün de devam etmesine rağmen, Mağusa ilçesinin Aysimyö ve Neda köyleri arasında bir Türk vurularak öldürülmüştür. İkinci bir Türk de Girne kazasının Vasilya köyü civarında av tüfeği ile vurulmuş ve ölü olarak bulunmuştur. Mağusa kazasında öldürülen Türk Hüseyin Mehmet ise Salih Mustafa isimli 70 yaşında bir çobandır.”<sup>150</sup>

29 Temmuz 1958 günü yayımlanan Halkın Sesi Gazetesinin haberinde;

<sup>148</sup> Mehmet Gökhan, age., s.14-15.

<sup>149</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 24 Temmuz 1958.

<sup>150</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 25 Temmuz 1958.

“28 Temmuz 1958 günü adanın muhtelif yerlerinde işlenen cinayetler sonucunda 4 Türkün hayatlarını kaybettiklerini birçok Türkün çeşitli yerlerinden yaralandıklarını bildirmiştir. İlk cinayet başkent Lefkoşa’da işlenmiş ve Mustafa Necip isimli 70 yaşındaki bir Türk vurularak öldürülmüştür. Baf kazasının Milya köyünde yatağında yatmakta olan 90 yaşındaki bir ihtiyar vurularak öldürülmüş ve 75 yaşındaki karısı da yaralanmıştır. Adanın diğer bölgelerinde meydana gelen olaylarda 2 Türk öldürülmüş birçoğu da yaralanmıştır.”<sup>151</sup>

31 Temmuz 1958 günü yayınlanan Bozkurt gazetesinin haberinde “Dün Yine Eokacılar Türklere pusu kurdular” başlığı altında verdiği haberde üçü çocuk 8 Türkün ağır şekilde yaralandıklarına dair haberde şunları yazmıştır:

“Gazete 30 Temmuz 1958 günü sabahı 30 kadar Türkü köylerine götürmekte olan araç, Lefkoşa- Baf yolunun 38. milinde pusuya düşürüldü. Pusuya katılanlar av tüfekleri ve tabancalar taşımakta idiler. Arabada seyahat etmekte olan ve aralarında 1, 8 ve 12 yaşında çocuklar da bulunan 8 Türk çeşitli yerlerinden yaralandılar.”<sup>152</sup>

### **3.5. Goşsi Katliamı (19 Temmuz 1958)**

Rumlar katliamlarına acımasız bir şekilde devam etmiş bu seferde Goşsi Türk köyünde masum insanları öldürmüşlerdir. Bu katliam sonucunda 3 Türk hayatını kaybetmiştir. Olayı Halkın Sesi Gazetesi şu şekilde yayımlamıştır:

“Olay Goşsi Türk köyünde cereyan etmiştir. Köylerine köy yakınındaki bir bölgeden su getirmeğe giden üç genç Türk, Rumların pusularına düşmüşler ve neticede her üçü de vaka mahallinde hayata gözlerini kapamışlardır. Katliama müteakip köyde sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Goşsi katliamı üzerine faaliyete geçen emniyet kuvvetleri Goşsi’den uzak olmayan Rum Limya köyünde 40 adet bomba bulmuştur. Tevkif yapıp yapılmadığı bilinmemektedir.”<sup>153</sup>

1958 yılında meydana gelen olayları adı bilinmeyen bir köylünün Halkın Sesi gazetesine yazdığı mektup en iyi şekilde özetlemektedir. Bu mektup:

“Bir Köylünün Dilekleri

**BİZİ RUM MEZALİMİNDEN KURTARIN**

<sup>151</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 29 Temmuz 1958.

<sup>152</sup> Bozkurt Gazetesi, 31 Temmuz 1958.

<sup>153</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 20 Temmuz 1958.

Biz Kıbrıs Türkleri şu yirminci asırda insanlar ve hatta hayvanlar hukukun tanıdığı bu devirde kuvvetli ve adil bir hükümetin gölgesinde bulunduğumuza inanmak istiyoruz. Can, mal, ırz, namus, şeref, hulasa bütün mukaddesatımızı taht-ı teminde görmek isterken bütün cani mevkuflar salıverilip üstelik tavizler de verilmiştir. “Emniyet isteriz” diye feryat ettikçe asker yığıldı; fakat maalesef cinayetler berdevamdır.

Avgoru’da emniyet kuvvetleri tarafından öldürülen iki Rumun ölmesini müteakip Eokacılar Maraş’ta iki İngilizini öldürmüşlerdir. Yemek esnasında yayılım ateşe tutulan aile efradı, yazıhanesinde katledilen Türk memur, camisinde yok edilen din adamı, karısıyla vazifesinde vurulan orman memuru, vazifeye gidip dönerken sokak ortasında can veren emniyet memurları, köy civarlarında davar güderken kahpece öldürülen çobanlar, otomobil ile işe giderken pusuya düşürülerek makineli tüfekle pervasızca öldürülen köylüler, dul kalan kadınlar, yetim çocuklar, hicrete zorlanan ve mal mülkünü bırakarak kaçan aile evleri emniyet kuvvetlerinin gözleri önünde kül olurken bütün bu olaylar insanlık çerçevesine girebilir mi?

EOKA’nın Türklere karşı öldürme kampanyasının hızlandırılması için emir verdiği hükümetçe de teslim edilirken ve alınan en son tedbirler karşısında bile cinayetler birbirini takip ederken, bizlere yalnız ölüm sıramızı beklemek mi düşer? Davarını güden çoban evinden çıkamıyor, otomobillerimiz garajlarda kapalı! Halkımız endişe içinde! Hayat mefluç, her şeyimiz alt üst! Yer yer açlık ve perişanlık baş gösteriyor! Daha dün ovamızda görülen meçhul silahlı şahıslar bizleri o kadar daha endişeye gark etmiştir.

Köylerimize karakollar kurarak, yollarımızı daha sıkı ve devamlı devriyelerle emniyet altına almanızı tüyleri daha bitmeyen yetim yavrularımız namına talep ederiz.

BİR KÖYLÜ<sup>154</sup>

<sup>154</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 30 Temmuz 1958.



## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### 1963-1974 YILLARI ARASINDAKİ RUM KATLIAMLARI

1960 yılında Türkiye ve Yunanistan garantörlüğünde iki halk için ortak Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak kurulan yeni cumhuriyet de EOKA saldırılarını durdurmaya yetmemiş ve 21 Aralık 1963 günü Kıbrıs tarihine “Kanlı Noel” olarak adlandırılan süreçte adada yaşayan bütün Türkleri ortadan kaldırmaya yönelik Akritas Planı devreye sokulmuştur.<sup>155</sup> EOKA’nın eli kanlı liderlerinden Nikos Sampson’un<sup>156</sup> kurduğu OPEK (Kıbrıs Rumlarını Koruma Teşkilatı) 1961 Nisan’ında Başkan Promitheus imzasıyla yayımladığı bir bildiriyle hem Kıbrıs Türklerine ve Türkiye’ye, hem de Kıbrıslı Rumlara gözdağı vermeye çalışmıştır.<sup>157</sup> 1960–1963 yılları arasındaki Londra ve Zürih antlaşmalarının kendi iradesinin dışında imzalandığını sürekli dile getiren Makarios, Enosis hedefine ulaşabilmek için Kıbrıs Cumhuriyeti’ni araç olarak görür. EOKA örgütlenme ve gizli silahlanmayı hızlandırır. Var olan Kıbrıs Cumhuriyeti’ni yıkmak ve bunun ardından da Akritas Planı ile adadaki bütün Türkleri katletmeye yönelik Rumlar oluşturulan Cumhuriyetin korunmasını da engellerler. Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra sözde faaliyetlerine son verdiğini ve silahlarını teslim ettiğini belirten EOKA’nın ise bu silahları hiçbir zaman teslim etmediği zaman içerisinde ortaya çıkar.<sup>158</sup> Kıbrıs Türklerine karşı gösterilen bu kin ve nefret duygusu Rum okullarından Rumların kontrolündeki Kıbrıs Radyosu’na kadar bütün imkânların zorlanmasıyla sıradan Rumlara da aşılabilir olur.<sup>159</sup> Bu dönemde bütün resmi törenlerde Yunan millî marşı çalınır, Lefkoşa’daki Başkanlık Sarayı ile Cumhurbaşkanı Makarios’un makam aracına da Yunan bayrağı asılır. Bu şekilde Rum tarafı tek yanlı bir devletmiş gibi davranarak Türkleri elimine etmeye çalışır. Bu sırada TMT de örgütlenmeye başlasa da EOKA’cıların Türklere acımasız davranışlarda bulunması, 1963 Aralık ayında adada tansiyonun yükselmesine neden olmuştur. Öncelikle Türkiye sorunu hukuki yollardan çözmeye çalışmıştır, fakat tüm gayretleri sonuçsuz kalmıştır. 21 Aralık 1963 katliamından bir gün sonra da polis araçlarıyla Rum

<sup>155</sup> Ahmet Gazioğlu, agm., s.953.

<sup>156</sup> Kıbrıs Türk Milli Arsivi (KTMA), “Nikos Sampson’un Anıları”, Özel Bülten, s.8.

<sup>157</sup> Aydın Akkurt, “Bir İhanetin Belgeseli (Dr. İhsan Ali)”, Akdeniz Haber Ajansı Yay., 1996, Lefkosa, s.22.

<sup>158</sup> Fahir Armaoğlu, “Crisis The Cyprus Question Initiated In Turco-Greek Relations”, Revue Internationale, Histoire Militaire, Ankara, 1988, s. 228.

<sup>159</sup> Rauf R.Denktaş, “Rauf Denktaş’ın Hatıraları”, Cilt V, Bogaziçi Yay., İstanbul, 1997, s.117.

polisler Lefkoşa Türk Lisesi öğrencilerinin üzerlerine ateş açarlar. Aynı gece saat 22.30 civarında Lefkoşa'da toplanan Rum polis ekipleri Girne yolu üzerinde bulunan Aspava Bar bölgesinde pusu kurarak Türkleri katletmeye devam ederler.<sup>160</sup> 23 Aralık 1963 Pazartesi günü de çarpışmalar bütün şiddetiyle devam eder. Aynı gün Devlet Hastanesi'nde bulunan 6 yaralı Türk'e kan verilmesi reddedilir. O günün bilançosu 12 Türk ölü, 50 Türk yaralı, 14'ü polis olmak üzere Girne'de kaçırılan 18 kişidir.<sup>161</sup> Tüm katliamlar hızını kesmeden devam eder, Rumlar gerçekleştirdiği katliamlar şunlardır: Kumsal Baskını (24 Aralık 1963), Ayvasıl (Türkeli) ve Şillura (Yılmazköy) Katliamı (24 Aralık 1963), Arpalık Katliamı (6 Şubat 1964), Pilot Yzb. Cengiz Topel Şehadeti (10 Ağustos 1964) ve Geçitkale Katliamı (15 Kasım 1967)

#### 4.1. Kumsal Baskını (24 Aralık 1963)

23 Aralık 1963 tarihinde Makarios ile Dr. Fazıl Küçük tarafından Rum ve Türk tarafları arasında bir ateşkes antlaşması yapılmıştır. Tüm bu girişimlere karşın Rumların Türklere karşı saldırıları bütün şiddetiyle devam etmiştir. Saldırlara engel olunamamıştır.

“24 Aralık akşamı, Lefkoşa'nın Kumsal bölgesine baskın yapan Yunan alayından takviyeli Rum tedhişçiler (150 kişilik çetenin başında Terezepulos isimli bir Yunan subay vardı.), dünyada eşine az rastlanan bir barbarlık örneği daha gösterdiler. Bu baskın sırasında KTK (Kıbrıs Türk Kuvvetleri) Alayı Doktoru Binbaşı Nihat İlhan'ın genç hanımı Mürüvvet İlhan ve yaşları 2-10 arasında değişen üç çocuğu Murat, Kutsi ve Hakan Rum barbarlarından gizlenmek amacı ile girip saklandıkları banyo küveti içinde makineli tabanca ile vurularak katledildiler. Binbaşı İlhan, o anda evde yoktu ve görevinin başındaydı. Aynı evde misafir bulunan Işıl Halil isimli küçük bir kız çocuğu, annesi Ayşe Halil ve teyzesi Növber Mustafa İbrahimoglu ile birlikte saklandıkları odada vurularak ağır yaralandılar, henüz iki yaşındaki Işıl Halil de (bugün Işıl Halil Cankan olarak bilinir), ayağından aldığı yaralar sonucu sakat duruma gelmiştir.”<sup>162</sup>

Bu feci katliamın yaşandığı ev, kişilerin kıyafetleri de dâhil olmak üzere olduğu gibi korunarak Barbarlık Müzesi adıyla ziyarete açılmıştır.

<sup>160</sup> Güvenlik Kuvvetleri Dergisi Özel Ek, “TMT'de Sancaklar”, Lefkosa, Kasım 1993, Sayı 21, s. 2.

<sup>161</sup> Dervis Manizade, “Kıbrıs Dün Bugün Yarın”, KTKD İstanbul Bölgesi Yay., İstanbul, 1975, s. 140.

<sup>162</sup> Vehbi Zeki Serter, “Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım”, Ankara, 2008, s.193-194.

T.C. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay, tüm ailesi Rumlar tarafından vahşice katledilen Dr. Binbaşı Nihat İlhan'a şu mesajı göndermişti:

“Aziz evladım;

Masum eşiniz ve günahsız üç yavrunuzun, Kıbrıs Türk halkına karşı şerefsizce girişilen menfur suikast teşebbüsü sırasında insanlığın yüz karası canilerin alçakça cinayetlerine kurban gitmiş olmalarından ötürü, şahsım ve Türk Silahlı Kuvvetleri olarak duyduğumuz elem gerçekten derin ve nefret çok büyüktür. Başınız sağ, milletimiz payidar olsun. Bir askere ve gerçek bir Türk evladına yaraşır şekilde gösterdiğiniz metanet, her türlü takdirin fevkindedir. Bu, büyük millet olma hasletlerimizin başında gelir. En yakın aile fertlerinizin uğradığı kayıp karşısında duyduğumuz acının milli acımız olduğuna itimat ediniz. Kendilerine Ulu Tanrı'dan rahmet diler, size ve bütün aile yakınlarınıza en kalpten baş sağlıkları iletirim.”<sup>163</sup>

Saldırıların gittikçe şiddetlenmesi üzerine Dr. Fazıl Küçük, zamanın Türkiye Başbakanı İsmet İnönü'ye ikinci kez mesaj göndermiş ve vaziyeti anlatmıştır. Mesaj aşağıdaki şekildedir:

“Sayın İsmet İnönü

Başbakan

Ankara

Zatîlilerine bir süre önce gönderdiğim mesajdan bu yana durum çok daha değişmiştir. Rumlar her an genel bir taarruza geçme hazırlıklarını tamamlamışlardır. Bütün Lefkoşa ve civarı kurşun yağmuru altında korkulu dakikalar geçiriyor. Türk Mücahidi mevzilerini muhafaza ederek direnişlerini sürdürüyorlarsa da maalesef mermileri tükenmiş durumdadır. Kaymaklı' nın düşmesi korkudan değil bir avuç Türk'ün modern silahlarla mücehhez eğitilmiş Yunan askeri karşısında kahramanca direnişten sonra mermilerinin tükenmesi sonucudur. Telgrafı hazırlarken aldığım yeni haberlere göre Kumsal bölgesinde çarpışmalar çok daha şiddetlenmiştir. Bugün erken saatlerde girişecekleri genel taarruzun, mukavemete karar verenlere büyük zayıf verdireceğine şüphem yoktur. Bunun yanında binlerce sivilin, Rum mermilerine hedef olup katledileceklerine muhakkak nazarı ile bakıyorum.

<sup>163</sup> Halkın Sesi, 30 Aralık 1963.

Durumu arz ederim. Vatan Sağ Olsun!

Dr. Fazıl Küçük”<sup>164</sup>

Dr. Fazıl Küçük’ün anlamlı mesajı üzerine Başbakan İsmet İnönü başkanlığında toplantı yapılarak sabah 4’de Ankara’da Başbakanlık önünde gazetecilere açıklama yapılır. Yapılan basın açıklaması aşağıdaki şekildedir:

“Başbakan İsmet İnönü, Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay, Genelkurmay Başkanı İkinci Yardımcısı, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri, Dışişleri ve Genelkurmay Başkanlığı ilgili erkânı 24-25 Aralık gecesi saat 01.00’de Kıbrıs’tan son gelen haberlerin ışığı altında durumu yeniden etraflıca incelemişler ve Türkiye, İngiltere, Yunanistan Hükümetleri tarafından 24 Aralık akşamı Kıbrıs Hükümetine yapılmış olan müşterek tamimle tedbirin bu ana kadar sağlanmadığı Kıbrıs’ta çok vahim duruma bir son verilmesi için Kıbrıs’ta üçlü taahhüt gereğince iki cemaat liderleri tarafından ateşkes emrinin sağlanamamasının devamı halinde, durumun adada bulunan Türk Askeri Kuvvetleri tarafından süratle ve fiilen tahakkuk ettirilmesi, İngiltere ve Yunanistan Hükümetleri nezdinde gerekli teşebbüslerin yapılması derhal karar altına alınmıştır. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin 25 Aralık sabahı saat 02.00’de İngiltere Büyükelçisini, yarım saat sonra da Yunanistan Büyükelçisini makamına davetle bu hususta gereken teşebbüsleri yapmıştır. Bu durum NATO müttefiklerimizin derhal haberdar edilmeleri için de NATO nezdinde temsilcimize tebliğ edilmiştir.”<sup>165</sup>

Bu baskında ayrıca erkek, kadın, çocuk, yaşlı, hasta demeden yüzlerce masum Türk esir alınmış, dipçik ve kurşun darbeleri altında, dereden (Kanlı Dere) zorla ve ayakları çıplak biçimde yürütülerek Rum kesimine götürülmüştür. Bunlardan bir kısmı bir süre sonra iade edilmiş, bir kısmı kaybolmuş (halen de akıbetleri meçhul) bir kısmı da vurularak katledilmişlerdir.

28 Aralık 1963 tarihinde Halkın Sesi gazetesinde “*Bir Vahşet Örneği Daha*” ana başlığı altında “*Barbar Rumlar Türk Kadın ve Çocukları Öldürüp Evlerini de Harabeye çevirdi*” alt başlığı altında şunlar anlatıldı:

“Bir haftadan beri devam etmekte olan tedhiş esnasında Türklerin en çok zayıat verdikleri yerlerden biri de Kumsal Mevki’dir. Kumsal Mevki gaddar Rumların otomatik silahları altında günlerce inlemiş bu bölgede yaşayan Türk halkından geniş

<sup>164</sup> Fazıl Küçük, “*Mücadelemizin Görkemli Günleri*”, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, İstanbul, 1981,s.207.

<sup>165</sup> Fazıl Küçük, age., s.208.

ölçüde zayıf verilmiştir. Kadın, çocuk tanımayan gözleri dönmüş Rumlar Kumsal bölgesinde rastladıkları Türkleri vahşiyane bir şekilde öldürmüşler, evlerini viraneye çevirmişlerdir. Kumsal mevkiine giden bir muhabirimiz anlattığına göre, Türk evleri tanınmayacak bir hale gelmiş, mütecaviz Rumlar evlerin kapılarını kırarak, buzluklarda, dolap içlerinde öldürmek için Türk aramışlardır. Rumlar, yaptıkları bu vahşetle kendilerini dünya milletleri nazarında bir kere daha barbar olarak tanıtmışlardır. Bu bölgeye giden her şahıs Rumların medeniyetten ne kadar uzak olduklarını kati surette öğrenebilir. Kumsal Mevkiinde en korkunç manzaralardan birini de bu katliam karşısında imdat diye yalvaran kadın ve çocukların kahpece öldürülmesi teşkil etmektedir. Bu korkunç faciayı anlatan halk bir aralık dayanamayıp hıçkırarak ağlamıştır.”<sup>166</sup>

#### **4.2. Ayvasıl (Türkeli) ve Şillura (Yılmazköy) Katliamı (24 Aralık 1963)**

Ayvasıl (Türkeli), Lefkoşa'ya bağlı bir Türk köyü idi. 24 Aralık 1963 akşamı eli silahlı, barbar, acımasız Rum-Yunan sürüleri geldiler. Ayvasıl'ı kan, ateş ve baruta boğdular. Ayvasıl Türklerini, bir iki aylık bebekleri bile hunharca diri diri açtıkları “*Utanç çukurlarına*” gömdüler. Rumların barbarlık, vahşet ve alçaklığını yabancı basın mensupları da seyretti. 120 Türk'ün yaşadığı Ayvasıl ve Şillura köylerinden yakın köylere kaçamayan Türkler vahşice katledilmiş ve katledilenlerin toplu halde gömüldükleri mezarlar ancak üç hafta sonra bulunabilmiştir.

28 Aralık 1963 tarihinde yayımlanan Halkın Sesi Gazetesinde “*Rumlar katliama devam ediyor*” başlığını attığı haberin altında Ayvasıl (Türkeli) ve Şillura (Yılmazköy) Türklerinin hücumu uğradığını bildirmiştir.

Gazetenin haberinde: “Bilindiği gibi iki üç günden beri Rumlar Türklerin azınlıkta olduğu köylere baskınlar yapmakta, birçoklarını esir alarak kurtulabilenlerin de civardaki Türk köylerine kaçmalarına sebep olmaktadır. Ayvasıl ve Şillura köylerinden kaçamayan Türkler, Rumlar tarafından öldürülmüşlerdir. Ölü sayısının 11-12 civarında olduğu bildirmektedir. Rumlar Türklerin terk ettiği evlerini de tahrip etmektedir. Rumların elinde bulunan telefon ve telgraf irtibatının Türklere ve bilhassa gazetelere kesik olması yüzünden diğer köylerden hiçbir haber alınamamakta ve kuvvetle ileri sürülen iddialara göre, Girne kazasındaki karma köylerde bulunan

<sup>166</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 28 Aralık 1963.

Türklerin akıbeti de karanlık bulunmaktadır. Bu arada birçok Türk erkeğinin öldürüldüğü ve mallarının da tamamen tahrip edildiği öğrenilmiştir. Üç garantör devletin müdahalesi ile ilan edilmiş bulunan ateşkese rağmen, Rumlar tarafından kahpece ve planlı bir şekilde girişilen katliam hareketleri her gün alabildiğine devam etmektedir.”<sup>167</sup>

31 Aralık 1963 tarihli Halkın Sesi Gazetesinde Kıbrıs'ta cereyan eden son olaylarla birlikte adaya yabancı basın mensuplarının geldiği ve Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denktaş ile görüşüp ölü ve yaralıları hakkında bilgi aldıkları bildirilmiştir. “Türk Cemaat Meclis Başkanı Rauf Denktaş, şimdiye kadar tespit edilen Türk ölü sayısının 71 ve yaralı sayısının 450'den fazla olduğunu, Türklere karşı girişilen tecavüz hareketi karşısında birçok Türk köylerine Rumlar tarafından hücum edildiğini ve bu arada tecavüze uğrayan köyler arasında bulunan Denya, Ayvasıl, Şillura köyleri Türk halkının akıbetinin henüz meçhul olduğunu belirtmiştir. BBC Radyosunu burada bulunan muhabiri Ronald Robson, Ayvasıl ve Şillura köylerindeki faciaya gözleri ile şahit olduğunu ve Rumların burada birçok Türkü barbarca yaktıklarını bir muhabirimize anlatmış ve bu sözleri BBC Radyosunda aynen yayımlanmıştır.”<sup>168</sup>

Yine aynı tarihli Halkın Sesi gazetesinde köyünü terk etmek istemeyen 18 yaşında yatalak ve kör oğlunun şehit edilişi aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır:

“Rumların Türklere saldırılan esnasında öldürülen ve yaralananları toplamak için dün yapılan araştırmalar esnasında K. Kaymaklı'nın 70 yaşındaki imamı Hüseyin İğneci de ölü olarak bulundu. Olaya yabancı basın mensupları da şahit olmuştur. Hocanın yakından açılan, ateşle başından vurulduğu öğrenilmiştir. İmamın cenazesi Rum kontrolündeki Küçük Kaymaklı' da bir hafta süre ile kalmıştır. Küçük Kaymaklı' da dün bulunan cesetler arasında eli ayağı tutmayan bir genç de vardı.”<sup>169</sup>

2 Ocak 1964 tarihli Halkın Sesi Gazetesi haberinde aşağıdaki haber yer almaktadır:

“Dün sabah ilk olarak Türk gazetecileri büyük faciaların cereyan ettiği Küçük Kaymaklı' yı gezmişlerdir. İngiliz askerlerinin gazetecilerin emniyetini garantilemeyi kabul etmemesine rağmen, Türk gazetecileri ‘Biz her türlü tehlikeyi göze aldık’ diyerek K. Kaymaklı'yı ziyaret etmişlerdir. Rum askerlerinin daimi takibi altında olan Türk

<sup>167</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 28 Aralık 1963.

<sup>168</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 31 Aralık 1963.

<sup>169</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 2 Ocak 1964.

gazeteciler yakılan 30 Türk evini görmüş ve facia mahallini dolaşmışlardır. Bu bölgedeki evlerin yüzde 90'ını yağma edilmiş durumdadır.”<sup>170</sup>

Halkın Sesi Gazetesinin 3 Ocak 1964 tarihli gazetesinde yer alan “*Baf ve Lemba'daki Türk Evleri Yıkıldı*” başlıklı haber şöyledir:

“Barbar Rumların Türklere saldırıları bütün vahşetiyle devam etmekte olup dün de Baf ve kazasında hadiseler çıkmıştır. Lemba da Türklere saldıran Rumlar bir kardeşimizi yaralamışlar ve onları Baf'a kaçmaya mecbur etmişlerdir. Lamba Rumları daha sonra köydeki Türk evlerini yağma etmişler ve yakmışlardır. Bu arada da Baf'ın içerisinde de hadiseler olmuş ve aşağı Baf'taki Türkler silah tehdidi ile evlerinden kaçmaya mecbur edilmişlerdir. Daha sonra, Aşağı Baf'taki Türk evleri de Rumlar tarafından yağma edilmiş ve yakılmıştır.”<sup>171</sup>

Aynı tarihli gazetede yer alan haberler şu şekildedir:

“Kıbrıs'ta Rum tedhişçilerin, vatandaşlarımıza karşı giriştikleri katliam olayının tepkileri bütün Türkiye'de devam etmekte, bu insanlık dışı hareketi protesto için yer yer toplantı ve mitingler yapılmaktadır. Türkiye Öğretmen Dernekleri, Türkiye Milli Talebe Federasyonu ile Milli Türk Talebe Birliği açılan aynı ve nakdi yardım kampanyaları düzenlemişlerdir. Bütün bu yardım çalışmaları sürerken Lefkoşa'ya 9 mil kadar mesafede bulunan Denya köyü ile takriben 18 mil ötede bulunan Akaça köyünde halkın büyük bir sıkıntı içinde olduğu, açlık tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğu haberi alınmıştır. Bu köylere Kızıl Haç vasıtası ile gönderilen gıdaların bir kısmı Rum çeteciler tarafından yollarda el konulmuş ve Türk şoförleri tevkif edilmiştir. Rumlar bu köyleri muhasara altına aldıkları yer yer baskınlar yaptıkları bildirilmiştir. Birçok Türk köyünde köylülerin silahlarına el konmuş ve bazıları kaçırılmıştır. Denya'da 6 Türk kayıptır. Türklerin evlerine Rum hırsızların girdiği ve eşyalarla hayvanları çaldıklarından söz edilmiştir. Rumlar Lefkoşa'nın varoşları ve iç sokaklarında polis üniformasıyla dolaşan Rumların hakikatte polislikle ilgisi bulunmadığı, bunlardan bazılarının Kıbrıs ordusunda, bazılarının da Eoka'cı veya sivil oldukları tespit edilmiştir. Fakat İngiliz makamlarına ‘*meşru hükümet kuvvetleri*’ Polis olarak tanıtılmıştır. Şillura ve Ayvasıl da öldürülen Türklerin cesetleri Rum çeteciler tarafından tarlalara atılmış ve kartalların yemesine terk edilmiştir”<sup>172</sup>

<sup>170</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 2 Ocak 1964.

<sup>171</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 3 Ocak 1964.

<sup>172</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 3 Ocak 1964.

12 Ocak 1964 günü yayımlanan Halkın Sesi gazetesinde gazetenin “*Ayvasıl ve Şillura Faciası!*” başlığını altında bölgedeki Türklerin göçmen statüsüne nasıl düştükleri anlatılmıştır.

“Ada çapında Rumların Türklere karşı giriştikleri barbarca katliam esnasında birçok köyde azınlıkta bulunan ve büyük Türk köylerine iltica etmek durumunda kalan vatandaşlarımız çok kötü hayat şartları içinde bulunmaktadır. Ayvasıl ve Şillura’dan Fota’ya göç eden 400 kadar soydaşımız, bu köyde yıkılmak tehlikesi gösteren eski evlere ve hatta ahırlara yerleştirilmiş olup gıda maddeleri ve giyecek bakımından sıkıntı çekmektedir. Mültecilerden biri uğradıkları felaketi şöyle anlatıyor: “24 Aralık tarihinde öğleden sonra saat 3 sularında Ayvasıl’dan silah sesleri gelmeğe başladı. Bu arada Ayvasıl Türklerinden bazılarının koşarak bazılarını ise traktörle telaş içinde Şilura’ya doğru gelmekte olduklarını gördük. Geceleyin silah sesleri aralıksız olarak işitiliyordu. Ayvasıl Türklerinin Şillura’ya sığınmasına müteakip el ve dizlerinden yaralı olarak yetmişlik Ömer Hasan ile Salih Kara Mustafa da bize iltica etti. Gelen iki kişi köyde kalan 9 Türk’ün mahsur bir durumda olduğunu Rumlar tarafından kurşun yağmuruna tutulduklarını söylediler. Şillura’da Rumların baskısı giderek artıyordu. Rum gençlerinin otomatik silahlarla Türklere saldırması üzerine yegâne çarenin Fota’ya sığınmak olduğunu anladık ve 24 Aralık gecesi Ayvasıl’da mahsur kalan 9 kişi hariç bütün Ayvasıl ve Şillura Türkleri Foça’ya göç ettik. Üç gün sonra da her iki köyde bulunan Türk evlerinin alevler içinde olduğunu gördük. Fota’ya sığınan Ayvasıllı göçmenlerden Hatice Hasan babasını nasıl kurtardığını şöyle anlatmıştır: ‘24 Aralık günü babam koyunları otlatıyordu. Bu sırada Rumlar tarafından ateş çemberi içinde bulunuyorduk. Babam, Hasan Mehmet’in yanına giderek kendisini durumdan haberdar ettim ve onu alarak köy ilkokuluna geldik ve oradan da Şillura’ya sığındık.’ Hasan Mehmet Rumların yarattığı faciada köyde mahsur kalan Lise mezunu Ömer Hasan ile boyacı Mehmet Hasan’ı andıkça gözyaşlarını tutamayarak ağlıyordu. Hamitköy’e geldiğimiz zaman Küçük Kaymaklı’dan gelen 3300 mültecinin de durumunun Fota’da bulunan göçmenlerden farklı olmadığını gördük. Bunlarda bin kadarı çadırlarda ve geri kalanlarda diğer ev ve ahırlarda oturuyorlar.”<sup>173</sup>

Yine aynı gazetenin bir başka haberinde Rumların Türklere karşı izledikleri politika ile ilgili olarak şunlar yazılmıştır:

<sup>173</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 12 Ocak 1964.



“Rumlarla Türklerin karışık olduğu köylere Türkleri korumak için birçok silahlı EOKA’cı getirilmiştir. Geçmiş yıllarda Rumlarla aralarında hiçbir hadise çıkmamış olan Peristerona köyü Türk sakinleri de şimdi bu tip baskı altında tutulmaktadır. Köyün dış kısımlarındaki Türk evleri zorla boşalttırılmış, Türk köylülere hava kararmadan evlerine girmeleri ve gece sokağa çıkmamaları ihtar edilmiştir. Sabaha kadar sokaklarda Rum tedhişçileri dolaşmakta ve halkı korumak için sık sık havaya ateş etmektedirler. Ayrıca köyün boşaltılan Türk evlerindeki hayvanlar ve eşekler çalınmakta, Türk bahçeleri harap edilmekte, Türk köylülerin ambarlarındaki hububat kamyonlarla başka yerlere taşınmaktadır. Kıbrıs’ta Türklerle Rumların beraber yaşayacağını iddia eden sözde Makarios Hükümeti bu soygunculukları önlemek için hiçbir harekette bulunmamaktadır. Hatta Peristerona’da bir EOKA’cı yuvası haline getirilmiş köy polisinden bu soygun hareketleri bizzat idame edilmektedir.<sup>174</sup>

14 Ocak 1964 günü yayımlanan Halkın Sesi gazetesinde Ayvasıl köyünde, cesetlerin çıkarılışı sırasında yer alan basın mensuplarından Halkın Sesi muhabiri, cesetlerin çıkarılışı hakkında şu şekilde bilgi vermiştir:

“Ayvasıl’a İngiliz askerlerinin nezaretinde götürüldük. Geçtiğimiz yerlerde İngiliz ciplerinde (askeri araç) bizleri gören Rumların yüzümüze öyle açgözlülükle bakışları vardı ki, açlığa susamış yırtıcı hayvanlardan farksızdılar... Yunan askerlerinin yine bize bakarak hatta bizleri işaret ederek kahkaha atışları değil yalnız bizim, emekli basın mensuplarının bile gözünden kaçmış değildi. İngiliz cipleri ve kamyonları Ayvasıl’daki Türk mezarlığının yanında durduğu zaman askerler mezarlığın dört bir yanını çevirmişler ve karşısındaki okul binasında topluca duran Rum köylülerinin herhangi bir davranışına karşı tertibat almışlardı. Mezarlığın dört bir yanında yeni kazıldığı belli yerler vardı. Daha ilk bakışta açılan çukurlara doldurulan topraklar üzerinden buldozerlerin geçtiği de anlaşılıyordu. İlk çukurun kazılması iki saat sürmüştü. Dört ceset vardı o çukurda. Cesetler üst üste konmuştu. Çıkarılan ilk iki ceset erimişti. Doktorun söylediğine göre 15-16 günlüktüler. Hüviyetlerinin tespit imkânı olmamışsa da yine doktorun deyişince cesetler 50-60 yaşlarında iki ihtiyar vatandaşımıza aitti. Aynı çukurdan çıkarılan diğer iki cesedin de hüviyetleri tespit edilememişti. Cesetler çıkarılırken yabancı basın mensupları arasında fısıldaşmalar olmuştu. İngiliz basınına mensup bir gazeteci, bu arada yanındaki foto muhabirine ‘Bu

<sup>174</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 12 Ocak 1964.

yetmişlik ihtiyarların suçu neydi?’ diyerek Rumların vahşiyane davranışlarını açık açık anlatıyordu. Kesin olarak öğrenildiğine göre bir kısmı Lefkoşa Genel Hastanesinde öldürülen, diğerleri ise dışarıda ölüp de bu hastaneye kaldırılan 21 Türk’ün cesetlerinin ne olduğu ve bunların nereye kaldırıldıkları Türk cemaati tarafından Rum cemaatine tekrar sorulmuş, maalesef Rum tarafı bu hususta herhangi bir bilgi vermeyi açıkça ret etmiştir. Bu cesetlerin temini ve nereye gömüldüklerinin açıklanması için Türk tarafının talepleri devam etmiştir.”<sup>175</sup>

### 4.3. Arpalık Katliamı (6 Şubat 1964)

Lefkoşa’nın 15 kilometre uzağındaki Arpalık köyü 1960 yılındaki sayıma göre 172 kişilik nüfusa sahipti. Köyün Mücahitleri Akıncılar Kovanı’na bağlıydı. 2 oğuldan ibaretti. 12 kişi sahip oldukları TMT silahları ise 6 piyade tüfeği ile 1 tabancadan ibaretti. 6 Şubat 1964 günü Rumlar köy yakınlarından geçmekte olan Rum vasıtasına ateş açıldığı iddiasıyla köyü çepeçevre kuşatma eylemini başlattılar. Rum iddiası gerçek değildi. Arpalık köyümüze saldırmak için bir bahaneydi. Kardeşlerimizden ellerindeki silahları teslim etmelerini istediler. Ve eğer teslim etmezlerse köye girip katliam yapacaklarını da açıkça söylediler. Köyün bir avuç yiğit halkı silahlarını teslim ederse başlarına gelecekleri biliyordu. Mücahitler, köylünün de onayıyla 250 Rum’a karşı direnme kararı aldı. Piyade silahlara her birine sadece 30 kurşun düşerken, tabancanın ise 90 mermisi vardı. Köylünün araba direksiyonu kullanarak yaptığı el yapımı yaklaşık 12 av tüfeğinin 40’ar mermisi vardı. Mücahitler, ellerindeki tüm mermileri kullanarak sivil halkı korumaya çalıştı. Ama köye girmeyi başaran Rumlar sadece sivil halkı değil, hayvanları dahi öldürdü.<sup>176</sup>

7 Şubat 1964 günü yayımlanan Halkın Sesi gazetesi gazete manşetinde olay “Rumlar Türklere karşı yeni bir topyekûn katliam hücumunda bulundular, Arpalık köyüne girmeye muvaffak olan Vahşi ve Canavar EOKA sürüleri. Önlerine geleni öldürdükten sonra evleri ve hayvanları yaktılar” başlığı altında şu şekilde yer almıştır: “Sözüm ona Devletin kanuni kuvvetlerine mensup büyük bir grup, bazıları üniformalı, bazıları da sivil elbise giyen 200 kadar tedhişçi Rum’un desteği ile dün sabah Türk cemaatine karşı alçakça bir hücumla geçerek 150 kadar erkek, kadın ve çocuğu yaşadığı

<sup>175</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 13 Ocak 1964.

<sup>176</sup> TAK (Türk Ajansı Kıbrıs), 6 Şubat 2014

Arpalık Türk köyünü abluka ederek Türklere karşı otomatik silahlarla ateşe başlamışlardır. Türkler kendilerini kahramanca müdafaa ettiler. Fakat kendilerinden sayıca üstün ve modern silahlarla mücehhez Rumlar karşısında göçe mecbur kaldılar. Köye hücum eden Rumlar, evleri ve Türk mallarını alevler içinde bırakmıştır. Hücumlar durduğu zaman masum 5 Türkün hunharca öldürüldüğü; diğer birçoklarının da yaralandıkları bildirilmiştir. Rumların daha sonra karma Dereliköy'e hücumu geçmeleri üzerine 200 kadar Türk tamamen Türklerle meskûn Akıncılar köyüne geçerek bir katliamdan canlarını zor kurtarmışlardır. Fakat arkalarında Rumlar tarafından yağma edilerek tahrip edileceği şüphesiz olan bütün mallarını, hayvanlarını, zirai aletlerini, evlerini bırakmışlardır. Lefkoşa'daki Türk makamları Akıncılara sığınan Dereliköy Türkleri için 250 kadar battaniye göndermeye muvaffak olmuşlardır. Arpalık köyüne karşı girişmiş bulunan vahşiyane katliam teşebbüsü Rum tedhişçilerinin “*Kara Noel*” diye isimlendirilen ve Rum polisi ile Kıbrıs ordusuna mensup Rum askerlerinin de yardım ve teşvikleri ile Türk cemaatine karşı tevessül ettikleri topyekûn katliam hareketlerinden sonra en ciddi hücum telakki edilmektedir.”<sup>177</sup>

6 Şubat 1964 Perşembe günü 150 nüfuslu Arpalık (eski ismi Aysezomeno) köyüne saldıran Rum canileri, köylerini savunan bir avuç imanlı Mücahit karşısında saatlerce çarpışmak zorunda kalmışlar ve cephaneleri bittiği için ellerine geçirdikleri masum insanları barbarca katletmişlerdi.<sup>178</sup>

Arpalık köyünü Doktor Küçük namına ziyaret etmiş olan bir temsilcinin, İngiliz Askeri Hastanesine gidip gördüklerini bir gazete muhabirine anlattıkları olayın vahşetini ortaya sermektedir. Olay şöyle anlatmıştır: “Diğer bütün konularda olduğu gibi, Arpalık köyü hadisede de Doktor Küçük’e bilgi verilmiş, durumun ciddi olduğu anlaşılmış ve yardımı rica edilmişti. O da derhal İngiliz makamlarına yaklaşarak bir eskort istemiş ve derhal temin ettiği bir ekibi İngilizlerin refakatinde köye göndermiştir. Bu ekibe Doktorla birlikte bende dâhil edildim. Yolda Eğlence önünde yolumuz Rum polis üniformalıları ve silahlı sivilleri tarafından kesilerek üzerimiz araştırılmak istendi. Kendilerine bin bir güçlkle ancak refakatimizdeki silahlı İngilizlerin müdahalesiyle laf anlatabildik. Arkamızdan söverek yolumuza devama zor müsaade ettiler. Fakat üzerimize bir hınçla saldırışları, Türk’e karşı besledikleri kin ve garezin en bariz örneği idi. Bunlar her zaman bizimle dost geçinmek istediğini söyleyen, hakikatte ise gecesini

<sup>177</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 07 Şubat 1964.

<sup>178</sup> Vehbi Zeki Serter, age., s.217.

gündüzünü boğazımıza sarılmak için fırsat ve zemin hazırlamakla geçiren sözde ortaklarımızdı...

Oradan ayrıldık... Fakat biz ayrılırken arkamızdan ‘Bırakın gitsinler, nasıl olsa geri dönmeyecekler...’ diye söyledikleri Rumca sözleri de işitmiştik...

Tarlalar, çamurlar arasından köye varıncaya kadar akşam olmuştu; saat hemen hemen 5.30’du... Fakat köye girişte karşılaştığımız manzara yürekler acısı, tarifi imkânsız acıklı bir tablo, canlı bir facia idi. Evvela köy girişinde barikat bulunduğu orada durmak zorunda kaldık. Bu durum esnasında arabamızdan inmemeyi önümüzdeki İngilizler bize ihtar etmişti. Köy karşımızda idi... Fakat artık köy değil bir harabe yığını, bir tarih kalıntısı, bir barbarlık ve vahşet döküntüsü kalmıştı... Tarlalar, ovalar, tepeler, boydan boya yanıyor, alevler içindeki köyde dumanlar dağların tepelerine kadar yükseliyordu... Ortada ne bir itfaiye ekibi nede başka bir yangın söndürme cihazı vardı... Her şey kendi kaderine terk edilmişti... Biçare köylünün yegâne zenginliğini teşkil eden evi barkı ateş içinde idi... Birçok kimse birbirini kaybetmiş kimse ötekinin ne olduğunu bilmiyor; kimi kardeşini, kimi annesini babasını, kimisi de oğlunu kızın ve karısını kocasını arıyordu...

Gördüğümüz manzara sadece bu değildi... Bütün köyü kaplamış alev ve dumanlar içinden her nevi hayvan can havliyle sokaklara dökülmüş, dağlara tırmanmış, çitlerden duvarlardan atlayan koyunlar, keçiler, merkepler şaşkına dönmüştü.

Yaralılarla Konuşma:

Yaralılarımızın kati yerini tespit ettikten sonra Doktor Küçük kendisi namına gidip onları ziyaret ettim ve kendilerine ‘Geçmiş olsun’ dememi istedi. Yine İngiliz askerleri refakatinde önce İngiliz Hava Kuvvetleri Hastanesine gittim. Saat takriben 1.30 idi. Orada Hasan Ali Lefkaridi gördüm. Arkasından vurulmuştu. Kurşun karnına girdiği için kendisi ameliyat edilmişti. O anda baygın olduğu ve kan verilmekte olduğu için kendisi ile konuşamadım; fakat Doktorların verdiği izahata göre durumu tehlikeli değildir; esas tehlikeyi atlatmıştır. Tam o sırada diğer dört yaralımız Hava Kuvvetleri Hastanesinden birkaç mil daha ötede bulunan Kara Kuvvetleri Hastanesine naklediliyordu. Onlarla beraber gittim ve kendilerini yerleştirildikleri koğuştta gördüm. Bunlar sırası ile Yusuf Mehmet, Ali Aziz, Süleyman Hüseyin ve Cemal Hüseyin’di... 35 yaşındaki Yusuf Mehmet’in sol kolu maalesef ameliyat ile kesilmek zorunda kalmıştı; fakat yine Doktorlarının anlattığına göre başkaca bir sef ameliyatla kesilmek zorunda olduğu için kendisiyle konuşamadık.

38 yaşındaki Ali Aziz kolundan vurulmuştu. Yarası ağır olmadığından onunla bol bol konuştuk. Köydeki üç çocuğunu sordu. Anlattığına göre Lefkoşa'daki bir Türk kliniğine getirildiği karısı hamile imiş. Doğum yapıp yapmadığını sordu.

Süleyman Hüseyin 83 yaşında olduğu halde gayet dinç gözüküyordu. İngilizlerde bunu fark etmiş kendisinden taktir sitayişle bahsetmişlerdi. Kendisine 'Nasıl dayı' dediğim zaman 'Ben iyiyim oğlum. Geride kalanlar nasıldır?' diye sordu. Onun evini Rumlar yakmış. Kurtulan var mı diye sordu. Ölü sayısını merak etti... Sanki kendisi ne hasta, ne de yaralı gibi hep diğer arkadaşları ile ilgileniyor, hep geride kalanlar hakkında bilgi istiyordu.

Yaralıların diğeri olan Cemal Hüseyin önce uyuyordu. Sonradan Türkçe işitince uyanıp ilk iş olarak bana nerede olduğunu sordu. Söyledim. İngilizlerin bakımından bir şikâyeti olmamakla beraber 'Bizi Kızılay Hastanesine kaldırtınız; buralardan. Oda ameliyat edilmiş, diz kapağı alınmıştı...' Fakat da yarası ağır olmayıp tehlikeyi atlatmıştı.

Kendileriyle teker teker konuştuğum hastaların hepsi de hücumun tamamen Rumlardan geldiğini, bunun gayet sistemli ve önceden planlı bir hareket olduğunu anlattılar. Hepsi de ziyaret edildiklerinden memnun: 'Doktorumuza selam söyle; ne yapıp yapsın, bizi bu zalimlerin elinden kurtarsın. Aç kurtlar gibi hepsi de üzerimize saldırdılar' diye tekrar tekrar söyleyip durdular.

Dün akşam Kıbrıs Rumlarının son zamanlarda yalan ve tezvîr yaymakla şöhret kazanan radyolarında işittiğim bir haberi bütün yaralılara sordum. Hepsi de Türklerin Rumlara pusu kurmuş olduğu haberini şiddetle ret ve tekzip etti. Bilakis Yeri, Dali, Piroyi ve Kiracı Köyden bin (1000) kadar Rum'un Arpalık köyüne hiç beklenmedik bir şekilde hücumla geçtiklerini, köyü her taraftan birdenbire sarıp otomatik silahlarla ateş yağmuruna tuttuklarını anlattılar. Bazıları evlerinde, bazıları da tarlalarında yaralanmıştı. Nitekim bir gazimiz bana 'Ne iş yapıyorsun' dediğim zaman 'Ben ameleyim; Bugünde ortağımla beraber enginar ekiyordum; birdenbire yamyam sürüleri gibi üzerimize saldırdılar. Köyü her taraftan sarıp bize kaçacak yer bırakmadılar...' dedi ve şunları ilave etti: Bu sabah bir Rum zabıt gelip muhtarımızı çağırdı ve bütün silahlarımızla köyü kendilerine teslim etmemizi söyledi; aksi halde evlerimizi bu akşam yakacaklarını bildirdi. Biz silah vermedik; onlarda hakikaten gelip yaktı...<sup>179</sup>

<sup>179</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 07 Şubat 1964.

7 Şubat 1964 günü yayımlanan Halkın Sesi Gazetesinde olaylarla ilgili olarak şu yorum yapılmıştır:

“Kıbrıs’ta 20-21 Aralık günü Rumların giriştiği canavarca katliamdan sonra ateşkes anlaşması oldu; siyasi irtibat komitesi kuruldu. Londra konferansı açıldı; çeşitli başka sözleşme ve anlaşmalar oldu, garantör devletler müdahale hakkını kullandı ve nihayet İngiliz General Young’ın komutasında bir müşterek kuvvet komutanlığı kuruldu. Herkes normal olarak işine gücüne gidebilecek, kasabalara, köylere gidebilecekti. Hiçbir surette ve hiçbir sebeple ateş açılmayacaktı. Fakat hakikatte ne hareket serbestisi kurulabildi ne de muhabere. Türk tarafı her zaman olduğu gibi adına sadakat göstererek verdiği her sözde durmuş anlaşmaların hepsine riayet etmiş; maalesef daima bunların cezasını görmüştür. Nitekim dün de yine böyle olmuştur. Saf Türk köylüsü işinde gücünde iken, evinin barkının içerisinde, kendi tarlasında ani olarak baskına uğramış, gafil avlanmış ve yine arkadan vurulmuştur.”<sup>180</sup>

8 Şubat 1964 günü yayımlanan Halkın Sesi Gazetesinde Arpalık köyüne yapılan saldırı ile ilgili olarak şu bilgiler verilmiştir:

“Aysozomeno (Arpalık) köyüne giden bin kadar silahlı Rum’un kahpece saldırıları neticesi kendilerini korumak amacı ile aynı şekilde ateşe mukabele eden Türklerle Rumlar arasında çıkan çarpışmada, dün yapılan araştırma neticesi Türklerden 5 ölü ve bazı yaralılar tespit edilmiştir. Ölenler şunlardır; Hasan Mulla (26), Hasan Mulla (70) Mehmet Hüseyin (38), İsmail Musa (13) ve Osman Margili (45). Bunlara ilaveten ikisi kadın 5 kişinin de kayıp olduğu öğrenilmiştir. Olayların gelişimi şöyle olmuştur: 6 Şubat sabahı Kemal Mehmet ve Hasan Mehmet adında iki kardeş Aysozomeno-Piroi yolu yakınındaki bahçelerinde bezelye ve ıspanak toplarken, bazı üniformalı ve sivil 6-7 kişinin bir jeep içinde onlara yaklaşarak teslim olmalarını istemişlerdir. İki kardeş bunun üzerine kaçmaya teşebbüs etmişlerdir. Silahlı Rumlar ateş açınca, iki kardeş de kendilerini savunmak için ateşe karşılık vermişlerdir. Hayvanlarını otlatmakta olan ve olayı gören Aysozomenolu Türkler de ateş açarak gerileyip köye girdiler. Bu sırada bir başka Landrover de köye doğru ilerlemekte idi. İkinci Landrover geri döner dönmez yarım saat içinde köy silahlı Rumlar tarafından kuşatıldı. Rumlar ateş açmaya vakit bulamadan İngiliz askerleri köye vardı. Kendilerine Rum silahlılar gösterildi. İngilizler yaklaşır yaklaşmaz Rum silahlılar ateş açtı ve zırlı

<sup>180</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 07 Şubat 1964.

otomobilleri siper ederek ilerlediler. Tepede olanlar ateş açtı ve aşağıdakiler ilerledi. Rumlar bu şekilde köye girmeye muvaffak oldular. Girebildikleri evlerdeki erkekleri öldürerek, kadınları silahla tehdit edip bir kenara topladılar ve bu kadın ve çocukları siper olarak kullanarak diğer Türklerin teslim olmasını istediler. Yusuf Mehmet Dalili teslim olmak için silahını attığı halde yine vurularak yaralandı. Rumların kullandıkları silahlar arasında Bren, Sten ve Rifle da vardı. Ateş esnasında Türklere ‘teslim olmazlarsa köyü yakacaklarını’ söylediler. İngiliz askerleri de ateşin kesilmesi için Türklerin teslim olmasını istediler. Daha sonra bir Rum polisi, İngiliz askerleri vasıtası ile Türk muhtarı istedi. Rum polis, polise ateş eden iki kişinin teslim edilmesini istedi. Aksi halde bütün köyün yakılacağı bildirdi. İngiliz askerleri, iki kişiyi bilmediğini söyleyen muhtarı yeniden evine götürdüler. Ateş kesilmedikçe İngiliz askerleri Türk yaralıları el sürmediler. Mütemediyen teslim olmalarını istediler. Geri çekilirken, esir olarak aldıkları kadınları siper olarak kullandılar ve ateşten sakındılar. Köyden tahminen bir mil açıldıktan sonra bir İngiliz zırhlı aracı da esirlere yaklaştı. Rum silahlılar da esirleri bırakarak çekildiler. Ateş kesildikten sonra Luricina’dan (Akıncılar) yardım istediler. Akıncılardan giden ekibi gören Rumlar köyü yeniden sardılar. Fakat zırhlı araçlar ve gazetecilerde orada hazırıldılar. Gazeteciler durumu tespit ettiler. Silahlı Rumlar, İngiliz askerlerini görünce ateş açmaktan sakındılar. Köy Akıncılar’a tahliye edilirken herhangi bir ateş teatisi olmadı. Fakat silahlılar hala yerlerinde duruyorlardı. Arpalık' ta şehit düşen kardeşimizin cesetleri dün Lefkoşa'ya getirilerek Tekke bahçesindeki Şehitliğe gömülmüşlerdir.”<sup>181</sup>

Rumlar giriştikleri bu katliam hareketinden dünya gözü önünde itibar kaybetmemek için Türklerin kurduğu bir pusu olduğu yalanını uydurmuşlardır. Buna karşılık Dr. Fazıl Küçükte Milletlerarası Basın Enstitüsüne gönderdiği bir telgraf ile Rumların söylediklerini yalanlamıştır.

Cumhur Başkanı Yardımcısı Dr. Küçük Arpalık köyüne karşı girişilen Rum tecavüzü ile ilgili olarak Zürih'teki Milletlerarası Basın Enstitüsüne 7 Şubat 1964 tarihinde şu telgrafi göndermiştir.

“Dünya Umumi Efkarı Kıbrıs'tan verilen yalan haberlerle yeniden yanlış yola sevk edilmiştir. Kıbrıslı Rumlar tecrit edilmiş Türk köyüne imha maksadı ile hücum ederek Türk Cemaatini tedhiş yolu ile boyun eğdirmeyi planlamışlar ve vesile olarak bir

<sup>181</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 08 Şubat 1964.

pusu hikâyesi uydurmuşlardır. Maalesef pusu hikâyesini doğru olarak kabul eden Haber Ajansları buna geniş yer vermişlerdir. Haberlerin teyit edilmeden yayınlanmasını şiddetle protesto ederiz. Hakiki mahiyet silahlı tedhişçilerin refakatinde Rum polisler otomobille Türk Aysozomenos köyü yakınlarındaki su tulumbası binasına gitmişlerdir. Diğer tedhişçilerin orada toplanmalarına işaret olarak havaya ateş ettiler. Türk sakinler evlerine koştular. Kısa zamanda diğer Rum polis ve tedhişçileri tulumba evi civarında toplanarak geliş güzel köye hücumla ateşe başladılar.”<sup>182</sup>

#### 4.4. Pilot Yzb. Cengiz Topel Şehadeti (10 Ağustos 1964)

Cengiz Topel Trabzonlu Tekel tütün eksperisi Hakkı Bey’in oğludur. Babasının görevli olduğu İzmit’te 2 Eylül 1934 tarihinde doğdu. 1955 yılında Kara Harp Okulu’nu bitirip asteğmen olarak ordu saflarına katıldı. Küçük yaşlardan beri havacılığa olan merakı sonucu hava sınıfına ayrıldı. Pilotaj eğitimi için Kanada’ya gönderildi. 1957 yılında yurda dönüp Merzifon Hava Üssü’nde göreve başladı. 1961 yılında Eskişehir I. Ana Jet Üssü’ne atandı. 1963 yılında yüzbaşılığa terfi etti. Türk Halkı’na karşı işledikleri insanlık dışı eylemlerden caydırmak için Eskişehir’den Kıbrıs’a, 4’lü Kol Komutanı olarak gönderildi. Uçuş esnasında uçağı yerden isabet alarak düşürüldü. Paraşütle atlamayı başardı, fakat Rumlar tarafından esir edilerek barbarca yapılan işkenceler sonucu şehit edildi. Kıbrıs’ta ilk hava harp şehidimiz olan Cengiz Topel’ in hastanede öldüğü açıklandı, ancak cenazesi ısrarlı girişimler sonucu 12 Ağustos 1964 tarihinde Rumlardan alınabildi.<sup>183</sup>

10 Ağustos 1964 tarihli Halkın Sesi Gazetesinde bu olay ile ilgili “*Ebediyen Unutmayacağımız Üzüntü*” başlığı ile vermiştir. Yazının devamında;

“Kıbrıs Türkü, sekiz aydan beri insanlık tarihinin ender kaybettiği cinayet ve kıtale maruz kalmış, hür âlemin maşeri vicdanını isyan ettiren bu şeni tecavüzler, her geçen gün, artan şiddetle ve vahşetle devam etmiştir. Türk milleti, bu insanlık dışı hareketler karşısında, dostun olduğu kadar, düşmanlarımızın dahi hayret ve gıptasını toplayan bir itidal ve soğukkanlılık göstermiştir. Kıbrıs ve Yunanistan idarecilerinin mantığın, akliselimin gerçek yoluna dönmesini, sabırla, metanetle bekleyip durmuştur. Türkün bu sabır ve itidalini bir zaaf telakki eden ilgili idareciler, gemi azıya almışlar,

<sup>182</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 08 Şubat 1964.

<sup>183</sup> Mehmet Gökhan, age., s.40.



zulüm ve terörlerini şiddetlendirerek son defa Dillirga bölgesinde, umumi bir saldırı ve kıtale girişmişlerdir. Anavatanımız Türkiye bu hareketi önlemek için birkaç uçağını harekete geçirmiş ve sınırlı bir hava hareketi ile 8 Ağustos 1964 tarihinde Rumların ikmal üslerinden biri olan Ksero limanını ve oradaki hücum botunu tahrip etmiştir. Bu sırada Rumlar tarafından düşürülen bir uçağımızın paraşütle atlayan pilotu, Peristorenari köyü yakınlarına inmiştir. Pilot, Cengiz Topel'in çenesinde hafif beresi olduğunu, tedavi edildiği Rum hastanesinde sıhhi durumunun iyiye doğru gitmekte olduğunu bildiren Rum basını, bir gün sonra rota değiştirerek pilotumuzun öldüğünü bildirmişlerdir! Hepimize, ebediyen unutamayacağımız derin bir üzüntü, sonsuz bir elem veren bu ölüm haberi karşısında, bir kere daha yüreklerimiz burkulmakta, Rum barbarlığı ve vahşetin bu kahpe taktiğini lanetlemektedir. Cengiz Topel, Kıbrıs Türküne tevcih edilen iğrenç Rum tecavüzlerini durdurmak gibi kutsi ve ulvi bir ödev için buraya koşmuş bir hürriyet mücahidimizdir. Kim bilir, paraşütü ile karaya inince, bir esir muamelesi göreceğini sanmıştı. Çünkü esirler için medeni milletlerce kabul edilen bir takım hak ve prensipler vardı. Fakat bebeklere, meflûç ihtiyarlara dahi hayat hakkı tanımayan bu gözü dönmüşlerden bu gangster ruhlulardan esirlere iyi muamele edilmesi, beklenebilir miydi? Hepimizin hafızalarında, banyoda, annesinin kucağında, hayvanları dahi utandıran bir vahşetle katledilen Dr. İlhan'ın yavrularının kanlı hayali canlanmakta vicdanlarımız isyan etmektedir. Kıbrıs Türkü, insan kaynaklarını korumak uğrunda şerefli bir mücadeleye atılan bu kahraman havacımızın aziz hatırası huzurunda huşu ve tazimle eğilirken, ölümünün, hürriyet mücadelesi içinde bulunan Kıbrıs Türküne sonsuz bir iman ve kudret verdiğini bilhassa belirtmek isteriz. Aziz ölü!.. Şanlı adın, aziz hatıran Kıbrıs Türkünün kalbinde ebediyen yaşayacak, ruhuna kudret ve ilham verecektir. Nur içinde yat... ”<sup>184</sup>

13 Ağustos 1964 tarihli Halkın Sesi gazetesinde Rumlar tarafından katledilen havacımız şehit pilot Yzb. Cengiz Topel'in naaşının dün akşam Kızıl Haç mensupları tarafından Rum Genel Hastanesinden alınarak Türk hastanesine getirildiğini bildirmektedir.

“Pilot Yüzbaşı Topel'in cenazesinin teslimi konusunda Rumların gösterdikleri güçlükler, haklı çalışmalarımız sonunda muvaffak olmamıştır. Ancak Rumlar, şehit pilotumuzun ölüm raporunu vermekten kaçınmışlardır. Şehit pilotumuz Cengiz Topel'in

<sup>184</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 10 Şubat 1964.

naaşı üzerinde halen bulunmakta olduğu Türk Genel Hastanesinde Türk hekimlerin, Türk Alayının doktorlarının ve barış gücünden bir Danimarkalı doktorun iştirakiyle otopsi yapılmaktadır. Bu otopsinin sonunda Şehit Topel'in gerçek ölüm sebebi anlaşılacaktır. Şehit Topel'in cenazesinin Anavatana getirilmesi için teşebbüsler yapılmaktadır. Şehit Pilotumuzun cenazesi İngiliz Hava Üssü Ağrotur'a götürülecek ve oradan da bir İngiliz uçağı ile Anavatan'a götürülecektir.”<sup>185</sup>

#### 4.5. Geçitkale Katliamı (15 Kasım 1967)

Lefkoşa-Limasol-Larnaka arasında stratejik bir noktada bulunan Geçitkale'yi ele geçirmek için 15 Kasım 1967'de Grivas komutasındaki Rum ve Yunan birlikleri Geçitkale'ye saldırdı. Köyün Rumlar tarafından işgali ve katliamları, Türkiye'nin Yunanistan'a ultimatom verip adaya müdahale kararı almasına neden olsa da ABD'nin girişimleri ve bütün Türk isteklerinin Yunanistan ve Rum yönetimince kabulü sonucu müdahale gerçekleşmedi.

16 Kasım 1967 tarihli Halkın Sesi Gazetesinde “*Milli Muhafız Ordusu ile Yunan Birlikleri en ağır silahlarla Boğaziçi ve Geçitkale'ye barbarca saldırdı*” manşeti ile verdiği bir haberin alt başlığı “*Köfünye ve Aytotro işgal edildi ölü ve yaralı sayısı bilinmiyor*” şeklindedir.

“Zırhlı araçlar ve ağır silahlarla donatılmış Rum Birlikleri, Boğaziçi ve Geçitkale köylerine saldırarak, bu köyleri işgal etmiştir. Rum Kuvvetleri, 20 Temmuz 1967 tarihinde de Boğaziçi ve dolaylarında bir saldırıya girişmiş ve bu saldırı, Barış Gücü'nün gayretiyle önlenmiş, fakat hasıl olan gerginlik dolayısıyla Rum devriyelerinin Türk kesiminden geçmeleri konusu çözümlenmemiştir. Dışişleri Bakanlığı ilgililerinin verdiği bilgiye göre, Türk cemaati sürekli olarak, sadece Boğaziçi değil, bütün bölgede, gerginliği azaltmak için öteki konularla birlikte, bu meselenin de çözülmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Rumların eski durumun uygulanması yolundaki ısrarları üzerine, Barış Gücü, uzlaşma yönünde bir plan teklif etmiş ve plan Türk cemaati tarafından kabul edilmiştir. Buna rağmen Rumlarla bir anlaşmaya varılmasına bir vakit kalmadan, dün Rumlar devriyelerini zorla geçirmek için askeri yığınağa başlamış ve Türk kesimlerine saldırmışlardır. Türk Mücahitleri kendilerini savunmuşlar ve Rum saldırısı Geçitkale yönünde genişletilmiştir. Barış Gücü'nün ateşkes çalışmaları ve

<sup>185</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 13 Ağustos 1964.

yapılan diplomatik teşebbüs ve ihtarlardan sonuç alınamamış, havan topları, zırhlı araçlar, toplarla girişilen saldırı sonucunda dün gece 20.00'den sonra Boğaziçi ve Geçitkale köyleri, Rumlar tarafından işgal edilmiştir. Son alınan haberlere göre Kıbrıs'ta Geçitkale ve Boğaziçi çarpışmaları başladıktan sonra gelişme, Ankara'da hükümetçe yakından izlenmiş, Genel Kurmay Başkanı Tural ile Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlarının iştirakiyle olağanüstü toplanmıştır. Bu toplantıdan sonra saat 21:30'da Bakanlar Kurulu Başbakan Demirel'in başkanlığında toplanmıştır. Türk askerinin Kıbrıs'a karşı bir yıldırım harekâtında bulunmalarının an meselesi olduğu öğrenilmiştir. Ayrıca Kıbrıs'taki çarpışmaların genişlemesi üzerine Türk ordusunun bütün personeline alarm verilmiş, ordudaki bütün izinler kaldırılmıştır. Dün geç vakitler Anavatan Dışişleri Bakanlığı'na, Kıbrıs'ın Boğaziçi köyünde Rum saldırılarını başladığına dair haberler gelmiştir. Boğaziçi Türk köyüne karşı girişilen saldırılar üzerine başlayan çatışmalar dolayısıyla Anavatan Dışişleri Bakanlığı'nda hummalı bir faaliyet göze çarpmıştır. Dışişleri Bakanlığı yetkilileri çarpışmanın başladığı saatlerde gece geç vakitlere hatta sabaha kadar görevleri karşısından ayrılmamışlardır. Geç vakitler Kıbrıs'ın Sesi Radyosu'na bir demeç veren Dışişleri Bakanlığı yetkilisi çarpışmaların büyük bir dikkatle izlendiğini gerekli her tedbirin alınmış olduğunu söylemiştir.”<sup>186</sup> (Ek 16).

17 Kasım 1967 tarihli Halkın Sesi Gazetesinde “*ASRİN EN BÜYÜK VAHŞETİ*” manşeti ile verdiği bir habere göre; Köfünye (Geçitkale) ve Aytoto (Boğaziçi) köylerinde evler Rumların açtığı top ateşi ile yıkıldığını bildirmekte ve Grivas ile Makarios'un işlenen cinayetin mesulleri olduğunun bilgisini vermektedir. Gazete olayda çok sayıda şehidin ve bir o kadar da yaralının bulunduğu tahmin edildiğini yazmıştır. Bölgeye giden muhabir gördükleri ile ilgili olarak şunları yazmaktadır:

“Köye girdiğim zaman karşılaştığım manzara, vahşet, denaet numunesinin şimdiye kadar hiçbir memlekette hatta Afrika da tesadüf edilmeyen eserlerinden biri idi. Köy sokaklarını dolaşmaya başladığım zaman, her tarafta ümitsizlik ve 15 saat evvel barbar sürüleriyle yapılan mücadelenin yorgunluğu yüzlerde okunuyordu. Kapılarının önünde toplanan köylüler, uğradıkları ani baskının, kayıplarının acısını birbirine anlatıyor ve bu cinayetleri işleyenlerin cezasız kalıp kalmayacağını bir birlerine soruyorlardı. Basık

<sup>186</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 16 Kasım 1967.

tavanlı, kapıları kırılmış evlerin önünden geçiyorum. Yanıma aldığım yaşlı bir köylü bana bir evi göstererek;

‘Bak dedi dün akşam burada neler cereyan etti.’

Dinliyorum: ‘Barbar sürüleri, aç kurtlar, kuduz köpekler gibi köye girdiler. Evlerin kapılarını kırmaya başladılar. İçeride her kimi bulurlarsa ateş açıyorlardı. Gençler müdafaa için köyden çekilmiş, kadın, çocuk ve ihtiyarlar kalmıştı. Bunlardan bazıları yatalak hastalar, ama ve felçli kimselerdi. Her türlü müdafaadan aciz masumlardı. Bunlar kadere boyun eğmiş akıbetlerini bekliyorlardı. Fakat yine müdafaadan geri kalmıyorlardı. İşte bu evde oturan ihtiyarın kapısı kırıldığı zaman yanı başındaki av tüfeğini kaparak, kendisini öldürmek isteyenlere ateş açtı. Bunu gören tarihin en barbar, merhamet ve insanlık hislerinden uzak eve giren 40’den fazla asker, kendisini bir yorgana sararak ve üzerine gaz yağı döktükten sonra diri diri bu zavallı ihtiyarı yakmışlardır. Duman bütün köyü kaplamıştır, et kokusu işlenen cinayetin büyüklüğünü anlatıyordu. Gözlerini kan bürüyen sürüler sıra ile her eve giriyor ellerindeki silahları boşaltıyorlardı. Zavallı bir nine yanındaki kör kocasından yardım isterken kolundan vurulmuş baygın bir halde saatlerce olduğu yerde beklemişti. Felçli başka bir ihtiyar kadın, feryat edip yardım isterken namert eller ona da kıymış onu da olduğu yerde hareketsiz bırakmıştı. İş bununla da bitmiyordu, bu aç kurtlar evlerde odalarda buldukları ne kadar eşya varsa hepsini topluyorlar. Kümeslerde bulunan hayvanları dahi çalıp götürüyorlardı.’ diye anlatmıştır<sup>187</sup>

18 Kasım 1967 tarihli Halkın Sesi Gazetesi muhabiri Omaç Başat özel olarak Geçitkale’ye gitmiş ve gördüklerini “*Kan İçinde Geçitkale*” adlı yazısında aşağıdaki şekilde kaleme almıştır;

“Geçitkale ve Boğaziçi köylerimizdeki durumu yerinde görüp tespit etmek amacıyla üç Türk gazeteci dün sabah bu köylere gitmeye karar verdik. Barış Gücü nezdinde yaptığımız eskort isteği yol açıktır gerekçesiyle reddedilince, bu sefer hayatlarımızı tehlikeye atarak, bir taksi tutmak zorunda kaldık. Lefkoşa Türk kesiminden saat 10 raddelerinde ayrıldık. Gittiğimiz Mağusa Kapısı Rum Utanç barikatında bir saat kadar bekletildik ve bindiğimiz taksi tekerlek kapakları dahi sökülme suretiyle çok sıkı bir yoklamaya tabi tutulduktan sonra hareketimize izin verildi. 35-40 dakikalık bir yolculuktan sonra Geçitkale’ye vardık. Her tarafta Barış

<sup>187</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 17 Kasım 1964.

Gücü askerleri silahlı olarak dolaşıyor, birçok yetkili yabancı sivil şahıs ise durumu öğrenmek için köyü geziyordu. Yolda gördüğümüz düşman askerleri köyden beş mil kadar uzakta bulunuyordu. Ancak yolda herhangi bir barikat kurmamışlardı. Köyü, önce camiye ziyaret ederek gezmeye başladık. Camide henüz defnedilmemiş beş şehidimiz vardı. Bunlar arasında Rumlar tarafından yakılan ve 1 metreden küçük bir kömür çubuğu haline gelen Mustafa Koççini isimli bir soydaşımız ile vücudu iki parça haline getirilen bir soydaşımızın cesetleri bulunuyordu. Köyde yaptığımız bir soruşturma, Yunan askerlerinin köye girdikten sonra büyük bir çapulculuk yaptığını ortaya koydu. Yunan askerleri girdikleri her evde buldukları altın eşyası ve yükte hafif pahada ağır ne varsa hepsini beraber götürmüşlerdir. Yunan askerleri girdikleri evde buldukları resimleri alarak beraber götürmüşler; taşıyamadıkları eşyayı ise kullanılmaz hale getirmişlerdi. Köy halkı 80'lik ihtiyar Mehmet Emin Sait'in kahramanca savaşını anlatmaktadır. Mehmet Emin Sait elindeki av tüfeği ile Yunan sürülerine karşı koymuş, onlardan üçünü cansız yere serdikten sonra ancak ele geçirilmiştir. Mehmet Emin Sait Yunan askeri tarafından diri diri yakılarak gaddarca şehit edilmiştir.

Şehitlerimizin hemen hemen hepsinin kahraman bir savaş yaparken şehit edildikleri öğrenilmiştir. Kaza kurbanı şehidimiz yok denecek kadar azdır. Şehitlerimiz arasında Mehmet, Hüseyin (Mehmet ile ikiz kardeş) ve Mustafa isimlerinde üç kardeş köyün Beramuti tepesini savunurken diğer iki arkadaşı ile birlikte şehit edilmişlerdir. Şehitlerimizden ikisi de yakılarak vahşice öldürülmüştür. Köy halkı hala büyük bir heyecan ve sinirlilik içinde bulunmaktaydı. Saldırı başlamadan önce kesilen su ve elektrik hala köye verilmemektedir. Köy halkı su ihtiyacını Barış Gücü'nün köye getirdiği su tankından tedarik etmeye çalışmaktaydı.

Esir edilen 118 kardeşimiz gece yarısı Skarino'ya kadar ite kaka yaya olarak götürülmüş ve orada kendilerine büyük işkenceler yapılmıştır. Esir alınan soydaşlarımızın kollarındaki saatler, yüzükleri ve üzerinde bulunan paralar Yunan sürülerince ellerinden alınmıştır. Esirlerin anlattıklarına göre, Yunan askerleri kendilerini Skarino'ya götürdükten sonra ele geçirilen Türk Bayrakları önlerinde parçalanmış ve yerlere atılmıştır. Soydaşlarımız yaklaşık olarak 12 saat kadar tutuklu bulundurulmuştur.

#### *“OLAYLAR NASIL BAŞLADI”*

Dün köyü ziyaret etmemiz sonucu, olayların gerçek başlama nedenini ortaya çıkarma imkânını elde ettik. Elde ettiğimiz bilgilere göre, olay şöyle başlamıştır:

“14 Kasım Salı günü Rumlar, dağdan sürülerini otlatmakta olan 15 Türk çobanı kaçırmaya ellerinde rehin tutmaya başladılar. Rumların elindeki esirleri koz olarak kullanarak Boğaziçi yolunun kendilerine açılmasını sağlamaya çalışmışlar, yol kendilerine açılmadığı takdirde ellerindeki Türk çobanları öldüreceklerini bildirmişlerdir. Bunun üzerine yol açılmış ve Türk çobanlar geceleyin iade edilmiştir. 15 Kasım Çarşamba günü Rumlar yolu tekrar kullanmak istemiş ancak buna bölgede bulunan Mücahitlerimiz izin vermemiştir. Rumların geçmeye teşebbüsü üzerine ise ihtar mahiyetinde havaya üç el ateş açılmıştır. Bu olayı bahane eden Rumlar, daha önce hazırladıkları ve bölgeye yığdıkları on binlerce çapulcu sürüsünü hücumla geçirmiştir.

Kahraman Mücahitlerimiz muazzam bir müdafaa yapmasına rağmen, elindeki imkânların darlığı nedeniyle gittikçe gerilemek zorunda kalmıştır. Silah, asker ve imkân bakımından Mücahitlerimize kıyasla çok üstün durumda olan Yunan sürüleri, hemen hemen köyün tüm evlerine girmiş, evleri talan ederek, etrafta zarar verecek eşya aramıştır. Yunan sürülerinin köye girişlerinde önlerinde buldukları köpek, dana, koyun ve katır gibi hayvanları dahi vurdukları tespit edilmiştir.

Yine köyde öğrendiğimize göre, 16 Kasım tarihinde Skarino Rum Polis Karakolundan gelen bir landrover içerisinde bulunan Karakol Onbaşı ve yanındaki sözde Rum polis eri, köyün kuzeybatısında bulunan bir köprü altında şehit edilmiş bulunan gencimizin yanında durmakta olan bir sten silahını alıp geri kaçmışlardır.

Saat takriben 13.40 raddelerinde köydeki durum bir an içerisinde karışmıştır. Köydeki halktan işittiğimize göre, Rumlar bütün gün boyunca sık sık haber göndererek, köyde polis devriyesi yaptırmak istediklerini bildirmekteydi. Köy halkı buna asla müsaade etmeyeceklerini her seferinde bildirmiştir. Köyden 13.40’da ayrıldık. Boğaziçi’ne gitmek arzumuz vaktin geç olması ve durumun çok ciddi bir hal alması üzerine tahakkuk edemedi. Köyden ayrılır ayrılmaz peşimize içerisinde dört sivil Rum’un bulunduğu bir Citroen marka arabanın takıldığını gördük. Rumlar zaman zaman bizim taksiyi geçmekte ve ileride durarak bizim geçmemizi seyretmekteydiler. Bu durum bizim taksinin arkasında bir Barış Gücü arabası belirinceye kadar devam etti. Rum sivil polisleri Lefkoşa yakınlarındaki bir benzin istasyonunda durmuş, bizi takipten vazgeçmişlerdir. Ancak bu andan itibaren peşimize mavi renkte Wolksvagen bir araba düştü. Bunun içerisinde de iki sivil Rum polisi bulunmaktaydı.

Biraz ileride taksinin önü kesilerek durduruldu. Etrafımız bir anda sivil Rum polislerince sarıldı. Sivil polis sayısı bir ara on beş kadar olduğunu gördük. Biraz sonra

taksinin yanından alınarak yakındaki bir barakaya götürüldük. Burada elimizdeki filimler, notlar, basın kartları ve not defterleri müsadere edilmiştir. İki saate yakın bir zaman orada bekletildikten sonra Lefkoşa Türk semtine geçmemize izin verildi.

Barış Gücü polislerinin barikattaki en sıkı şekilde yoklanmamızı sadece seyretmekle yetinmesi sinirlerimizi müthiş bozdu. Barış gücü polisleri gazeteci olduğumuzu bildiği halde orada bekletilmemize hiç müdahale etmemiş, sadece oraya geldiğimiz saati sormakla yetinmiştir. »<sup>188</sup>

---

<sup>188</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 18 Kasım 1964.

## BEŞİNCİ BÖLÜM

### 1974 YILINDA YAPILAN RUM KATLIAMLARI

25-30 Temmuz 1974 arası, I. Cenevre görüşmeleri Türk, İngiliz ve Yunan Dışişleri Bakanları arasında gerçekleşmiştir. 30 Temmuz da imzalanan anlaşma ile adada iki yönetimin varlığı kabul edilmiştir. Rumlar adada Enosis fikrini gerçekleştirme doğrultusunda faaliyetlerini sürdürme isteği Türkiye Cumhuriyet'ini Barış Harekâtı düzenlemeye mecbur kılmıştır. Türk ordusu Güzelyurt Körfezi'nden, Doğuda Magosa'ya kadar uzanan ve Türklerin “*Atilla Hattı*” olarak adlandırdıkları adanın %37'sini alan bir hattı ele geçirmiştir. Barış harekâtı ile adadaki Rum vahşeti önlenmek istemiştir. Fakat XX. yüzyılın eli kanlı canileri aynı gün, Türkleri kurşuna dizerek kadın-erkek, çoluk-çocuk demeden çukurlara üst üste atmışlar ve üzerlerini buldozerlerle kapatmışlardır.

#### 5.1. Alamiyo Katliamı (20 Temmuz 1974)

Alamiyo köyü Türk ve Rumlar'ın karma yaşadığı bir köydü (183 Türk ve 350 Rum). 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı başlayınca, köydeki Rumlar, Türk bölgesini basarak kadın, erkek, yaşlı ve çocukları esir alıp köydeki Rum okuluna hapsedtiler. Köyün Türk gençlerinin neredeyse tümünü toplayıp kurşuna dizdiler. Buldozerlerle çukur açıp cesetleri çukura atarak üstünü örttüler. Yaşları 6 ile 80 arasında değişen 15 Türk öldürülmüştür.

“Alamiyo göçmenlerinden 19 yaşındaki Ali Ahmet Mehmet ise Rumların Alamiyo' da topladıkları Türkleri, köyün Rum okuluna götürdüklerini, okul çevresinde koşturtuktan sonra duvara dayayarak kurşunladıklarını söylemiştir.”<sup>189</sup>

“Rum askerleri Alamiyo köyünde topladıkları Türklerin bir kısmını da futbol sahasına toplamışlardır. Türkler ve Rumlar arasında şöyle bir diyalog geçmiştir: Futbol sahasına toplanan Türklerden biri tanıdığı ve dost sandığı bir Rum askerine, “*Bugünler geçtikten sonra yine kâğıt oynayacak mıyız?*” diye sormuş, cevap olarak da şunu almıştı: “*Kısmet olacak mı? Hepinizi temizleyeceğiz.*”  
*Rum dostluğu bu kadar işte.*”<sup>190</sup>

<sup>189</sup> TAK(Türk Ajansı Kıbrıs), 4 Eylül 1974.

<sup>190</sup> Terzioğlu, Said Arif, “*Kan Gözyaşı ve Barış*”, İstanbul, 1989, s.258-259.



Kıbrıs'ta kayıp arama çalışmaları sonucunda yukarıda sözü edilen ölüm çukuru bulunmuş ve DNA testleri sonucunda kişilerin kimliği tespit edilerek toprağa verilmiştir.

“Kıbrıs'ta kayıp arama çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan ve DNA yöntemiyle kimlik tespiti yapılan 13 Kıbrıslı Türk şehit, Lefkoşa Mezarlığı'nda düzenlenen askeri törenle toprağa verildi. Cenaze töreninde duygusal anlar yaşandı. Şehitlerin, Türk ve KKTC bayraklarına sarılı tabutları, askerler tarafından omuzlarda taşındı. 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı sırasında Rumlar tarafından esir alındıktan sonra kurşuna dizilerek şehit edilen 15 Alamiyolu kayıptan 13'ü için, Lefkoşa Mezarlığı'nda askeri tören düzenlendi. Şehitler, geçen 33 yılın ardından, son yolculuklarına gözyaşlarıyla uğurlandı. Alamiyo şehitleri Tahir Osman (Kaptanoğlu), Hasan Ali (Kandıralı), Ali Hasan (Cenk), Güney Hüseyin (Alamiyolu), Zafer Hasan (İmamoğlu), Osman Mehmet (Reis), Mehmet Ali Bodo (Kozok), Ali Ali Bodo (Kozok), Hüseyin Dildar (Özersay), Hasan Dildar (Özersay), Ahmet Halil (Alkım), Mustafa Ali (Taşbel) ve Ömer Ali (Taşbel), Lefkoşa Mezarlığı'nda askeri törenle toprağa verildi”<sup>191</sup>(Ek 18)

## 5.2. Muratağa ve Sandallar Katliamı (15 Ağustos 1974)

Muratağa (Maratha), o dönemde bölgedeki Türk köylerinin içindeki en büyük köydü. “1960 yılında 94 nüfuslu bir Türk köyü olan Sandallar'ın (Santalari) nüfusu ise, 1974 yılının ortalarında 50'ye kadar düşmüş durumdaydı.”<sup>192</sup> “13-14 Ağustos tarihinde EOKA-B tarafından Sandallar basılmış, daha sonra bu köylüler Muratağa'ya getirilerek 14 Ağustos günü basılan Muratağa köylüleri ile birlikte öldürülmüştür.”<sup>193</sup>

“1 Eylül 1974 tarihinde bir çobanın toprak üzerinde fark ettiği bir el bu iki köy sakinlerinin akıbetlerinin ne olduğunu acı bir şekilde ortaya çıkardı. XX. yüzyılın elikanlı canileri 15 Ağustos günü, 89 Türk'ü vahşice öldürerek topluca bu vahşet çukuruna gömmüşlerdi. “Köylülerin tamamı bu olayda öldürülmemiş, Muratağa ve Sandallar köylülerinin birlikte gömüldükleri mezardan 89 kişi çıkarılmıştır”<sup>194</sup>

<sup>191</sup> [http://www.sehitlerolmez.com/haberler/1317/13\\_sehit\\_topraga\\_verildi.html](http://www.sehitlerolmez.com/haberler/1317/13_sehit_topraga_verildi.html)(Erişim Tarihi:11.12.2013)

<sup>192</sup> Paul Sant Cassia, Bodies of Evidence: Burial, “*Memory, and the Recovery of Missing Persons in Cyprus, Berghahn Books*”, 2007,ISBN 9781845452285,s. 237

<sup>193</sup> Pierre O.Berling, Fahir Armanoğlu, *Kıbrıs Faciası*, Belleten, cilt LIV, sayı 210, Türk Tarih Kurumu Yay., 1990, s. 846

<sup>194</sup> Hakeri, Bener Hakkı, “*Muratağa ve Sandallar Toplu Mezarlığı*”, Kıbrıs Türk Ansiklopedisi. I. Kıbrıs Gazetesi Yayınları,1992, s. 265.

20 Ağustos 1974 tarihli TAK Haber Bülteninde bu feci katliam üzerine C.B.M. (Güven Yaraticı Önlemler) ve T.Y.(Türk Yönetimi) Başkanı Rauf R. Denктаş, BBC muhabirine bir demeç vermiş ve kadın, erkek, çocuk farkı gözetmeden kitle halinde katledilenlerin suçlularının adaletçe cezalandırıldıklarını görmek istediğini söylemiştir.

Klerides'in, katliam hareketlerini belirli fanatik grupların yaptığını, Rum Ulusal Muhafız askerlerinin yapmadığını söylediğini hatırlatan muhabir, Türk Yönetimi Başkanı'na "Siz de aynı ayırımı yapar mısınız?" diye bir soru yöneltmiştir. Denктаş, bu soruyu şöyle cevaplandırmıştır:

"Kıbrıs'taki darbeyi de aynı gruplar; EOKA-B ve ulusal Muhafızlar gibi fanatik gruplar yapmıştı. Hepsi de aynı komuta altında hareket ediyorlardı. Şimdi ise bu durumda herhangi bir değişiklik yoktur. Bugün de savaşan gruplar, yine Yunan subaylarının komutası altındadır. Bu grupların hepsini de Ulusal Muhafız Ordusu'nun giysileri içinde olduklarını gayet iyi biliyoruz. Yapılmak istenen; hiçbir mazeret gösterilemeyecek şekilde cereyan eden insanlık dışı davranış ve hareketleri, örtbas etmek çabalarından öteye gitmiyor. Eğer gerçekten bunları yapanlar kontrolsüz ve fanatik gruplarsa, o zaman bunların faaliyetlerine son vermek gerekir. Rum Yönetimi'nin bu konuda elinde fırsat vardır. Şöyle ki adada garantör devlet sıfatıyla bulunan Türk ordusundan yardım isteyip, bu grupları ortadan kaldırabilir."<sup>195</sup>

Klerides'in, bu gibi şahısların adalet huzuruna çıkarılmaları için elinden geleni yapacağını söylediğini belirten muhabir, C.B.M. Denктаş'a, bu sözlere inanıp inanmadığını sormuştur. Denктаş, bu soruyu şöyle cevaplandırmıştır:

"Ben Klerides' e inanırım. Ancak toplumumuz da görüşümü paylaşması gerekir. Yalnız söylenen sözlerin sözde kalmayıp fiiliyatla da desteklenmesini isterim. Örneğin, az önce öğrendiğim, Kaymaklı bölgesinde 9 yaşındaki bir çocuğu ucuna susturucu takılmış silahla vuranın, Atlılar köyünde 60 Türk'ü, kadın, erkek, çocuk farkı gözetmeden kitle halinde katledenlerin adaletçe cezalandırıldıklarını görmek isterim."<sup>196</sup>

21 Ağustos 1974 tarihli Zaman Gazetesi'nde "*Türk köyelerine saldıran Rumlar canlı bırakmıyorlar*" başlığı ile yayımlanan bir haberde, Atlılar'dan sonra Muratağa köyünde de ortalarda hiç kimsenin görülmediğine dikkat çekiliyordu:

"Bir yetkili, Rumların Türk köyelerine hala saldırılarına devam ettiğini, birçok Türk köyünde halen insan dahil hiçbir canlının kalmadığını açıklamıştır. Belirtildiğine

<sup>195</sup> TAK(Türk Ajansı Kıbrıs), 20.8.1974.

<sup>196</sup> TAK(Türk Ajansı Kıbrıs), 20.8.1974.

göre, Rumlar saldırdıkları Türk köylerinde yakaladıklarını derhal işkence yaparak öldürmektedirler. Son günlerde Türklerle meskûn bölgeleri gezen bir yetkili Atlılar köyünden başka Muratağa köyünde de kimsenin kalmadığının görüldüğünü açıklamıştır. Öldürülen Türklerin, yapılan aramalar sonunda bostan kuyularına atıldığı, bazı boş arsalarla topluca gömüldüğünün tespit edilmesi üzerine araştırmalara başlanmıştır.”<sup>197</sup>

24 Ağustos 1974 tarihli Zaman Gazetesi'nde “*Atlılar vahşetinden korkuluyor*” ve “*Muratağa köyünde bir tek canlı varlık yok!*” başlıklı sekiz sütun üstüne manşet olarak verilen bir haberde Özkan Elmas şunları yazmıştır:

“Dün Atlılar, Sandallar ve Muratağa Türk köylerine yapmış olduğumuz ziyaret sonucu 87 nüfuslu Muratağa (Marata) Türk köyünde hiç kimseye, hatta canlı bir varlığa rastlayamadık. Köyde ölü tavuklar ve ölü büyükbaş hayvanlara rastlanmış olması köye uzun zamandan beri kimsenin uğramadığına delil teşkil etmektedir. Sandallar köyünde durum bundan daha iyi değildir. Muratağa köyünde kimseye rastlamadığımız için, Atlılar köyüne uğradık. Orada köylerine daha bugün dönen ve mağaralarda saklı olan birkaç ihtiyara rastladık. Muratağa'nın durumunu öğrenmek için onların bilgisine başvurduk. Muratağalı Süleyman Mehmet' e Sandallar köyünde rastladık, bize durumu aynen şöyle izah etti:

Türk kuvvetlerinin Ada'ya çıkışı olan 20 Temmuz sabahı saat 08.00 sularında köye silahlı şahıslar geldi, bizi bir kamyonu doldurdular ve Pye-Peristerona'ya götürüp okula kapattılar. Aynı gün kadın ve çocukları da oraya taşıdılar, iki gün orada kaldık, aramızda Sandallar köylüleri de vardı. Pazar günü bizi oradan alarak Magosa Rum Karakolu'na göturdüler. Kadınları ve çocukları da köye götürüp serbest bıraktılar. 36 kişiydik ve 4 gün Magosa Rum Karakol Kampı'nda tutuklu olarak kaldık. 5 kişimizi serbest bıraktılar ve Magosa Türk semtine geçtik. Köye dün döndük. Köye döndüğüm zaman kimseye rastlayamadım, yalnız ayrılırken minarede bayrak yoktu döndüğüm zaman ve hala minarenin üzerinde Türk bayrağı dalgalanıyor. Tahminim minareye bayrağı Türk askeri çekmiştir. Şimdi köyün etrafını dolaşıp herhangi bir ize rastlamak için bakıyoruz: Benim tahminim ve korktuğumuz yegâne şey, Atlılar köyündeki vahşetin burada da tekrarlanmasıdır. Muratağa köyünden 11, komşu köylerden 6 kişi esir. Geriye kalanların akıbetleri belli değil.”<sup>198</sup>

<sup>197</sup> Zaman Gazetesi, 21 Ağustos 1974.

<sup>198</sup> Zaman Gazetesi, 24 Ağustos 1974.

25 Ağustos 1974 tarihli Halkın Sesi Gazetesinin “*Muratağa’dan Alınarak Bilinmeyen Bir Yere Götürülen Kadın ve Çocuklardan Henüz Bir Haber Yok*” ana başlığının altında orada yaşanan vahşeti “*Yaşlı erkekler de demir çubuklarla dövülüyor*” alt başlığı ile vermiştir. Muhabir Erten Kasımoğlu haberin devamında şunları yazmıştır:

“20 Temmuz sabahı tüm Marata (Muratağa) halkı radyo başında, Türk Barış Kuvvetlerinin müdahalesini büyük bir bayram sevinci içerisinde dinliyor, bu mutlu günün heyecanı içerisinde birbirleriyle kucaklaşıyorlardı. Fakat Rum barbarları birçok Türk köyünde giriştikleri insanlık dışı muamelelerini bu küçük Türk köyüne de uygulamakta gecikmediler. 20 Temmuz öğleyin köyü sararak ateş çemberine almışlardı. Savunmasız bu bir avuç Türk ellerindeki üç av tüfeğini çaresizlik içinde Rum sürülerine teslim etmişler ve daha sonra tüm köy halkı kahvehanede toplatılmış ve orada da Pyeperisterona köyüne götürülmüşlerdir. Kadın ve çocuklarsa oradan alınarak bilinmeyen bir yere götürülmüşlerdir. Erkeklerse bir askeri kampta tutulmuşlardır ve bu soydaşlarımıza burada misli görülmemiş bir eziyete tabi tutulmuşlardır. Daha sonra 40 kadar gencimizi elinde tutan Rumlar geriye kalan 19 kadın ve çocuk ile 7 yaşlı soydaşımız köylerine götürmüşlerdir. Bilinmeyen bir yöne doğru götürülen kadın ve çocuklardan ise henüz bir haber yoktur.

Başından geçenleri anlatan soydaşımız, aldığı yaralar karşısında tedavi edilmek için Lefkoşa veya Magosa Türk Hastanelerine götürülmesi istenmiş, ancak B.M. Lefkoşa ve Mağusa’da şiddetli çarpışmaların devam ettiğini bahane ederek kendisine yardımcı olmaktan kaçınmışlardır. Rum kampında bulunanların kırbaçla, demirle, dipçiklerle dövüldüğünü söyleyerek, başından geçenleri hatırladıkça asabileşen M. Hasan Tavukçuoğlu kırbaç izlerini göstermiş, ‘Benim gibi yaşlı bir insandan ne isterlerdi!’ demiştir.”<sup>199</sup>

2 Eylül 1974 Halkın Sesi Gazetesinin ana başlığında “*Masum 88 Türk Daha Katledildi*” haberini verirken alt başlıkta ise “*Muratağa Köyünde de bir ölüm çukuru meydana çıkarıldı.*” denilmiş. Olayın ne kadar vahim bir halde olduğu ise diğer bir alt başlıkta İsveçli bir askerin sözleri ile yazısına taşımıştır. Bir İsveçli asker “*Dünyada böyle bir vahşet olayına rastlamadım*” demiştir. Haber ise şu şekildedir;

“Rumlar tarafından sivil Türk halkına karşı girişilen ikinci bir katliam olayı dün ortaya çıkarılmıştır. Rumların 88 sivil Türkü topluca katlettikleri bildiriyor. Mağusa’ya

<sup>199</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 25 Ağustos 1974.

10 km uzaklıktaki Muratağa köyünde ortaya çıkarılan çukurun açılışına B.M. görevlileriyle yabancı gazeteciler de tanık oldular. Çukurdan hava kararınca kadar 40 ceset çıkarılmış olup bunların çoğu otomatik silahla taranmıştır. Rumların sivil Türk köylülerine otomatik silahlarla katlettikten sonra topluca gömdükleri çukur, bir Türk çobanın ihbarı üzerine tespit edilmiş. Muratağa köyü civarında dolaşırken toprak üzerinde bir el gören çoban durumu derhal ilgililere bildirmiştir. Bunun üzerine Muratağa köyüne gelen 28. Tümen istihkâm taburuna mensup subay ve erler tarafından çukurun açılmasına başlanmıştır. Cesetlerin çıkarılması ile ilgili çalışmaları durumdan aynı anda haberdar olan Barış Gücü'ne mensup İsveçli askerler de izlemişlerdir. Çıkarılan cesetler arasında 15 günlük çocuktan yürüyemeyecek kadar yaşlı insanlara kadar sivil Türkler bulunmuştur. Kazı sırasında ilk olarak bir kadına mı yoksa bir erkeğe mi ait olduğu anlaşılamayan bir baş çıkarılmış, onu yarım metre sağında pijamalı kesik bir küçük çocuk kolu bulunmuştur. Kazı sırasında vücuttan ayrılmış çeşitli organların bulunması Rumların katliamda otomatik silahların yanı sıra kesici aletlerde kullandıklarının delili olarak gösteriliyor. 76 kişilik Muratağa köyü hakkında 70'nin Rumlar tarafından katledildiği sanılıyor. Bunların 40 kadarının çocuk 20'sinin orta yaşlı ve 10'unun da çok yaşlı olduğu tahmin ediliyor. Katledilenlerden 18'inin ise daha önce 57 Türk'ün katledildiği Atlılar köyüyle Muratağa köyü arasında yer alan Sandallar köyü halkından olduğu sanılıyor. Muratağa köyünde katliamdan kurtulan İmam Hasan Nihat, sivil Türkleri katleden Rumların EOKA lideri Grivasın köyü olan Trikomo'dan gelmiş olabileceklerini söylemişlerdir. Katliamdan kurtulanlar, Katil Rumların bazılarının kimliklerini tespit ettiklerini bildirmişlerdir. Muratağa köyünde cesetlerin çıkarılışını hava kararınca kadar izleyen B.M. görevlileri küçük çocuk, kadın ve yaşlıların Rumlar tarafından kurşunlarla delik deşik edilmiş, çeşitli organları kesilmiş cesetlerini gördükleri zaman tarihin böylesine korkunç bir vahşete tanık olmadığını söylediler. Atlılar köyünden çıkartılan 57 Türkün cesetleri ile birlikte Rumların topluca katlettiği sivil soydaşlarımızın sayısı 145'e ulaşmıştır. Bu bölgede Rumların daha başka katliamlara girişmiş olabileceğinden kuşku duyuluyor. Muratağa köyündeki çukurdan Rumların katledip gömdükleri öteki sivil Türklerin cesetlerinin çıkarılmasına bugün sabahtan itibaren devam edilecek.<sup>200</sup>

<sup>200</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 2 Eylül 1974.

Muhabir Ali Tunçal'ın aynı tarihli Halkın Sesi Gazetesi'ndeki haberinde de şunları yazmıştır:

“Muratağa köyünün hemen dışında Muratağa ve Sandallar köyünün müşterek çöplük olarak kullandıkları büyük bir çukurda bu köyden 70 kişi sonradan üzerleri buldozerlerle toprak örtülmüş şekilde bulunmuştur. Cesetler arasında 1 yaşından 95 yaşına kadar masum insanlar bulunuyordu. Bu arada tespit ettiğimize göre 14 yaşındaki bir kız çocuğunun kafasının arka kısmında bir kurşun deliği vardır. Bu da bize orda ki masum halkın arkadan vurularak şehit edildiğini gösteriyor. Birçok küçük çocuğun ellerinin ipe bağlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bunlar arasında, sağ kalan ve katliam yerini tespit eden çoban Kemal Mustafa'nın amcası 95 yaşındaki Hüseyin Osman'da bulunuyor. Ayrıca Pristerona köyünden göçmen olarak Muratağa'ya göç eden Süleyman Mehmet'in eşi 65 yaşında Nadir Süleyman'ın da katledilenler arasında olduğu tespit edildi.

Katliam 14 Ağustos sabah saat 4.00'te olmuştur. Etraf köylerden gelen gözleri dönmüş vahşi Rumlar, masum insanları yataklarından bir bir toplamış, kaçmak isteyen küçük çocukları da tutup bir birlerine ipe bağlayarak çukura götürüp orada gaddarca katletmişlerdir. Olayın en ilginç tarafı, Muratağa köyü imamı Hasan Nihat Mustafa'nın bu olaydan önce köye gelen B.M. askerlerinden defalarca kendilerini korumaları isteğine karşılık bu isteğin ciddiye alınmamış olduğudur. Nitekim gözleri yaşlı köy imamı çukur başında olup bitenleri anlatırken, köy yakınında silah sesleri işitiyorduk. Barış Gücü'ne defalarca rica etmemize rağmen 'korkmayın, bir şey olmaz' diyorlar, işi ciddiye almıyorlardı... İşte bu da bize, masum Türk halkı mevzu bahis olduğu zaman Birleşmiş milletler askerlerinin vazifelerine ne derecede bağlı olduklarını gösteriyor.”<sup>201</sup>

2 Eylül 1974 Zaman Gazetesi'nde 8 sütun üzerine manşet olarak “*Rumların 88 Soydaşımızı Katlettiği saptandı*” ve “*Muratağa ve Sandallar Katliamı Ortaya Çıktı*” başlıkları ile yayımlanan bir haber aynen şöyledir:

“Mehmet Ali Acar: Atlılar katliamından sonra Muratağa ve Sandallar köylerindeki Türklerin de vahşi ve barbar Rumlar tarafından katledildiğinden endişe edilmekteydi. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 14 Ağustos'ta giriştiği 2. Barış Harekâtından sonra Muratağa köyüne gittiğimiz zaman köyde bir tek Türkün bulunmadığını görmüştük. Kahraman Mehmetçiğimizin önünde çareyi kaçmakta bulan Rum sürüleri,

<sup>201</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 2 Eylül 1974.

bu köylerimize de saldırıda bulunmuşlar, soydaşlarımızın bir kısmını esir alıp götürmüşler, diğerlerinin ise akıbetinden bir haber alınamamıştı.

Muratağa köyünün sağ kalan 75'lik imamı Hasan Nihat Mustafa, Mehmetçik Magosa'ya kadar dayandıktan ve Muratağa köyü de Türk bölgesinde kaldıktan sonra köylülerini aramaya başlamış, dağ, tepe, ova, çukur demeden gezip dolaşmıştı. Nihayet çöplük olarak kullanılan bir çukurun yanından geçerken, burnuna ceset kokularının geldiğini hissetti. Yaşlı imam durumu ilgililere bildirdi. Yapılan araştırma sonucu, yürekler acısı durum ortaya çıktı. Barbar Rumlar kaçarken yaşlıları, kadın ve çocukları topluca makineli tüfekle taradıktan sonra buldozerlerle cesetlerin üzerini örtüp gitmişlerdi.

Soydaşlarımızın topluca gömüldüğü yere dün akşam gittik. Yapılan kazı sonunda 25 cesedin çıkarıldığını gördük. Aramızda bulunan yabancı basın mensupları da 2. Cihan Harbi'nde bile emsali görülmemiş vahşet ve barbarlık örneğine şahit oldular. Tüm cesetler bugün yapılacak çalışmadan sonra meydana çıkarılacaktır. Elde ettiğimiz bilgiye göre burada muhtemelen 88 soydaşımız gömülü bulunmaktadır. Muratağa ve Sandallar köyünden 7 kişi canını kurtarmış, bölgede uzun süre saklandıktan sonra Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu köylere gitmesiyle meydana çıkmışlardır. Bu köylerin sakinlerinden bir kısmı da, halen Rumların elinde tutsak bulunmaktadır. Bu iki köy halkından 88 kişinin akıbetinden bir haber yoktur. İlgililer bu katliamda akıbeti meçhul 88 soydaşımızın öldürülmüş olmasından endişe etmektedirler. Kesin rakam bugün ortaya çıkacaktır. Öte yandan dün de Magosa çarpışmaları sırasında katledilmiş olan 4 soydaşımızın cesetleri, Sakarya ilkokulunun avlusunda bulunmuş ve cesetler çıkarılmıştır. Bunlardan ikisi kadın, biri çocuk ve biri de yaşlı bir soydaşımızdır.

Muratağa köyü yakınında Rumlar tarafından yapılan katliam meydana çıkarıldıktan sonra, Birleşmiş Milletler Barış Gücü Komutanı General Pren Chand de cesetlerin bulunduğu yere gitmiş ve olayı yerinde saptamıştır.<sup>202</sup>

Zaman gazetesinde manşet olarak “*Muratağa Köyünde Kurtulanlar Kan Ağlıyorlar*” ve “*Rum Bize Dostluk Taslayıp Köyümüzün Kökünü Kuruttu*” başlıklarını ile yayımladığı haber şöyledir:

---

<sup>202</sup> Zaman Gazetesi, 2 Eylül 1974.

“Daha iki ay öncesine kadar bir avuç insanın mutluluk içerisinde ve birbirlerine kaynaşmış olarak yaşadığı iki köyümüz vardı. Muratağa ve Sandallar. Bugün bu mutlu insanlardan hayatta kalanlar bir elin beş parmakları kadardır. Evet, sadece beş kişi. Onlar da iki kardeş, eşleri ve bir çocuk. Salgın hastalık mı, bu iki köyün halkın alıp götürdü? Göç mü ettiler bu soydaşlarımız? Hayır, hayır, hayır! Tarihinde barbarlığın ve vahşetin örneğini her zaman en büyük örnekleriyle veren barbar ve katil Rumlar ve Yunanlılar geçti bu köyden. Önce dostluk taslayıp, sonra bu masum ve silahsız insanları evlerinden zorla toplayıp, ellerini arkaya bağlayıp, kurşunlayıp yakarak ve üzerlerini buldozerlerle örtterek. Tıpkı pisliğini örtmeyi adet edinmiş kediler gibi. Ama dünya yüzünde gizli kalan ne var ki, bu barbarların yaptığı da gizli kalacak, örtbas edilecekti...”<sup>203</sup>

2 Eylül 1974 tarihli Bozkurt Gazetesinin haberine göre, yapılan araştırmalar sonucu bu köylerimizdeki katliamın boyutu 1 Eylül 1974 tarihinde meydana çıkarılmıştır.

“Yaşlı bir Türk çobanının, Taşlı Milya köyünden bir başka çobanın ikazı üzerine bölgeye giderek yaptığı araştırma sonucu meydana çıkan toplu mezarlarda bulunan kurbanlar, 14 Ağustos,1974’ten beri kayıpta bulunmakta idiler. 1 Eylül 1974 Pazar günü, saat 15.30’da Muratağa ve Sandallar köyleri arasındaki bir tarla içerisinde yapılan kazı sonucu 80’den fazla soydaşımızın erimiş cesetleri, birçok yabancı gazetecinin gözleri önünde çukurlardan çıkarılmıştır. Köylüler, Mücahitler ve bölgede görevli Türk askerlerinin BM Barış Gücü askerlerinin gözleri önünde yaptıkları kazıdan sonra çıkarılan cesetlerin durumu, masum ve savunmasız soydaşlarımızın önce bağlandıkları, sonra kurşunlandıkları ve bu yetmiyormuş gibi sonra da yakılarak topluca gömüldükleri bütün açıklığı ile gözler önüne serilmiş ve vahşet, yabancı basın mensuplarınca da resimlerle tespit edilmiştir.

Sırtı dönük olan, 95 yaşında ve şu adamın babasıdır. Hemen önümüzdeki 14 yaşındaki bir kızdır. Şurada topluca gördükleriniz de 75 kişidirler. “Bunları kazıyı yapan köylülerin, gazetecilere cesetler çıkarıldıktan sonra söyledikleri sözlerdir. Kurbanlar arasında kadınlar, yaşlılar ve bebek denecek yaşta çocuklar da vardı. Cesetler hemen, hemen birbirlerine bağlanmış ve yakılmış olarak bulunmuşlardı. Çoğunun

---

<sup>203</sup> Zaman Gazetesi, 2 Eylül 1974.



vücutlarında kurşun yaraları olup, kadınlar çorapları veya elektrik kordonları ile bağlanmışlardı.”<sup>204</sup>

Ergün Aydoğan Muratağa’da gözü ile görmüş olduğu vahşet çukurunu şöyle anlatmıştır:

“Muratağa’da meydana çıkarılan korkunç katliamın devam eden kazılarını görmek üzere dün gece (2 Eylül 1974) gazeteci arkadaşlarla köye gittim. Mücahitlerimizle Mehmetçikler, ellerindeki kazma ve küreklerle çalışmalarına devam ediyorlardı. İşlerin rahat yürümesi için küçük bir jeneratör getirilmiş, geniş bir saha aydınlatılmıştı. Başçavuş Mehmet Şaşmaz ile bir Mehmetçik, çöp yığınına eşelemeye başladılar. Daha ilk küreği sallayışta küçücük bir el çıktı. Dirseğinden kopmuş bir el. Bir yaşında ki çocuk eli. Sonra yüzüstü yatmış bir vücut görüldü. Üzerindeki yığını aldılar. Baktık ki elleri arkasına bağlı... Başını aradılar bulamadılar. Ayaklarından biri de yoktu... Kemikleri etlerinden ayrılmıştı. Yavaşça toplayıp insanlığın yüzkarası büyük yığına kattılar.

Kazı devam etti. Kaldırılan her yığının altından bir insan uzvu çıkıyordu. Ayaklar, eller, kollar, hep bağlıydı. Yirmi dakika dolarken, ıslak iki kafa buldular. Üzerleri etsiz, saçsız, ense kısımlarından deliktiler. Bölgenin Komutanı olan Yarbey, bu delikleri göstererek ‘buraları kurşunlanmış’ dedi ve devam etti:

Demek ki önce elleri, ayakları bağlandı. Sonra enselerinden kurşunladılar. Gördüğünüz bu çukura atılarak yakıldılar. Arkasından da buldozerle çöp ve molozlarla kapatıldılar. Manzara, dayanılır gibi değildi. İstisnasız herkes ağlıyordu. Hele köyün imamı elini göğe açıp hıçkırığa, hıçkırığa duaya başlayınca kimse dayanamadı. Olduğumuz yere çöktük. Dua bitince İmam bölgenin komutanına sarıldı. ‘Köyümüz karardı, kimsesiz kaldık’ dedi. ‘Bizi kurtardığınız için sağ olun, var olun evlatlarım’ dedi. Gözyaşları birbirine karıştı. Daha fazlasını yazamıyorum. Ellerim titriyor.”<sup>205</sup>

3 Eylül 1974 Bozkurt Gazetesi yazarı Bilbey Eminoğlu da, tüm yakınlarını, bu katliam esnasında kaybeden Mehmet Hasan Tavukçu'nun mezarlar başındaki haykırışını şöyle anlatmıştır:

“Ne olur beni de öldürün, onların yanına gideyim! Neyleyim ben onlarsız hayatı... Hepsini her şeyimi kaybettim. Nasıl kıydılar kahpeler, ne istediler gencecik çocuklardan, ne yaptı daha dünyasını bilmeyen yavrular köpeklere. Yaşayamam ben

<sup>204</sup> Bozkurt Gazetesi, 2 Eylül 1974.

<sup>205</sup> Bozkurt Gazetesi, 2 Eylül 1974.

artık, kalamam bu diyarlarda... Allah'ım sen sabır ver, dayanma gücü ver... Bu acı çok büyük, çok dayanılmaz” diye hüngür, hüngür ağlıyordu. Saçına, sakalına ak düşmüş Muratağalı Mehmet Hasan Tavukçu, ölüm çukurunun içindeki eşi ve çocuklarının kurşunlanmış, yakılmış, parçalanmış, lime, lime olmuş cesetlerinin başında. Kimse teselli etmiyordu onu. Büyük, çok büyüktü acısı... Saatlerce ağladı, en sevdiklerinin bir et ve kemik yığını olmuş cesetlerinin başı ucunda. Mehmet Hasan Tavukçu isimli soydaşımız, yedi yakınıni kaybetti Rum ve Yunan sürülerinin tarihte eşine rastlanmamış katliamında. Eşi Fatma Mehmet'i, baldızı Hatice Derviş'i, üç çocuğu Aziz, Mustafa ve Talat'ı, kayınvalidesi ve kayınpederini. Kendisi, esir alındığı ve daha sonra serbest bırakıldığı için katliamdan sağ olarak kurtuldu.

Olaya tanık olan köy öğretmeni Mustafa ise olayı şöyle anlatmıştır:

İkinci Barış Harekatı'nın başladığı gün olan 14 Ağustos günü, radyolardan Kıbrıs üzerinden ve Akdeniz'den seyrüseferin yasaklandığını duydum. Köy halkına saklanmaları için haber vermeden köyümüzü Pye Peristeronali Rumlar ve Yunan askerleri bastı. Ben, eşim ve çocuğum saklanabildik. Gelen Rumlar tüm köy halkını topladılar ve köyümüzün doğu tarafında bulunan çöplük istikametine götürdüler. Yarım saat sonra ise otomatik silah sesleri duydum. Bir anda demek ki bütün köy halkını katletmişlerdi. Bu arada Rumlar bütün köyü talan ettiler ve kıymetli eşyaları aldılar.”<sup>206</sup>

Muratağa'daki bu dehşet verici olayın etkileri 3 Eylül 1974 tarihli Halkın Sesi Gazetesi'nin manşetlerinde “*İnsanlığın Kalbine Saplanan Hançer*” olarak yer almıştır. Haberin devamında “*Muratağa'da intikam andı içti*” alt başlığından sonra olayla ilgili bilgiler şu şekilde verilmektedir.

“İnsanlık bugünkü seviyesine gelinceye kadar birçok devirler geçirmiş, mağara hayatından başlayarak en müreffeh günlere ulaşmıştır. Geçen zamanlar birçok hadiseler şahit olmuş vahşet ve barbarlığın tüyler ürpertici ölmez eserleri tarihin sayfalarında silinmez hatıralar olarak kalmıştır.

Bugün Kıbrıs'ta şahit olduğumuz son kanlı olaylar, geçmiş günlere parmak ısırtacak kadar en yüksek bir zirveye erişmiştir. 95 sene Kıbrıslı Rum'unun şımarıklığı, edepsizliği, adada sulh ve sükûn içinde yaşamaktan başka gayesi olamayan Türk Cemaatine en acı günleri yaşattmıştır. Bu kötü muamele karşısında Kıbrıs Türk'ünün koruyucusu Anavatanın sabrı tükenmiş, en nihayet 20 Temmuz'da keşmekeşe son

<sup>206</sup> Bozkurt Gazetesi, 3 Eylül 1974.

vermek, Adada insan gibi yaşamak hakkı olan Kıbrıs Türk'üne de hakkını tanıtmak gayesi ile Türk Barış Gücünü kendi malı olan bu topraklara göndermiştir.

Bunu hazmedemeyen, senelerce hayalinde beslediği ve büyüttüğü Enosis'in bir anda derin uçurumlara gömülmesi karşısında çılgına dönenler, kudurmuş köpekler gibi sağa sola saldırmaya başlamışlardır. Gözleri kararan, insanlıktan nasibi olamayan bu yaratıklar insanlığın kalbine öyle paslı bir hançer saplamış oluyor ki ne yıllar ne de yüz yıllar bu yaradan sızan kanları durduramayacaktır. Her kasaba ve köyde giriştikleri cinayetlerin ardı arkası kesilmediği gibi, daha da artmaktadır. Larnaka, Limasol, Baf'ta giriştikleri cinayetler yanında kasabalarında köylerinde daha ağırlarını yapmaktadırlar. Bundan birkaç gün evvel Aloda cinayeti henüz fikirlerden silinmeden, bunu geride bırakacak başka bir yenisini dünya kamuoyu önüne sermiş oluyorlar. Mesarya'dan kendi halinde yaşayan birkaç ufak Türk köyü vardır. Bunlardan bir de Muratağa köyüdür. Büyük Rum köyleri arasında sıkışmış kalmıştır. Her Rum ayaklanmasında, burada yaşayan bedbaht kimseler hedef olarak alınmış, ezilmeye çalışılmıştır.

1955'te katil ve canavar Grivas'ın EOKA teşkilatını kurmasına müteakip yine vahşi sürüler tarafından saldırıya uğramış evler yakılmış, yıkılmış ve epey can kaybına uğramıştı. 1960'da Cumhuriyet kurulur kurulmaz Kıbrıs Türkü el birliği yaparak bu ve buna yakın köyleri yeni baştan imar etmiş, yerlerini terk edenler tekrar yuvalarına dönmüşlerdi. Rahatlıkları uzun zaman devam edemedi. 1963'te Makarios'un başlattığı kanlı olaylar yine buraya sirayet etmiş idi ise de halkın soğukkanlılığı, huzursuzluğun gelişmesine engel olmuş, son günlere kadar endişe ve korku içinde hayatlarını sürdürebilmişlerdir. Kahraman Türk Ordusunun adaya huzur ve sükûn getirmek çabaları, Grivas'ın piçlerini bir hayli zedelemiş, zayıf ve müdafaasız buldukları Türk halkına her türlü işkence azabı yapmakta kendilerinde hak bulmuşlardır.

Evveldi gün öğleden sonra meydana çıkarılan Muratağa köyünün cinayetine dönelim: 14 Ağustos günü başlayan İkinci Harekât, canı ruhunu öyle çileden çıkartmıştı ki, her türlü hareketi mubah sayıyorlardı. Kahraman Türk Ordusu Hamitköy ovalarından yıldırım suratu ile engel ve mânia tanımadan Mağusa'ya yol aldıkları bir sırada, kuduran haydutlar alaca karanlığında köye baskın yaparak henüz uykuda olan kimseleri yarı çıplak yataklarından almışlar, meçhul bir semte getirmişlerdi. Gürültüyü işiten birkaç köylü, başlarına gelecek felaketi anlayabildiklerinden saklanabilecek yer aramaya koyuldular. Köyün imamı ve lideri hemen yatağından fırlayarak eşini ve çocuğunu uyandırmış kendisi samanlığın görünmeyecek bir kenarına eşi ile kızını da

buğday istif etmeye yarayan yerler içine saklamış, köyün çobanı karısı ile kızını alarak arka kapıdan yakındaki bir mağaranın içine girmişlerdir. Diğer köylüler kaçmak imkânı bulamamışlardı. Köyü basan asi Rumlar kapıları dipçiklerle kırarak içeri giriyor, önlerine rast geldiklerini yakıyor, yağma ediyordu. Samanlıkta ve mağarada saklananlar 30 saat kadar aç ve susuz korku içinde beklemiş, dışarıda olup bitenlerden haberleri yoktu. Şanlı Türk Ordusunun Serdarlı bölgesini kontrolleri altına aldığı işiten Rumlar köyden uzaklaşırken esir aldıklarını da köyün yarım mil doğusunda civardaki Rum köylerinden birinin çöplerini döktüğü bir boşluğun kenarına dizmiş, bunlardan bazılarını boğazlayarak, bazılarını yakarak ve bazılarını da kurşun yağmuru ile şehit ettikten sonra getirdikleri buldozerlerle üzerlerini kapatmışlar defolup gitmişlerdi.

Şanlı ordumuzun Mağusa'ya hâkim olması, diğer köyler gibi bu köye de saklandıkları yerden çıkma imkânı sağlayabilmişti. Köyde dolaşanlar birbirine soruyordu. Nerede köylülerimiz, yine esir alındılar herhalde yakında serbest bırakılacaklardır diye teselli arıyorlardı. Günler geçiyor haber alınamıyordu. Endişeleri çoğalıyor ve kötü bir akıbetten korkuyorlardı. Köy çobanı Rum belediyesinin kullandığı çöplüğün yanından geçerken, o güne kadar açık duran bu yerin kapatılmış olduğunu görmesi kendinde şüphe uyandırmış, köye dönerek köyün imamını bulmuş, ellerine bir kürek bir de balta alarak bu mevkie gelmişler ve kazmaya başlamışlardır. Daha ilk kürek toprağa saplanır saplanmaz kürek içinden toprakla bir çocuk elinin çıkması onları telaşa düşürmüştü, civardaki Türk komutanına müracaat ederek yardım istemişlerdi. Hemen harekete geçen askeri makam bir müfreze Mehmetçikle tarif edilen mevkie yetişmiş kazı başlamıştı. Manzara korkunç ve feci idi. Bir biri üzerine yatan kadın ve çocuk cesetleri bulunuyordu. İşe dört elle sarılanlar gece karanlığın basmasına rağmen faaliyetlerini durdurmamış, iş devam ediyordu. Gizli ve ne olduğu bilinmeyen Rum cinayeti çıkıyordu. Yataklarından yarı çıplak alınanlar bu çukur içine gömülmüş olduğu muhakkaktı. Vaka mahallinde yetişen Birleşmiş Milletler, Kızılay, Kızılhaç, yabancı basın ve televizyonları arasına bizde katılmıştık. Tüyer ürpertici, ağlatıcı, korkunç bir manzaraydı bu. Vücuttan koparılmış insan başları, kesilmiş çocuk ayakları, yakılmış vücutlar ardı sıra çıkarılıyordu. Hele şu gördüğümüz manzara şimdiye kadar tarihin sayfalarına aldığı en kirli bir cinayettir. Genç bir anne kucağında hala sımsıkı tuttuğu altı aylık yavrusu ile topraktan çıkarılması hazır bulunanlara acı gözyaşları döktürmüştür. Zavallı kadın kim bilir çukurun başına getirildiği zaman canından fazla sevdiği yavrusunu himaye etmek düşüncesi ile kucağına sardığı bir sırada üzerine yağın

kurşunlar kâfi gelmemiş gibi bir de onların yakılması Rum vahşetinin en güzel numunelerinden biridir. Yine beş yaşındaki çocukların koparılmış minicik ayak ve ellerinin toprak içinden çıkarılması da ancak Rum cemaatına yaraşır bir haslettir. Asker çalışıyor, yorulmadan, yakıcı güneş altında daha kaç kardeşi olduğunu araştırıyordu. Genç kızlar, anneler, 90'lık ihtiyarlar arka arkaya geliyordu.

Ortaya çıkan tek bir hakikat vardı ki o da şudur. Köyden esir alınan bu bedbahtlar boşluğun kenarına dizilmiş bunlardan bazıları boğazlanarak, ufak çocuklar parçalanarak, daha yaşlılar da kurşun yağmuruna tutulmuş hayatlarına son verilmiştir. Nitekim burada bulunan yüzlerce boş 'sten' kovanları bunu ispata kâfidir.

20. yüzyılda birçok ülkelerde kanlı savaşlar cereyan etmiştir. Milletler birbirinin boğazına saplanmış bir birini öldürüyordu. Hiçbir ülkede müdafaadan aciz kadın, çocuk, ihtiyar ne yakılmış, ne de diri diri toprağa gömüldüğüne tesadüf edilmemiştir. Bu ancak Kıbrıs Rum tarihinde bir kahramanlık olarak gösterilebilir. Bilmiyoruz hala daha bu kadar kin ve nefretle beslenen bir toplumla Türk toplumu bir arada nasıl yaşayabilecektir.

Aloda ve Muratağa'daki Bu iki hadise bizlerde çok büyük endişeler uyandırmaktadır. Hala Rumların elinde bulunan binlerce kardeşimiz acaba bu iki köyün akıbeti ile karşı karşıya mıdır? Öyle gösteriyor ki Grivas'ın piçleri yeni bir taktiğin içine girmiş ve bunu sürdürmeğe çalışıyor. Bu durum karşısında B.M.'e en büyük vazife düşmüş oluyor. Bu askerler omuzlarına fotoğraf makinelerini takarak manzara ve hatıra resmi çekmek için buraya gelmediklerini, asıl vazifelerinin, olup bitenlerden Türk tarafını da haberdar etmek olduğunu anlamalıdır.<sup>207</sup>

3 Eylül 1974 tarihli Zaman Gazetesi'nde Muratağa katliamı ile ilgili olarak Rauf Denктаş'ın sözlerine yer vermiştir. Habere göre: "Atlılar olayından sonra Muratağa katliamının da ortaya çıkarılması toplumumuz arasında ve tarafsız çevrelerde büyük üzüntüye yol açmıştır. Otonom Türk Yönetimi Başkanı Rauf R. Denктаş dün verdiği bir demeçte, Kıbrıs'ta Rumların barbar olduğunu tüm dünyanın görmesi gerektiğini söylemiştir."<sup>208</sup>

4 Eylül 1974 tarihli Zaman Gazetesi'nde tam sayfa manşet olarak "*Bu Kadarı da Ayıp!*", "*Rumlar Muratağa'da katledilen Türklerin Rum olduğunu iddia etmekten de*

<sup>207</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 3 Eylül 1974.

<sup>208</sup> Zaman Gazetesi, 3 Eylül 1974.

*geri kalmadılar” ve “Denktaş, Bu iddia toplumumuzun acısını artırdı” başlıkları ile yayımlanan bir haber şöyledir:*

“Rum siyasetinde yıllarca ileri süregelen ve dairelerde tekrarlanan bir taktiktir. Her şey yapılır, sonunda inkâr edilir. Bu son gelişmelerle de böyle oluyor. Amerikan Büyükelçisi Rodger Davies Büyükelçilik binasına saldıran Rumlar tarafından öldürülürken Rum makamları resmi bir açıklama yapmışlar, elçiliğe yüz metre uzaklıktan açılan bir ateş sonucu Rodger Davies'in öldürüldüğünü ileri sürmüşlerdi. Arkasından Türk gazetecisi Adem Yavuz elleri ve gözleri bağlı olduğu halde "Rum hastanesi önünde kurşunlandı. Bu cinayetin de ruh hastası bir Rum tarafından işlendiği iddia edildi. Ama gel görünüz ki, Rum yalanları bu kadarıyla da kalmadı. Şimdi barbarca işledikleri, Muratağa katliamını da örtbas etmeye çalışıyorlar. Hem de en iğrenç bir yalanla: ‘Çıkarılan cesetler Rumlara ait olabilir’ denilerek. Doğrusu bu kadarı da ayıp artık. Masum ve silahsız çocukları, kadınları, hasta ve sakat insanları ellerini bağladıktan sonra kurşunlayarak öldür, öldürdükten sonra yak ve çöplüğe göm, ondan sonra da üstüne çıkmaya çalış... Acımız daha da arttı...”<sup>209</sup>

Rumların bu iddiasından sonra bir demeç veren Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Otonom Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş, bu tür iddiaların toplumumuzun acısını daha da artırdığını belirterek şöyle demiştir:

“Muratağa köyünde meydana çıkarılan cesetlerin, Rumlara ait olabileceği yolundaki Rum iddiaları asılsızdır. Bu tür iddialar, Türk toplumunun acısını daha da artırmıştır. Çıkarılan cesetler kesinlikle Türklere aittir. Rumlar bunca gaddarlıktan sonra, dünya kamuoyunu aldatamazlar.”

Rauf Denktaş yaptığı açıklamada Rumların bu barbarlığının Birleşmiş Milletlere protesto edileceğini de bildirmiştir. Türk Sözcüsünün cevabı:

Öte yandan Otonom Türk Yönetimi Sözcüsü de dünya basın mensuplarının ve Birleşmiş Milletler yetkilileriyle Kızılhaç temsilcilerinin gözü önünde Muratağa Türk köyünde açılan toplu mezardan çıkarılan cesetlerin Rumlara ait olabileceği iddiasını ortaya atan Rum Yönetimi Sözcüsünün iddialarını yalanlamış ve sözcünün iddialarını cevaplandırmıştır. Türk Sözcüsünün yaptığı açıklama şöyledir:

“Muratağa, Sandallar ve Atlılar Türk köylülerinin, 20. Asır medeniyetini utandıran yüz kızartıcı katliamındaki cesetlerin kimlere ait olduğunu kendileri de çok iyi

<sup>209</sup> Zaman Gazetesi, 4 Eylül 1974.

bilmektedir. Taşkent ve Tatlısu'dan harp esiri olarak alınan ve Limasol kasabası yakınında katledilmiş olan 90'a yakın Türkün mezarı başında Birleşmiş Milletler beklemektedir. Klerides'in sözcüsü bu mezarın açılmasına Rum polisinin niye engel olduğunu açıklamak zorundadır. Korkmasın, bizi ağlatacak facia çıktığı an yine “bunlar da Türk değildir” demek imkânına sahiptir. Türk toplumu karşısında mert insanlar görmek ister. Kana susamış canilerin, işledikleri cinayeti örtbas etmek için yalan söylemeleri mertlik değildir. Bu davranış sadece iki toplum arasındaki uçurumun kapatılamayacak kadar derin olduğunu saptar.”<sup>210</sup>

Zaman gazetesinde “*İkaz*” başlığı altında yayımlanan bir yazıda Rum-Yunan tarafını çok şiddetli bir şekilde uyarılıyordu:

“Biz biliyorduk zaten Rumların iyilikten anlayamayacaklarını. Biz kendilerine sulh teklif ediyoruz, hem de Ada'nın tümünü süpürebileceğimiz halde ve kabul etmiyorlar, bir sürü pazarlık meselesi ortaya çıkıyorlar. İnsanların katledilip katledilmemesi üzerine Pazarlık yapıldığı dünyada ilk defa görülmüştür. Rum tarafında esir tutulan kardeşlerimiz toptan veya köy, köy katledilme tehlikesi altında mıdırlar, değil midirler? Katledilmeleri, birkaç çapulcunun aklına esmesine kalmış binlerce insanı tutup da, bunların iadesi için siyasi tavizler koparmaya hazırlanmak, en azından, o insanların tepesinde silahla duran eşkıyalar kadar günaha girmiş olmaktır. Klerides ve etrafını sarmış olan adamları, bu günahın altından nasıl kalkacaklardır? Biliyoruz, bize karşı bütün Hıristiyan âlemini kullanmaya çalışıyorlar. Biliyoruz ki, Türk'e karşı Haçlı ordusu kurmak hiç de zor değildir. Ama acaba kendileri, Türk milletinin Alpaslanları, Selahaddin Eyyubileri, Mustafa Kemalleri yetiştiren millet olduğunu bilmiyorlar mı? Ne yapmak istiyorlar yani? Toparlanıp, destek alıp savaşa mı girecekler? Propaganda yoluyla Türkü mü korkutacaklar? BBC'nin ciddiyetsize yayınlarıyla Türk'ün haklarının yok farz edilmesini mi sağlayacaklar?

İnsanlık ve Rum-Yunan ikilisi... Bu iki kelime kıyamete kadar bir araya gelmeyecektir. Kıbrıs Türkü'nü katledip, katletmemesi üzerine pazarlık yapan Rum-Yunan ikilisi insanlıktan zerre kadar nasip almamıştır. Rum toplumu lideri Klerides ve etrafındaki çapulcular sürüsü “Ya bize şu, şu siyasi tavizleri verirsiniz, ya da Rum bölgesinde kalan Türkleri katlederiz!” diyebiliyorlar. Soykırım şantajı ile siyasi taviz

<sup>210</sup> Zaman Gazetesi, 4 Eylül 1974.

koparmaya çalışabiliyorlar. Bu 20. asrın son çeyreğinde uygar dünyanın, Batı dünyasının bir ayıbıdır.”<sup>211</sup>

Zaman Gazetesi’ndeki yazıda “*Bilmelidirler ki, ne kadar uğraşsalar, ne yapsalar, hangi dereden su getirirlerse getirsinler, Kıbrıs'ta, eninde sonunda tam bir hezimete uğrayacaklardı*” denildikten sonra şöyle devam ediliyor:

“Bıraksınlar, bari onlar Türk'ün gazabından kurtulsunlar. Çünkü ırzına, namusuna, tecavüz edilen bir Türk milleti, ölse de bunun cezasını verecektir.” Yazının sonunda kendilerinin uyduracakları her yalana hemen inanmaya hazır bir Hıristiyan basınını akıl dışı yalanlarla Türkler aleyhine kışkırtmakla, Hak önündeki gerçeklerinin değiştirilemeyeceği vurgulanmakta, Rum-Yunan ikilisine ihtar edilmektedir.

“SEN BENİM İNSANLARIMI, DAHA ÖNCE DE ÇOK DEFA YAPTIĞIN GİBİ, BARBARCA KATLEDECEKSİN... SEN, ONDAN SONRA DÖNÜP DÜNYAYA ÖLENLERİN RUM OLABİLECEĞİ YALANINI SÖYLEYECEK VE BU ŞEKİLDE GÜNAHIN ALTINDAN KALKTIĞINI SANACAKSIN... SEN, BENİM KARDEŞLERİMİ, BEBEKLERİMİ, KADINLARIMI, KIZLARIMI REHİN OLARAK ELİNDE TUTACAK VE HER AN MAHVEDİLECEĞİNİ BİLEN TÜRKLERE KARŞI SİYASİ KOZ OLARAK ÖNE SÜRECEKSİN. VE SEN, BU AKLINLA KIBRIS'TA DAHA UZUN SÜRE YAŞAYABİLECEĞİNİ SANACAKSIN. BİZ SENİN HANGİ DİLDEN ANLADIĞINI İYİ BİLİYORUZ. YA YOLA GELİRSİN, YA DA SOLUĞU AKDENİZ'DE ALIRSIN.”<sup>212</sup>

Oktay Öksüzoğlu “*Yunan Medeniyeti Bu Mu?*” başlıklı bir yazısında Muratağa katliamını, insanlık tarihinin en aşağılık soykırımı olarak niteliyordu:

“...Ve nihayet Muratağalı Kıbrıs Türkleri de bulundu... Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ikinci safhasının başladığı 14 Ağustos günü vampirler sürüsünün kıdemlileri bu 80 soydaşımızı da çocuk, çoluk çocuk, yaşlı, hasta ayırımı yapmaksızın kahramanlarına (!) makineli tüfeklerle biçirmiş benzinle yaktıktan sonra buldozerlerini çalıştırarak insanlık tarihinin en aşağılık katliamını gizlemek için ellerinden geleni yapmışlar...

Atlılar katliamını da gölgede bırakan bu olay, karşımızdakilerin gerçek yüzünü, ruhlarının pis rengini, çirkeflliğini, onlara sempati duyanlara da en inanılır biçimde göstermiş, teşhis etmiştir. Bir zamanlar medeni toplum olarak ün yapanların, bugünkü

<sup>211</sup> Zaman Gazetesi, 4 Eylül 1974.

<sup>212</sup> Zaman Gazetesi, 4 Eylül 1974.



torunlarından dünya böyle alçakça, böylesine hayvanca, böylesine vahşice bir katliam beklemiyordu. Dünyayı ürperten, insanlığı şaşkırtan, akıllara durgunluk veren bu olay karşısında dünya kamuoyunun tepkisi elbette gök gürültüsünü andıracak, suçlular bu gürültünün etkisi ile belki. Tanrı'nın varlığını dâhi hatırlayabileceklerdir. Çok uzak bir ihtimal dahi olsa, biz bunu umuyor ve vampirlerin, vampirler sultanını cezalandırmasını bekliyoruz.

Bu küçük Akdeniz adasında Rum-Yunan ortak katliamların ilhamcısı olan Makarios denen sapık papaz, bu vampirler sürüsüne kan akıtmayı, adam kesmeyi, soygunculuğu, ırz düşmanlığını öğretirken, Tanrı'yı hiç mi hatırlamadı? Siyah cübbesi içinde Ada'daki tüm kiliselerde insanların birbirlerini sevmelerini salık vereceğine, insanları birbirine kırdırmayı öğreten bu insanlık düşmanı gelsin ve öğrencilerinin kendisini fersah, fersah gende bıraktığını görerek sevensin, bayram yapsın. Vampirler sultanı olarak saltanatını sürdürsün!

Türk ulusu olarak suçluları cezalandırmayı boynumuzun borcu bildiğimizi bütün insanlığa duyururuz. Elli yıl önce Ege'ye döktüğümüz Vampirlerin artıklarını, bu günlerde Akdeniz'de boğmaya ahdedtik. Artık yeter. Soydaşlarımızın sıra, sıra dizilip yakılmasına daha fazla kayıtsız kalacağımız düşünülemez.”<sup>213</sup>

Oktay Öksüzöğlü yazısına evreni bu ilk çağ vampirlerinden Türk milleti olarak temizleyeceğimizi söyleyerek şöyle son veriyordu:

“On beş günlük bebeklerden, 96'lık dedelerimize kadar kurşun sıkıp işkence edenleri bir silindir gibi ezip geçecek ve evreni bu ilk çağ vampirlerinden temizleyeceğiz. İnsanlık bizden bunu bekliyor.”<sup>214</sup>

Muratağa ve Sandallar katliamı da diğerleri gibi bütün dünyada tepkiler görmüştür. Muratağa katliamı BBC televizyonunda gösterilirken, BBC spikeri “Dehşet verici resimler göreceksiniz, tüyleriniz ürperebilir” diyerek seyircileri uyarmıştır. İsveç televizyonunun spikeri ‘Şimdi Kıbrıs'tan aldığımız katliam filmini göstereceğiz, sinirlerine ve midesine hâkim olmayanlar bakmasınlar’ uyarısında bulunmuştur.”<sup>215</sup>

Kıbrıs'ta Rum-Yunan ortak cephesi tarafından işlenen insanlık dışı vahşi katliamlar, Türkiye'de de çok kuvvetli tepkilere yol açmış ve yapılan barbarlık, resmi ve sivil kuruluşlar tarafından lanetlenmiş ve de protesto edilmiştir.

<sup>213</sup> Zaman Gazetesi, 4 Eylül 1974.

<sup>214</sup> Zaman Gazetesi, 4 Eylül 1974.

<sup>215</sup> Milliyet Gazetesi, 4 Eylül 1974.

“Avrupa Konseyi Kültür Komisyonu üyesi AP (Adalet Partisi) Milletvekili Sabahattin Adalı, Konsey Genel Sekreterliği'ne bir telgraf çekerek, katliam olayına değinmiş, “Silahsız, masum Türk vatandaşlarına tarihin bir daha örneğini kaydetmediği utanç verici katliam ve mezalim vardır. Bu önemlidir” demiştir.

Telgrafta daha sonra Komisyonun bir bildirge yayınlaması istenmiş ve özetle şu hususlara değinilmiştir:

“Yaralanan ve şehit edilen Türk gazetecilerin yanı sıra dört yaşındaki bir kıza kırk kurşun sıkarak, Atlılar köyündeki 57 Türk'ün ellerini bağlayıp şehit etmeleri ve son katliam olayı, tahmin ederim yirminci asır medeniyetinin asla unutamayacağı barbarlık olarak insanlık tarihine geçecektir.

Katliamlar, hala devam etmektedir. Başkanlığına Türk milletinin çok sabırlı olduğu fakat bu cinayetler karşısında bu sabır ve tahammülün ne dereceye kadar devam edebileceğini hatırlatmak isterim. Başkanlığınızdan ve komisyon üyesi dostlarımızdan dileğimiz, insanlığa sığmayan bu caniyane hareketlere bir an önce son verilmesi, aksi takdirde doğabilecek daha çok vahim neticelerden sadece Yunan ve Kıbrıs Rumlarının sorumlu olacaklarını bildirecek müşterek bir tavassut ve deklarasyonun yapılmasıdır.”<sup>216</sup>

6 Eylül, 1964 tarihli gazetelerde yeni katliam haberleri üzerine Türk Hukuk Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muammer Aksoy, Cenevre’deki Uluslararası Hukukçular Komisyonu’na başvurarak, Rumların ve Yunanlıların, Kıbrıs'ta Türklere karşı giriştikleri katliamların tespiti için Ada'ya görevliler gönderilmesini ve gerçek durumun olduğu gibi, bütün açıklığı ile dünya kamuoyuna açıklanmasını istemiştir.

Prof. Aksoy telgrafında şöyle demektedir:

“Bir süreden beri Kıbrıs'ta Rumların yoğun olarak oturduğu yerlerdeki Türklerin sayılarının az olmasından ve tecrit edilmiş durumda bulunmalarından yararlanılarak hiçbir suçları söz konusu olmaksızın sırf Türk oldukları için ve çocuk, kadın ve ihtiyar olmalarına da bakılmaksızın barbarca, canavarca, kitle halinde öldürülmeleri suretiyle jenosit suçuna en korkunç örnekler verdiği saptanmaktadır.”<sup>217</sup>

Bu gibi vahşet olaylarının, bir daha tekerrür etmesini önlemek amacı ile olayları, tüm ayrıntıları ile dünya kamuoyu önüne serilmesini ve durumu yerinde tespit etmek üzere Türk bölgesine görevliler gönderilmesi istenen telgrafta, bunların yapılmaması

<sup>216</sup> Milliyet Gazetesi, 4 Eylül 1974.

<sup>217</sup> Milliyet Gazetesi, 8 Eylül 1974.

halinde katliamların manevi sorumluluğuna komisyonun da katılacağı hatırlatılmakta idi.

İzmir Barosu Başkanı İskender Öztunalı da, Baro Başkanlık Divanı adına Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na bir telgraf çekmiş ve “*Rumların Kıbrıs'ta giriştikleri insanlık dışı davranışların kınanmasını*” istemiştir.<sup>218</sup>

Katliam haberleri, dünya kamuoyu tarafından televizyon, radyo ve basında geniş olarak aksettirilirken, “Yunan Başbakanı Konstantin Karamanlis, Kıbrıs'ın Muratağa köyünde ortaya çıkarılan insanlık dışı katliamın, Yunan basını ile radyo ve televizyonunda yayınlanmamasını açıklamıştır.”<sup>219</sup>

Atlılar ve Muratağa katliamından önce Rum katliamını dile getiren bir vahşet örneğini de İngiliz Bakan James Cross şöyle anlatmıştır:

“Rum muhafızlarının Türk rehinelere bir meydana toplayarak makineli tüfek ateşi ile taradıklarını gördüm. Öldürülenlerin çoğu, kadın, çocuk ve yaşlı kimselerdi. Birleşmiş Milletler'in müdahalesi ile ve İngiliz pasaportu sayesinde kurtuldum. Limasol'u, Türkler için bir cehennem haline getirdiler. İnsanlık için utanç veren bu vahşete son veriniz.”<sup>220</sup>

Zaman Gazetesi'nde “*Muratağa'da katledilen Türklerin 91 kişi olduğu kesin olarak açıklandı*” ve “*Taşkent'teki katliam tam kesinlik kazandı*” başlıkları ile yayımlanan haber aynen şöyledir:

“Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yaptığı 2. Barış Harekâtı'nın başlangıç günü olan 14 Ağustos'ta Magosa'ya bağlı Muratağa ve Sandallar köyünden alınarak Rumlar tarafından katledilen soydaşlarımızın 91 kişi oldukları açıklanmıştır. Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Şubesi'nden yapılan açıklamaya göre, Muratağa ve Sandallar köylerinin ortasında bulunan toplu mezardan çıkarılan şehitlerin kimlikleri kesin olarak anlaşılamamıştır, ancak bazı şehitlerin yakınları tarafından tanındığı kaydedilmiştir. Atlılar ve Muratağa köylerindeki katliamdan sonra Taşkent ve Terazi köylerinde de Rumlar tarafından Türklere karşı girişildiği bildirilen 3. katliam kesinlik kazanmıştır. CBM ve Otonom Türk Yönetimi Yürütme Kurulu Başkanı Rauf Denктаş sayılarının 90 kadar olduğu sanılan Türklerin durumlarının kesinlikle saptanması için çalışmaların sürdürüldüğünü bildirmiştir. Ağrotur İngiliz Üsleri

<sup>218</sup> Milliyet Gazetesi, 9 Eylül 1974.

<sup>219</sup> Milliyet Gazetesi, 3 Eylül 1974.

<sup>220</sup> Cumhuriyet Gazetesi, 25 Temmuz 1974.

Bölgesi'nde birçok Türk göçmenin barındığı Happy Walley'den alınan haberlere göre, olaylar doğrulanmaktadır. Bölgede Barış Gücü görevlileri ise Rum polisinin mezarı açmalarını engellediğini bildirmişlerdir.

Olayla ilgili olarak bir demeç veren Otonom Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denктаş, "Olay bölgesinden Lefkoşa ya gelen görgü tanıkları durumu bütün çıplaklığıyla aydınlatıyorlar. Bu bölgedeki kadın ve çocukların Lefkoşa ya nakledilmeleri artık bir insanlık işidir" demiştir. Rauf Denктаş, Birleşmiş Milletler Barış Gücü yetkililerine bir mektup göndererek gereken tedbirlerin alınmasını istediğini de bildirmiştir.<sup>221</sup>

CBM ve Otonom Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denктаş Atlılar, Muratağa soykırımının ortaya çıkmasından sonra bu tür olayların devam etmesinden kuşku duyduklarını, katliam olaylarından sonra toplumumuzun büyük bir üzüntüye ve korkuya kapıldığını, Kıbrıs'ta barbarların kimler olduğunu dünya görmesi gerektiğini söylemiştir:

"Dünya görsün. Kıbrıs'ta kimler barbardır. Kimler insan haklarını çiğnemektedir, kimler insani tedbirlere muhtaçtır. Dünya görsün ve anlasın ki, eğer Türk müdahalesi zamanında olmasaydı, bugün Kıbrıs'ta çoğumuz müşterek mezarlarda kimsenin bilmediği yerlerde gömülü olacaktık: Eğer gerekli tedbirler alınmazsa Kıbrıs'ta durum çok daha kötüye gidecektir."<sup>222</sup>

Mehmet İmamoğlu, "*Muratağa Katliamının Ardından*" başlıklı bir yazısında şöyle diyordu:

"11 yıldır Kıbrıs Türk toplumunun çektiği acıya kulaklarını tıkayan Bay Kennedy ile Kıbrıs'taki heyeti yeni yeni insanlaşmaya başlamışlardır. Ne var ki insancıl konulan ele alma arzuları, bazı Rumların göçmen durumuna düşmelerinden sonra olmuştur. 21 Aralık, 1963 'ten günümüze dek Rumlar tarafından göçmen durumuna düşürülen 20,000'i aşkın soydaşımızın çektikleri acılar, bugün barış perisi kesilenleri hiç mi hiç ilgilendirmemiştir. 47 soydaşımızın katledildiği Atlılar katliamı da, Rumların koruyucusu barış perilerini ilgilendirmemiş, bu konuda en ufak bir yorum dahi yapmamışlardır.

<sup>221</sup> Zaman Gazetesi, 5 Eylül 1974.

<sup>222</sup> Zaman Gazetesi, 5 Eylül 1974.

Dün ve bugün Barış Gücü temsilcileri, Kızılhaç, dünya basını ve dolayısıyla bütün dünya kamuoyu, yeni bir Rum vahşeti, yeni bir Rum barbarlığını izliyorlar Muratağa köyünde...

Dün akşama kadar 15 günlükten 90 yaşına kadar çeşitli yaşlarda parçalanmış, kurşunlanmış 40 ceset çıkarıldı çukurdan. Bugün aynı çukurdan yenileri çıkarılıyor. Yeni insancıl Bay Kennedy'nin temsilcileri de acaba cesetlerin halen. çıkarıldığı yerdelere mi? Yoksa bu olayı henüz işitmemişler mi? Biz hemen salık verelim bay veliahtlara, cidden insansanız cidden insancıl konular için gelmişseniz Kıbrıs'a, lütfen teşrif edin Muratağa köyüne. Teşrif edin ki koruyuculuğunu, sözcülüğünü yaptığınız milletin, affedersiniz illetin, barbarlığına, vahşetine gözlerinizle tanık olun. Yoksa insancıl konuları bahane ederek politik yatırımlar için kendi seçmenlerinize şirin görünmekse gayeniz, başka kapıya bakın. Çünkü haşhaş tarlalarını B 52 bombardıman uçakları ile bombalamak tehdidi ve oy avcılığını insancıl konularla kamufle etmek metotlarının zamanı çok gerilerde kalmıştır.”<sup>223</sup>

Yazar ve Şair Oktay Öksüzoğlu “*Bir İmam Ağlıyor Muratağa'da*” başlıklı bir yazısında soykırımın acısını ve ıstırabını şöyle dile getiriyordu:

“Bir imam ağlıyor Muratağa'da elleri Tanrı'ya açık. Bir imam ağlıyor bu Türk köyünde Kıbrıs'ın Rumlar tarafından katledilen tüm köyelerine. 90'lık Mehmet dedeye. 80'lik Ayşe nineye güvey ilik delikanlılara, gelinlik kızlara, okul çocuklarına, bebeklere. Ocaklar tütmüyor artık Muratağa'da. Topaç çeviren, misket oynayan çocuklar yok artık yollarında, yemeni ören nineler tespih çeken dedeler yok artık bu Türk köyünde Magosa ilçesinin.

Köy minaresinin dili olsa da anlatsa olup bitenleri... Nasıl ev, ev dolaşıp toplandığını tüm köy halkının ve Rum- Yunan vampirlerince nasıl adice katledilip topluca çukura atıldıklarını... Bebek yavru, ihtiyar, kadın ayırımı yapılmadan... Silahsız sabi suçsuz oldukları düşünülmeden. İnsan olduklarını hatırlamadan...

Bir imam yalvarıyor ulu Allah'a Muratağa'da gözleri kan çanağı ağlamaktan. Yalvarışı Allah katında dalga, dalga. Kıbrıs Rum Papazlarının ne denli dinsiz, imansız, vahşi, insanlık düşmanı yaratıklar yetiştirdiklerini anlatıyor dili döndüğünce. Allah'ın her şeyi gördüğünü, duyduğunu biliyor ya imam. Yine de alamıyor kendini anlatmaktan ve yanık bağrının titreşimini Tanrı'ya duyurmaktan.

<sup>223</sup> Zaman Gazetesi, 5 Eylül 1974.

Şimdi bir ses var kulaklarında Muratağa imamının. Bir ses ki dinmeyecek sandığı acısını dindiren, sönmeyecek sandığı yangını söndüren, onu düştüğü bu yaşama döndüren:

“Allah’a gönlünce açılan avuçlarını

yum artık bitkin imam yum,

Duanı kabul etti Yaradan ...

Kanlı gözlerinden akan gözyaşlarını

sil artık bitkin imam sil.

Bu toprağın tüm şehitlerini Cennetine aldı Yaradan ...

Dudakların titremesin yanmasın için ve yankı yapsın

yine kubbelerinde camilerin şerefelerinde minarelerin

Müslüman sesin ...

Tanrıya açılan avuçlarına mutlu yarınların sihiri doldu

son buldu bir asırlık özlemi Kıbrıs Türkü'nün.

Bir asırlık çilesi doldu ...”<sup>224</sup>

Zaman Gazetesi'nde 5 Eylül 1974'te yer alan “*Barış Gücü Toplu Mezarlar Bulunduğunu Doğruladı*” başlıklı bir haber şöyledir:

“Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü Sözcüsü, Ada'da çatışmaların başlamasından önce ve sonra toplu mezarların ortaya çıkarıldığını doğrulamıştır.

Bu konuda bir açıklama yapan Sözcü, bugünkü şartlar altında bu tür katliam hareketlerinin bir daha tekrarlanmayacağına inandığını belirtmiştir. Açıklamada Barış Gücü'nün vahşet hareketlerine girişimler yolundaki şikâyetleri Uluslararası Kızılhaç, Kızılay Derneği, Türk ve Rum Yönetimleriyle birlikte araştırmaya hazır olduğu da bildirilmiştir.

Sözcü, Rum Milli Muhafız Ordusu'nun soruşturulmalarının Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kontrolü altındaki bölgelerde de yapılması görüşünde bulunduğunu bildirmiştir. Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Otonom Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denктаş da bir süre önce tarafsız bir kurulun Türk bölgelerinde araştırma yapması yolundaki teklifleri memnunlukla karşıladığını bildirmiştir.”<sup>225</sup>

<sup>224</sup> Zaman Gazetesi, 5 Eylül 1974.

<sup>225</sup> Zaman Gazetesi, 6 Eylül 1974.

Hüseyin Turamazade, “*Ehli Salip*” başlıklı bir yazısında Atlılar-Muratağa-Sandallar toplu soykırımına Hıristiyan Batı dünyasının bize Ehli Salip gözü ile baktıklarını, Müslüman Türk'ün katledilip toplu çukurlara gömülmesine ilgisiz kaldıklarını anlatıyor. “Bu ara gönüllerimizi dil hun eden bir hadise de Muratağa kurbanlarının akıbetlerinin ifşa edilmesidir...”

Dil, tarife muktedir değil, vahşetin böylesine tevessül edecek bir milletin, haşa, bir güruhun var olabileceğini tahayyülü imkânsız... Fakat acı gerçek, bu denli cinayetin vuku bulduğudur. Türk milletinin makûs talihinde, şu ismini bile ağzına almak bedbahtlığına düşmek istemediğim gaddar güruhun işlediği vahşet zincirine bir ilmek daha geçirilmiş bulunuyor. Ama ilave edilen ilmeklerle boyu epey uzayan bu zincirin boynuna sarılacağı “*İdea*” da ayan beyan artık meydana çıkmıştır.”<sup>226</sup>

Hüseyin Turamazade birkaç gündür, Türk bölgesinde mahsur kalmış Rumlara Kızıl Haç Delegationlarının yaptığı “insancıl” ziyaretlere eşlik ederken bakınız ne oluyor?

“İnsancıl” tavırlardan söz ederken dün, Muratağa hadisesine de temas etmem icap etti. Refakat ettiğim delegenin hazır bekliyormuş gibi hemen bana yönelttiği soru, “Cesetlerin Türklere ait olduğunu biz nasıl katiyetle tespit ederiz ki?” oldu. Kafaları öylesine şartlanmış veya şartlandırılmış... Demek ki haçın karası da, kızılı da veyahut hangi renge boyanırsa boyansın her türlü de, aynı zihniyetin başka, başka tezahürleri imiş! Durup da beyime, “Bu köy ve yanındaki Atlılar 14 Ağustos'a kadar Rum kontrolünde idi, bir tek silahlı mücahidin bile aralarında olmasına müsaade edilmezdi, çevresi Rumlarla çevrili bir köyün, ima ettiğin gibi Rumlardan 80 kişiyi keserek bu çukura doldurmasına imkân ve ihtimal mevcut değildi...” diye izaha, boşu boşuna izaha tevessül etmedim. Tatsız fakat ağzını kesinlikle kapatacak bir cevapla yetindim: “Erkeklerin pantolonlarını çözerek...”<sup>227</sup>

Ve Hüseyin Turamazade şöyle devam ediyor:

“Bizim babacan BBC de vermek mecburiyetinde kaldığı bu haberi elinden geldiği kadar tesirsiz kılmak için hemen arkasından Rumların “Hadise Kızıl Haç ve Birleşmiş Milletler tarafından incelensin” teklifini de yayıla yayıla ilave etti. Oysa ben dün sabah, Kıbrıs Kızıl Haçının Asbaşkanı Dr. Ziyad Hakkı'nın aynı mealde bir teklifte bulunmak üzere tam iki saat uluslararası Kızıl Haç yetkilisini telefonda aradığımı ve en nihayet bu yetkili, lütfen konferanstan çıkınca kendisi ile temas sağlandığını ve yapılan

<sup>226</sup> Zaman Gazetesi, 7 Eylül 1974.

<sup>227</sup> Zaman Gazetesi, 7 Eylül 1974.

teklifte de, bu gibi müşahedenin Cenevre Layihasına uygun olmadığı, fakat Türk tarafı bir rapor sunarsa bunu Cenevre'ye göndermeyi deruhte ettiği mealinde bir cevap verdiği şahit olmuşum. Acaba bu Cenevre Layihasının Müslümanlara Şamil bir nüshası, Hristiyanlara Şamil bir başka nüshası mı mevcuttur? Bayağı merakım uyandı. BBC aynı yayında, İngiliz gazetelerinden özetler verirken sadece bir gazetenin Muratağa katliamından söz edip resim verdiğini fakat hiçbir gazetenin yorum sütunlarında bundan bahis olunmadığını büyük bir pişkinlikle ilan ediyordu... Ne kadar ibret vericidir. Vietnam olaylarında yapılan vahşetin artık insanlara gına getirdiği ve Vietnam'dan gelen hiçbir habere ehemmiyet verilmediği günlerde bir Amerikan Subayı MAY LEY denilen bir yerde otuz kadar sivil katletmişti. Bunun üzerine bütün dünya basını elbirliği etmişçesine “Böyle vahşet olur mu? Böyle gaddarlık mümkün mü? Bu insanlığın yüz karasıdır... Cart, curt... ” diye mabetlerini yıkıp başlarına giymişlerdi! Herhalde dünya basınının şimdiki davranışı kendilerinin yüzünü aka çıkarmaktadır!”<sup>228</sup> Hüseyin Turamanzade, yazısının sonunda şehitlerle layık olmaya çalışacağımızı söylüyordu:

“Aziz Muratağa Şehitleri... Siz, diğer sayısız şehitle beraber Türk Milletinin makûs talihini yenmek teşebbüsü yolunda kâfirlerin kurbanı oldunuz... Biz, sizin duçar olduğunuz zulmetin diyetini yine zulmetle almayacağız. Belki tarihler ileride, Kıbrıs olaylarının, Türk'ün yeniden doğuşunda oynadığı rolü anlatırken, sizden birkaç kelime ile bahsedeceklerdir... Ama siz tarih sayfalarına satır başı açmak için şehit olmadınız. Hak Teâlâ sizlere en büyük ve şerefli bir mevkie layık gördü. O mevkie henüz layık olmayan bizler de, hiç olmazsa sizlere layık olmaya cehdedeceğiz... Allah sizlere gani, gani rahmet eylesin...”<sup>229</sup>

18 Ağustos 1974 tarihli Halkın Sesi Gazetesi “*Rum Barbarlığı*” başlığı altında Türklere yapılan işkenceleri şu şekilde ele almıştır;

“Kıbrıs'ta Türk Barış Harekâtı sürdürülürken Rum ve Yunanlılar, İlk çağlardan bu güne emsaline tesadüf edilmeyen cinayetler işleyerek insanlık tarihine ebedi bir yüz karası olarak kalacak leke sürmektedirler. Tüyle ürpertici bu cinayetlerini zevk duyarcasına kılları kıpırdamadan işleyenler ne acıdır ki Rum tarafında ellerini kollarını sallayarak rahatça dolaşmakta, kendilerine bir de kahraman süsü vermektedirler. Dün Baf' tan aldığımız bir haberde, Baf kasabasında masum bir yavru da kurşuna dizilenler

<sup>228</sup> Zaman Gazetesi, 7 Eylül 1974.

<sup>229</sup> Zaman Gazetesi, 7 Eylül 1974.



arasında bulunmaktadır. Henüz daha anne, baba ve kardeşlerinden başkasını bilmeyen konuşmaya yeni başlayan 3 yaşındaki Rahme Salih'in vücudunda tam 40 kurşun yarası vardı. Rahme Salih Kral'ın delik deşik edilmiş kalbura dönmüş vücudunu Barış gücü ve Kızıl Haç mensupları da görmüş, bizzat onlarda 40 kurşun yarasını saymışlardı. Şimdi soruyoruz: Acaba Rum yöneticiler buna ne cevap vereceklerdir? Bu günahsız, masum yavrunun suçu neydi? Yoksa kendilerine silah mı çekmiştiler? Gazete bir diğer ürpertici cinayeti şöyle yazmıştır:

Türk Yönetimi Meclis üyelerinden Yorgoz (Tepebaşı) muhtarı Halil Fikret de eşi ve çocukları ile birlikte yakılarak öldürülmüştür. Halil Fikret bir müddet önce, yeniden yerleştiği köyünde arazisinde çalışıyordu. Birçok vatandaşımız da ondan cesaret alarak köylerine dönmüş, yakılan yıkılan evlerini tamire çalışıyorlardı. Gazete Baf' tan aldığı bir başka haberde de soydaşlarımızdan Erdoğan Çakır, Mustafa Çakır, Münir Dilaver, Hasan Kral ve İzzet Pamukoğlu'nun Rumlar tarafından kurşuna dizildiklerini yazıyor.<sup>230</sup>

Ayrıca yine Baf'ta 10 da ağır yaralı, Türk bulunmaktadır. 50 soydaşımız da Rumlar tarafından bilinmeyen bir yere kaçırılmışlardır.<sup>231</sup>

### **5.3. Atlılar (Aloda) Katliamı (15 Ağustos 1974)**

15 Ağustos 1974 tarihinde EOKA' cılar Atlılar (Aloda) köyünü basarak köylüleri köyün dışına çıkarmışlardır. Köylülerin hepsini kurşuna dizerek öldürmüşler, önceden hazırladıkları toplu çukurlara atmışlar ve üzerlerini buldozerle kapatmışlardır. Saklanarak kurtulabilen üç kişi dışında köy halkından kurtulabilen olmamıştır.

“Magosa'nın 15 km uzağında, tamamen Türklerden oluşan bir köydü. Rum gelmiş ve 57 Türk'e mezar olmuştur. Atlılar toplu mezarı 21 Ağustos 1974 tarihinde ortaya çıkarılmıştır. 15 Ağustos 1974 günü kadın-erkek, çoluk-çocuk demeden kurşuna dizilen 57 Türk çukura üst üste atılmış ve üzerleri buldozerlerle kapatılmıştı.”<sup>232</sup>

20 Ağustos 1974 tarihli Halkın Sesi Gazetesi'nde olayla ilgili görgü tanıkları ile yapılan röportaj sonucunda yapılan haberde şunlar yazılmıştır:

<sup>230</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 18 Ağustos 1974.

<sup>231</sup> James Rayner, Seva Ülman, M. Said Arif Terzioğlu, “Ezilmiş Çiçekler”, Kuzey Kıbrıs Tanıtma Vakfı, s. 56-58.

<sup>232</sup> Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Temmuz, 1995.

“Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önünden tankını, topunu bırakarak kaçan intikamını sadece savunmasız masum yavrulardan kadın ve yaşlılardan alan Yunan ve Rum sürüleri Ada'da en büyük katliamı Gazi Mağusa ilçesinin Aloda (Atlılar) köyünde yapmışlardır. Olay, 19 Ağustos 1974 tarihinde bizzat bulunduğum bir grup gazeteci tarafından ortaya çıkarılmıştı. Mağusa dönüşü durduğumuz İpsos da olayı işitir işitmez anayoldan saparak Atlılar köyüne vardık. Köyü adeta bir ölüm sessizliği kaplamıştı. Hâlbuki uzaktan pırıl pırıl parlayan minaresi görüldüğünde düşmandan kurtulmanın sevincini yaşayan insanlarla karşılaşacağımızı köylülerin etrafımızı sarıp, diğer bölgelerde olup bitenler hakkında sorular soracaklarını tahmin etmiştik. Durum yürekler acısıydı. Eski evleri dolu sokaklardan geçerken tek bir kişiye dahi rastlamamıştık. Nereye gitmiştiler bu köyün halkı? Havanın kararmasına daha epeyce vakit vardı. Hayatta mı idi bu insanlar, ne olmuşlardı?

En nihayet evinin önünde yalnız başına oturan 80'lik bir ihtiyara rastladık. Ak saçlı, dizlikli ihtiyarın kulağı iyi duymadığı gibi gözleri de iyi seçemiyordu. Yüksek sesle hal hatır sorduktan sonra bilgi almaya çalıştık. Ama Muhammed Süleyman isimli dedenin olup bitenlerden haberi yoktu. Köyde kendisi, eşi ve Ali isminde bir kişiden başka kimsenin bulunmadığını söylemekle yetindi. Bizimle birlikte köye giden Mücahit Doktor Ayhan Çekici bir ara ihtiyarın evine girerek yaşlı hanımına destek oldu ve onu dışarı çıkardı. Başkasının yardımı ile ayakta durabilen kadın da köylülerin başına gelen akıbetten bihaberdi. “Köyün halkı nerede” diye sorduğumuzda “Rumlar alıp götürmüş, şimdi hepsi de hapiste. Evlatlarımı isterim. Serbest bıraksınlar artık” diye dövünmeye başladı. Kadın hem ağlıyor hem de anlatıyordu. Bahire Emirali'nin daha anlatacakları çoktu. Üstelik hastaydı da... Köyde Ali isminde bir başkasının daha bulunduğunu öğrendik. Belki ondan yeterli bilgiyi alabilir, böylelikle Yunan ve Rum sürülerinin bu en büyük vahşetini ortaya çıkarabilirdik. Mücahit arkadaşlar “Ali Ali” diye çağırmaya başladı. Belki onu görmüşlerdi. Çoban olduğu her halinden belli olan Ali Hasan az sonra yanımıza yaklaşır selam verdi.

Doktor Yüzbaşı bir yandan karı kocayı teselli ederken bir yandan da rahatsızlıklarıyla ilgileniyordu. Ali Hasan ovalara kaçarak canını kurtardığından söz ediyordu. ‘Harekât olduğu belliydi. Silah seslerinden bizimkilerin yaklaşmakta olduğunu sezinledim. Gizlenerek köyden ovaya kaçmaya başladım. Bugün aç susuz kalan hayvanlarımı salayım dedim. Hayvanlar dönmeyince aramaya gittim. Merada dolaşırken yeni kazılmış toprak yığınının rast geldim. Elimdeki değnek yarıya kadar toprağa

gömüldü. Alt tabakanın nemli olduğu belliydi. Olup bitenleri anlamakta gecikmedim. Derhal ilgililere haber saldım.’

Ali Hasan hem anlatıyor, hem de içi sızıyordu. Onunun da kardeşleri, yakınları yatıyordu orada. Ali Hasan’ı dinledikten sonra kadın ve çocuk demeden Türklerin topyekûn imha edildikleri yere ulaştık. Etrafta sten kurşunlarının boş kovanları vardır. Toprağı kazdıkça çürümeye yüz tutmuş et yığınlarının kokuları da etrafa yayılıyordu. Aynen Ayvasıl’da olduğu gibi...

Kazma ilerlemişti. Önce küçük bir kol peyda oldu. Bir bebeğin kolu. Daha bir yaşına basmamış bile. Baş kısmından kan sızıyordu. Yürekler acısı bu manzara karşısında insanın çıldırmaması hiçtendi. Afrika’nın yamyamları dahi bunu yapmazdı. Ama Yunanlı zerrece hicap duymadan tarihin bu en çirkin barbarlığına bu kez de tevessül etmişti. Kazı devam ederken çocuğun gövdesi iyice seçilebiliyordu. Daha sonra bir başka çocuk kol ve bacağı... ve büyük bir gövde belirdi. Öyle bir manzara ki tehlikeye karşı annesine sığınan bir yavruyu koruyucu kollar... Bundan da anlaşılıyor ki bu soydaşlarımız buldozerlerle kazılan çukura indirilmiş, kendilerine yere yatmaları emredilmiş, daha sonrada stenle delik deşik edilerek tekrar buldozerlerle kapatılmışlardır.

Az sonra bir genç geldi. Hüngür hüngür ağlıyordu. İki kardeşini ve annesini tanımıştı. Tutamıyordu kendisini. Hüseyin Güngör isimli 22 yaşlarında bu soydaşımız “kardeşlerim, annem, yeğenlerim hepsi de içinde, zaten tüm köy akraba oluyor.” diyordu.<sup>233</sup>

21 Ağustos 1974 tarihli Halkın Sesi gazetesinde Bülent Ecevit’in Atlılar olayı ile ilgili sözlerini gazete manşete taşımıştır. ‘*Bülent Ecevit: Katliam Önlenmezse En Etkili Tedbirler Alınacaktır.*’ ‘*Birgit: Atlılar Katliamı 2. Dünya Savaşında Nazilerin Yaptıklarını Gölgede Bırakır*’ demiştir. “20 Ağustos’ta yabancı gazeteciler olay yerine götürülmüştür. Rumlar Aloda katliamının nasıl gerçekleştirdiklerini anlatmışlardır; Dün gazetemizin verdiği Atlılar köyündeki katliam haberi bütün dünyada büyük tepkiler yaratmıştır. Dün yine gazetemiz ekibinin de katıldığı yerli ve yabancı basın mensuplarından bir kabile katliamın yapıldığı Mağusa ilçesine bağlı Atlılar (Aloda) köyüne gitti. B.M. sivil polisleri ve 50 kadar basın mensubununun gözleri önünde Atlılar köyünün dışındaki mezar açılmış, çocuk ve kadınlardan oluşan bir grubun cesetleri

<sup>233</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 20 Ağustos 1974.

iplerle bağı olarak ortaya çıkmıştır. Tüylür ürpertici bu manzarayı seyreden Boğaziçi (Lapatoz) köyünden gelen dört Rum'da olay karşısında infiallerini belirterek Bunu yapanlar katillerdir. Vahşilerdir. Mutlaka cezalandırılmalıdır.

Bu arada yakın olan Boğaziçi'nden gelen Türk köylüler de bildiklerini şöyle anlattılar;

20 Temmuz çıkartmasından 4-5 gün sonra Atlılara gelip yemek getirdik. Fakat köyde karşılaştığımız kadınlar bize, Rumların erkekleri aldıklarını ve köyde de devamlı devriye yaptıklarını, söylediler. 2. barış harekâtı kadar Atlılarla başka temas kuramadık. Bu arada Grivascı Rumlar bizi öldürmek isterken, Makariosçularla aralarında kavga çıktı. Rum muhtar daha sonra elimizde bulunan 3-4 silahı aldı. Türk askerlerinin bölgemize doğru yürümesi üzerine köyümüzdeki Rumlar kaçtılar, geriye 30 Rum kaldı. Komşu köylü Rumların ifadelerine göre Atlılar köyündeki olay şöyle özetlenebilir: Komşu Rum köyü Piyi'den gelen stenli ve av tüfekli Rumlar, kadın ve çocukları köyde topladıktan sonra erkekleri alıp Milya köyüne götürdüler. Orada, bazı soydaşlarımız Mağusa'ya götürölmek bahanesiyle alındı ve bir daha onlardan haber alınamadı. Kadın ve çocuklar da daha sonra Atlılar köyü dışındaki bir çalılık arkasındaki bir çukura vurularak gömüldü...

...Bülent Ecevit, Atlılardaki katliama ilişkin bir soruyu cevaplandırırken olay vahim olarak değerlendirmiştir.

Gazetenin iç kısmında Türklere yapılan zulmü "*Rumların yeni vahşeti*" "*Yaralı Türklerin Kanı Emilip Yunanlılara Verildi*" başlığı ile verilmiştir. Yazının devamında Kıbrıs'ta Rumların giriştikleri yeni bir vahşet olayı hakkında Anadolu Ajansı muhabiri Ünal Mederes'in verdiği haberden söz edilmiştir. Bu habere göre:

Ankara-18 Ağustos-Ünal Mederes: Kıbrıs'ta Rumların yeni bir vahşeti daha ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Cumhur Başkanı Yardımcısı ve Türk Yönetimi Yürütme Kurulu Başkanı Rauf Denктаş'ın dün Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi'ndeki Kıbrıslı yaralı Mücahit ve Gazileri ziyareti sırasında durum ortaya çıkmış ve Kıbrıs'ta yaralanan bir Türk Mücahidini yakalayan Rumların, kendisini hastaneye götürerek kanını alıp yaralı Rum askerlere verdikleri öğrenilmiştir.

Akademi komutanı Tabip Tuğgeneral Prof. Necmettin Gürhan'ın da doğruladığı olayı, birinci dâhiliye kliniği baş asistanı Doktor Mehmet Öztaşkın şöyle anlatmıştır: 'Lefke'de ağır yaralı Rumlara verilmek üzere yaralı ve baygın bir şekilde ele geçirdikleri Türk askerleri ile Kıbrıslı Mücahitleri, güya tedavi etmek üzere hastaneye

getiren Rumlar, burada bunların kanlarını almışlardır. Neyse ki Kızılhaç yetkilileri gelerek kendilerini kurtarmışlardır. Böylesine vahşiyane bir olayı yaratanlar bizim meslektaşımız olamaz ve Dünya Tabipler Birliği bu konuda uyarılmalıdır.’

Bu açıklamayı gözleri yaşlı bir şekilde dinleyen Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Türk Yönetimi Yürütme Kurulu Başkanı Rauf Denktaş’ta, ‘Rumların bu ve benzeri olayları daha önce de yaptıklarını söylemiş ve 1963 olaylarında da bu tür davranışlar maalesef görülmüştür.’ demiştir. ”<sup>234</sup>

21 Ağustos 1974 tarihli Zaman Gazetesi'nde 8 sütun üzerine manşet olarak “*Atlılar Katliamı Büyük Yankılar Uyandırdı*” ve “*Bu Bir Vahşet Ve Barbarlık Örneğidir*” başlıkları ile yayımlanan bir haber aynen şöyledir:

“Magosa yakınlarındaki Atlılar köyünde yaşayan 60 Türk'ten 57'sinin Rumlar tarafından katledilerek, buldozerlerle açılan toprak çukuruna gömülmesi ve üzerlerinin toprakla örtülerek gizlenmeye çalışılması bir “Vahşet ve barbarlık örneği” olarak nitelendirilmiştir. Önceki gün Türk askerleri tarafından meydana çıkarılan katliam olayından geriye kalanlar, dün yerli ve yabancı basın mensuplarına gösterilmiş. Katledilen Türklerin gömüldüğü çukur açıldığı zaman ilk göze çarpan iki yaşındaki küçük kızına sarılmış bir kadının görüntüsü olmuştur. Tahmin edildiğine göre, olay günü Rum askerleri tarafından köy dışına çıkarılan Türkler, buldozerler tarafından kazılan büyük bir çukura yatmaya zorlanmış. Daha sonra otomatik silahlarla katledildikten sonra üzerleri toprakla örtülmüştür.

Katledilen soydaşlarımızın çukurdan çıkarılışı sırasında 50'ye yakın basın mensubu ve Birleşmiş Milletler gözlemcileri olayla ilgili düşüncelerini belirtirken, ‘*Bu bir hak değil cinayettir, başka türlü söylenemez!*’ demiştir.

Cesetlerin çıkarılışı sırasında, bölgede bulunan Rum köylüleri de olay yerine gelmişlerdir. Rum köylüleri olayla ilgili olarak görüşleri sorulduğu zaman “*Çok üzgünüz. Komşu kölüydük ve birbirimizi iyi tanıyorduk. Rum Milli Muhafız Ordusu böyle bir katliama girişmemeliydi. Dünyaya rezil olduk. Türk askerlerinin ve Türk köylüsünün yüzüne bakamıyoruz.*”<sup>235</sup>

5 Eylül 1974 tarihli Zaman Gazetesi'nde, “*Elleri Kanlı ‘Masumlar’ Tanklı, Toplu ‘Silahsızlar’*” başlığı ile yayımlanan bir haber aynen şöyledir:

<sup>234</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 21 Ağustos 1974.

<sup>235</sup> Zaman Gazetesi, 21 Ağustos 1974.

“Rum idaresinin Washington’daki Büyükelçisi Enosisçi Nikos Demetriyu yaşlı gözlerle tertip ettiği bir toplantıda “*bir süper kuvvet masum ve silahsız Kıbrıs’a tecavüz etti*” demiş. Dünya basını da bu yalanı yutmuş, yayıyor.

“Masum insanlar ha? 1955-58 yıllarında “Türk kanı içmek” andı yapanların, kahpe kurşunlarına kurban giden 100 kardeşimiz ve yakılan 33 köyümüz vardı. Enosis istemiyoruz diye bizi kurşunlamışlardı. Enosis istemeyen 400 Rum’u da öldüren bu katiller. Kendilerini takdis eden Baş Papaz Makarios’un, sevk ve idaresinde 1963 olaylarını hazırlayacaklardı. Akritas Planı insanım diyen herkesi utandıran bir cinayet planıdır. Bu plan gereğince hazırlandılar, silahlandılar. Yunanistan, Küçük Aysa hezimetinin öcünü almak için Kıbrıs Rumlarını kullanacaktı. Gözü dönmüş Yunanlı Subaylar Rum gençlerini “Enosis için öl ve öldür. Türk, senin milli ve dini düşmanıdır, ona acıma” diyerek yetiştiriyor. Koca sakallı papazlar bu gençlere Türk’ü öldürmenin sevap olduğunu telkin ediyor, ahlaksız vicdansız bir basın Türk’ün hakkı verilmesin diye elinden geleni yapıyor, bu büyük cinayet şebekesinin aleti oluyorlar.

İşte bu masum insanlar iyice hazırlandıktan sonra, 21 Aralık, 1963’ü yarattılar. Utanmadılar. Hz. İsa’nın adına kutladıkları Paskalyayı Türk’ün kanı ile sulayarak çifte bayram yapacaklarını ilan ettiler. Utanmadılar, “Türkler isyan etti” dediler ve banyoya saklanmış bebekleri, anaları kestiler. Suçu Türk olmaktan başka bir şey olmayan masum insanları kurşuna dizdiler; Ayvasıl da topyekûn aileleri kurşuna dizip gömdüler ... 103 köyü yaktılar.

Utanmadılar, 11 yıl Türk’ün hakkını yiyerek zenginleştiler; acımıza bakmayıp eğlendiler ve silahlandılar. Hem de ne silahlar... Türk Kuvvetleri’nin eline geçen silahları yığsak neredeyse beş altı futbol sahası dolduracak.

İşte silahsız Kıbrıs! Bu 40 bin Rum’un baştan tırnağa silahlandığı “Masum Silahsızlar”. Ve işte “Masum ve silahsız insanların yaşadıkları vahşet: Atlılar-Sandallar-Muratağa-Taşkent ve Alaminyo ... Ve işte her şeyden habersiz bir dünya.”<sup>236</sup>

20 Ağustos 1974 Halkın Sesi Gazetesi bir başka bölgedeki Rum vahşetinin haberini şu başlık altında vermiştir: “*Aydın’da 7 Türk Kurşuna Dizildi*”

“Rumların kurşuna dizme ve diğer vahşet haberleri gün geçtikçe artmaktadır. Öğrendiğimize göre, 15 Ağustos 1974 günü Aydıncöy’e saldıran ve Salamiyo, Arminu, Kalokedherka ve Omodos köylerinden gelen binden fazla Rum, Türk halkını okulda

<sup>236</sup> Zaman Gazetesi, 5 Eylül 1974.

toplayarak evleri yağmalamışlar ve 7 kişiyi kurşuna dizmişlerdir. Kurşuna dizilen soydaşlarımız şunlardır: Savaş Halil (21), Elmas Salih (32), Hüseyin Bilal (42), Zeki Salih (38), Osman Ahmet (23), Halil Salih (30), Kudreliye Halil (70). Bunlardan Halil Salih ile Kudreliye Halil ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılmışlardır. Halil Salih gözlerini kaybetmiştir. Diğer soydaşlarımızda sayılamayacak kadar kurşun yarası tespit edilmiştir. 15 Ağustos 1974 günü Angolemnden Kemal Muharrem, Sinan Ahmet, Ekrem Ali RMM(Rum Milli Muhafız) erleri tarafından alınıp götürülmüşlerdir. Bu soydaşlarımızın akıbetleri henüz belli değildir. 22 Temmuz'da yine Angolemnden Ali Emir, Nadire Ali, Nevin Ali, Şadiye İsmail, Ahmet Sinan, Vasfi Adem, RMM erleri tarafından kurşuna dizilerek öldürülmüşlerdir.”<sup>237</sup>

#### **5.4. Taşkent (Dolhi) Katliamı (15 Ağustos 1974)**

Larnaka kazasına bağlı Taşkent (eski ismiyle Dohni) köyü Türkleri de Barış Harekatı'nı bahane eden barbar Rum ve Yunanlar tarafından topluca katliama uğramışlardır. Kıbrıslı Türkler (82 kişi) buldozerlerin açtığı derin çukurlara kurşunlanarak gömülmüşlerdir.

James Rayner, “*Ezilmiş Çiçekler*” adlı eserinde bu katliamla ilgili şunları yazmıştır: “Adadaki Türklerin çoğunun hikâyesi gerçek bir yaşam kavgası, Maratha köyünün hocası ölümün eşiğinden kıl payı dönebilmiş, adanın güneydoğu bölgesindeki Taşkent'te ise (Dohni) Suat Hüseyin adındaki Türk de benzeri bir dram ve katliamı yaşamıştır.

19 yaşındaki Suat, babası, erkek kardeşi ve köyünden daha 40 kadar insanın üzerine canavarca sıkılan kurşunlardan bir şans eseri olarak yaralanmış ama ölmemişti. Dohni'de yapılan bu toplu katliamda Suat, babasını ve erkek kardeşini kaybetmişti. Kendisi yaralı olmasına rağmen Rumlardan kaçabilmişti. Bu köydeki kadınlar ise kocalarının öldürülmelerine hala kendilerini alıştıramamışlardı. Gerçeği kabul etmek istemiyorlardı. Ve sanırım artık bu kadınların yeniden başka erkeklerle yuva kurmaları imkânsızdı. Kocalarını bu katliamda kaybetmiş olan kadınların Denктаş'a müracaat ederek kocalarının serbest bırakılmasını istediklerini duymuştum! Bu kadınlar hala erkelerinin Güney Kıbrıs'ta bir hapisanede tutuklu bulunduğu inaniyorlardı. Denктаş açık bir şekilde bu dullara “Kocalarınız öldü!.. Esir değiller!.. Size dönmeleri imkânsız

<sup>237</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 20 Ağustos 1974.

artık.” demiş. Bunun üzerine, kendisini görmeye giden birçok kadının orada düşüp bayıldıklarını söylediler. Yine de ayıldıktan zaman kadınlar, bu sözlere inanmamışlar, Denктаş’ı kocalarının eve dönmesi hususunda bir şeyler yapması için zorlamışlar. Köyün erkeklerinin topluca imhasından kaçabilen tek kişi olarak Suat, kadınlara dili döndüğünce kocalarının hepsinin öldürüldüğünü söylemiş ama kadınlar yine de inanmamışlar, inanmak istememişlerdi. Suat, Rumlara karşı nefret dolu, titreyen bir sesle ‘Rumlar korkunç insanlar’ diyor. Bakın vücudumdaki dört kurşun yarası, Rumların bu insanlık dışı davranışlarının eseridir.”<sup>238</sup>

23 Ağustos 1974 Halkın Sesi Gazetesi'nde ‘*Dohni'de Katliam*’ başlığı altında ‘45-50 Türk öldürülerek çukura gömüldüler’ alt başlığını altında ise mucize kabilinden katliamdan kurtulan Fuat Hüseyin’in anlattıklarına yer verilmiştir. Habere göre:

“Barbar Rum ve Yunan sürülerinin Magosa ilçesinin Atlılar (Aloda) köyünde yaptıkları katliamın yankıları devam ederken, Larnaka ilçesini Dohni köyü halkından da 45-50 kişinin katledildiği ortaya çıkarılmıştır. Zerre kadar acıma hissi bulunmayan, masumlara silah çekmeyi bir hüner sayan hayvanlaşmış barbarların bu yeni canavarlığı, büyük bir şans eseri olarak katliamdan kurtulan bir soydaşımız tarafından meydana çıkarılmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Barış Harekatı'nın başladığı 20 Temmuz'da Dohni halkının silahlı Rum Milli Muhafızlarca sarıldığını söyleyen Fuat Hüseyin (19) daha sonra Türklerin elindeki silahların toplatıldığını belirtmiş, olayın gelişmesini şöyle anlatmıştır:

‘14 Ağustos günü 20 kadar otomatik silahlı Rum askeri köye gelerek 50 yaşına kadar olan 83 kişiyi topladılar. Zaten günde birkaç kez köyde devriye yapmaktaydılar. Ertesi gün yani 15 Ağustos tarihinde bu 83 kişiden çoğunluğunu gençlerin teşkil ettiği 45-50 kadarını alarak Limasol’a götürdüler.

Limasol’u geçerek Ayafila-Palothia yol kavşağına kadar geldik. Hepimizi de otobüsten aşağıya indirerek daha önceden hazırlanmış olduğu anlaşılan bir çukurun yanına dizdiler. Burası ıssız bir yerdi. Akıbetin ne olacağını anlamıştık. Dakikaları ve saniyeleri saymaya başladık. Bu sırada Rum askerlerinin komutanı yanındakilerle konuşuyordu. Az sonra içlerinden biri yaklaşarak bizlere birer sigara ikram etti. Birkaç nefes çekmiştik ki, silah sesleriyle birlikte kendimizi yerde bulduk. Karnımdan ve

<sup>238</sup> Vehbi Zeki Serter, age., s.316.



ayaklarımdan yaralanmışım. Yere yıkıldıktan sonra hiç nefes almadan duruyor, ne olacağını merak ediyordum.

Yunanlı olduğu konuşmasından anlaşılan komutan, yanındakilere ‘Bu iş tamam, şimdi gidip buldozeri getirelim ve bunları çukura doldurduktan sonra kapatalım’ diyordu. Oradan biraz uzaklaşır uzaklaşmaz kendimi toparladım ve ağaçlık arasına gizlenmek için bütün gücümü harcadım. Arkadaşlarımdan canlı kalan yoktu. Nihayet oradan uzaklaşarak sık ağaçlar altında bir süre dinlenmeye başladım. Buldozer gelmiş, çalışmaya başlamıştı bile.

Gözyaşlarımı zapt edemez olmuşum. Böyle bir alçaklığı nasıl yapabiliyorlardı? Ama bunların insanlıkla artık ilişkisi yoktu. İntikamlarını masumlardan nasıl aldıklarını artık göremez olmuş, gözlerimi kapatmışım. Bir yandan da hıçkırıklarımın etraf da duyulmaması için kendimi zor zapt ediyordum.

Buldozer işini bitirip de oradan ayrıldıktan sonra, dağ yolunu tuttum. Altı gün dağlarda gizlendim ve Mutluyaka köyüne girmeye muvaffak oldum. Yaralarım ağırlaştığından B. Milletlerin bir ambulansı ile beni Piskopu üssüne götürdüler.’ Öte yandan Türk yetkilerin bildirdiğine göre; Larnaka ilçesinin Celya ve Pendakoma köylerinden de herhangi bir haber alınamamıştır. Diğer yandan Atlılar köyündeki katliam çeşitli ülkelerde üzüntü ve tepki yaratmıştır.

İsveç televizyonu, önceki geceki yayınında Rumların Türk köyünde öldürüp gömdükleri Türk köyleri ile ilgili bir film göstermiştir. Masum Türk köylülerinin nasıl öldürüldükleri filmde anlatılmış ve katliamdan tesadüf kurtulanlar dinletilmiştir. Filmde cesetlerin toprak altında çıkarılışına da yer verilmiştir.

Filmin gösterilmesinden sonra birçok kişi İsveç’teki Türk temsilcilerine telefon ederek olaydan duydukları üzüntüleri bildirmiş ve ek bilgi istemişlerdir.

Federal Alman Televizyonu ikinci programı ve Hollanda Televizyonu da bu olayla ilgili filmler göstermişlerdir.”<sup>239</sup>

5 Eylül 1974 tarihli Halkın Sesi Gazetesinde ‘*Taşkent Katliamı Doğrulandı*’ başlığı attığı haberinde şunları yazmıştır:

“Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Otonom Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denктаş Taşkent (Dohni) ve Terazi köylerinde Rumlar tarafından esir alındıktan sonra katledilen Kıbrıslı Türklere ait olduğu sanılan Palotya mezarının yerinin tespit edildiğini

<sup>239</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 23 Ağustos 1974.

bildirmiştir. Denктаş sayıları 90 kadar olduğu sanılan Türklerin durumlarının kesinlikle tespiti çalışmalarına devam edildiğini söylemiştir. Otonom Türk Yönetimi Başkanı olayla ilgili olarak şöyle demiştir; Toplu mezar olduğu sanılan yerlerde B.M. Barış Gücü nöbet bekliyor. Ancak Rumlar Barış Gücü'nün bu yeri açmasını hala engelliyor. Fakat olay bölgesinden Lefkoşa'ya gelen görgü tanıkları durumu bütün çıplaklığı ile anlatıyorlar. Bu bölgedeki kadın ve çocukların artık Lefkoşa'ya alınmaları bir insanlık işidir.<sup>240</sup>

Bu arada Cumhurbaşkanı Yardımcısı Barış Gücü yetkililerine bir mektup göndererek gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir. Barış Gücü görevlileri ise mezar olduğu bildirilen yerden kokular geldiğini doğrulamıştır.

“Ağrotur İngiliz üst bölgesinde bulunan Happy Valley göçmen kampından alınan bilgilerin de olayı doğruladığı bildirilmektedir.

Öte yandan Rumlar tarafından 14 Ağustos 1974 tarihinde Mağusa'ya bağlı Muratağa ve Sandallar köyünden alınarak şehit edilen soydaşlarımızın 91 kişi olduğu açıklanmıştır.

Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Şubesinden yapılan açıklamaya göre, Muratağa ve Sandallar köyünün ortasından 3 gün önce tespit edilen toplu mezarın açılma işlemi tamamlanmıştır. Barış Gücü ve Kızılhaç temsilcilerinin önünde yapılan kazı işlemi sonucunda 91 soydaşımızın katledildikleri anlaşılmıştır.

Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Şubesinden yapılan açıklamaya göre, sayıları 91 olarak tespit edilen şehitlerin tanınmayacak durumda bulduklarından kimliklerinin kesin olarak anlaşılmadığını, ancak bazı şehitlerin yakınları tarafından tanındığı kaydedilmiştir.

Baf'ın Ovalık (Dimi) köyünde de Rumlar tarafından kurşuna dizilen soydaşlarımızın B.M. Barış Gücü tarafından Yeşilova ve Ovalık köyleri yakınlarında gömüldükleri haber veriliyor.

Türk makamları, B.M. Barış Gücü siyasi danışmanından Baf'ın Ovalık köyünde meydana gelen katliamla ilgili tamamlayıcı bilgi istenmiştir. Ancak, Türk makamlarına henüz bu konuda bir açıklama yapılmamıştır.<sup>241</sup>

<sup>240</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 5 Eylül 1974.

<sup>241</sup> Halkın Sesi Gazetesi, 05 Eylül 1974.

### 5.5. 1974 Yılı Katliamlarının Dış Basına Yansıması

Kıbrıs'tan arka arkaya gelen katliam haberleri dış başında da büyük yankı uyandırmıştır. Bunların bazıları aşağıda yer almaktadır:

21 Ağustos 1974 tarihli Milliyet Gazetesi haberinde Anavatan Turizm ve Tanıtma Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Orhan Birgit de 20 Ağustos günü yaptığı basın toplantısında Magosa'nın Atlılar köyünde ortaya çıkarılan katliamın filmini yerli ve yabancı gazetecilere göstermiştir.

Magosa'nın Atlılar köyünde 57 soydaşımızın Kıbrıslı Rumlar tarafından toplu halde 9 mm'lik stenlerle kurşunlandığını ve sonra buldozerlerle açılan çukurlara cesetlerin doldurulduğunu belirten Orhan Birgit, olay yerinde gazeteci Mehmet Biker tarafından çekilen filmi göstermiş, daha sonra şunları söylemiştir:

“Bu korkunç Jenosidin failleri, masum kurbanlarını buldozerlerle açtıkları çukura gömmüşlerdir. Olay İkinci Dünya Savaşı'nda bazı Naziler tarafından işlenen cinayetleri dahi gölgede bırakacak bir vahşet ve barbarlık örneğidir. Naziler hiç değilse, küçük çocuklara kıymıyorlardı.

Şu anda Ada'nın daha başka yerlerinde hangi cinayetlerin hangi çukurlarda saklandığı dahi bilinmiyor. Hele, hala Rumların yönetiminde bulunan ve Cenevre birinci sözleşmesine rağmen Barış Gücü'nün kontrolüne teslim edilmeyen Türk topraklarında ne olup bittiğini bilemiyoruz.”<sup>242</sup>

Bu korkunç olayın, Türk Barış Kuvvetleri'ne bağlı Yüzbaşı Dr. Ayten Çekiç tarafından gün ışığına çıkarıldığını ve Yüzbaşı Doktor'un, bu sıralarda, bölgede bulunan Rum hastaları tedavi maksadı ile bulunduğunu söyleyen Birgit, sözlerine şöyle devam etmiştir:

“Bay Klerides belki bu olay karşısında da, yüzüne sapsarı bir maske takacak ve “menfur bir cinayet” diyecektir. Menfur bir cinayetin işlendiği gözler önündedir. Fakat merak ediyoruz, katil kimdir? Katiller kimlerdir? Hele onların, bütün dünyaya yayılmış destekleyicileri, koruyucuları kimlerdir?

Daha sonra olayı filme alan gazeteci Mehmet Biker, konuşmuş ve Rumların katlettiği 57 soydaşımızın 20 metre uzunluğunda 10 metre genişliğinde bir çukura gömüldüklerini belirtmiş, kendi imkânlarımızla bu çukurları açmaya çalışırken en yukarıda iki üç yaşındaki bir çocuğun onun hemen yanında da çocuğuna sarılmış bir

<sup>242</sup> Milliyet Gazetesi, 21 Ağustos 1974.

anne ile babanın cesetlerini gördük. Çukurları açtığımızda çocuğun sol yanından hala kanlar akmaktaydı, ortalık mermi kovanları ile doluydu” demiştir.<sup>243</sup> Anavatan Başbakanı Bülent Ecevit de, 20 Temmuz günü Yugoslav Dışişleri Bakanı Miliç’i kabul ettikten sonra bir beyanat vermiş ve Kıbrıs’ta girişilen katliam hareketlerine de değinerek özetle şunları söylemiştir:

“...Biz başından beri söylüyoruz. Şiddet hareketleri hiçbir şeye çözüm olmaz. Kıbrıs’ta Türklerin ne halde bulunduğunu öyle sanıyorum ki, dünya şimdi daha iyi anlıyor. Türkiye, başından beri söylediğim gibi Kıbrıs’ta ilgili girişimini, milli nedenlerden önce insani nedenlerle yapmıştır. Uzun yıllardan beri orada esir durumunda yaşamaya zorlanan, fakat onurlu bir halk olarak bunu içlerine sindiremeyen Türklere karşı akıl almayacak, insanlığa sığmayacak zulümler yapmıştır. Ve Türkiye de artık buna tahammülü olmadığını göstermiştir. Ümit ediyorum ki bundan sonra Kıbrıs’ta Rumların şiddet hareketleri sona ersin. Eğer Rumları idare etmeye yetecek kadar, o gücü gösterecek kadar olsun bir Rum Yönetimi varsa, evvela kendi topluluğu içinde düzeni asayişini sağlasın, ondan sonra Türklerin kendi kendilerini idare etmeleri yetkisi konusunda söz söylemeye kalkışsın. Herhalde Türk Milleti Ada’daki zulme, haksızlığa, katliama daha fazla tahammül etmeyecektir.”

‘Bu Kabil olayların önlenmesi konusunda acil bir tedbir düşünülüyor mu?’ sorusuna, Ecevit şöyle cevap vermiştir:

“İşte onu söyledim. Bu, eğer Rumlar bunun çaresini bulmuşlarsa ve Birleşmiş Milletler kuvvetleri katliamlar karşısında, geçen gün Amerikan Büyükelçisi öldürülürken yaptığı gibi (bu iş bizi ilgilendirmez) diye kaçarsa, Türkiye kendisi elbette en etkin tedbirleri almaya, insanlık borcu olarak kendini mecbur hissedecektir.

Rumların zalimce katliamını Türk birliklerine ileten Kıbrıslı Türk ise şunları anlatmıştır:

“Atlılar köyü, yirmi haneli bir köydür. Ben köyümden Boğaziçi köyüne kaçtım. Türk kuvvetlerinin köyde emniyet tedbirleri aldığını öğrendikten sonra, köyüme dönmek üzere yola çıktım. Atlılar köyüne geldiğimde köyde tek bir kişiyi bulabildim. Ona sordum ne olduğunu bilmediğini söyledi. Rumların köyün Türk halkını meçhul bir yere götürdüklerini anlattı. Kendisinin kurtuluşunun bir mucize olduğunu açıkladı. Rumlardan kaçarak kurtulmuş. O davaları otlatıyordu. Ben de gezeyim dolaşayım

<sup>243</sup> Milliyet Gazetesi, 21 Ağustos 1974.

dedim. Gezerken kazılmış çukuru gördüm. Çukura indim, baktım çevresinde binlerce boş mermi kovanı... O zaman iyice kanaat getirdim ki köylüleri Rumlar katletmişler, buraya gömmüşler... Hemen Boğaziçi köyüne koştum. Oradaki Türk birliklerine durumu anlattım. Birlik benim bu ihbarım üzerine derhal buraya geldi ve dün çukuru açtı. Olayı bütün dünya basınının izlemesi de iyi oldu. Bütün dünya Rum mezaliminin gerçek yüzünü gördü böylece.”<sup>244</sup>

Aynı tarihli Milliyet Gazetesi’nde yer alan diğer bir haber de olayın İngiliz basınında yer alan haberi yayın yapmıştır. Habere göre, Atlılar köyüne giden gazeteciler de, Kıbrıslı Türklerin kitle halinde gömüldüklerini belirtmişlerdir. “*The Times*” gazetesi olayı kınarken bunu EOKA’cılarının yaptığını söylemiş, Guardian gazetesi de Atlılar köyündeki faciayı Thompson, olayı “*Bir Türk köyünde dehşet mezarlığı*” diye vermekte ve Türklerin kitle halinde gömüldükleri mezar kazılırken yabancı muhabirlerin dehşet duyduklarını açıkladıktan sonra, Türk subayları ve Kıbrıslı Türklerle yaptığı konuşmaları anlatmaktadır.<sup>245</sup>

23 Ağustos 1974 tarihli Milliyet Gazetesi olayla ilgili dış basındaki yanıkları ile ilgili haber yapmıştır. İsveç’in iki büyük akşam gazetesi Expressen ve Aftonbladet de katliam haberine tam sayfa ayırmışlardır. Mezarların açılmasını gösteren fotoğraflara da yer veren gazetelerden Expressen habere: “*Kıbrıs’taki Katliamda Bir Köyde Sadece Üç Kişi Canlı Kaldı*” başlığını kullanmıştır. İktidardaki Sosyal Demokratların organı Aftonbladet ise haberi “*Kıbrıs’taki Mai Lai, elli köylü katledildi*” başlığı ile vermiştir.”<sup>246</sup>

Tercüman Gazetesi’nin 25 Ağustos 1974 tarihinde yayımladığı gazetenin yazarı Ahmet Kabaklı şöyle diyordu:

“Onun sahası, cephe değil, cephe gerisidir. Onun zoru, yiğitliği, çoluk çocuğa, genç kızlara, ihtiyarlaradır. Nitekim Kıbrıs’ta 15 yıldan beri hazırladığı istihkâmlarda, Girne’de, Beşparmaklar ’da, Mehmetçik’e yenilmiş... Yenildiği zaman, el ayak üzengi öpmekten hiç geri durmamıştır. Fakat Mehmetçik’ten alamadığı öcünü, Limasol’un, Magosa’nın, Baf’in masum kadınlarından çocuklarından almıştır; almaktadır.

Başka bir şey beklemek yani mümkün mü idi? İstiklal Savaşımızda da bu Yunanlı, ordularımız bütün cephelerde en büyük müdafaaları yaptıktan en şedit

<sup>244</sup> Milliyet Gazetesi, 21 Ağustos 1974.

<sup>245</sup> Milliyet Gazetesi, 21 Ağustos 1974.

<sup>246</sup> Milliyet Gazetesi, 23 Ağustos 1974.

savaşları verdikleri sonra... Tamamıyla askersiz ve savunmasız bulunduğu İzmir'e, İngilizler'in kucağında olarak çıkmış, sahipsiz şehirde kanlar dökmüş, sivilleri kurşunlamış... Sakarya boyuna kadar yine öyle alçakça, en ufak bir direniş görmeden ilerlemişti. Sonunda karşısına askerimiz dikilip merdane Türk Cengi başlayınca, yaptıkları bütün iş silah ve ağırlıklarını bırakıp kaçıktan ibaret olmuştur. Kaçıp giderken yine böyle tam Yunancasına ırlara geçmişler, ihtiyarları yanan kireç kuyularına atmışlar, Türk köylerini yakmışlar ve Allah'ın izni ile Akdeniz'de boğulmuşlardır.

O zaman, büyük Haçlı devletleri yanlarında idi. Şimdi de maalesef basınları ve diplomatları ile Avrupa hala yanlarındadır. Bizim ilerici ve kozmopolitlerin iyi niyetlerine ibret olsun... Ta 12'nci 13'üncü asırdan beri Avrupa'nın taşıdığı 'Ehl-i Salip' kafası değişmemiştir."<sup>247</sup>

2 Eylül 1974 tarihli Milliyet Gazetesi'nde olaya şu şekilde yer verilmiştir;

"14 Ağustos 1974 tarihinde EOKA-B tarafından Kıbrıs'ın Muratağa, Sandallar ve Atlılar köylerinde Kıbrıs Türklerine karşı gerçekleştirilen katliamda en genci 16 günlük, en yaşlısı ise 95 yaşında olmak üzere 126 Türk öldürülmüştür."<sup>248</sup> "Katliamın Türk birlikleri tarafından keşfi ve cesetlerin bulunması 1/2 Eylül 1974 tarihinde gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından 'insanlığa karşı bir suç' olarak nitelenen katliamda otomatik tüfekler ve kesici aletler kullanılmıştır" denilmiştir.<sup>249</sup>

<sup>247</sup> Tercüman Gazetesi, 25 Ağustos 1974.

<sup>248</sup> www.trncinfo.org (Erişim tarihi: 02 Mayıs 2013)

<sup>249</sup> Milliyet Gazetesi, 2 Eylül 1974.

## ALTINCI BÖLÜM

### ŞEHİT LİSTESİ

Şehitler listesi, Şehidin adı (yaşı)/ şehit düştüğü yer / şehit olduğu tarih şeklinde verilmiştir. Bu bölümdeki bilgiler Şehit Aileleri ve Malül Gaziler Derneği tarafından yayımlanan Şehitler Ölmez Albümü'nden düzenlenmiştir.

#### 6.1. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi 1963 Şehitler Listesi

Şehidin Adı (Yaşı)	Şehit Düştüğü Yer	Şehit Olduğu Tarih
Ali Osman (53)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	31.12.1963
Ahmet Kara Ali (50)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	25.12.1963
Osman Hüdaverdi (33)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	25.12.1963
Seyit Hüseyin(37)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	27.12.1963
Ali Mehmet (24)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	27.12.1963
Turgut Hasan (23)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	27.12.1963
Hasan Hüsnü (40)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	26.12.1963
Osman Cevdet (45)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	26.12.1963
Şükrü Şevki (44)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	26.12.1963
Hasan Hüseyin Çinko (23)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	27.12.1963
Hüseyin Mehmet Emin (22)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	29.12.1963
İsmail Mustafa (28)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	29.12.1963
Turgut Fahri (24)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	29.12.1963
Kemal Ahmet Koççino (45)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	26.12.1963
İrfan Mehmet (24)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	26.12.1963
Ömer Hasan Debrelı (46)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	26.12.1963
İbrahim Ahmet (60)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	29.12.1963

Osman Derviş (50)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	26.12.1963
Şükrü Tevfik (39)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	30.12.1963
Sezai Nidai (23)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	31.12.1963
Cemal Hüseyin Arifoğlu (26)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	31.12.1963
Erdem Mehmet (24)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	26.12.1963
Münür Yusuf (29)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	27.12.1963
Hüseyin Mustafa Vreççalı (39)	Küçükkaymaklı / Lefkoşa	27.12.1963
Ayşe Hasan Buba (49)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Ayşe İbrahim (11)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Bayram Hasan (70)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Hüseyin Cemal (18)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
İsmail Mustafa (70)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Mehmet Ali Ömer (54)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Mehmet Hasan Buba (85)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Mustafa İsmail (37)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Ömer Hasan (19)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Ömer Mehmet Ali (65)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Hasan Mehmet Kabadayı (17)	Ayvasıl/Ay Vasilios	24.12.1963
Niyazi Cemal (39)	Aredhiou köyü	27.12.1963
Salih Mehmet (55)	Aredhiou köyü	29.12.1963
Nail Hüseyin (19)	Aredhiou köyü	29.12.1963
Ali Fuat Mustafa (49)	Büyükkonuk / Lefkoşa	31.12.1963
Halil Mustafa Kemiksiz (44)	Büyükkonuk / Lefkoşa	31.12.1963
İbrahim Durmuş Musa (60)	Büyükkonuk / Lefkoşa	31.12.1963
Mustafa Mulla Hüseyin (27)	Mutluyaka-Larnaka yolu	27.12.1963



Derviş Mehmet (39)	Lefkoşa-Kotchatı yolu	24.12.1963
Erdoğan Ahmet (29)	Eylenja Junstion	31.12.1963
Hasan Yılmaz (25)	Eylenja Junstion	31.12.1963
Hasan Ahmet Skordo(41)	Eylenja Junstion	31.12.1963
Hasan Mehmet (35)	Eylenja Junstion	31.12.1963
Hüseyin Osman (31)	Erenköy-trimithi	28.12.1963
Hüseyin İbrahim (21)	Kotchiati-Nisou yolu	25.12.1963
Cemal Mustafa (21)	Kotchiati-Nisou yolu	25.12.1963
Hüseyin Mehmet Buba (50)	Dhali-Lefkoşa yolu	26.12.1963
Mehmet Osman Belligari (55)	Lourudjina-Dhai yolu	27.12.1963
Ramadan Ahmet (22)	Tera-Arodhes yolu	29.12.1963
Süleyman Hüseyin Aspri (44)	Larnaca	27.12.1963
Şevket Cemal (34)	Akaki köyü	23.12.1963
Şahap Şemi (40)	Larnaca Police Station	26.12.1963
Vasıf Hasan (25)	Lefkoşa	18.12.1963
İbrahim Nidai (32)	Kyrenia-Lapithos yolu	25.12.1963
Şevket Kadir (24)	Kyrenia-Lapithos yolu	25.12.1963
Özay Said (25)	Lefkoşa	24.12.1963
Hasan Nural Cevdet (24)	Erenköy-trimithia	28.12.1963
Özer Ekrem Emin (27)	Erenköy-trimithia	28.12.1963
Ahmet Osman (32)	Erenköy-trimithia	28.12.1963
Mustafa Ali (23)	Lefkoşa Havalanı	23.12.1963
Hüseyin Ali (47)	Agis Farm-Mia Milia	21.12.1963
Mehmet Raif (48)	Lefkoşa	22.12.1963
Ramadan İsmail (21)	Ay.Demetrianos Farm	21.12.1963

Ali Mustafa (50)	Lefkoşa Havaalanı Bölg.	23.12.1963
Vasit Mustafa (29)	Lefkoşa	22.12.1963
Mustafa Arif (41)	Lefkoşa Genel Hast.	22.12.1963
Behçet Mehmet (20)	Tokni bölgesi	29.12.1963
Mustafa Mehmet (28)	Tokni bölgesi	29.12.1963
Fikret Hüseyin	Tokni bölgesi	29.12.1963
Salih Ahmet Düztaban (35)	Ay.Sozomenos bölgesi	30.12.1963
Yakup Ali Çavuş (45)	Lefkoşa Havaalanı	24.12.1963
Hüseyin Yalçın (23)	Ay.Marina Köyü	24.12.1963

## 6.2. 1964 Şehitleri Listesi

Şehidin Adı (Yaşı)	Şehit Düştüğü Yer	Şehit Olduğu Tarih
Hasan Rahmi (49)	Livera Köyü	Ocak 1964
Ayşe Rahmi (32)	Livera Köyü	Ocak 1964
Hasan Rahmi (15)	Livera Köyü	Ocak 1964
Zahide Rahmi (12)	Livera Köyü	Ocak 1964
Ahmet Rahmi (7)	Livera Köyü	Ocak 1964
Şerife Rahmi (5)	Livera Köyü	Ocak 1964
Mustafa Rahmi (2)	Livera Köyü	Ocak 1964
Ahmet Mulla Mehmet (66)	Morphou	03.01.1964
Cavit Sadık (45)	Lefkoşa-Limasol Yolu	02.01.1964
Fuat Hasan Gülali (23)	Yeniiskele/Trikomo Magosa	02.01.1964
Ahmet Ali Osman (41)	Yeniiskele/Trikomo Magosa	02.01.1964
İsmail Mustafa Balcı (38)	Yeniiskele/Trikomo Magosa	02.01.1964

Hasan Osman (26)	Turunçlu-Vatili yolu	26.01.1964
İsmail İsmail (25)	Lefkoşa-Louroujina yolu	31.01.1964
Mehmet Hasan Onbaşı (24)	Lefkoşa-Louroujina yolu	31.01.1964
Mehmet Aziz (39)	Lefkoşa-Bağlıköy yolu	09.01.1964
Mustafa Salih Paşa (51)	Lefkoşa-Bağlıköy yolu	09.01.1964
Mehmet Osman (36)	Lefkoşa	06.01.1964
Sami Hüseyin Arap (31)	Lefke-Ay.İrini yolu	01.01.1964
Lütfi Celul (31)	Erenköy-Lefke yolu	01.01.1964
Saydam Hüsnü (24)	Erenköy-Lefke yolu	01.01.1964
Fehim Hüseyin (20)	Piroi bölgesi (Baf)	07.01.1964
Kamil Hüseyin Kuşuri (62)	Piroi bölgesi (Baf)	07.01.1964
Mehmet Yusuf (46)	Khoulou köyü	04.02.1964
Erol Mehmet Ali (20)	Latshia köyü	22.02.1964
Hüseyin Mustafa (58)	Latshia köyü	22.02.1964
Ertan Ali (18)	Lefkoşa-Magosa Yolu	06.02.1964
Rıfat Salih (41)	Lefkoşa-Magosa Yolu	06.02.1964
Hilmi Hamit (34)	Hamitköy Lefkoşa yolu	03.02.1964
Mustafa Karamehmet (37)	Lefke Lefkoşa Yolu	22.02.1964
Mustafa Hüseyin Abuzet (30)	Larna-Kyvisil yolu	25.02.1964
Osman Osman (24)	Margi-Ay.Sozonenos yolu	07.02.1964
Ziya Ali (20)	Episkopi-Limasol yolu	13.02.1964
Turgut Sıtkı (25)	Polis (Baf)	14.02.1964
Cengiz Ratip (33)	Polis (Baf)	14.02.1964
Kemal Mustafa (27)	Ktima	14.02.1964
Hüseyin Niyazi (26)	Ktima	14.02.1964

Tahir Kani (40)	Ktima	14.02.1964
İbrahim Kazım (18)	Ktima	14.02.1964
İbrahim Ali Bippiro (54)	Ay Theodoros bölgesi	17.02.1964
Şevket Salih Sakallı (45)	Kyvisili bölgesi	05.02.1964
Halil Abdullah (70)	Khoulou	04.02.1964
İsmail Emin (80)	Khoulou	04.02.1964
Yusuf Emir Hasan (74)	Kyvisili bölgesi	05.02.1964
Adnan Ali Rıza (40)	Limasol	10.03.1964
Abdullah Haşim (27)	Lefkoşa-Larnaka yolu	07.03.1964
Fahri Ahmet (35)	Lefkoşa-Larnaka yolu	07.03.1964
Arif Hasan (21)	Dhekelia-Larnaka yolu	19.03.1964
Hasan Derviş (23)	Dhekelia-Larnaka yolu	19.03.1964
Nuh Ahmet (28)	Kyrenia-Kazaphani yolu	09.03.1964
Bayar Hüseyin Piskobulu (29)	Lefkoşa-Limasol yolu	18.04.1964
Erol İsmail (28)	Lefkoşa-Limasol yolu	18.04.1964
Özel Reşat Kansoy (29)	Lefkoşa-Limasol yolu	18.04.1964
Ertuğrul Hasan Debrelı (30)	Lefkoşa - Magosa yolu	23.04.1964
Osman Hüseyin Mani (65)	Lefkoşa - Magosa yolu	23.04.1964
Emir Ali Hüseyin (62)	Limasol-Lefkoşa yolu	24.04.1964
Havva Emir Ali (54)	Limasol-Lefkoşa yolu	24.04.1964
Fuat Mustafa (25)	Küçükaymaklı	07.04.1964
Fuat Hüseyin (32)	Lefkoşa-Lefke yolu	07.04.1964
Enver Hüsnu (25)	Lefkoşa-Lefke yolu	07.04.1964
Fikri Haşim (28)	Lefkoşa-Lefke yolu	07.04.1964
Fezile Ali (50)	Lefkoşa-Limasol yolu	30.04.1964

Kamil Mehmet (50)	Lefkoşa-Limasol yolu	30.04.1964
Mehmet Sinan (65)	Lefkoşa-Limasol yolu	30.04.1964
Pembe Mehmet Sinan (55)	Lefkoşa-Limasol yolu	30.04.1964
Mehmet Ahmet (45)	Lefkoşa-Limasol yolu	30.04.1964
Hüseyin Halil Kavaz (60)	Lefkoşa-Limasol yolu	30.04.1964
Hüseyin Osman Fogo (29)	Yeşilirmak - Lefkoşa yolu	11.04.1964
Hüseyin Fikret Pipili (56)	Pervolia (Larnaka)	10.04.1964
Hasan Hüseyin Dohnili (45)	Pervolia (Larnaka)	25.04.1964
Nevzat Hüseyin (26)	Pervolia (Larnaka)	25.04.1964
İbrahim Gazi (30)	Lefkoşa-Mora yolu	07.04.1964
Kerim Mustafa (26)	Lefkoşa-Magosa yolu	17.04.1964
Mustafa Osman Akay (24)	Lefkoşa-Magosa yolu	29.04.1964
Mustafa Salih Karaman (66)	Lefkoşa-Magosa yolu	29.04.1964
Mehmet İdris (60)	Varosha	19.04.1964
Memduh Sadık (27)	Lefkoşa-Limasol yolu	20.04.1964
Sadık Elmaz (45)	Lefkoşa-Limasol yolu	20.04.1964
Özkan Salim (18)	Aghirda bölgesi	24.04.1964
Ahmet Hasan Dayı(51)	Aghirda bölgesi	24.04.1964
Aytekin Zekai (28)	Aghirda bölgesi	24.04.1964
Ahmet Kocamehmet (39)	Geçitkale-Lefkonika bölgesi	06.05.1964
Hüseyin Mehmet (34)	Lefkoşa -Limasol yolu	24.05.1964
Rezvan Hasan (38)	Lefkoşa -Limasol yolu	24.05.1964
Sahali Mehmet Ali (36)	Lefkoşa -Limasol yolu	24.05.1964
İbrahim Osman (57)	Lefkoşa-Larnaka yolu	15.05.1964
Mehmet Mustafa Abuzet (24)	Lefkoşa-Larnaka yolu	15.05.1964

Turgut Mehmet (21)	Lefkoşa	10.05.1964
Halil Ziya Desteban (53)	Pervolia-Meneu	17.05.1964
Ahmet Mustafa (57)	Magosa	11.05.1964
Canbulat Ali (34)	Magosa	11.05.1964
Hamit Mustafa (23)	Magosa	11.05.1964
Hüdaverdi Yusuf Osman (46)	Magosa	11.05.1964
Hasan Ziya (29)	Magosa	11.05.1964
Kemal Mehmet Emin (39)	Magosa	11.05.1964
Ziya Yusuf (33)	Magosa	11.05.1964
Mustafa Hasan (32)	Pergamos-Magosa yolu	11.05.1964
Hüseyin Ahmet (29)	Pergamos-Magosa yolu	11.05.1964
Hasan Ertuğrul Veli (39)	Magosa	11.05.1964
Kemal Enver Veloks (28)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Kemal Mustafa (35)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Hasan Mustafa Bari (32)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Hasan Hüseyin Fehmi (31)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Kamil Raif Dimililer (36)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Mehmet Ahmet İndiano (52)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Ahmet Fadıl Balamagi (22)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Behiç Hasan Göksan (35)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Durmuş Hasan (41)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Yusuf Tosun (61)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Bayram Mustafa (29)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Abdullah Emirzade (29)	Vathilakas	13.05.1964
Yusuf Tosun (61)	Vathilakas	13.05.1964

Bayram Mustafa (29)	Larnaka-Dhekelia yolu	13.05.1964
Abdullah Emirzade (29)	Vathilakas	11.05.1964
Ali Musa (34)	Vathilakas	11.05.1964
Bayar İbrahim (23)	İnönü/Sinda-Perg. Yolu	11.05.1964
Hasan Taşer Mustafa (33)	İnönü/Sinda-Perg. Yolu	11.05.1964
Şifa Mehmet Ali (56)	İnönü/Sinda-Perg. Yolu	11.05.1964
Hüseyin Ahmet (58)	Magosa-Pervolia yolu	11.05.1964
Şefika Hüseyin (38)	Magosa-Pervolia yolu	11.05.1964
Hasan Halil Bulli (56)	Monarga	11.05.1964
Mehmet Arif Kamil (49)	Psillatos-Sinda yolu	11.05.1964
Ali Hüseyin Genç (35)	Lefkoşa-Magosa yolu	11.05.1964
Fuat Niyazi (20)	Scala - Magosa yolu	12.05.1964
Eşref Salih (21)	Scala - Magosa yolu	12.05.1964
Reşat Ahmet (48)	Scala - Magosa yolu	12.05.1964
Celal Necip (80)	Mallia	12.05.1964
Ali Mehmet (56)	Hamitköy-Mandres-Sykhari	24.05.1964
Yusuf Hüseyin Başı (80)	Lautros Bölgesi	18.05.1964
Hüseyin Paşa (55)	Lefkoşa-Petrofani yolu	10.07.1964
Mehmet Ahmet Dubara (50)	Lefkoşa-Petrofani yolu	10.07.1964
Erol Arif (22)	Magosa	02.07.1964
Ahmet İbrahim (56)	Polis-Baf yolu	21.08.1964
Hasan Recep Cin (56)	Vaosha	11.08.1964
Yusuf İshak (45)	Anadhiou-Kritou Marottu	23.08.1964
Yusuf Abdullah	Anadhiou-Kritou Marottu	23.08.1964
Emir Ali Murat (75)	Arodhea bölgesi	14.08.1964

Ramiz Mehmet (60)	Dohni-Zyyi yolu	05.09.1964
Mustafa İzzet Zorba (41)	Lefkoşa-Magosa yolu	01.10.1964

### 6.3. 1965-67 Şehitler Listesi

Şehidin Adı (Yaşı)	Şehit Düştüğü Yer	Şehit Olduğu Tarih
Zühtü Mehmet Emir Ali (35)	Ktima	Mart 1965
Zihni Hasan (60)	Polis	Mayıs 1965
Behri Yusuf Lambiro (40)	Larnaka	05.05.1965
Salih Mustafa (25)	Limasol	17.02.1966
Şükrü Hasan (30)	Xero bölgesi	Haziran 1966
Ramadan Şeker Ali (42)	Mathiati bölgesi	18.07.1965
Ali Hüseyin (49)	Baf-Mandria yolu	25.07.1967
Mehmet Mehdi Ziba (51)	Baf-Mandria yolu	25.07.1967
Fuat Mulla Salih (49)	Baf	25.07.1967
Şükrü Redif (57)	Ktima	25.07.1967
Şefik Şükrü (20)	Ktima	25.07.1967

### 6.4. Muratağa ve Sandallar Katliamı

Şehidin Adı (Yaşı)	Şehidin Adı (Yaşı)
Emine Rüstem (38)	Ayşe Bayram (8)
Sezin Rüstem (15)	Mustafa Bayram (6)
Mustafa Rüstem (13)	Şerife Bayram (1)
Erbay Rüstem (12)	Mehmet Osman (82)
Sibel Rüstem (10)	Zühre Mehmet (80)
Raziye Hasan (75)	Nadire Süleyman (70)



Mustafa Hasan (48)	Enver Hüseyin (65)
Havva Mustafa (40)	Hasan Sadık (84)
Türker Mustafa (16)	Sevim Arif (15)
Tacay Mustafa (13)	Seval Arif (12)
Zalihe Hüseyin (70)	Hüseyin Arif (11)
Ayşe Süleyman (47)	Yüksel Arif (10)
Dinavaz Süleyman (16)	Göksel Arif (8)
Zalihe Süleyman (15)	Şeniz Arif (5)
Emine Süleyman (14)	Hayriye Arif (4)
Aliye Süleyman (12)	Derviş Sadık (70)
Havva Süleyman (11)	Havva Derviş (60)
Gültekin Süleyman (9)	Hatice Derviş (22)
Rasime Osman (45)	Fatma Mehmet Tavukçu (35)
Sezay Osman (16)	Mustafa Mehmet Tavukçu (10)
Hüseyin Osman (95)	Talat Mehmet Tavukçu (8)
Ayşe Hüseyin Osman (88)	Mustafa Mehmet (55)
Emine Bayram (38)	Ayşe Mustafa (50)
Halil Bayram (11)	Okay Mustafa (14)
Eren Bayram (9)	Dudu Ali Osman (70)
Şifa Mehmet (60)	Mehmet Hüseyin (17)
Ülfet Mehmet Salih (70)	Ertan Hüseyin (14)
Halil Hüseyin (65)	Erdoğan Hüseyin (12)
Emine Halil (60)	Naziyet Mehmet (50)
Cemaliye Hasan (42)	Rahmi Hasan (72)
Rahmi Hasan (19)	Emine Mehmet Salih (80)

Ayşe Hasan (15)	Güldane Mehmet (44)
Ersoy Hasan (12)	Serpil Mehmet (19)
Sevgi Hasan (10)	Sevgül Mehmet (18)
Uğur Hasan (9)	Mustafa Mehmet (17)
Özcan Hasan (6)	Semra Mehmet (14)
Erdoğan Aziz (45)	Hasan Mehmet (13)
Fatma Erdoğan (38)	Savaş Mehmet (11)
Kadriye Erdoğan (11)	Cengiz Mehmet (10)
Zehra Erdoğan (9)	Songül Mehmet (6)
Ahmet Erdoğan (8)	Hasan Hüseyin Ali Çavuş (76)
Ayşe Erdoğan (3)	Aziz Fikri (11)
Emine Hüseyin (40)	Hüseyin Erdoğan (6)
Seval Hüseyin (19)	

### 6.5. Atlılar Köyü Şehitleri Listesi

Şehidin Adı (Yaşı)	Şehidin Adı (Yaşı)
Tülay Süleyman (27)	Şifa Hasan Kara Hüseyin (60)
Hasan Süleyman (9)	Nadir Hasan Kara Hüseyin (24)
Kemal Süleyman (6)	Meral Hasan Kara Hüseyin (20)
Okkan Süleyman (3)	Fatma Kamil Meriç (26)
Ayşe Hasan (55)	Vedia Kamil Meriç (6)
Narin Hasan (15)	Yonca Kamil Meriç (4)
Kıymet Hasan (20)	Ozan Kamil Meriç (3)
Gürhan Ali Çerkez (12)	Hakan Kamil Meriç (2)
Betül Hüseyin (12)	Kağan Kamil Meriç (12)

Mualla Ali Faik (28)	Fatma Mehmet Naci (50)
Glden Ali Faik (4)	Őükran Mehmet Naci (22)
Özlem Ali Faik (2)	Soncan Mehmet Naci (14)
Selden Ali Faik (16 günlük)	Erünsal Mehmet Naci (10)
Fatma Tahir (40)	Nazım Hüseyin (6)
Emine Tahir (18)	Şadiye Őadan (48)
Emine Hasan Muhammet (29)	lk Őadan (22)
Ahmet Hasan Muhammet (3)	Fatma Őadan (19)
Bahire Hasan Muhammet (3)	Rahme Cemal (65)
Hasan Kara Hüseyin (68)	

#### **6.6. 1963-1974 Arası Kaybolan (Kaçırılan ve öldürülen) Kıbrıslı Türkler Listesi**

Uluslararası Kızılhaç Komitesi İnsancıl Hukuk DanıŐmanlık Servisi Kayıp Şahıs tanımını Şöyle yapmıştır: Kayıp kişi kendisi olarak ve/veya yakınları tarafından bulunduğu yer belli olmayan ve güvenilir kaynaklardan alınan bilgiye dayanılarak milli mevzuata göre uluslararası veya uluslararası olmayan bir silahlı çatışma, iç Şiddet veya karmaŐa durumu, doğal felaketler veya yetkili Devlet merciinin müdahalesini gerektiren durumlar ile bağlantılı olarak kayıp olarak bildirilen ŐahıŐtır.<sup>250</sup>

Kıbrıslı kayıplar ile ilgili olarak Nisan 1981 yılında KŞK (Kayıp ŐahıŐlar Komitesi) kurulmuştur. Komite bir tane Kıbrıslı Türk ye, bir tane Kıbrıslı Rum ye, 1 tane Birleşmiş Milletlerden ye ve 1 tanede Birleşmiş Milletlerden msteŐardan oluŐur.<sup>251</sup> KŞK ciddi olarak ilk çalışmalarına 2004 yılında başlamıştır. Bu tarihe kadar KKTC olarak herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Geçen zaman içerisinde olaylara Şahit olanların bir kısmı hayatlarını kaybetmiştir ve bazı gm yerleri üzerine inŐaatlar yapılmıştır. 2004 yılından önce bazı hallerde KŞK Rum ye Kuzey Kıbrıs otoritelerine

<sup>250</sup> ncel Polli, Kuzey Kıbrıs'ta Kayıp Kişiler ve Ailelerinin İnsan Hakları, Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yay., Lefkoşa, 2012, s.9.

<sup>251</sup> KŞK, Kayıp ŐahıŐlar Komitesi Kıbrıs, <http://www.cmp-cyprus.org/>, (Erişim tarihi 28.06.2014).

Kıbrıslı Türk kayıpların kuzeyde gömülü olduğu yerleri bildirmesine rağmen kayıp aileleri bu durumdan haberdar edilmemiş ve kayıp kişinin kalıntılarına ulaşmak için herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bununla beraber, kayıp yakınlarının bir kısmı zaman içinde ya ada dışına ya da adanın farklı yerlerine göç etmek durumunda kalmıştır. Kaybedilen kimselerin büyük bir kısmının erkek olması nedeniyle geride kalan kadınların günün şartlarında iş hayatına girmeleri zor olduğundan manevi üzüntülerinin yanında maddi sıkıntı yaşamalarına da sebep olmuştur.

KŞK, 1963 ve 1974 yılları arasındaki olaylar sebebiyle kaybedilen kişilerin akıbetini araştırmakta ve bulunan kişilerin kalıntılarını ailelerine teslim etmektedir. KŞK'nın kaybedilen kişinin nasıl kaybedildiği ile ilgili olarak araştırma yapma yetkisine sahip değildir. Kayıp yakınları günümüzde yakınlarının kalıntıları bulunması halinde sadece onların kalıntılarına kavuşmuş oluyorlar fakat onların başlarına gelen akıbetler hakkında bir bilgi sahibi olamamaktadırlar.

1963 ve 1974 yılları arasında meydana gelen Rum Mezalimleri sonucunda toplam 501 Kıbrıslı Türk resmi olarak Kayıp Şahıslar Komitesine bildirilmiştir. Kayıp Şahıslar Komitesi'nin çalışmaları sonucunda 321 kişinin kalıntılarına ulaşılmış bunlardan 66 kişinin Kıbrıslı Türk olduğu tespit edilmiştir. Kayıp kişilerin kalıntıları ailelerine teslim edilmiştir. Kıbrıslı Türk kayıpların, 21 kişi 1963'de, 128 kişi 1964'de, 4 kişi 1965'de, 1 kişi 1966'da, 5 kişi 1967'de, 272 kişi de 1974 yılında kaybolduğu tespit edilmiştir. Kayıp kişilerden 371'ü erkek, 64'ü kadın, 66'sı çocuktur. Buradan da anlaşılacağı üzere kayıp Türklerin tamamı sivil insanlardan oluşmaktadır. Fakat Kıbrıslı Rumlar kendi kayıplarının 1357 kişi olduğunu söylemektedirler. Rum kayıplarının 898'i asker, 595 kişisi sivildir.<sup>252</sup> Rumların sivil kayıp kişisi sadece %40'dır. Kıbrıslı Rumlar uluslararası alanda Türkleri suçlu duruma düşürmek ve ada üzerinde siyasi etkinliğini artırmak amacıyla kayıplar arasına 1974 Barış Harekâtında meydana gelen çatışmada ölen Rum askerlerini de katmaya çalışmıştır. Rumların bu politik oyunu daha sonra ortaya çıkmıştır.

Kayıplar şahıslar listesi kayıp şahsın ad ve soyadı, doğum tarihi, kayıp tarihi ve kaybolduğu yer olarak sırasıyla verilmiştir. Bu isim listesi KKTC Cumhurbaşkanlığı bünyesinde çalışan Kayıp Şahıslar Komitesinden alınan bilgiler doğrultusunda düzenlenmiştir.

<sup>252</sup> KŞK, Kayıp Şahıslar Komitesi Kıbrıs, [http://www.cmp-cyprus.org/nqcontent.cfm?a\\_id=1305&tt=graphic&lang=13](http://www.cmp-cyprus.org/nqcontent.cfm?a_id=1305&tt=graphic&lang=13), (Erişim tarihi 28.06.2014).

<b>Ad- Soyad</b>	<b>Doğum Tarihi</b>	<b>Kayıp Tarihi</b>	<b>Kaybolduğu Yer</b>
ARIFOGLU Cemal Huseyin	12.02.1937	27.12.1963	Nicosia Central Prisons
MEHMET Erdem	28.05.1939	27.12.1963	Nicosia Central Prisons
OSMAN Ali	1903	31.12.1963	Omorphita
HUSEYIN Seyit	1926	27.12.1963	Omorphita
KARA ALI Ahmet	1911	25.12.1963	Regis ice cream factory, Omorphita
HUDAVERDI Osman	13.01.1930	25.12.1963	Regis ice cream factory, Omorphita
HUSEYIN Naim	1945	29.12.1963	Aredhiou
MEHMET Salih	1908	29.12.1963	Aredhiou
HUSEYIN Kemal	29.05.1929	29.12.1963	Aredhiou
CEMAL Niyazi	1924	27.12.1963	Aredhiou
MEHMET Irfan	1939	29.12.1963	Omorphita
HUSEYIN CINKO Hasan	02.05.1940	27.12.1963	Regis ice cream factory, Omorphita
EMIN Ozer Ekrem	01.11.1936	28.12.1963	Kokkinotrimithia Police Station
OSMAN (CAVUS)Ahmet	26.09.1931	28.12.1963	Kokkinotrimithia Police Station
OSMAN Huseyin	19.09.1932	28.12.1963	Kokkinotrimithia Police Station

CEVDET Hasan Nural	09.01.1939	28.12.1963	Kokkinotrimithia Police Station
RAIF Mehmet	1915	22.12.1963	Road leading to CYTA – Nicosia
ARIF Mustafa	08.11.1922	22.12.1963	Nicosia General Hospital
MEHMET BUBA Huseyin	1913	23.12.1963	Dhali – Nicosia Road
MEHMET Dervis	1924	24.12.1963	Kochatis – Nicosia Road
CEMAL Sevket	14.09.1929	23.12.1963	Aredhiou – Akaki Road
OSMAN Osman	1940	07.02.1964	Marki – Ayios Sozomenos Road
HASAN DEBRELI Omer	1917	26.12.1963	Omorphita
AHMET HACI FEHIM (KOCCINO) Kemal	1925	26.12.1963	Omorphita
AHMET KOCCINO Mehmet	1918	26.12.1963	Omorphita
MUSTAFA VRECCALI Huseyin	1924	26.12.1963	Omorphita
HAKKI Hasan	1943	26.12.1963	Omorphita
MUSTAFA Cemal	1942	25.12.1963	Kochatis – Nisou Road
IBRAHIM Huseyin	1944	25.12.1963	Kochatis – Nisou Road
HASAN Turgut	21.07.1940	27.12.1963	Omorphita
MEHMET Ali	1939	27.12.1963	Omorphita
YUSUF Munur	13.11.1934	28.12.1963	Omorphita
FAHRI Turgut	1939	29.12.1963	Omorphita

MEHMET EMIN Huseyin	1941	29.12.1963	Omorphita
MUSTAFA Ismail	1935	29.12.1963	Omorphita
AHMET Ibrahim	1909	30.12.1963	Omorphita
AHMET SKORDO Hasan	18.05.1922	31.12.1963	Nicosia – Larnaka Road
AHMET Erdogan	01.08.1938	31.12.1963	Nicosia – Larnaka Road
YILMAZ Hasan	1938	31.12.1963	Nicosia – Larnaka Road
MEHMET Hasan	11.09.1930	31.12.1963	Nicosia – Larnaka Road
ALI Mustafa	1940	23.12.1963	RAF camp, Nicosia Airport
KADIR Sevket	1939	25.12.1963	Kyrenia – Lapithos Road
NIDAI Ibrahim	1931	25.12.1963	Kyrenia – Lapithos Road
NIDAI Sezai	1938	26.12.1963	By Pass road, Omorphita
AHMET Ramadan	06.10.1941	29.12.1963	Terra – Kato Arodhes Road
DERVIS Osman	1913	31.12.1963	Omorphita
TEVFIK Sukru	15.01.1927	31.12.1963	Omorphita
HAMIT Hilmi	1931	03.02.1964	Hamit Mandres – Nicosia Road
SALIH SAKALLI Sevket	1919	05.02.1964	Kivisili – Mazotos fields
EMIR HASAN Yusuf	1890	05.02.1964	Kivisili – Mazotos fields
HASAN Rahmi	1915	21.12.1963	Livera
RAHMI Ayse	1931	21.12.1963	Livera
RAHMI Mustafa	1961	21.12.1963	Livera
RAHMI Serife	1958	21.12.1963	Livera

RAHMI Zahide	1951	21.12.1963	Livera
RAHMI Hasan	1948	21.12.1963	Livera
RAHMI Ahmet	1956	21.12.1963	Livera
HUSEYIN BASI Yusuf	1884	18.05.1964	Fields towards Lutros
AHMET Nuh	1936	09.03.1964	Kyrenia – Kazaphani Road
ALI Ziya	1944	13.02.1964	Limassol
AHMET Kiashif	1919	14.08.1974	Tokhni
KIASHIF Mehmet	1946	14.08.1974	Tokhni
KIASHIF Enver	1951	14.08.1974	Tokhni
KIASHIF Kamuran	1954	14.08.1974	Tokhni
KIASHIF Savas	1960	14.08.1974	Tokhni
ARIF BUGAFURI Kiamil	1929	14.08.1974	Tokhni
YUSUF Turgut	1934	14.08.1974	Tokhni
YUSUF Cuma	1936	14.08.1974	Tokhni
YUSUF Salih	1944	14.08.1974	Tokhni
YUSUF Hussein	1953	14.08.1974	Tokhni
ATA KASIM Munur	1943	14.08.1974	Tokhni
MUSTAFA Ahmet	1942	14.08.1974	Tokhni
ALI BEY Osman	24.08.1944	14.08.1974	Tokhni
MEHMET Dervis	1939	14.08.1974	Tokhni
DERVIS Sevket	1919	14.08.1974	Tokhni
SALIH CARIP Mehmet	1922	14.08.1974	Tokhni



AHMET OKSUZLU Aziz	28.12.1939	14.08.1974	Tokhni
MEHMET ALI Veli	1931	14.08.1974	Tokhni
AHMET Ali Riza	25.04.1946	14.08.1974	Tokhni
HAMIT Hasan	1926	14.08.1974	Tokhni
CEMAL Behic	1945	14.08.1974	Tokhni
OMER CAVUS Izzet	1899	14.08.1974	Tokhni
HAMZA Ahmet	1952	14.08.1974	Tokhni
HAMZA Yuksel	1954	14.08.1974	Tokhni
ALI BEY Mustafa	05.10.1938	14.08.1974	Tokhni
VELEDDIN Ibrahim	1950	14.08.1974	Tokhni
VELEDDIN Hasan	1948	14.08.1974	Tokhni
ALI BEY Emir	1950	14.08.1974	Tokhni
KASIM Sadi	12.08.1935	14.08.1974	Tokhni
VELEDDIN Huda	1946	14.08.1974	Tokhni
MEHMET ALI Suleiman	1923	14.08.1974	Tokhni
SULEIMAN Tunser	1950	14.08.1974	Tokhni
SULEIMAN Mustafa	27.03.1948	14.08.1974	Tokhni
BEKIR Ertem	22.12.1937	14.08.1974	Tokhni
ALI Hasan	1938	14.08.1974	Tokhni
SEVKET Mustafa	1952	14.08.1974	Tokhni
HUSSEIN Seref	1957	14.08.1974	Tokhni
MEHMET RESIT Hussein	10.11.1924	14.08.1974	Tokhni

OSMAN Durmus	17.01.1922	14.08.1974	Tokhni
DURMUS Osman	09.03.1958	14.08.1974	Tokhni
CEMAL Osman	1954	14.08.1974	Tokhni
BESIM Mutallip	1939	14.08.1974	Tokhni
MUSTAFA Yusuf	29.01.1957	14.08.1974	Tokhni
HASAN Cuma	1958	14.08.1974	Tokhni
AHMET Bekir	1951	14.08.1974	Tokhni
AHMET Aydin	05.03.1949	14.08.1974	Tokhni
SALIH Hussein	1926	14.08.1974	Tokhni
HUSSEIN Behzat	1957	14.08.1974	Tokhni
MUSTAFA Irfan	18.02.1943	14.08.1974	Tokhni
IBRAHIM Ziya	1944	14.08.1974	Tokhni
MUSTAFA Huda	14.12.1946	14.08.1974	Tokhni
CUMA Yusuf	1948	14.08.1974	Tokhni
NIYAZI Ahmet	1952	14.08.1974	Tokhni
MUSA Niyazi	1943	14.08.1974	Tokhni
DAVUT Resit	1929	14.08.1974	Tokhni
FEZI Hasan	20.12.1949	14.08.1974	Tokhni
ALI Osman	1943	14.08.1974	Tokhni
EMIR Adem	1928	14.08.1974	Tokhni
MUSTAFA Munur	1954	14.08.1974	Tokhni
EMIR ALI Omer	1952	14.08.1974	Tokhni

HASAN Guner	1949	14.08.1974	Tokhni
MUSTAFA (PIRGADI) Arif	1947	14.08.1974	Tokhni
IBRAHIM Kubilay	02.05.1949	14.08.1974	Tokhni
MEHMET KANI Mustafa	1939	14.08.1974	Tokhni
ALI MUSTAFA Mehmet	22.09.1946	14.08.1974	Tokhni
HAMIT Cuma	1934	14.08.1974	Tokhni
CUMA Hamit	1954	14.08.1974	Tokhni
HUSSEIN Erdogan	10.07.1947	14.08.1974	Tokhni
HUSEYIN Hasan	1947	14.08.1974	Tokhni
HUSEYIN Turgut	1936	14.08.1974	Tokhni
HUSSEIN Erdogan	1955	14.08.1974	Tokhni
AHMET KUCUK Ekrem	1944	14.08.1974	Tokhni
AHMET KUCUK Hasan	1950	14.08.1974	Tokhni
AHMET Arif	1950	14.08.1974	Tokhni
AHMET Hussein	1952	14.08.1974	Tokhni
AHMET Turgut	1943	14.08.1974	Tokhni
HUSSEIN Taner	1947	14.08.1974	Tokhni
HUSSEIN Mehmet	1952	14.08.1974	Tokhni
HUSEIN Erol	1953	14.08.1974	Tokhni
MUSTAFA Ahmet	1949	14.08.1974	Tokhni
EKREM Muharrem	1952	14.08.1974	Tokhni
AHMET Omer	1949	14.08.1974	Tokhni

ALI Enver	1934	14.08.1974	Tokhni
HUSSEIN Suleiman	1904	14.08.1974	Mari
CELUL KARABARTAK Lufti	1933	01.01.1964	Kokkina – Lefka Road
HUSNU BAYBORA Saydam	05.12.1940	01.01.1964	Kokkina – Lefka Road
SEMI Sahap	23.08.1928	26.12.1963	Nicosia Central Prisons
MUSTAFA Kerim	28.02.1938	17.04.1964	Nicosia – Famagusta Road
MEHMET Turgut	1943	17.04.1964	Nicosia – Famagusta Road
ENVER Erdogan	02.09.1948	15.08.1974	Tsiflikoudhia, Limassol
NAHIT Hasan	16.04.1956	15.08.1974	Tsiflkikoudhia, Limassol
SALIH Nahit	1933	15.08.1974	Tsiflkikoudhia, Limassol
SELIM Musa	24.04.1948	15.08.1974	Tsiflkikoudhia, Limassol
AHMET Kemal	1923	15.08.1974	Tsiflkikoudhia, Limassol
SUKRU Faruk	30.11.1946	15.08.1974	Tsiflkikoudhia, Limassol
ADIL Unal	1947	15.08.1974	Tsiflkikoudhia, Limassol
SINAN Mehmet	1899	30.04.1964	Nicosia – Limassol Road
MEHMET SINAN Pembe	1908	30.04.1964	Nicosia – Limassol Road
AHMET Mehmet	1918	30.04.1964	Nicosia – Limassol Road
MEHMET Kamil	1913	30.04.1964	Nicosia – Limassol Road
ALI Fezile	1914	30.04.1964	Nicosia – Limassol Road
KANSOY Ozel Resat	30.03.1935	18.04.1964	Nicosia – Limassol Road
HUSEYIN PISKOBULU	30.12.1935	18.04.1964	Nicosia – Limassol Road

ISMAIL Erol	1936	18.04.1964	Nicosia – Limassol Road
RATIP Cengiz	14.03.1931	14.02.1964	Polis
SITKI Turgut	1940	14.02.1964	Polis
MUSTAFA VASIT	11.11.1934	22.12.1963	Nicosia
HUSEYIN Gunay	1952	20.07.1974	Alaminos
HASAN Ali	1953	20.07.1974	Alaminos
BODO Ali	1919	20.07.1974	Alaminos
MUSTAFA TUCCAR Hasan	1913	20.07.1974	Alaminos
BODO Mehmet Ali	1950	20.07.1974	Alaminos
HASAN Zafer	1953	20.07.1974	Alaminos
ALI Hasan	25.11.1939	20.07.1974	Alaminos
ALI NAZIF Mustafa	1944	20.07.1974	Alaminos
DILDAR Hasan	1929	20.07.1974	Alaminos
HASAN DILDAR Huseyin	06.06.1944	20.07.1974	Alaminos
OSMAN Tahir	1932	20.07.1974	Alaminos
HUDAVERDI Osman	1944	20.07.1974	Alaminos
ARIF TABAKI Mehmet	-----	20.07.1974	Alaminos
ALI NAZIF Omer	1949	20.07.1974	Alaminos
HACI HALIL Ahmet	1950	20.07.1974	Alaminos
MUSTAFA BALCI Ismail	1925	02.01.1964	Ayios Andronikoudhis
ALI OSMAN Ahmet	1923	02.01.1964	Ayios Andronikoudhis
HASAN GULALI Fuat	1941	02.01.1964	Ayios Andronikoudhis

MULLA MEHMET Ahmet	1898	03.01.1964	Morphou
PIPILI Huseyin Fikret	1908	10.04.1964	Nicosia – Pervolia Road
HUSEYIN Sefika	-----	11.05.1964	Famagusta – Trikomo Road
AHMET HUSEYIN	1906	11.05.1964	Famagusta – Trikomo Road
HALIL BULLI Hasan	1908	11.05.1964	Monarga
NIYAZI Fuat	1944	12.05.1964	Larnaka
SALIH Esref	-----	12.05.1964	Larnaka
AHMET Resat	1914	12.05.1964	Larnaka
MULLA SALIH Fuat	1918	25.07.1967	Paphos
HASAN DEBRELI Ertogrul	1925	23.04.1964	Nicosia – Famagusta Road
HUSEYIN MANI Osman	1898	23.04.1964	Nicosia – Famagusta Road
NECIP Celal	1905	12.05.1964	Salamiou
IZZET ZORBA Mustafa	1923	01.10.1964	Nicosia – Ayios Andronikos Road
DERVIS Hasan	1941	19.03.1964	Dhekelia – Larnaka Road
HASAN Arif	12.09.1943	19.03.1964	Dhekelia – Larnaka Road
HUSEYIN Ali	1918	25.07.1967	Mandria
ZIBA Mehmet	1916	25.07.1967	Mandria
OSMAN YALLURI Havva	1909	24.04.1964	Nicosia – Limassol Road
ALI HUSEYIN Emir	1902	24.04.1964	Nicosia – Limassol Road
AHMET DUBARA Mehmet	1914	10.07.1964	Nicosia – Petrofani Road
PASA Huseyin	1909	10.07.1964	Nicosia – Petrofani Road

SUKRU Sefik	1947	25.07.1967	Paphos
REDIF Sukru	1910	25.07.1967	Paphos
HASAN MENTES Vasif	1938	18.12.1963	On the road towards Ayios Kassianos, Nicosia
FUAT MUSTAFA Ali	1912	31.12.1963	Komi Kepir – Nicosia Road
MUSTAFA KEMIKSIZ Halil	1919	31.12.1963	Komi Kepir – Nicosia Road
DURMUS MUYA Ibrahim	1903	31.12.1963	Komi Kepir – Nicosia Road
HASIM Abdullah	1938	07.03.1964	Nicosia – Larnaka Road
AHMET Fahri	15.02.1929	07.03.1964	Nicosia – Larnaka Road
AZIZ Mehmet	1925	09.01.1964	Nicosia – Ambelikou Road
SALIH PASA Mustafa	1913	09.01.1964	Nicosia – Ambelikou Road
ISAK Yusuf	1919	23.08.1964	Kritou Marottou
ABDULLAH Yusuf	1914	23.08.1964	Kritou Marottou
HUSEYIN Fehim	1944	07.01.1964	Pyroi fields
HUSEYIN KUSURI Kamil	1902	07.01.1964	Pyroi fields
MEHMET EMIN Kemal	1921	11.05.1964	NAAFI Stores, Famagusta
YUSUF OSMAN Hudaverdi	1918	11.05.1964	NAAFI Stores, Famagusta
MUSTAFA KULAK Hamit	30.04.1941	11.05.1964	NAAFI Stores, Famagusta
CANBULAT Ali	1930	11.05.1964	NAAFI Stores, Famagusta
MUSTAFA Ahmet	1906	11.05.1964	NAAFI Stores, Famagusta
ZIYIA Hasan	08.05.1935	11.05.1964	NAAFI Stores, Famagusta
YUSUF Ziyia	01.01.1931	11.05.1964	NAAFI Stores, Famagusta

HASAN Mustafa	1936	11.05.1964	Pergamos – Famagusta Road
AHMET Huseyin	17.03.1935	11.05.1964	Pergamos – Famagusta Road
MUSA Ali	1930	11.05.1964	Near Vathylakas
EMIRZADE Abdullah	1934	11.05.1964	Near Vathylakas
ARIF KAMIL Mehmet	1915	11.05.1964	Famagusta – Sinda Road
VELI Hasan Ertugrul	23.09.1924	11.05.1964	Famagusta Barclays Bank
MEHMET ALI Sifa	1908	11.05.1964	Sinda – Pergamos Road
MUSTAFA Hasan Taser	24.04.1931	11.05.1964	Sinda – Pergamos Road
IBRAHMI Bayar	09.10.1941	11.05.1964	Sinda – Pergamos Road
HUSEYIN GENC Ali	1929	11.05.1964	Nicosia – Famagusta Road
MUSTAFA BARI Hasan	09.12.1933	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
HUSEYIN FEHMI Hasan	16.04.1933	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
RAIF DIMILILER Kamil	1928	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
HINDIYANO Mehmet Ahmet	1912	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
FADIL BALAMAGI Ahmet	23.12.1942	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
HASAN GOKSAN Behic	1929	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
DURMUS Hasan	12.04.1923	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
TOSUN Yusuf	1902	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
MUSTAFA Bayram	07.06.1935	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
ENVER VELOKS Kemal	06.07.1935	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road
MUSTAFA (AYDOGANLI) Kemal	1929	13.05.1964	Larnaka – Dhekelia Road



RAIF Irfan	1961	21.07.1974	Kazivera
HASAN Ilmiye	1909	21.07.1974	Kazivera
HASAN Salim	13.12.1954	20.07.1974	Peristerona
YUSUF Ilkay	1950	20.07.1974	Peristerona
HASAN COBAN Mehmet	23.09.1953	06.08.1974	Ayios Sozomenos
HALIL KAVAZ Huseyin	1903	30.04.1964	Nicosia – Larnaka Road
SALIM EMINAGA Ozkan	1945	24.04.1964	Between Aghirda and St. Hilarion
ALI Ismail	1909	20.07.1974	Petrofani
MEHMET Kadir	1894	23.07.1974	Petrofani
VELI Hasan	1900	20.07.1974	Petrofani
HASAN Serif	1913	20.07.1974	Petrofani
VELI HALIL Pembe	1893	20.07.1974	Petrofani
KERIM MEHMET Hasan	1900	20.07.1974	Petrofani
ALI Huseyin	1916	15.12.1963	Nicosia
ISMAIL Ramadan	1942	21.12.1963	Nicosia
EMIN Ismail	1884	04.02.1964	Khoulou
YUSUF Mehmet	1918	04.02.1964	Khoulou
ABDULLAH Halil	1894	04.02.1964	Khoulou
MEHMET Behcet	18.01.1943	29.12.1963	Tokhni
MEHMET Mustafa	1935	29.12.1963	Tokhni
HUSEYIN Nevzat	1939	25.04.1964	Nicosia – Limassol Road

HUSEYIN DOHNILI Hasan	1919	25.04.1964	Nicosia – Limassol Road
OSMAN Hasan	1938	26.01.1964	Strongylos – Vatyli Road
ALI RIZA Adnan	1923	10.03.1964	Limassol
DESTEBAN ZIYA Halil	1911	17.05.1964	Meneou – Kiti Road
IBRAHIM Ahmet	1908	21.08.1964	Polis – Paphos Road
YUSUF LAMBIRO Behri	1925	05.05.1965	Larnaka
OSMAN AKAY Mustafa	1940	29.04.1964	Nicosia – Famagusta Road
SALIH KARAMAN Mustafa	1898	29.04.1964	Nicosia – Famagusta Road
HUSNU Hasan	1923	25.12.1963	Omorphita
SEVKI Sukru	1919	26.12.1963	Omorphita
CEVDET Osman	1917	25.12.1963	Omorphita
MEHMET Ramiza	1904	05.09.1964	Tokhni – Ziyi Road
KARA MEHMET Mustafa	1927	22.02.1964	Lefka – Nicosia Road
ABUZET HUSEYIN HUSNU Mustafa	02.12.1934	25.02.1964	Larnaka – Kivisili Road
OSMAN Mehmet	1928	06.01.1964	Nicosia – Omorphita Road
SADIK Memduh	27.02.1937	20.04.1964	Nicosia – Limassol Road
ELMAS Sadik	1919	20.04.1964	Nicosia – Limassol Road
SAIT Ozay	01.04.1938	24.12.1963	Nicosia
HUSEYIN ASPRI Suleyman	07.11.1919	27.12.1963	Larnaka
HUSEYIN ARAP Sami	1935	31.12.1963	Lefka – Ayia Irene Road
OSMAN BALLIKARI	1901	27.12.1963	Louroudjina – Ayios

Mehmet			Sozomenos Road
HUSEYIN Fikret	1941	31.12.1963	Louroudjina – Ayios Sozomenos Road
HASAN Rezvan	1926	24.05.1964	Nicosia – Limassol Road
MEHMET ALI Salahi	1928	24.05.1964	Nicosia – Limassol Road
MEHMET Huseyin	1930	24.05.1964	Nicosia – Limassol Road
CAVIT Sadik	1919	01.01.1964	Nicosia – Limassol Road
OSMAN FOKO Huseyin	12.02.1931	11.04.1964	Limnitis – Nicosia Road
IDRIS Mehmet	1906	20.04.1964	Famagusta
MEHMET Zuhtu	1929	03/1965	Ktima, Paphos
MUSTAFA Kemal	22.10.1937	14.02.1964	Ktima, Paphos
KANI Tahir	1924	14.02.1964	Ktima, Paphos
NIYAZI Huseyin	1938	14.02.1964	Ktima, Paphos
KAZIM Ibrahim	1946	14.02.1964	Ktima, Paphos
MUSTAFA Erdogan	17.04.1945	22.07.1974	Ayia Irene
MEHMET KALYONCU Fikret	1945	22.07.1974	Ayia Irene
HUSEYIN KEMANECI Halil	15.07.1958	23.07.1974	Galinoporni
BESIM Yusuf	1914	20.07.1974	Sakarya, Famagusta
MUSTAFA Ali	1908	23.12.1963	Nicosia Airport area
MULLA HUSEYIN Mustafa	1936	27.12.1963	Limassol
AHMET DUZTABAN Salih	1928	28.12.1963	Kaimakli

KOCA MEHMET Ahmet	1925	06.05.1964	Lefkoniko
AHMET Ali	1908	24.05.1964	Hamit Mandres – Synchari
HASAN DAYI Ahmet	1913	24.04.1964	Near St. Hilariaon area
MUSTAFA Fuat	28.10.1939	07.04.1964	Omorphita
ALI BIPPIRO Ibrahim	1910	19.02.1964	Ayios Theodoros fields
MURAT Emir Ali	1889	14.08.1964	Kato Arodhes
MEHMET ALI Erol	1944	22.02.1964	Latsia
MUSTAFA ONBASI Huseyin	1906	22.02.1964	Latsia
SEKER ALI Ramadan	1923	18.07.1965	Mathiatis
ALI Ertan	1945	06.02.1964	Famagusta – Nicosia – Lefka Road
SALIH Rifat	1923	06.02.1964	Famagusta – Nicosia – Lefka Road
ISMAIL Ismail	Raziye	31.01.1964	Nicosia – Louroudjina Road
HASAN ONBASI Mehmet	1940	31.01.1964	Nicosia – Louroudjina Road
OSMAN Ibrahim	1907	15.05.1964	Lefka – Nicosia – Larnaka Road
MUSTAFA ABUZET Mehmet	1940	15.05.1964	Lefka – Nicosia – Larnaka Road
HASAN Cemaliye	1939	14.08.1974	Maratha
HASAN Ugur	1969	14.08.1974	Maratha
HASAN Ozcan	1971	14.08.1974	Maratha
HASAN Sevgi	1964	14.08.1974	Maratha

HASAN Ersoy	1962	14.08.1974	Maratha
HASAN Ayse	1957	14.08.1974	Maratha
HASAN Rahme	1956	14.08.1974	Maratha
FIKRI Aziz	1963	14.08.1974	Maratha
SADIK Dervis	1900	14.08.1974	Maratha
DERVIS Havva	1919	14.08.1974	Maratha
DERVIS Hatice	1953	14.08.1974	Maratha
MEHMET TAVUKCU Fatma	1938	14.08.1974	Maratha
MEHMET HASAN TAVUKCU Talat	1970	14.08.1974	Maratha
MEHMET HASAN TAVUKCU Mustafa	1968	14.08.1974	Maratha
MUSTAFA Ayse	1924	14.08.1974	Maratha
MUSTAFA Olcay	1958	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN KASAP Halil	1909	14.08.1974	Maratha
HALIL KASAP Emine	1919	14.08.1974	Maratha
BAYRAM Emine	1939	14.08.1974	Maratha
BAYRAM Halil	1966	14.08.1974	Maratha
BAYRAM Eren	1968	14.08.1974	Maratha
BAYRAM Mustafa	1969	14.08.1974	Maratha
BAYRAM Ayse	1971	14.08.1974	Maratha
BAYRAM Zehra	1973	14.08.1974	Maratha

ARIF Fatma	1931	14.08.1974	Maratha
ARIF Sevim	1958	14.08.1974	Maratha
ARIF Seval	1961	14.08.1974	Maratha
ARIF Huseyin	1963	14.08.1974	Maratha
ARIF Yuksel	1965	14.08.1974	Maratha
ARIF Hayriye	1970	14.08.1974	Maratha
ARIF Goksel	1964	14.08.1974	Maratha
ARIF Seniz	1974	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN Zalihe	1914	14.08.1974	Maratha
OSMAN Mehmet	1894	14.08.1974	Maratha
MEHMET SALIH Ulfet	1899	14.08.1974	Maratha
MEHMET OSMAN Zuhre	1899	14.08.1974	Maratha
SULEYMAN RUSO Nadir	1906	14.08.1974	Maratha
ALI OSMAN Dudu	1909	14.08.1974	Maratha
MEHMET Sifa	1914	14.08.1974	Maratha
OSMAN Huseyin	1881	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN OSMAN Ayse	1924	14.08.1974	Maratha
AZIZ Erdogan	1942	14.08.1974	Maratha
ERDOGAN Fatma	1934	14.08.1974	Maratha
ERDOGAN Ahmet	1964	14.08.1974	Maratha
ERDOGAN Kadriye	1962	14.08.1974	Maratha
ERDOGAN Zehra	1963	14.08.1974	Maratha

ERDOGAN Huseyin	1968	14.08.1974	Maratha
ERDOGAN Ayse	1971	14.08.1974	Maratha
SULEYMAN Ayse	1924	14.08.1974	Maratha
SULEYMAN Dilnevaz	1956	14.08.1974	Maratha
SULEYMAN Zalihe	1958	14.08.1974	Maratha
SULEYMAN Emine	1960	14.08.1974	Maratha
SULEYMAN Havva	1962	14.08.1974	Maratha
SULEYMAN Aliye	1964	14.08.1974	Maratha
SULEYMAN Gultekin	1966	14.08.1974	Maratha
SADIK MADI Hasan	1894	14.08.1974	Maratha
HASAN Mustafa	1936	14.08.1974	Maratha
MUSTAFA Havva	1934	14.08.1974	Maratha
MUSTAFA Temray	1955	14.08.1974	Maratha
MUSTAFA Turker	1958	14.08.1974	Maratha
MUSTAFA Tacay	1961	14.08.1974	Maratha
HASAN Raziye	1900	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN Enver	1916	14.08.1974	Maratha
MEHMET SALIH Emine	1895	14.08.1974	Maratha
MEHMET Naziyet	1920	14.08.1974	Maratha
RUSTEM Emine	1939	14.08.1974	Maratha
RUSTEM Sezin	1954	14.08.1974	Maratha
RUSTEM Mustafa	1961	14.08.1974	Maratha

RUSTEM Erbay	1962	14.08.1974	Maratha
RUSTEM Sibel	1966	14.08.1974	Maratha
MEHMET Guldane	1929	14.08.1974	Maratha
MEHMET Serpil	1955	14.08.1974	Maratha
MEHMET Sevil	1958	14.08.1974	Maratha
MEHMET Mustafa	1957	14.08.1974	Maratha
MEHMET Semral	1960	14.08.1974	Maratha
MEHMET Hasan	1962	14.08.1974	Maratha
MEHMET Savas	1961	14.08.1974	Maratha
MEHMET Gengiz Topel	1964	14.08.1974	Maratha
MEHMET Sevgul	1966	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN Emine	1930	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN Mehmet	1958	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN Ertan	1961	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN Erdinc	1960	14.08.1974	Maratha
HUSEYIN Seval	1957	14.08.1974	Maratha
OSMAN Rasime	1926	14.08.1974	Maratha
OSMAN Sezay	1956	14.08.1974	Maratha
HASAN Rahme	1901	14.08.1974	Sandallaris
HUSEYIN Hasan	1895	14.08.1974	Maratha
KUKUDI MEHMET Mustafa	1914	14.08.1974	Maratha
HASAN MUHAMMET	1971	14.08.1974	Aloa



HASAN Emine	1943	14.08.1974	Aloa
HASAN Bahire	1970	14.08.1974	Aloa
SULEYMAN Tulay	1946	14.08.1974	Aloa
SULEYMAN Hasan	1964	14.08.1974	Aloa
SULEYMAN Kemal	1968	14.08.1974	Aloa
SULEYMAN Okan	1970	14.08.1974	Aloa
ALI CERKEZ Gurkan	1962	14.08.1974	Aloa
HASAN Ayse	1916	14.08.1974	Aloa
HASAN Narin	1956	14.08.1974	Aloa
HASAN AZIZ Kiyemet	1953	14.08.1974	Aloa
KARA HUSEYIN Hasan	1901	14.08.1974	Aloa
HASAN Sifa	1909	14.08.1974	Aloa
HASAN Nadir	1945	14.08.1974	Aloa
HASAN Meral	1948	14.08.1974	Aloa
MEHMET NACI Fatma	1924	14.08.1974	Aloa
MEHMET NACI Erunsal	1963	14.08.1974	Aloa
MEHMET NACI Soncan	1957	14.08.1974	Aloa
MEHMET NACI Sukran	1949	14.08.1974	Aloa
SADAN Sadiye	1926	14.08.1974	Aloa
SADAN Ulku	1949	14.08.1974	Aloa
SADAN Fatma	1956	14.08.1974	Aloa
ARNAVUT Betul	1971	14.08.1974	Aloa

CEMAL Rahme	1917	14.08.1974	Aloa
ALI OSMAN Mualla	1938	14.08.1974	Aloa
ALI OSMAN Gulden	1970	14.08.1974	Aloa
ALI OSMAN Ozlem	1972	14.08.1974	Aloa
ALI OSMAN Selden	1973	14.08.1974	Aloa
TAHIR Fatma	1928	14.08.1974	Aloa
TAHIR Emine	1952	14.08.1974	Aloa
KAMIL Fatma	1944	14.08.1974	Aloa
KAMIL Vedia	1967	14.08.1974	Aloa
KAMIL Yonca	1968	14.08.1974	Aloa
KAMIL Ozan	1970	14.08.1974	Aloa
KAMIL Hakan	1971	14.08.1974	Aloa
KAMIL Kagan	1972	14.08.1974	Aloa
HUSEYIN Nazim	23.05.1970	14.08.1974	Aloa
ALI OMER Mehmet	1909	24.12.1963	Ayios Vasilios
HASAN BUBA Ayse	1914	24.12.1963	Ayios Vasilios
IBRAHIM Ayse	1951	24.12.1963	Ayios Vasilios
HASAN Bayram	1893	24.12.1963	Ayios Vasilios
CEMAL Huseyin	1945	24.12.1963	Ayios Vasilios
MUSTAFA Ismail	1893	24.12.1963	Ayios Vasilios
HASAN Mehmet	1945	24.12.1963	Ayios Vasilios
HASAN Omer	1945	24.12.1963	Ayios Vasilios

ISMAIL Mustafa	1921	24.12.1963	Ayios Vasilios
ALI CAVUS Yakup	1918	24.12.1963	Ayios Vasilios
YALCIN Huseyin	1940	24.12.1963	Ayios Vasilios
MEHMET Hasan	1946	24.12.1963	Ayios Vasilios
MEHMET ALI Omer	1898	24.12.1963	Ayios Vasilios
CATTALLO ABDURRAHMAN Mehmet	1927	22.07.1974	Polis
ISMAIL Kemal	1938	22.07.1974	Polis
BEYAZ Ahmet	1916	22.07.1974	Polis
RAMADAN Ayse	1949	22.07.1974	Polis
GAZI Ibrahim	1934	07.04.1964	Mora
RECEP CIN Hasan	1908	12.08.1964	Famagusta
HUSNU Enver	1939	24.04.1964	Nicosia – Lefka Road
HUSEYIN YAKUP Fuat	1932	24.04.1964	Nicosia – Lefka Road
HASIM Fikri	1936	24.04.1964	Nicosia – Lefka Road
ZEKAI Aytekin	05.11.1936	25.04.1964	Boghazi
ALI EMIR Olgun	1954	20.07.1974	Angolemi
AHMET Ismail	1919	20.07.1974	Angolemi
AHMET Lutfiye	1919	20.07.1974	Ayios Ermolaos
AHMET MULLA MEHMET Fatma	1899	20.07.1974	Korouya
SALIM Mustafa	01.01.1947	20.07.1974	Phota – Boghazi

HASAN Necati	23.02.1939	20.07.1974	Boghazi
SALIH HUSEYIN Mehmet	1916	20.07.1974	Dhikomo
MEHMET SALIH Cemal	1918	22.07.1974	Chattos
BEKIR Ismail	1946	20.07.1974	Boghazi
HUSEYIN Mehmet	1924	22.07.1974	Kouklia
ABDURRAHMAN Ozkan	1949	20.07.1974	Famagusta
CEMAL Ahmet	1926	10.08.1974	Episkopi
KAMIL Mulayim	1955	15.08.1974	Limassol
CEMAL Huseyin	1957	15.08.1974	Limassol
AHMET Kamil	-----	22.07.1974	Ayios Andronikos
HUSEYIN Mehmet Emin	1912	22.07.1974	Ayios Andronikos
MEHMET ALI Mahmut	1938	22.07.1974	Ayios Andronikos
KARA MUSTAFA Hasan	1900	22.07.1974	Ayios Andronikos
MUSTAFA Bekir	1945	22.07.1974	Ayios Andronikos
DERVIS Ahmet	1931	21.12.1963	Artemi – Nicosia Road
VELI Mehmet	1941	21.12.1963	Nicosia General Hospital
HUSEYIN Veysi	1915	22.12.1963	Nicosia
ZORBA Mentos	1944	21.12.1963	Nicosia General Hospital
HASAN Nazife	1908	20.07.1974	Neo Chorio Kythreas
HASAN Sukru	1936	06/1966	Lefka
HASAN Zihni	1905	05/1965	Ktima, Paphos
MEHMET Tahir	1910	20.07.1974	Neo Chorio Kythreas

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz Denizi'nin stratejik açıdan en önemli adalarından bir tanesidir. Bu önemi, Akdeniz'in Avrupa'dan, Ortadoğu ve Afrika'ya giden yol üzerindeki konumuna ve Anadolu'ya olan yakınlığına borçludur. Sahip olduğu bu konum sayesinde hem Doğu Akdeniz, hem de Anadolu'nun güney kıyılarının güvenliğinin sağlanmasında çok önemli bir role sahiptir.

Kıbrıs önemi ile ilgili bu konuda M. Kemal Atatürk'e ait bir anekdotta şöyle söylemiştir:

Atatürk'ün Kıbrıs'a verdiği önem ile ilgili, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 1930'lu yıllarda Antalya bölgesinde yaptığı muhtemel bir düşman kuvvetinin bölgeyi işgal ettiği varsayımına dayalı bir tatbikatında, komutan ve subaylara söylediği adeta bir direktif niteliğinde olan *"Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu Ada bizim için çok önemlidir."* sözleri son derece anlamlıdır

Türkiye Cumhuriyeti, Büyük Önder Kemal Atatürk'ün kesin bir direktif anlamındaki bu sözlerini hiçbir zaman unutmamalı, göz ardı etmemelidir..

Tarih *'Megali İdea'* hayali ve Türk düşmanlığı yüzünden Rum-Yunan ikilisinin Anadolu'da ve Kıbrıs'ta yaptığına benzer bir barbarlık örneğini daha kaydetmemiştir. Rumların bugün Kıbrıs, belki yarın İstanbul, daha sonra İzmir hayalleri Türkleri tarih boyunca rahatsız etmeye devam edecektir.

1571 yılında Osmanlı Devleti Fethi ile ilk Türk Halkı Ada'ya yerleştirilmiştir.1878 yılında İngilizlere kiralanmasıyla Türk ve Rum Halkları arasında olaylar vukuu bulmaya başlamıştır. 1931 yılında Rumlar Enosis doğrultusunda ilk isyanı çıkarmışlar İngiliz Vali Konağı'nı ateşe vermişlerdir.

Kıbrıslı Türkler 1943 yılında KATAK'ı kurarak teşkilatlanmaya başlamışlardır. 1950 yılında Makarios'un Rum Ortodoks Kilisesi liderliğine seçilmesi ile olaylar tırmanmaya başlamıştır. 1955 yılında EOKA adlı Yunan terör örgütünü kurulması ile adada çatışmalar hızlanmıştır. 1959 yılında Londra ve Zürih Antlaşmaları Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında imzalanmış ve 1960 yılında Türk-Rum ortak cumhuriyeti olarak Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. 1963 yılında Yunanistan'da hükümet krizi çıkmasıyla Makarios adada daha etkin hale gelmeye başlamıştır. Ortak kurulmuş Kıbrıs Cumhuriyeti'ne rağmen Rumlar, 21 Aralık 1963 tarihinde *'Kanlı Noel'*

olarak bilinen katliamları gerçekleştirmişlerdir. Bu tarihten itibaren EOKA'cı Rumlar Enosis hedeflerine ulaşabilmek amacıyla Sinde, Atlılar, Arnayi, Üç Şehitler, Goşsi, Kumsal, Ayvasıl, Arpalık ve Geçitkale katliamlarını gerçekleştirmişlerdir.

1974 yılında Cenevre görüşmelerinde Yunanistan ile hiç bir konuda uzlaşılabilmesi ve Yunanistan'ın köylerdeki Türkleri katletmeye devam etmesi üzerine Türkiye Cumhuriyeti garantörlük hakkını kullanarak Kıbrıs Barış Harekâtı'nı (20 Temmuz 1974) gerçekleştirmiştir. Bunu sindiremeyen Rumlar Kıbrıs Türklerine yeniden zulüm etmeye başlamış ve Alamyio, Muratağa, Sandallar, Atlılar ve Taşkent katliamlarını insanlık dışı mezalimler uygulayarak gerçekleştirmişlerdir. Bunun Türkiye üzerine adaya 14 Ağustos 1974 tarihinde tekrar müdahale etmiştir.

Kıbrıs'ta Türklere yönelik zulümler yıllar geçtikçe şiddetini artırmıştır. Bunun en açık göstergesi de bebek, küçük büyük, yaşlı demenden insanlık dışı zulümler uygulanarak gerçekleştirilmiş katliamlar ve toplu mezar çukurlarıdır.

Megali İdea çerçevesinde Rum ve Yunanlıların Kıbrıs Türklerine karşı Enosis'i gerçekleştirmek için EOKA adı verilen örgüt kurarak giriştikleri zulümler hiçbir sonuca hizmet etmemiştir. Rumlar amaçlarına ulaşacaklarını düşünürken daha çok dünya kamuoyunda itibarları düşmüştür.

Kıbrıs Türk basın tarihinin geçmişi son derece köklüdür. Kıbrıs Türk basını her dönem, sadece gazetecilikle sınırlı kalmayan bir amaç üstlenmiştir. Kimi zaman İngiliz sömürge yönetimine başkaldırının kalesi olmuş, kimi zaman toplumsal çatışmalar içinde bir halkın moral ve mücadele kaynağı olmuştur. Kıbrıs Türk Basını yapılan zulüm ve katliamları ve halkın sesini dünyaya duyurmaya çalışmıştır. Yerel basından yararlanırken özellikle Halkın Sesi Gazetesi kullanılmıştır. Bu dönemde bu gazeteyi ilk çıkaran kişinin Kıbrıs halkının mücadelesine öncülük eden Dr. Fazıl Küçük olması sebebiyle önem taşımaktadır. Gazete yayın hayatına girerken de tarafsız ve doğru habercilik ilkesini benimsemiştir. Kıbrıs'ın en uzun soluklu gazetesi olmasına rağmen bu gazete de savaşın en şiddetli olduğu günlerde çıkarılamamıştır. Arşive gidip inceleme yaptığımızda özellikle bu bahsi geçen dönemlere ait haberlerin olaydan 5-6 gün hatta bir ay sonra bile yayımlanan gazetelerde yer aldığı görülmüştür. Kıbrıs Türk halkının var oluş mücadelesi verdiği dönemde çıkarılan diğer gazeteler çok uzun soluklu olamamıştır. Ayakta kalma mücadelesi veren bazı gazeteler ise adada savaş ortamının olması, Rum baskıları ve yağmacılığı gibi nedenlerden günümüze ulaşamamıştır.

Araştırmalarımız sırasında da görülmüştür ki adadaki yabancı basın çoğu zaman susturulmuş veya olaylardan haberdar olmaları Rum yönetimi tarafından engellenmeye çalışılmıştır.

Kıbrıs tarihinde Türklere karşı yapılan mezalimler sırasında oluşan mal ve malzeme kayıplarını tam olarak tespit etmek çok zordur. Köylerinden zorla göç ettirilen Türkler çevredeki Türk köylerine sığınmışlardır. Türkler bu göçler sırasında mal, malzeme, araç ve gereçlerini geride bırakmışlardır. Bunların maddi değerlerini tespit etmek çok güçtür. Fakat en önemli karşılaşılan sorunların biri ise Kıbrıslı Türklerin geride kalmış olan insanlarıdır. Bugün hala Kıbrıs'ta o dönemde Rumlara esir düşmüş veya Rumlar tarafından kaçırılmış olan kayıp insanlar sorunu yaşanmaktadır. Bu insanlara ne olduğu ile ilgili hiçbir bilgi bulunamamıştır. Bu insanların akrabaları ve Kıbrıs halkı hep endişe içinde kayıplardan haber beklemektedirler. Buna en iyi örneklerden biride eşimin dayısı Enver HÜSNÜ'dür. Enver Hüsnü bir TMT üyesiydi ve teşkilatta aktif olarak çalışmaktaydı. 1964 yılında olayların şiddetlendiği dönemde bir araca gizlenmiş silahları bir yere götürmek amacıyla yola çıkmış ve kendisinden günümüze dek bir haber alınamamıştır. Ardında 3 yetim çocuk ve bir hamile eş bırakmıştır. Yıllar boyunca eşim ve akrabaları bir gün geri geleceği umuduyla beklemişlerdir. Bu duyguyla yolunu gözlemişler fakat zaman geçtikçe bu umutları azalmaya başlamış ve yerini günümüzde sadece ondan geride kalan kalıntılara ulaşabilme fikrine bırakmıştır.

Yapılan çalışmalar ancak o dönemi yaşamış olan insanların verdiği bilgiler ışığında yürütülmektedir. Bu nedenle zaman içinde kazılan yerlerin miktarında ve alınan sonuçlarda azalmalar olmaya başlamıştır. Kayıp şahıslar ile ilgili bu duruma politik olarak bakılmamalı, hızlı bir şekilde hareket edilerek kayıp kişilerin mezarlarına ulaşılmaya çalışılmalıdır.

Basında olaylarla ilgili olarak gerçek dışı haberler yapılması kayıp ailelerini paniğe ve yanlış beklenti içine sokmakta veya kayıp ailelerinde büyük kızgınlık uyandırmaktadır. Bu konuda basındaki denetim artırılmalı ve yanlış haberler yayımlayan basına yaptırımlar uygulanmalıdır.

Kıbrıs'ta yaşanan bu büyük acının yaralarının sarılmasında, kayıp şahısların bulunmasında karşılaşılan en büyük sorun ise maddi olanaksızlıklardır. Bu konuda araştırmada yardımcı olan en büyük fon sağlayıcısı AB'dir. Ancak bu kaynak Kıbrıslı Türklerin ekonomik gelişimi ve desteklenmesi için ayrılan kaynaktan verilmektedir. Bu

konuda Türkiye Cumhuriyeti, Hollanda ve ABD gibi ülkelerin bağışları ile çalışmalar sürdürülmektedir. Ancak KKTC'nin ekonomik gücünün yetersiz olması sebebiyle bağışçı ülke sayısının artırılması gerekmektedir. Bu konuda uluslararası alanda bir kamuoyu oluşturulmalı, kampanyalar düzenlenerek bu konuya ayrılan fon artırılmalıdır.

Bu çalışma Kıbrıs Adası'nda 1958-1974 yılları arasında Rumların Türklere karşı gerçekleştirmiş olduğu zulümleri Kıbrıs Türk Basını gözüyle irdeleyen bir çalışmadır. Kıbrıs Türk'ünün yaşadıkları katliamların büyüklüğü ve buna rağmen vatanlarını korumak için gösterdikleri çaba yadsınamayacak ölçüdedir. Bu çalışmanın konuyla ilgili olarak daha sonra yapılacak olan çalışmalara da kaynak oluşturabilecektir.



## KAYNAKÇA

- Akkurt, A.,(1996) *Bir İhanetin Belgeseli (Dr. İhsan Ali)*, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Lefkoşa.
- Alpdağ, Ö.(1974) *Barış İçin Savaş*, İzmir.
- Armaoglu, F.(1998) “*Crisis The Cyprus Question Initiated In Turco-Greek Relations, Revue Internationale d’Histoire Militaire*”, Ankara.
- Atan, A.(1986) “Kıbrıs-Yeni Bir Türk Devletinin Doğuşu”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Ankara.
- Berling, O.P., Armaoğlu, F.(1990), Kıbrıs Faciası, *Bellekten*, Cilt LIV, s.210 Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara
- Cassia, P. S.(2007), *Bodies of Evidence: Burial, Memory, and the Recovery of Missing Persons in Cyprus*, Berghahn Books, ISBN 9781845452285.
- Cavit, A.,“*The British Role in Turkish Cypriot Text-books and Turkish Cypriot Textbooks in Cyprus*”, *The Cyprus Review*, V:6, No: 1.
- Çelebi, E.(1935), *Seyahatnamesi*, Cilt 9, Devlet Matbaası, İstanbul.
- Demiryürek, M.(2000), “Kıbrıs Türk Basını ve Türkiye Hükümetleri I(Osmanlı Dönemi) (1878-1910)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara.
- Demiryürek, M., (2003), “Lozan Antlaşması ve Kıbrıs’tan Türkiye’ye Göç”, *Toplumsal Tarih*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Demiryürek, M., (2004), “Cumhuriyet Hükümetleri, Atatürk Devrimleri ve Kıbrıs Türk Basını (1920-1940)”, *Cumhuriyet’in 80. Yılına Armağan*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Efdal Özkul, A.,Akcansoy, Y.,(2008) “Yeni Türk Harfleri'nin Kıbrıs'ta Kullanılması ve Yaşanan Problemler”, *80. Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslar Arası Sempozyumu*,10-11 Kasım 2008, İstanbul,Eğitim, Kültür, Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yay., Ankara.
- Emilianides, A.(1963), *Histoire De Cyprus*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Erdoğan, M.A. (1991), “Kıbrıs’ın Türkler Tarafından Fethi ve İlk İskân Teşebbüsü (1570-1571)”, *Kıbrıs’ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yay., Lefkoşa, s. 49.
- Erim, N.(1975), *Bildiğim Ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, Ajans Türk Matbaacılık, Ankara.

- Ersan, E.(2007), *Şehitler Ölmez Albümü*, Şehit Aileleri ve Malül ve Gaziler Deneği Yay., Lefkoşa.
- Evre, Bülent (2004), *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, Işık Kitabevi Yayınları, Lefkoşa.
- Fedai H., (1949), *Kıbrıs'ta Türk Matbaacılığı ve Gazeteciliği*, Kıbrıs Türk Kütüphaneciler Derneği Yayını, Lefkoşa
- Fedai, H. ve Altan, M.H. (1997), *Lefkoşe Mevlevihanesi*, KKTC Milli Eğitim Kültür Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yay., Ankara.
- Fevzioğlu,B.,(2010) *Kıbrıs Türk Basın Tarihinden 100 Yıllık Basın Davaları Düşünce Suçları*, c. I, Samtay Vakfi Yayınları, Mağusa , s. 23.
- Gazioğlu, A., (1997), *Kıbrıs Tarihi İngiliz Dönemi (1878 – 1960)*, Cyrep Yay., Lefkoşa.
- Gazioğlu, A.,(2000), *Enosis Çemberinde Türkler*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa.
- Gazioğlu, A., (2000), *Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyet'ine*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa.
- Gazioğlu, A., (1960), *İngiliz İdaresinde Kıbrıs* , Ekin Basımevi, İstanbul.
- Gazioğlu, A., (2002), "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kıbrıs", c.19, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., Ankara.
- Gazioğlu, A., (2002), "Rum Mezalimi ve KKTC'ye Doğru", c.19, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., Ankara.
- Gökhan, M.(2003), *Kıbrıs'ta Rum ve Yunan Katliamlar*, Yeni Avrasya Yayıncılık Ankara.
- Gökhan, M.R.(2008), *Kıbrıs'ta Rum Katliamları*, Genel Kurmay Basımevi, Ankara.
- Gürkan, H. M. (2006), *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa.
- Gürsoy, C.R. (2002), *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfi yayınları, c. 25, Ankara.
- Güvenlik Kuvvetleri Dergisi Özel Ek,(1993),*TMT'de Sancaklar*, Lefkoşa, Sayı 21, s. 2
- Hakeri, B. H. (1992), "Muratağa ve Sandallar Toplu Mezarlığı", *Kıbrıs Türk Ansiklopedisi*, I. Kıbrıs Gazetesi Yayınları, Lefkoşa.

- Hakeri, Berner (2011), *1900-1932 Yıllarında Yayınlanan Dergilerle Gazeteler, Kıbrıs, Kıbrıs Gazetesi Yay., Lefkoşa.*
- Harid Fedai, Mustafa Haşim Altan(1997), *Lefkoşe Mevlevihanesi*, KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yay., 38, Ankara
- Hasgüler, M.(2007), *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Yay., İstanbul.
- Kıbrıs Türk Milli Arsivi (KTMA), *Nikos Sampson'un Anıları*, Özel Bülten, s.8.
- Konur, İ., (1938), *Kıbrıs Türkleri*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul.
- Kortmaz, M.(2009), *Kıbrıs Türk Tarihi*, K.K.T.C Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşa.
- Küçük, F.(1956), *The Voice of Cyprus*, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Yay., Lefkoşa.
- Küçük, F.(1981), *Mücadelemizin Görkemli Günleri*, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, İstanbul.
- Manizade, D.,(1975), *Kıbrıs Dün Bugün Yarın*, KTKD İstanbul Bölgesi Yay., İstanbul
- Mutluyakalı, C. (2012), *Kıbrıs Türk Basın Tarihi*, Söylem Matbaacılık, Lefkoşa.
- Oberling, P.,(1982), *The Road To Bellapais*, Columbia University Press Yay., New York
- Özarlan, Ç., Toluner, S., (1997) *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul.
- Özoran, B. R., (1973), "Anadolu Kurtuluş Savaşı Yıllarında Kıbrıs'ta Türk Basını", *VII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler*, Cilt No 2, Ankara.
- Polli, Ö., (2012), *Kuzey Kıbrıs'ta Kayıp Kişiler ve Ailelerinin İnsan Hakları*, Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yay., Lefkoşa.
- Rayner, J.,Ülman, S., Terzioğlu, M. S.A., *Ezilmiş Çiçekler*, Kuzey Kıbrıs Tanıtma Vakfı, Lefkoşa.
- Sabahattin İ.,Birinci E., *Atatürk Döneminde Türkiye- Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)*,Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Ankara.
- Salah, B., Akbal, O. (1987) *Kıbrıs'a Selam, İstanbul.*
- Salahi, R. S.(1978), "İngiltere Dışişleri Bakanlığı Belgelerine Göre: Osmanlı Padişahı Abdülhamit 48 Saat İçinde Kıbrıs'ı İngilizlere Nasıl Kiraladı?" *Belleten*, Cilt XLII, Sayı 165-168, Ankara.

- Salahi, S.,(1985), *Bir Düzeltme: Kıbrıs'ta Yayımlanan ilk Türkçe Gazete*, Yeni Kıbrıs, s.16.
- Sarıca, M., Teziç, E. ve Eskiurt, Ö.(1975), *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., İstanbul.
- Scott Gibbons, H., Without Honour, P.,(1997), Rauf R.Denktaş, *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*, Cilt V, Bogaziçi Yay., İstanbul.
- Serter, V.Z.(2008), *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, Ankara.
- Stavrinides, Z.(1999), *The Cyprus Conflict*, Stavrinides Press Yay., Lefkoşa.
- Terzioğlu, S. A.(1989) , *Kan Gözyaşı ve Barış*, İstanbul.
- Uçarol, R.(1995), *Siyasi Tarih*, Filiz Kitapevi, İstanbul.
- Uluslararası İlişkiler Ajansı (1992) , *Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, Promat Basım Yayın Sanayi ve Ticaret Ajansı, İstanbul.
- Uzunçarşılı, İ.H.(2003), *Osmanlı Tarihi*, c. III, I.Kısım, TTK., Ankara.
- Ünlü, C., *Kıbrıs'ta Basın Olayı (1878-1981)*, Basın Yayın Genel Müdürlüğü,
- Vatansever, M. (2012), "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniv. Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XII, ss.1487-1530.

## **GAZETELER**

Akın

Bozkurt

Cumhuriyet

Devrim

Halkın Sesi

Kooperatif

Limasol'un Sesi

Milliyet

Mücahit

Nacak

Nizam

Patris

Saded

Savaş

TAK(Türk Ajansı Kıbrıs)

Tercüman

Türk-Sen

Zafer

Zaman

### **İNTERNET KAYNAKLARI**

[http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_I.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_I.pdf) s.5, Erişim tarihi: 21.11.2013

[http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu\\_II.pdf](http://akaum.atilim.edu.tr/pdfs/KibrisTarihiveKibrisSorunu_II.pdf) s.8, Erişim tarihi: 21.11.2013

<http://www.kibris.gen.tr>. Erişim tarihi: 14.04.2013

[http://www.kibrispostasi.com/popup.php/cat/35/news/125561/PageName/KIBRIS\\_HABERLERI](http://www.kibrispostasi.com/popup.php/cat/35/news/125561/PageName/KIBRIS_HABERLERI), Erişim tarihi: 06.02.2014

<http://www.pro.gov.ct.tr/yanmenu/tarih/15711959.aspx>, Erişim tarihi: 02.05.2013

<http://www.sehitlerolmez.com/> Tanıtma Vakfı, s. 56-58, Erişim tarihi: 21.10.2013

[http://www.sehitlerolmez.com/haberler/1317/13\\_sehit\\_topraga\\_verildi.html](http://www.sehitlerolmez.com/haberler/1317/13_sehit_topraga_verildi.html), Erişim tarihi: 26.04.2014

<http://sezginseker.blogcu.com/kibris-sehiti-pilot-yuzbasi-cengiz-topel/4320223>, Erişim tarihi: 10.01.2014

<http://www.trncinfo.org> (Kıbrıs Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı) Erişim tarihi: 02.06.2013

[http://www.cmpcyprus.org/nqcontent.cfm?a\\_id=1305&tt=graphic&lang=13](http://www.cmpcyprus.org/nqcontent.cfm?a_id=1305&tt=graphic&lang=13) (Kayıp Şahıslar Komitesi Kıbrıs), Erişim tarihi 28.06.2014

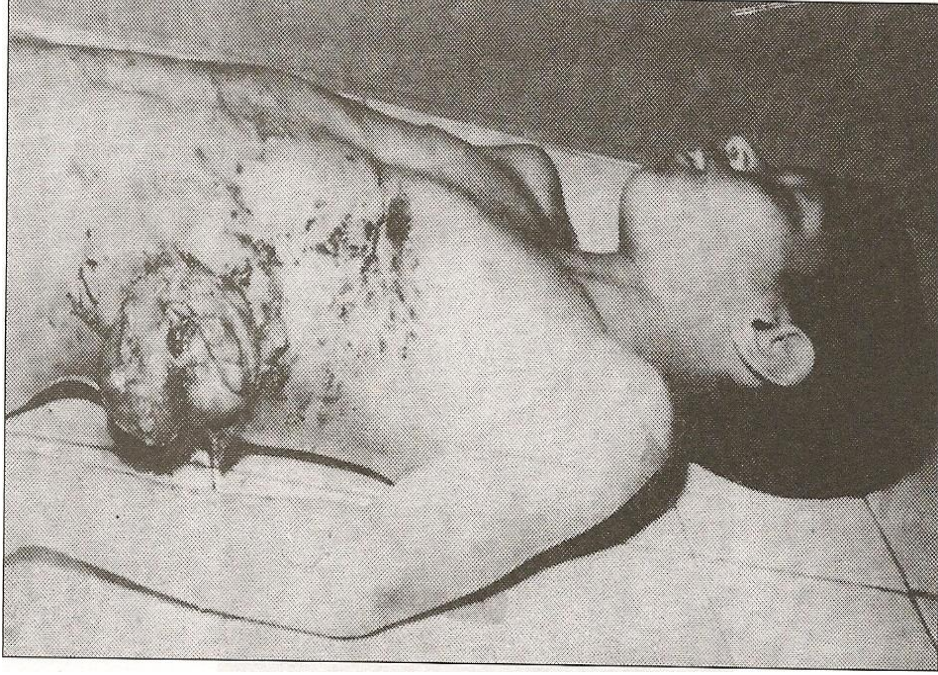
## EKLER



**Ek 1.** Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios'un Enosis konuşması. Arkadaki pankart da ' Yunanistan-Kıbrıs-Enosis' yazmaktadır (1960-1963).



**Ek 2.** Rum-Yunan vahşetinden Kıbrıslı Türklerin kaçıışı



**Ek 3.** Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı günü evinin önünde oynarken Rumlar tarafından kurşunlanarak şehit olan Türk çocuğu



**Ek 4.** Aralık Direnişi sırasında esir alınıp daha sonra başından vurularak şehit edilen 12 yaşındaki İsmail Musa (Halkın Sesi Gazetesi 8.2.1964)



**Ek 5.** Rumlar tarafında öldürülen Türk kadını İلميye Hatun



**Ek 6.**Baf direnişisi sırasında mermileri bittiği için düşmana esir düşen Türk Mücahitler Rum askerleri tarafından nacaklarla parçalanarak öldürülmüştür.





**Ek 7.** Evlerinden çıkarılan Kıbrıslı Türkler sinema salonlarında barındırılmıştır. (Lefkoşa, 1963-1964)



**Ek 8.** Bozkurt Gazetesi (24.07.1958)





**Ek 12.** Halkın Sesi Gazetesi (27.03.1956)



**Ek 13.** Londra Daily Express (3 Ocak 1964), Halkın Sesi Gazetesi

# Köylerdeki Feci Durum

Lefkoşaya 9 mil kadar mesafe de bulunan Denya köyü ile takriben 18 mil ötede bulunan Akaça köyünde halkın büyük bir sıkıntı içinde olduğu, açlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu haberleri gelmiştir. Bu köylere Kızıl Haç vasıtasıyla gönderilen gıdaların bir kısmı Rum çeteciler tarafından yollarda alı konulmuş, ve Türk şoferler tevkif edilmiştir. Gelen haberlere göre Rumların bu köyleri muhasara altına aldıkları ve yer yer evlere baskınlar yaptıkları bildirilmektedir. Birçok köylülerin silâhları ellerinden alınmış ve bazıları kaçırılmıştır. Bu akşam geç vakit gelen bir habere göre Denyada altı Türk kayıptır. Türk evlerine Rum hırsızların girdiği ve eşyalarla hayvanları çaldıkları öğrenilmiştir.

Akaça ve diğer köylerde de durum bundan farklı değildir. Türk köylülere binbir güçlükte gönderilmesine muvaffak olunan gıda maddelerini de köy Rumları yağma etmektedir.

Ek 14. Halkın Sesi Gazetesi (5 Ocak 1964)



Muhabirimiz Akay Cemal, Ayvasıl ve Şillûra'dan Fota'ya göç eden mültecilerle konuşurken.  
(Foto: HALKIN SES — REKOR)

## Ayvasıl ve Şillûra Faciası!

met Rumların yarattığı faciada

Ek 15. Halkın Sesi Gazetesi (12 Ocak 1964)



**Ek 16.** Geçitkale ve Boğaziçi bölgelerini gösteren harita  
(Halkın Sesi Gazetesi 16.11.1967)



**Ek 17.** Geçitkale katliamında ortadan ikiye bölünmüş şehidimiz



**Ek 18.** Aloda Türklerine karşı yapılan mezalim haberi  
(Halkın Sesi Gazetesi 20.08.1974)



**Ek 19.** Alaminyo Çukuru



Ek 20. Barbarlık Müzesi



Ek 21. Dohni Katliamı (Halkın Sesi Gazetesi 23.08.1974)

**Ek 22. Akritas Planı****ÇOK GİZLİ****KARARGÂH****AKRİTAS PLANI**

Başpiskopos Makarios'un verdiği son demeçler ile milli davanın yakın bir gelecekte alacağı yön belirlenmiş oldu. Geçmişte de vurguladığımız gibi milli mücadeleler ne bir günde çözümlenebilir ne de değerlendirilebilir. Milli davaların çeşitli aşamalarının geçilmesi için süre belirlemek de mümkün değildir. Ulusal davamız, ancak şimdiye kadar yer almış gelişmeler, belirmiş koşullar ve alınmış önlemlerin ışığında incelenebilir. Her önlemin uygulanacağı taktiği ve zamanı, içte ve dışta o gün hakim olan koşullar tayin eder. Bütün bu çaba gerçekten güçtür ve birçok safhadan geçilmesi şarttır. Çünkü sonucu etkileyen faktörler çok ve çeşitlidir. Herkesin, alınan önlemlerin daha önce yapılmış ve yapılmakta olan incelemeler sonucu alındığını ve gelecekte alınacak önlemlerin temelini oluşturduğunu bilmesi yeterlidir. Ayrıca, şimdi düşünülen bu önlemlerin, self-determinasyon hakkımızın kayıtsız şartsız ve tam olarak uygulanması olan nihai ve değiştirilemez milli gayemizin sadece ilk adımını ve basit bir safhasını teşkil ettiğinin de bilinmesi kifayet eder.

Gaye değiştirilemez olduğuna göre, incelenmesi gereken konu taktiktir. Bu da, zaruri olarak, iç ve dış (uluslararası) taktik diye ikiye ayrılmalıdır. Çünkü her iki halde de davamızın sunulması ve yönetilmesi farklıdır.

**a. Dışta (uluslararası alanda) kullanılacak metot:**

Mücadelemizin son safhasında Kıbrıs sorunu, dünya kamuoyuna ve diplomatik çevrelere, Kıbrıs halkının self-determinasyon hakkını kullanması istemi olarak sunulmuştu. Bu hakkın kullanılmasında Türk azınlığı sorunu, bilinen şartlar altında ortaya atılmış ve toplumlararası çarpışmalar bahane edilerek iki toplumun birleşik bir idare altında birlikte yaşayamayacağı görüşü kanıtlanmaya çalışılmıştı. Son olarak da sorun birçok uluslararası çevreler için, karşıt taraflar arasındaki görüşmeler sonucunda varılan bir anlaşma yolu ile çözüm olarak gösterilen Londra ve Zürih Antlaşmaları ile halledilmiş oluyordu.

1. Bu sebeple ilk hedef, Kıbrıs sorununun tam olarak çözümlenmediği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği izlenimini uluslararası alanda yaratmak olmuştu.



2. ilk gaye, Rum çoğunluk olarak haklı çıkmak ve

(I) Bulunmuş olan çözüm tatminkâr ve adil değildir,

(II) Varılan antlaşma, çatışan tarafların gönüllü ve baskısız rızaları sonucu elde edilmemiştir,

(III) Antlaşmaların gözden geçirilmesi, zorunlu bir varoluş koşuludur,

Rumların imzalarını inkâr etme çabası değildir,

(IV) İki toplumun bir arada yaşaması mümkündür,

(V) Yabancıların güvenmesi ve dayanması gereken güçlü unsur Türkler değil Rum çoğunluğudur,

İzlenimini yaratmak olmuştur.

3. Yukarıdaki gayeleri gerçekleştirmek çok güç çaba gerektirmişse de tatminkâr sonuçlar alınmıştır. Birçok diplomatik temsilcilikler, anlaşmaların tatminkâr ve adil olmadığına, baskılarla ve gerçek görüşmeler yapılmadan imzalandığına, çeşitli tehditler sonunda empoze edildiğine inanmış bulunuyorlar. Liderliğimizin, aklîselimle hareket ederek, anlaşmalar sonucu varılan hal çaresini, bir referandumla veya başka bir şekilde, halka resmen onaylatmaması, elimizde önemli kozdur. Aksi halde 1959'daki atmosfer içinde halk, anlaşmaları mutlaka onaylardı. Genel olarak, şimdiye kadar Kıbrıs'ın yönetiminin Rumlar tarafından yürütüldüğü, Türklerin ise sadece olumsuz ve köstekleyici bir rol oynadığı kanıtlandı.

4. İkinci hedef, birinci aşamayı böylece tamamladıktan sonra ikinci aşama eylemlerimizi ve gayelerimizi uluslararası alanda gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bunlar genel hatlarıyla şöyledir:

(I) Rumların gayesi, Türkleri baskı altında tutmak değil, hükümet etmenin makul ve adil olmayan kurallarını ortadan kaldırmaktır.

(II) Bu kuralların kaldırılmasının bugün uygulanması gerekir, çünkü yarın geç olacaktır.

(III) Bunların ortadan kaldırılması, makul ve şart olmasına rağmen, Türklerin mantıksız tutumları yüzünden mümkün olmamaktadır ve o nedenle de Türklerle ortaklaşa ve anlaşarak hareket etmek gerçekten imkansız olduğundan tek yanlı hareket haklı olur.

(IV) Bu gözden geçirme konusu Kıbrıslıların bir iç konusudur ve bunun için kimseye kuvvet kullanarak veya başka şekilde, dıştan herhangi bir müdahale hakkını vermez.

(V) Önerilen değişiklikler makuldür, adildir ve azınlığın makul haklarını garanti eder.

5. Bugün uluslararası havanın, her türlü baskının ve bilhassa azınlıklara yapılan baskının karşısında olduğu genellikle kanıtlanmıştır. Şimdiye kadar Türkler, dünya kamuoyunu, adanın Yunanistan'a ilhak edilmesinin kendilerini köle durumuna sokacağına inandırmakta başarılı oldular. Bu şartlar altında talebimizi, mücadele süresince olduğu gibi, enosis değil de self determinasyon için hür irademizi uygulama hakkımız temeline dayayarak dünya kamuoyunu kendi yönümüzde etkileyebilmek çabamızda ciddi başarı olanağımız bulunduğu değerlendirilmektedir. Self determinasyon hakkımızı tamamen ve engellenmeden kullanabilmemiz için de Anayasanın ve antlaşmaların (Garanti ve İttifak Antlaşması vs. gibi) halk iradesinin kayıtsız bir şekilde ifade ve uygulanmasını engelleyen ve dış müdahale tehlikesine gebe tüm hükümlerinden kurtulmamız gerekiyor. Bu nedenlerle ilk saldırı hedefimiz, bundan böyle Kıbrıslı Rumlarca kabul edilmediğini ilk olarak belirttiğimiz Garanti Antlaşması olmuştur.

Bu sağlandıktan sonra, hukuki ve manevi hiçbir güç, kendi başımıza ve hür olarak kendi geleceğimize karar vermemizi ve bir plebisit ile self determinasyon hakkımızı kullanmamızı engelleyemeyecektir.

Yukarıdakilerden de anlaşılacağı üzere, planımızın başarısı için bir girişim ve gelişmeler zinciri gereklidir. Bunların her biri zaruri ve zorunludur. Çünkü, aksi halde gelecekteki girişimlerimiz yasal olarak haksız ve politik yönden başarılması imkansız olur ayrıca halkımızı ve ülkemizi ciddi tehlikelerle karşı karşıya bırakmış oluruz. Başlıklar halinde hareket hattımız şöyledir:

a) Antlaşmaların olumsuz maddelerini değiştirmek ve buna paralel olarak Garanti ve ittifak Antlaşmalarını fiilen zayıflatmak. Bu adım kaçınılmazdır. Çünkü olumsuz yönleri tadil etmek ihtiyacı genellikle bütün dünyaca kabul edilmiştir ve makul addedilmektedir. (Tek yanlı hareketimizi bile haklı gösterebiliriz.) Buna karşılık böyle bir tadil çabamızı engellemek için bir dış müdahale hakkı gösterilemez ve uygulanamaz.

b) Yukarıdaki işlemde sonra Garanti Antlaşması (müdahale hakkı) hukuken ve esas olarak uygulanamaz.

c) Kıbrıs, self determinasyon hakkının kullanılmasındaki kısıtlamalardan (Garanti ve ittifak Antlaşmalarındaki) kurtulduğunda, halk kendi arzusunu ifade edip uygulamakta serbest olacaktır.

d) Devletin kuvvetlerinin (polis gücü ve dost askeri güçler) herhangi bir iç veya dış müdahaleye yasal olarak karşı koyması, çünkü o zaman tamamen bağımsız olacağız.

Görülüyor ki (a) maddesinden (b) maddesine kadar olan hareket şarttır ve yukarıdaki sıraya göre ve birbirini izleyerek yapılmalıdır.

Bunun sonucu olarak da beliren gerçek şudur: Eğer yukarıdaki eylemlerden herhangi bir uluslararası başarı olanağımız olmasını umuyorsak mücadelemizin herhangi bir aşamasını bir önceki aşama tamamlanmadan açıklamamak zorundayız. Örneğin, yukarıda belirttiğimiz dört aşamanın gerekli yol olduğu kabul ediliyorsa, (d) maddesi açıklanmışsa tadilattan (a) maddesi söz etmek anlamsız olur. Çünkü, Anayasa'nın olumsuz hükümlerini tadil etmek yollarını ararken böyle bir revizyonun devletin ve antlaşmaların işlerliği için gerekli olduğu bahanesini nasıl öne sürebiliriz.

Yukarıda belirtilen, uluslararası alandaki gaye, hedef ve taktik ile ilgili noktalardır. Şimdi iç cephe.

### **b. iç Cephe**

İçteki hareketlerimiz, bunların uluslararası alandaki yorumlanmasına ve yapacaklarımızın milli davamız üzerindeki etkisine göre değerlendirilir.

1. Aşılmaz olarak tanımlayabileceğimiz tek tehlike dış müdahale olasılığıdır. Bu, ne maddi zarar ne de kendimize olacak tehlikeden (kısmen veya tüm olarak kendi

gücümüzle karşılayabileceğimiz) değil, politik gelişmeler için doğrudur. Eğer müdahale tehdidi veya müdahale, planımızın "c" aşaması uygulanmadan önce yapılırsa böyle bir müdahale tamamen haklı görülme bile hukuki yönden tartışabilir olacaktır. Bu da uluslararası alanda ve Birleşmiş Milletler' de büyük ağırlık taşır. Son zamanlarda yer almış olan benzer olayların tarihinden öğreniyoruz ki, hiçbir müdahale alayında, müdahale hukuk dayanağından yoksun olsa bile ne Birleşmiş Milletler ne de başka güçler saldırıyı, saldırıya uğrayandan önemli tavizler koparmadan, söküp atamamıştır. İsrail'in Süveyş saldırısında, harekâtın tüm Birleşmiş Milletler tarafından kınanmasına ve Sovyetler Birliği'nin duruma müdahale tehdidinde rağmen, İsrail Kızıldeniz'deki Eliat Limanı'nı tutması karşılığında geri çekilmiştir. Tabii Kıbrıs için çok daha büyük tehlikeler vardır.

2. Eğer iyi çalışır ve yukarıda (a) safhasında belirtilen girişimimizi haklı gösterebilirsek hem müdahale haklı görülmeyecek hem de başlangıçta her türlü desteği kazanmış olacağız, çünkü Garanti Antlaşması'na göre, garantör devletler olan İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında anlaşma olmadan müdahale yapılamaz. Uluslararası desteğe işte bu temaslar devresinde (müdahale öncesi) ihtiyacımız olacaktır. Anayasa'da yapılmasını teklif ettiğimiz değişiklikler makul ve haklı görüldüğü zaman bu desteği alabiliriz.

Bu durumda, ilk hedef, ilk aşamada önereceğimiz değişikliklerin seçimi ile müdahaleden kaçınmaktır.

Taktik: Türklerle müşterek anlaşma çabaları tükendikten sonra makul Anayasal değişiklikler. Müştereken anlaşma imkânsız olduğuna göre tek yanlı girişimi haklı göstermeye çalışacağız. Bu safhaya paralel olarak 21. sayfadaki (b) ve (c) safhaları da uygulanır.

2. Aşikârdır ki, müdahalenin haklı gösterilebilmesi için, Anayasada basit bir revizyon teklifinden daha ciddi bir neden, daha yakın bir tehlike var olması gerekir.

Bu nedenler şunlar olabilir:

a. "a" ve "c" safhaları tamamlanmadan Enosis'in ilanı.

Türklerin katliamı olarak gösterilebilecek ciddi toplumlararası çarpışmalar.

İlk neden, birinci kısımda incelenmiştir. Böylece geriye toplumlararası çatışma tehlikesi kalmış oluyor. Tahrik edilmeksizin Türklere karşı bir katliama girişmek veya hücum etmek niyetimiz olmadığına göre geriye, Anayasa'nın herhangi bir maddesini tek yan lı olarak değiştirmeye kalkışmamız halinde, Türklerin şiddetli tepki göstererek olaylar ve çatışmalar yaratmaları veya katliamlar, gösteriler ve bomba olayları sahneleyerek Rumların gerçekten kendilerine hücum ettiği ve bu yüzden can ve mal emniyetleri için müdahalenin şart olduğu izlenimini yaratmaya çalışmaları olasılığı kalır.

Taktik: Anayasa'yı tadil etme çabalarımız açık olacak, daima barışçı görüşmelere hazır görüneceğiz ve eylemlerimiz hiçbir zaman tahrik edici veya şiddet hareketi şeklinde olmayacak. Muhtemel olaylar, başlangıçta kanun çerçevesinde ve yasal Güvenlik Kuvvetleri tarafından plan uyarınca karşılanacaktır. Hareketlerimiz yasal görünümlü olacaktır.

3. Anayasa'yı tek yanlı değiştirme hakkımız ihdas ve kabul edilmeden önce, tarafımızdan şiddet kullanılmasını gerektiren girişim ve kararlardan, belediyelerin birleştirilmesi gibi, kaçınılmalıdır. Bu karar, zor kullanarak birleşmeyi ve belediye mallarının müsaderesini sağlamak için hükümetin dinamik olarak müdahalesini zorunlu kılacaktır ki, bu da Türkleri muhtemelen dinamik tepki göstermeye zorlayacaktır. Buna karşılık, örneğin 70/30 kuralını yasal girişimlerle değiştirmemiz daha kolaydır. Çünkü, bu durumda aktif girişimlere ve eylemlere girişmesi gereken Türkler olacaktır. Bizim çabalarımız ise eylem değil reddetme olacaktır. Vergilendirmedeki ayrı çoğunluk da aynıdır. Bu önlemler halen etüt edilmiş bulunmaktadır ve uygulanmaları için bir dizi önlemler kararlaştırılmıştır. Bu çabalardan bazıları ile Anayasa'yı tek yanlı olarak değiştirme hakkımız de facto kabul edildikten sonra artık takdir ve gücümüzü kullanarak daha dinamik olarak ilerleyebileceğiz.

4. Yukarıda anlatılan genel planımızın ilk adımı olarak Anayasa'yı tadil için girişeceğimiz ciddi çabalar karşısında Türklerin çatışmalar yaratmak veya sahnelemek istemeyeceklerine inanmak safdillik olur. Bu sebeple teşkilatımızın varlığı ve güçlenmesi şarttır ve zaruridir. Çünkü:

a. Türklerin ani tepkilerine karşı bizim karşı saldırımız derhal yapılmazsa Rumlar arasında panik yaratılması tehlikesi vardır ve özellikle şehirlerde, hayati

bölgelerin önemli kısmının geri alınamayacak şekilde kaptırılması tehlikesi doğacaktır. Hâlbuki gücümüzün derhal ve öldürücü olarak gösterilmesi, muhtemelen Türkleri kendilerine getirecek ve eylemlerini, önemsiz ve tecrit edilmiş olaylara inhisar ettirecektir.

b. Türklerin planlı veya fevri bir saldırısı halinde, bu saldırı sahnelenmiş olsun veya olmasın, bu saldırıyı mümkün olan en kısa sürede şiddet kullanarak bastırmamız şarttır. Çünkü, bir-iki gün içinde duruma hakim olabilirsek herhangi bir dış müdahale mümkün muhtemel veya haklı olamayacaktır.

c. Yukarıdakilerden herhangi birinin vukuunda, kuvvet kullanılarak kesin olarak bastırılması, bizim sonradan girişeceğimiz ve Anayasada yeni tadilata yönelik hareketlerimizi büyük çapta kolaylaştıracak ve bunlar herhangi bir tepki olmadan uygulanabilecektir. Çünkü Türkler, tepkilerinin zayıf kalacağını ve toplumları için ciddi zararlar doğurabileceğini kavramış olacaktırlar.

d. çatışmaların yayılıp büyümesi halinde, planın (a)'dan (d)'ye kadar aşamalarını uygulamaya, enosisin derhal ilan edilmesi dahil, hazır olmalıyız. Çünkü o zaman diplomatik faaliyetleri beklemek için hiçbir neden kalmamış olacaktır.

5. Bütün bu aşamalarda aydınlatma ve planlarımızı bilmeyenler veya bilmesine imkân olmayanlarla tutucu çevrelerin propagandalarına karşı koyma faktörlerini de unutmamak gerekir. Belirttiğimiz gibi mücadelemizin en az dört aşamadan geçmesi şarttır ve planlarımızı ve niyetlerimizi, vakitsiz olarak açıklamamak zorunluluğundayız.

Tam bir mahremiyet ve gizlilik basit bir milli görevin de üstündedir. Yaşam ve başarı için hayati bir ihtiyaçtır.

Bunun böyle olması, tutucuları, sorumsuz demagogları ve sözde milliyetçileri tahrik edici yayınlar yapmaktan alıkoymayacaktır. Plan onlara meydan verir çünkü, onlara liderlerimizin esas gayesinin "Milli Hedef" olmadığını ve sadece Anayasa'yı tadil etmek olduğunu iddia edebilme olanağını verir. Anayasal değişikliklerin safha safha ve hüküm süren şartlar altında yapılması gerekliliği işimizi daha da güçleştiriyor ancak bütün bunlar bizi, ne sorumsuz sokak demagojisine ne de milliyetçilik sömürüsüne itmeli. İcraatımız bizim en doğru savunucumuz olacaktır. Her halükarda, bilinen nedenlerle, yukarıdaki girişimler gelecek seçimlerden çok önce önemli ilerleme

kaydedeceği ve meyvelerini vereceği için önümüzde kalan kısa devre içinde itidal ve soğukkanlılıkla temayüz etmeliyiz. Buna paralel olarak sadece vatansever güçlerin birliğini ve disiplinini korumakla kalmayıp bunları takviye etmek zorundayız. Bu konuda ancak, üyelerimizi ve onlar aracılığıyla halkı iyice aydınlatmak suretiyle başarılı olabiliriz.

Her şeyden önce tutucuların gerçek kimliklerini açıklamalıyız. Bunlar, yakın geçmişin ortaya koyduğu gibi, küçük sorumsuz demagoglar ve fırsatçılardır. Bunlar, liderliğimize kuduz köpekler gibi saldıran, fakat geçerli ve pratik herhangi bir çözüm yolu önermekten aciz, menfi ruhlu ve gericilerdir. Tüm girişimlerimizde başarı sağlayabilmemiz için, son dakikaya kadar güçlü ve istikrarlı bir hükümete ihtiyacımız vardır. Bunlar güzel sözler ve sloganlar söyleyen parolacılar ve lafazanlar olarak meşhurdurlar. Bunlar somut hareketlere ve fedakârlık yapmaya isteksiz ve iktidarsızdırlar. Bunun bir örneği, bugünkü durumda dahi Birleşmiş Milletlere başvurunun ötesinde daha somut bir şey önerememeleridir. Bu yüzden daima uzakta tutulmaları ve tecrit edilmeleri gerekir.

Bunun için yukarıdaki plan ve niyetlerimiz konusunda üyelerimizi sadece sözlü olarak aydınlatmalıyız. Bölge karargâhlarında karargâh ileri gelenleri ve üyelerle yapılan toplantılarda, her üye her şeyi tamamen anlayıncaya ve başkalarına da anlatabilecek duruma gelinceye kadar, yukarıdakiler sürekli olarak incelenmeli ve izah edilmelidir. Hiçbir yazılı izahata izin yoktur. Yukarıdakilerle ilgili herhangi bir belgenin kaybı veya sızdırılması vatana ihanet suçu sayılır. Hiçbir şey mücadelemize, bu dokümanın açıklanmasından veya rakiplerimiz tarafından yayınlanmasından daha ölümcül ve kesin zarar veremez.

Üyelerimize sözlü bilgi verilmesi ve üyelerimizin aydınlatılması dışındaki bütün çalışmalarımız ve bilhassa basındaki yayınlarımız, karar suretleri v.s. çok ılımlı olmalı ve yukarıdakilere hiçbir atıfta bulunulmamalıdır. Söylevlerde ve mitinglerde, sadece sorumlu kişiler, Bölge Karargâh Başkanlarının sorumluluğu altında, Başkanın yapılacak konuşmayı kontrol etmesinden ve kesin onayını vermesinden sonra, genel hatlarıyla yukarıdaki plandan söz edebilirler. Bu halde dahi bu konuşma hiçbir şekilde basında veya başka yayınlarda yer almayacaktır.

Taktik: Üyelerimiz ve halk sözlü olarak tamamen aydınlatılmalıdır. Kendimizi ılımlı gösterebilmek için her çaba harcanmalıdır. Planımızın yazılı olarak açıklanması veya basında veya herhangi bir dokümanda bundan bahsedilmesi kesinlikle yasaktır. Resmi kişiler ve diğer sorumlular halkı aydınlatmaya, morallerini ve mücadeleciliklerini yükseltmeye, planlarımızı açıklamamak veya basın veya başka bir şekilde ifşa etmemek şartıyla devam edeceklerdir.

NOT : Bu doküman, alındığı günden itibaren on gün içinde, Bölge Karargah: Başkanının sorumluluğu altında ve bütün karargah mensuplarının huzurunda, yakılmak suretiyle imha edilecektir. Bu doküman i kısmen veya tüm olarak kopya etmek şiddetle yasaktır. Bölge karargâhı mensupları, Başkanlarının sorumluluğu altında planı alıp inceleyebilirler, ancak bu dokümanı bölge karargâhı binasından çıkarma hakları yoktur.

**Başkan**

**Akritas"<sup>253</sup>**

---

<sup>253</sup> Akritas Örgütü ve Planları; Rumların, Kıbrıs Türklerini Yok Etmek Girişimlerinin Ana Belgesi, KKTC Enformasyon Dairesi Yayını, Lefkoşa, 1991.



## ÖZGEÇMİŞ

### **Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı : Faruk Akın EMEK

Doğum Yeri ve Tarihi : Aydın - 21.01.1976

### **Eğitim Durumu**

Lisans Öğrenimi : SDÜ. FEF. Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : ADU. FEF. Tarih Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

### **İş Deneyimi**

Çalıştığı Kurumlar : Yeni Sistem Dershanesi, Bil Dershanesi, Aktif Dershanesi, Final Dershanesi, Kavaklı Dershanesi, Kavram Dershanesi, Türk Amerikan Koleji, Kocatürk Koleji

### **İletişim**

e-posta Adresi : akinemek44@hotmail.com

**Tarih** : 11.06.2014